

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1942:9
FINANSDEPARTEMENTET

1941 ÄRS LÄRARLÖNESAKKUNNIGA

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

FOLKSKOLANS AVLÖNINGSGLENT

M. M.

S T O C K H O L M

1 9 4 2

Statens offentliga utredningar 1942

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet. Beckman. 733 s. Fö. (Till betänkandet höra *dels* en bilaga innehållande personalförteckningar m. m., avsedd endast för tjänstebruk, *dels* och ett hemligt bihang i tre delar.)
2. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. Marcus. 22 s. Fi.
3. Promemoria rörande bostadsförsörjningen. Av A. Johansson. Beckman. 77 s. S.
4. De yngre sjukhusläkarnas avlönings-, arbets- och bostadsförhållanden. Beckman. 106 s. S.
5. Promemoria med förslag till utvidgad vanhävdslagstiftning. Marcus. 55 s. Jo.
6. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 1. Allmänna uppgifter angående den tekniskt-vetenskapliga forskningsverksamhetens nuvarande läge m. m. — Allmänna synpunkter rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningen. — Erforderliga åtgärder för den tekniskt-vetenskapliga forskningens främjande och statens medverkan därvid. Hægström. 195 s. H.
7. Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 2. Förslag till åtgärder för främjande av den tekniskt-vetenskapliga forskningen på byggnadsområdet. Hægström. 76 s. H.
8. 1938 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst. Marcus. 135 s. Fi.
9. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till folkskolans avlöningsreglemente m. m. Marcus. 191 s. Fi.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1942:9

FINANSDEPARTEMENTET

1941 ÅRS LÄRARLÖNESAKKUNNIGA

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

FOLKSKOLANS AVLÖNINGSGLENT

M. M.

STOCKHOLM 1942

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

427260

IM DRUCK VERLAG VON

WILHELM BRUNNEN

STRASSEN 10

FOLKSKOLA AV ÖLINGS-

REGLEMENTE

N. M.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

1941 års lärarlönesakkunniga få härmed värdsamt överlämna »Betänkande med förslag till folkskolans avlöningsreglemente m. m.».

Stockholm den 9 februari 1942.

JOSEF WEIJNE

DAVID ANDERSSON

V. ARVIDSSON

ERIK SWARTLING

GUSTAF TAMM

The first volume of the series, published in 1941, was devoted to the history of the Swedish people and their language. The second volume, published in 1942, dealt with the history of the Swedish people and their language. The third volume, published in 1943, dealt with the history of the Swedish people and their language. The fourth volume, published in 1944, dealt with the history of the Swedish people and their language. The fifth volume, published in 1945, dealt with the history of the Swedish people and their language. The sixth volume, published in 1946, dealt with the history of the Swedish people and their language. The seventh volume, published in 1947, dealt with the history of the Swedish people and their language. The eighth volume, published in 1948, dealt with the history of the Swedish people and their language. The ninth volume, published in 1949, dealt with the history of the Swedish people and their language. The tenth volume, published in 1950, dealt with the history of the Swedish people and their language.

JOSEF WILHELM

DAVID ANDERSON
JOSEF WILHELM

DAVID ANDERSON
JOSEF WILHELM

Utredningsuppdraget m. m.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 13 juni 1941 chefen för finansdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag rörande revision av gällande avlöningsbestämmelser för folk- och småskollärare och med dem i avlöningshänseende likställda befattningshavare, lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor samt nomadlärare ävensom rörande anställnings- och avlöningsförhållandena för övningslärare vid statliga och statsunderstödda undervisningsanstalter.

Vid anmälan av ärendet yttrade föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, bland annat följande:

»Med de på senare tid genomförda löneregleringarna för folk- och småskollärarna och för lärarna vid de högre kommunala skolorna (kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor) anpassades dessa lärares avlöningsförhållanden efter det lönesystem, som före civila avlöningsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1939 gällde inom större delen av statsförvaltningen. De nya avlöningsbestämmelserna företedde emellertid, särskilt i fråga om folk- och småskollärarna, i väsentliga hänseenden avvikelser från nämnda lönesystem. Anledningen till avvikelserna är att söka i olika omständigheter; i viss utsträckning föranleddes desamma av önskemålet att underlätta statsbidragsrekvisitioner och dessas granskning.

Löneregleringen för folk- och småskollärarna omfattade även vissa med dessa lärare i avlöningshänseende likställda befattningshavare. I anslutning till densamma lönereglerades kort därefter även de statligt anställda nomadlärarna. Å andra sidan omfattade löneregleringen icke all lärarpersonal vid folk- och småskolorna. Undantagna voro nämligen lärarna i övningsämnen. Ej heller reglerades överlärarnas avlöningsförhållanden eller löneförmånerna till lärare vid fortsättnings- och ersättningskolor.

Avlöningsförhållandena för de befattningshavargrupper, som sålunda lönereglerats, anpassades samtidigt med civila avlöningsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1939 i viss utsträckning provisoriskt till nämnda avlöningsreglementes bestämmelser. Sålunda äga dessa befattningshavare, såvida de ej anmält önskan att bibehållas vid oförändrade löneförmåner, för närvarande åtnjuta lön enligt civila avlöningsreglementets löneplan samt rörligt tillägg och kallortstillägg enligt reglementets bestämmelser. Även beträffande tjänstledighetsavdrag tillämpas i viss utsträckning civila reglementets bestämmelser. Dessutom utgå lönetillägg och arvoden med vissa provisoriskt omreglerade belopp.

Den huvudsakliga anledningen till att här ifrågavarande befattningshavargrupper ännu icke definitivt lönereglerats i enlighet med civila avlöningsreglementets principer är den, att det ansetts nödvändigt att dessförinnan få utrett, i vad mån avvikelser från reglementets bestämmelser äro påkallade. Det har också ansetts erforderligt att få klarlagda de ekonomiska konsekvenser, som en tillämpning å de

kommunanställda lärarna av vissa bestämmelser i civila avlöningsreglementet medför, samt de organisatoriska problem, som därvid uppkomma. Med hänsyn till den begränsning av det av krisförhållandena icke direkt föranledda statliga utredningsarbetet, som stormaktskrigets utbrott medförde, har nyss angivna utredning ännu icke kommit till stånd. Det synes mig angeläget, att densamma nu igångsättes.

Genom civila avlöningsreglementet ha vissa sjukvårdsförmåner tillförsäkrats ordinarie tjänstemän vid den civila statsförvaltningen. Även vissa icke-ordinarie stats-tjänstemän ha genom civila icke-ordinariereglementet erhållit rätt till dylika förmåner. När det gäller att bereda den stora och över hela landet spridda lärarkår, om vilken här är fråga, motsvarande förmåner, synes det mig förtjäna övervägas, om icke den jämkningen bör vidtagas i förhållande till vad som gäller för stats-tjänstemännen, att förmånerna beredas tjänstemännen genom en i anslutning till det statsunderstödda sjukkasseväsendet med allmänna medel finansierad sjukförsäkring. Vid den nu ifrågasatta utredningen synes detta spörsmål böra upptagas till prövning.

Emellertid bör givetvis vid utredningen eftersträvas att såvitt möjligt bringa befattningshavarnas löneförhållanden till överensstämmelse med det senaste statliga lönesystemet. Såsom redan påpekats ha vissa av de avvikelser, som nu finnas, föranletts av önskemålet att underlätta statsbidragsrekvisitioner och granskningen av desamma. Vid utredningen torde därför även den frågan böra upptagas till behandling, huruvida möjligheter till närmare anpassning efter det statliga lönesystemet kunna vinnas genom jämkningar i de nuvarande statsbidragsbestämmelserna.

I propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag framlades förslag till jämkning av dittills gällande grunder för statsbidrag till kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, högre folkskolor och praktiska mellanskolor. Enligt förslaget, som sedermera godkändes av riksdagen, skulle statsverket bidra till lönekostnaderna, inklusive kostnaderna för rörligt tillägg, med 78 procent. Emellertid framhöll föredragande departementschefen, att han förutsatte, att vid den definitiva regleringen av lönerna för lärarpersonalen frågan om avvägningen av lönekostnaderna mellan staten och skolområdena borde upptagas till förnyat övervägande från de utgångspunkter, som då förelågo. Frågan härom bör upptagas till behandling vid den nu ifrågavarande utredningen.

Bland de ytterligare spörsmål, som böra upptagas till bedömande vid utredningen, må nämnas *dels* frågan om omfattningen av lärarnas undervisningsskyldighet, *dels* frågan om överlärarnas fastare inordnande i skoladministrationen, *dels* frågan om löneförmånerna till ämneslärare vid fortsättnings- och ersättningsskolor, *dels* frågan om särskilda bestämmelser i syfte att underlätta lärares övergång från någon av ifrågavarande kommunala skolformer till en annan eller till statlig lärartjänst eller från statlig till kommunal lärartjänst, *dels* frågorna om de extra ordinarie lärarnas anställningsförhållanden samt om s. k. reservvikarier vid folk- och småskolor. Givetvis böra vid utredningen de erfarenheter beaktas, som under de senaste åren vunnits vid de omfattande militärinkallelserna, skolstängningar av olika anledningar o. d.

Frågan om löneroglering för övningslärarna vid folk- och småskolorna har vid ett flertal tillfällen varit föremål för övervägande. Beträffande på senare tid gjorda uttalanden må erinras, att 1936 års lärarlönesakkunniga framhöllo, att otvivelaktigt behov av en reglering av dessa lärares löne- och anställningsvillkor förelågo. Det syntes emellertid de sakkunniga nödvändigt att vid en dylik reglering i ett sammanhang upptaga frågan om övningslärarnas ställning vid samtliga statsunderstödda läroanstalter, varvid särskilt måste uppmärksammas och närmare undersökas möjligheten att fast anställa lärare i övningsämne för undervisning vid flera undervisningsanstalter av olika slag. I propositionen nr 270 till 1937 års riksdag anslöt sig dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet till de sakkunnigas upp-

fattning, att spörsmålet om övningslärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden borde underkastas särskild utredning. Sedermera har 1939 års lagtima riksdag (skrivelse nr 320) framhållit, att det syntes riksdagen naturligt, om en utredning angående de kommunala övningslärarnas anställnings- och avlöningsvillkor komme att beröra även de statsanställda övningslärarnas förhållanden. Slutligen har årets riksdag (skrivelse nr 284) i samband med frågan om anslag för budgetåret 1941/42 till folk- och småskoleseminarierna uttalat, att det enligt riksdagens mening vore befogat, att spörsmålet om en tryggare ställning för övningslärarna gjordes till föremål för utredning.

Det synes mig lämpligt att i anslutning till den utredning, som i det föregående ifrågasatts, även upptaga frågan om övningslärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden till allmän omprövning. Utredningen i denna del bör omfatta icke blott övningslärarna vid de förut berörda kommunala skolorna utan även sådana lärare vid statliga läroanstalter, vid fortsättnings- och ersättningsskolor m. m. Det torde icke nu vara möjligt att angiva, vilka undervisningsanstalter utredningen i nu förevarande del bör omfatta, utan torde detta få klarläggas under utredningsarbetets fortgång.

För utredningsarbetet torde böra tillkallas särskilda sakkunniga inom finansdepartementet. Arbetet bör inriktas på, att förslag i de till utredningen hörande frågorna skall kunna föreläggas 1942 års riksdag; i varje fall i de delar som icke avse övningslärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden.»

Såsom sakkunniga tillkallade departementschefen enligt beslut den 28 juni 1941 folkskolinspektören D. E. Andersson, byråchefen K. A. V. Arvidsson, t. f. statssekreteraren, byråchefen A. E. V. Swartling, ledamoten av riksdagens första kammare jägmästaren K. G. L. H. Tamm samt undervisningsrådet J. J. E. Weijne. Åt Weijne uppdrogs att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete samt åt Andersson att tills vidare vara sekreterare vid utredningen.

Jämlikt vederbörligt bemyndigande beslöt departementschefen den 18 september 1941, efter därom av de sakkunniga gjord framställning, att anmoda följande sammanslutningar att genom nedan angivna representanter överlägga med de sakkunniga, nämligen

Sveriges allmänna folkskolläraryörening: ledamoten av riksdagens andra kammare, folkskolläraren L. V. Lindén, Gamleby;

Sverges folkskolläraryöförbund: folkskolläraren T. P. V. Torbjär, Göteborg;

Sveriges folkskolläraryöförbund: överläraren Hedvig Elvira Norgren, Malmö;

Sveriges småskolläraryöförbund: småskolläraryöförbunden Ruth Ingeborg Charlotta Linder, Nockeby;

kommunala mellanskolornas läraryörening: rektorn vid norra kommunala mellanskolan i Stockholm. E. J. V. Öije;

flick- och samskoleföreningen: rektorn vid kommunala flickskolan i Örebro Brita Martha Fredrique Grönvall; samt

praktiska mellanskolornas och högre folkskolornas läraryörening: rektorn vid Stockholms stads handelsmellanskola K. S. Henning.

Departementschefen förordnade vidare den 18 september 1941 byråchefen O. E. Tegedal att i egenskap av expert biträda de sakkunniga med utredning angående sjukvårdsförmåner åt av uppdraget berörda lärare samt den

24 i samma månad e. o. sekreteraren hos försäkringsrådet J. O. Ulne att vara biträdande sekreterare åt de sakkunniga.

Vid uppgörande av lönetabeller ha de sakkunniga biträttats av förste aktuarien hos statens pensionsanstalt T. B. Kjellén.

De sakkunniga, som antagit benämningen *1941 års lärarlönesakkunniga*, höllo sitt första sammanträde den 3 september 1941.

På grund av utredningsuppdragets omfattning har det icke varit möjligt att fullfölja uppdraget i dess helhet i så god tid att förslag i samtliga därtill hörande frågor kunna föreläggas innevarande riksdag. De sakkunniga ha därför hittills inriktat sitt arbete på att utarbeta förslag till lönerogleringar för folk- och småskollärare, nomadlärare och lärare vid de högre kommunala skolorna, medan frågan om övningslärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden jämte vissa andra i direktiven berörda frågor tills vidare fått anstå.

Då lärarna inom folkskoleväsendet och vid de högre kommunala skolorna äro kommunalt anställda, ha de sakkunniga ansett, att lönebestämmelserna för deras del icke böra införas såsom tillägg till civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet, vilket däremot skett beträffande motsvarande bestämmelser för lärarna vid de statliga läroverken m. fl. Mellan lärarna inom folkskoleväsendet och lärarna vid de högre kommunala skolorna föreligga stora olikheter i avlöningshänseende. Därtill kommer, att avlöningsreglementet för folk- och småskollärare i första hand skall tolkas av kommunala myndigheter, som i övrigt icke ha att syssla med det statliga lönesystemet. Med hänsyn till dessa förhållanden ha de sakkunniga ansett det lämpligast att utarbeta ett särskilt avlöningsreglemente för folkskolan och ett för de högre kommunala skolorna, i vilka reglementen, såsom för närvarande är fallet, intagits bestämmelser för såväl ordinarie som icke-ordinarie lärare.

Föreliggande betänkande innefattar endast förslag till folkskolans avlöningsreglemente jämte avlöningsreglemente för nomadlärare. För de högre kommunala skolornas del beräkna de sakkunniga att betänkande med förslag till avlöningsreglemente skall kunna framläggas under mars 1942.

Överläggningar med folkskolans personalrepresentanter ha hållits den 29 och 30 september samt den 1 och 2 oktober 1941 ävensom den 26 och 27 januari samt den 3 och 6 februari 1942.

Vid betänkandet finnas fogade särskilda yttranden av folkskolans personalrepresentanter samt en av byråchefen Tegendal utarbetad promemoria.

Till de sakkunniga ha, för att tagas i övervägande vid utredningen, genom remisser överlämnats ett flertal framställningar, av vilka följande behandlats i samband med förevarande betänkande:

1) en den 14 november 1938 dagteknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från folkskollärarkårens representantskap för lönefrågor angående folk- och småskollärares inordnande under det civila avlöningsreglementet m. m.;

2) en den 2 januari 1939 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från föreningen Sveriges mindre folkskolor angående lärares vid mindre folkskolor och biträdande lärares likställighet med ordinarie lärare vid folkskoleväsendet;

3) en den 2 februari 1939 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse från Stockholms folkskoledirektion angående vidtagna anordningar för tryggnad av tillgången på reservvikarier vid Stockholms folkskolor; samt

4) till Kungl. Maj:t ställda framställningar *dels* av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening i fråga om anskaffande och förordnande av vikarier vid ordinarie och extra ordinarie folk- och småskollärares tjänstledighet, *dels* av styrelsen för Sveriges folkskolläraryörebund i fråga om de icke-ordinarie folkskollärares anställningsförhållanden, *dels* av småskolläraryörebundens Eva Myrén m. fl. i fråga om vissa bestämmelser vid tillsättande av ordinarie småskolläraryöretjänster, *dels* av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening, centralstyrelsen för Sveriges folkskolläraryörebund och styrelsen för Sveriges småskolläraryöreförening i fråga om de icke-ordinarie lärarnas ställning och befordringsmöjligheter i anledning av rationaliseringsåtgärderna inom folkskoleväsendet, *dels ock* av småskolläraryörebundens Eva Myrén i fråga om företrädesrätt för äldre icke-ordinarie lärarinnor vid tillsättande av ordinarie småskolläraryöretjänster, över vilka framställningar skolöverstyrelsen avgivit utlåtande den 23 maj 1941, varefter centralstyrelsen för Sveriges folkskolläraryörebund och Sveriges folkskolläraryörebund i anledning av nämnda utlåtande avgivit påminnelser.

Vidare har till de sakkunniga från Sveriges småskolläraryöreförening inkommit en den 8 september 1941 dagtecknad skrivelse angående en förbättrad löneställning för småskolläraryörebundens m. m.

Slutligen ha i anledning av gjorda framställningar föreningen Sveriges mindre folkskolor och Folkskolans extralärares riksförening beretts tillfälle att under hand för de sakkunniga framlägga sina synpunkter.

Vid bifall till de sakkunnigas förslag lära erfordras vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 26 september 1921 (nr 604) angående folkundervisningen i riket, i kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. och i vissa andra författningar. De sakkunniga ha för avsikt att senare överlämna förslag till dessa ändringar.

Lönegradsplacering för ordinarie lärare m. m.

1937 års lönerreglering. Genom den av riksdagen år 1937 beslutade lönerregleringen för folk- och småskollärare blevo nämnda lärargrupper inplacerade i det statliga lönesystemet. En av de väsentligaste frågorna vid lönerregleringen var spörsmålet, huruvida lönen borde diffentieras efter tjänstgöringstidens längd eller om löneställningen borde bli enhetlig för alla folk- respektive småskollärare, alltså utan hänsynstagande till den växlande, individuella tjänstgöringstiden.

Till den senare ståndpunkten anslöto sig *1936 års lärarlönessakkunniga*, vilkas betänkande med förslag till lönerreglering för lärare vid folk- och småskolor (SOU 1936: 48) låg till grund för ärendets behandling. Nämnda sakkunniga ansågo, att löneställningen borde grundas på skyldighet att för fastställd lön tjänstgöra högst nio månader årligen, och ifrågasatte alltså en utsträckning av den i folkskolestadgan inefattade tjänstgöringsskyldigheten från åtta månader till nio månader. De sakkunnigas förslag innebar med andra ord, att avlöningen skulle grundas på maximitjänstgöringstid och icke, såsom för det dåvarande var fallet, på tjänstgöringstidens minimum. Avlöningen borde sålunda utgå oavkortad, även om den faktiska undervisningstiden understege nio månader, blott stadgat minimum av åtta månaders tjänstgöring fullgjorts. Då man emellertid måste räkna med att för en del av lärarkåren, under den närmaste framtiden sannolikt den övervägande delen, tjänstgöringsskyldighetens maximum, i vad anginge läsårets längd, icke komme att tagas i anspråk, föreslogs i oförmälda betänkande, att lärare skulle åläggas skyldighet att utan särskild ersättning undervisa i slöjd å folkskole- eller småskolestadiet i skoldistrikt, där lästiden icke överstege $34\frac{1}{2}$ veckor, högst fyra timmar i veckan och i skoldistrikt, där lästiden överstege $34\frac{1}{2}$ veckor men ej 37 veckor, högst två timmar. Vad åter anginge de lärare, för vilka lästiden vore längre än 37 veckor, ville nämnda sakkunniga icke ifrågasätta någon ökning av veckotimtalet på sätt nu angivits. Undervisningsbördan torde nämligen i sådant fall bli mer än skäligen betungande och större än för lärare vid andra slag av skolor, där lärarlönerna statligt reglerats. För lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola eller för lärare vid småskola, till vilken hänvisats någon av folkskolestadiets årsklasser, hade det överhuvud taget ej ansetts böra ifrågakomma att utöver stadgat maximiantal veckotimmar pålägga någon ytterligare undervisningsskyldighet, detta särskilt med hänsyn till den i förhållande till berörda lärares utbildning speciellt besvärliga tjänstgöring, som ålåg dem. De sakkunniga hade icke ansett sig böra framställa något yrkande att i lärarpersonalens tjänstgöringsskyldighet skulle inordnas jämväl tjänstgöring i fortsättningsskola, detta enär fortsättningsskolan vore att betrakta såsom en från folkskolan skild skolform av annan art än barndomsskolan. Men vad slöjden beträffade, tillhörde den enligt folkskolestadgan folkskolans läroämnen, ehuru såsom ett icke under alla förhållanden obligatoriskt ämne, och i regel torde med nuvarande seminarieutbildning lärarna besitta kompetens för undervisning i ämnet.

Den motsatta ståndpunkten, differentiering av lönesättningen efter den faktiska tjänstgöringstidens längd, företrädtes inom nämnda sakkunniga bland annat av redaktören Conrad Jonsson, som i en reservation vid betänkandet ifrågasatte, att lönegradsplaceringen skulle rättas efter läsårets längd sålunda, att lärare i skoldistrikt med nio månaders lästid skulle erhålla högre lönegradsplacering än motsvarande lärare i övriga skoldistrikt. Mot de sakkunnigas förslag om att i lärarnas tjänstgöringsskyldighet skulle inbegripas jämväl undervisning i slöjd anförde reservanten bland annat, att man icke kunde ordna undervisningen så, att man i samtliga skoldistrikt med de kortare årliga lästiderna med slöjdundervisning sysselsatte hela lärarkåren. Den ene finge undervisa i slöjd, den andre måste bli befriad från sådan tjänstgöringsplikt men lönen bleve i ena som i andra fallet densamma. Den slöjdundervisning, som skulle läggas inom ramen för tjänstgöringsskyldigheten i vissa skoldistrikt, komme att från statens sida värdesättas och betalas tre- till femdubbelt högre än den slöjdundervisning, som utfördes av särskilda facklärare eller av folkskollärare på övertid i de skoldistrikten, där man hade mer än $34\frac{1}{2}$ veckors lästid.

Berörda båda förslag — å ena sidan kommittémajoritetens om en enhetlig löneplacering och å andra sidan reservantens om en efter den årliga lästiden differentierad löneplacering — blevo utgångspunkten för riksdagsbehandlingen av lönefrågan.

Det förslag till lönereglering för lärare vid folk- och småskolor, som framlades i den till riksdagen avlätna *propositionen nr 270/1937*, grundade sig på de principer för lönesättningen, som förordats i omförmälda reservation till 1936 års lärarlöne-sakkunnigas betänkande. Föredragande departementschefen förklarade sig icke finna de sakkunnigas motiv för en av undervisningstiden oberoende lönegradsplacering fullt bärande men anförde i samband därmed, att detta givetvis icke innebure, att departementschefen icke ansåge en allmän placering av folkskollärare i den av de sakkunniga förordade lönegraden B 17 önskvärd. Departementschefen, som förklarade sig hoppas, att en sådan genom undervisningstidens förlängning successivt skulle komma till stånd, förordade, att folkskollärare med en årlig tjänstgöring av högst 36 veckor skulle placeras i lönegraden B 15, med en tjänstgöring av mer än 36 men ej 39 veckor i lönegraden B 16 samt med en tjänstgöring av 39 veckor i lönegraden B 17. På motsvarande sätt föreslogs, att småskollärare liksom också lärare i mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor skulle avlönas enligt respektive lönegraderna B 7, B 8 och B 9. Det av 1936 års lärarlönesakkunniga framlagda förslaget om inbegripande av slöjdundervisning i den normala undervisningsskyldigheten fann departementschefen ha blivit föremål för en vägande kritik ur olika synpunkter. Då med den av departementschefen ifrågasatta lönegradsplaceringen skälen för en sådan åtgärd bortföle, förordade departementschefen, att särskild ersättning liksom hittills skulle utgå till lärare för undervisning i slöjd.

I anledning av propositionen väcktes inom riksdagen ett stort antal *motioner*, vari framställdes förslag bland annat om genomförande av en av skiftningarna i den faktiska tjänstgöringstiden mer eller mindre oberoende löneplacering för lärarna vid folk- och småskolor. I motionerna skärskådades ingående möjligheterna att utsträcka lärarnas faktiska tjänstgöringstid i syfte att underlätta en lönereglering efter den angivna principen.

Statsutskottet anslöt sig i sitt utlåtande nr 140 till den av Kungl. Maj:t föreslagna lönedifferentieringen med den ändringen, att utskottet förutsatte en föreskrift om att den årliga lästiden i de särskilda skoldistrikten skulle omfatta antingen $34\frac{1}{2}$, $36\frac{1}{2}$ eller 39 läsveckor och de olika av Kungl. Maj:t föreslagna lönegraderna hänföra sig till dessa lästider.

Under erinran, att en lönereglering av denna art innebure, att ersättningen till lärarna vid lästid över $34\frac{1}{2}$ veckor inarbetades i avlöningen och sålunda övertoges av statsverket, anförde utskottet, att statsmakterna härigenom finge ett enligt ut-

skottets mening gynnsamt tillfälle att i samband med löneregleringen befordra tillkomsten av förbättrad undervisning i skoldistriktet. Utskottet delade departementschefens uppfattning om önskvärdheten av en förlängd undervisningstid och vore i princip ense med de motionärer, som förordade en utökning av den årliga lästiden och en utsträckning med det snaraste till 39 veckor av den faktiska tjänstgöringstiden för lärarna. En minimilästid av $36\frac{1}{2}$ veckor per år syntes icke vara orimlig, och en tjänstgöring av 39 läsveckor borde statsmakterna kunna fordra av lärarna. Då utskottet anslöte sig till Kungl. Maj:ts förslag om en differentierad lön, avvägd med hänsyn till lärarnas tjänstgöringstid, skedde detta under den förvisningen, att denna differentiering allenast bleve en övergångsform i lönesystemet. Med hänsyn till de skiftande förhållandena i de särskilda skoldistriktet kunde det vara tvivelaktigt, om barnens lästid kunde allestädes utan svårigheter utsträckas till 39 veckor eller ens till $36\frac{1}{2}$. Utskottet vore i varje fall icke berett att för det dåvarande, i enlighet med yrkandena i flera motioner, förorda en till tiderna fixerad övergång till längre läs- och tjänstgöringstider i folkskolan, utan ansåge sig böra föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i syfte att förlänga tjänstgöringstiden för lärarna vid folk- och småskolor till 39 veckor. Utskottet anförde tillika — under erinran att lönegradsplaceringen enligt det föreliggande förslaget till avlöningsreglemente liksom vid bifall till utskottets ändringsförslag anknytes till lästiden — att det syntes erforderligt att låta lönegradsplaceringen anknyta till tjänstgöringstiden i stället för till lästiden, om åtgärder vidtoges, som ledde till en generell och av barnens lästid delvis oberoende utsträckning av lärarnas tjänstgöringstid. Vid den utredning rörande förlängning av tjänstgöringstiden för ifrågavarande lärare, som utskottet förutsatt skola komma till stånd, borde också denna fråga tagas under övervägande.

Vad särskilt angår löneställningen för småskollärarna, anförde utskottet, som även i denna del i huvudsak biträdde Kungl. Maj:ts förslag, att den höjning av fordringarna för tillträde till småskoleseminarium, som innefattades i 1936 års riksdags beslut angående omorganisation av småskoleseminarierna, syntes kunna tagas till intäkt för en förbättrad löneställning för de småskollärare, som komme att utbildas enligt den nya ordningen, därest en sådan åtgärd förbundets med allmän skyldighet för småskollärare att meddela undervisning jämväl i folkskolestadiets lägre årsklasser. En dylik generell utsträckning av deras arbetsuppgifter syntes motiverad med hänsyn till den förbättrade utbildning, som komme ifrågavarande lärare till del, och förefölle utskottet även ur andra synpunkter vara av värde. Denna fråga torde böra vidare utredas genom Kungl. Maj:ts försorg, varom riksdagen borde göra framställning.

I till utskottets utlåtande fogade *reservationer* föreslogs en enhetlig löneplacering i stort sett överensstämmande med det framlagda kommittéförslaget.

Vid behandlingen av statsutskottets utlåtande i kamrarna beslutade *första kammaren* i principiell överensstämmelse med de reservationsvis framställda förslagen, varemot *andra kammaren* biföll vad statsutskottet hemställt. Sedan en av utskottet föreslagen sammanjämkning av de skiljaktiga besluten bifallits av första kammaren men avslagits av andra kammaren och alltså icke godkänts, framlade utskottet förslag om ärendets avgörande medelst gemensam omröstning. Denna omröstning utföll på så sätt, att lönesystemet utformades för folkskollärarna i enlighet med statsutskottets ursprungliga förslag och för småskollärarna i enlighet med de av utskottsreservanterna angivna principerna.

Den för lärarna vid folk- och småskolorna beslutade löneregleringen innebar alltså till sina grunddrag, att lönen för folkskollärarna anpassats efter den faktiska tjänstgöringstiden, medan för småskollärarna genomförts enhetlig, av den faktiska tjänstgöringstiden obunden löneställning. På grund

av ärendets handläggning i riksdagens båda kamrar inflöt i den av riksdagen till Kungl. Maj:t avlätna skrivelse i ärendet (nr 468/1937) icke något uttalande rörande utsträckning av lästiden vid folkskolan eller tjänstgöringstiden för lärarna, ej heller någon framställning om utredning i de av utskottet och utskottsreservanterna angivna hänseendena.

Enligt avlöningsreglementet den 30 september 1937 (nr 868) för lärare vid folk- och småskolor hänföras ordinarie folkskollärare som regel

till lönegraden B 17, därest den i vederbörlig ordning fastställda årliga lästiden utgör 39 veckor (273 dagar),

till lönegraden B 16, därest den i vederbörlig ordning fastställda årliga lästiden utgör $36\frac{1}{2}$ veckor (256 dagar), och

till lönegraden B 15, därest den i vederbörlig ordning fastställda årliga lästiden utgör $34\frac{1}{2}$ veckor (242 dagar).

Om den årliga lästiden på grund av gällande föreskrifter eller eljest utsträcket för viss begränsad tid, skall läraren enligt reglementet bibehållas vid sin förutvarande placering i lönegrad, men äger de år, då lästiden utsträckts, åtnjuta lön som vore han placerad i lönegrad med tillämpning av ovanstående bestämmelser.

Enligt samma reglemente hänföres ordinarie småskollärare till lönegraden B 9. Dock skulle övergången till denna enhetliga lönegradsplacering ske successivt på så sätt,

att ordinarie småskollärare under tiden den 1 januari 1938—den 30 juni 1940 som regel hänfördes

till lönegraden B 9, därest den i vederbörlig ordning fastställda årliga lästiden utgjorde 39 veckor,

till lönegraden B 8, därest den i vederbörlig ordning fastställda årliga lästiden översteg 36 men ej uppgick till 39 veckor, och

till lönegraden B 7, därest den i vederbörlig ordning fastställda årliga lästiden utgjorde högst 36 veckor,

samt att sådan lärare under tiden den 1 juli 1940—den 30 juni 1942 som regel hänfördes

till lönegraden B 9, därest den årliga lästiden utgjorde 39 veckor, och

till lönegraden B 8, därest den årliga lästiden icke uppgick till 39 veckor.

Utsträckning av den årliga lästiden. Efter genomförandet av 1937 års löne reglering har den årliga lästiden vid folkskolan i betydande omfattning utsträckts från den tidigare vanliga, $34\frac{4}{7}$ veckor, till $36\frac{4}{7}$ eller 39 veckor. Den 30 juni 1937 tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet jämlikt av Kungl. Maj:t lämnat bemyndigande särskilda sakkunniga — 1937 års folkskolutredning — för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag i hithörande frågor. De sakkunniga, som den 8 november 1938 avlämnade betänkande och förslag i ämnet (SOU 1938: 35), hade verkställt utredning angående den beräknade omfattningen av lästiden redovisningsåret 1938/39. Härav framgick, att under nämnda läsår allenast 2 189 folkskollärare beräknades kvarstå vid minimilästiden, under det 13 524 beräknades komma att undervisa vid skolor med antingen $36\frac{4}{7}$ eller 39 veckors årlig lästid. De sakkunniga framhöllo, att den frivilliga övergången till längre lästid kunde beräknas fortsätta, om ock icke i den raska takt som dittills präglad utvecklingen på ifrågavarande område. De sakkunniga föreslogo, att den årliga lästiden vid folkskola skulle från och med den 1 juli 1940 omfatta

antingen $36\frac{4}{7}$ eller 39 veckor. Från nämnda tidpunkt borde alltså en lästid av $34\frac{4}{7}$ veckor icke längre vara tillåten. Kostnaderna för den ifrågasatta ändringen av lästiden beräknade de sakkunniga till 700 000 kronor om året. Nämnda kostnad uppkom helt genom att folkskollärare i av lästidsutsträckningen berörda skolor skulle antingen, beträffande de ordinarie, uppflyttas en lönegrad eller, vilket gällde icke-ordinarie, erhålla avlöning för ett större antal läsdagar. För småskollärare uppkom ingen nämnvärd merkostnad, då dylika lärare enligt avlöningsreglementet från den 1 juli 1940 skulle vara placerade i lägst lönegrad B 8.

Kungl. Maj:t framlade förslag till 1939 års riksdag (proposition nr 149) i enlighet med vad de sakkunniga ifrågasatt. Riksdagen förklarade sig icke ha något att erinra mot att lästiden vid folk- och småskolor från den 1 juli 1940 utsträcktes från minst $34\frac{4}{7}$ veckor till minst $36\frac{4}{7}$ veckor.

Någon obligatorisk utsträckning av den årliga lästiden kom emellertid icke att ske vid nämnda tidpunkt. I samband med det hösten 1939 inledda besparingsarbetet inom folkskoleväsendet upptogs nämligen också frågan, huruvida med genomförande av den ifrågavarande åtgärden borde tills vidare anstå. Frågan underställdes 1940 års riksdag (proposition nr 155). Föredragande departementschefen meddelade i nämnda proposition, att enligt vad skolöverstyrelsen uppgivit dåmera endast 1 200 folkskollärare tjänstgjorde i skolor med $34\frac{4}{7}$ veckors årlig lästid. I följd härav behövde merkostnaderna för en utsträckning av lästiden, på sätt riksdagen förklarat sig ej ha något att erinra mot, icke beräknas högre än till omkring 400 000 kronor. Departementschefen ansåg sig dock i följd av det ekonomiska läget böra förorda en framflyttning av den obligatoriska utsträckningen av lästiden till tidpunkt, som framdeles borde bestämmas. Om riksdagen icke framställde någon erinran däremot, borde alltså Kungl. Maj:t låta tills vidare anstå med beslutet om minimilästidens utsträckning till $36\frac{4}{7}$ veckor. — Riksdagen förklarade sig icke ha något att erinra mot vad departementschefen anfört.

De sakkunniga. Som av den lämnade redogörelsen framgått, innebar 1937 års lönereglering en viss dualism, i det lönesättningen för folkskollärare gjordes beroende av den årliga lästidens längd vid vederbörande skola, under det småskolans lärare, efter viss övergångstid, skulle erhålla en enhetlig löneplacering. Enligt de sakkunnigas mening vore det önskvärt med likartade bestämmelser för de båda lärargrupper, det här gäller. Då en ändring till differentierad lönesättning för småskollärare knappast kan komma i fråga, torde lösningen böra sökas i en enhetlig löneplacering för folkskolans lärare. I förevarande sammanhang bör uppmärksammas, att statsutskottet vid 1937 års riksdag, som föreslog en med hänsyn till den årliga tjänstgöringstiden differentierad lönesättning, betraktade detta endast som en övergångsform. Utskottet räknade med att det föreslagna lönesystemet skulle befrämja folkskolans utveckling fram till en längre årlig lästid. Så har också blivit fallet. Det ena skoldistriktet efter det andra har utsträckt lästiden, i flertalet fall till 39 veckor. Enligt vad de sakkunniga inhämtat från statens folk-

skolinspektörer, voro under läsåret 1940/41 inte mindre än 10 165 folkskol-lärare placerade vid skolor med 39 veckors årlig lästid samt 3 928 vid skolor med $36\frac{4}{7}$ veckor. Endast 1 039 folkskollärare undervisade i skolor, där lästiden alltjämt var $34\frac{4}{7}$ veckor och ordinarie lärare följaktligen placerade i lönegrad 15. I detta sammanhang är att märka, att 1939 års riksdag förklarade sig icke ha något att erinra mot, att den årliga lästiden från och med den 1 juli 1940 utsträcktes till att obligatoriskt vara minst $36\frac{4}{7}$ veckor. Härigenom skulle samtliga ordinarie folkskollärare bli placerade lägst i lönegrad 16. På grund av krisens ekonomiska tryck har emellertid nämnda höjning av minimilästiden ännu ej verkställts.

De sakkunniga anse att frågan om en enhetlig löneplacering av folkskol-lärare ännu ej bör aktualiseras. En dylik placering synes lämpligen böra ske i samband med utsträckning av samtliga lärares tjänstgöring till 39 veckor. Även om det organisatoriskt skulle låta sig göra att nu genomföra en sådan reform, synes dock det ekonomiska läget utgöra ett bestämt hinder för frågans forcering. En uppflyttning av de folkskollärare, som nu tillhöra lönegraderna 15 och 16, till lönegrad 17 skulle sannolikt betyda en omedelbar utgiftsökning för statsverket av närmare $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Om de sakkunniga alltså icke kunna för närvarande förorda en enhetlig löneplacering, anse de dock tiden vara inne för minskande av antalet lönegrader för ordinarie folkskollärare från tre till två, d. v. s. en uppflyttning till lönegrad 16 av de nu i lönegrad 15 placerade lärarna. Härigenom skulle vinnas en i sig själv önskvärd förenkling av lönesystemet, som icke torde medföra några oöverkomliga ekonomiska svårigheter. Härom vilja de sakkunniga anföra följande.

Sedan 1937 års folkskolutredning verkställde sin i det föregående omnämnda undersökning angående bland annat förekomsten av den kortaste årliga lästiden, har en betydande utveckling ägt rum. Nämnda sakkunniga uppskattade antalet läraravdelningar med $34\frac{4}{7}$ veckors lästid till omkring 2 000. När riksdagen 1940 medgav Kungl. Maj:t rätt att tills vidare uppskjuta den obligatoriska utsträckningen av lästiden, hade antalet dylika avdelningar sjunkit till 1 200, och numera torde det, som redan sagts, vara nedbringat till omkring 1 000. Enligt vad folkskolinspektörerna upplysa, fortgår alltjämt utvecklingen mot längre årlig lästid.

Ekonomiskt är frågan alltså icke nu av samma storleksordning som tidigare. Merutgiften torde kunna beräknas till omkring 375 000 kronor, inberäknat kostnader för rörligt tillägg och kristillägg. I detta belopp ingår även den utgiftsökning beträffande statsbidrag till icke-ordinarie lärare, som en utsträckning av lästiden måste medföra. De sakkunniga förbise ingalunda, att det ekonomiska läget allt fortfarande och säkerligen för lång tid framåt motiverar den största sparsamhet med allmänna medel. Emellertid komma de sakkunniga att i annat sammanhang föreslå ändringar i lönebestämmelserna, som innebära så betydande besparingar, att statsverket icke behöver vidkännas några merutgifter för folkskollärlöner, även om en uppflyttning av de nu i lönegrad 15 placerade lärarna verkställs. Då de sakkunnigas förslag

till avlöningsreglemente måste betraktas som en enhet, icke minst med hänsyn till de ekonomiska verkningarna, anse sig de sakkunniga böra framhålla nämnda synpunkt.

De sakkunniga vilja dock främst motivera sitt nu framställda förslag med den förbättring av skolväsendet, som därmed skulle möjliggöras, en förbättring som 1939 års riksdag fann i hög grad önskvärd. Sedan 1939 ha de pedagogiska kraven på en utsträckning av lästiden avsevärt vunnit i styrka. De sakkunniga vilja här blott erinra om, att i samband med värtjänstens ordnande för högre skolor bestämmelser meddelats om obligatoriska friluftsdagar för folkskolan. Jämlikt cirkuläret den 28 juni 1941 (nr 606) skall i skolor med minst $36\frac{4}{7}$ veckors årlig undervisning antalet friluftsdagar utgöra i städer och stadsliknande samhällen 8—12 och å andra orter 6—10. För skolor med allenast $34\frac{4}{7}$ veckors årlig lästid skall antalet friluftsdagar vara 4—6. Även om antalet friluftsdagar för sistnämnda skolor måst starkt begränsas, innebära dock friluftsdagarna en inknappning i den redan förut korta undervisningstiden. Såväl med hänsyn härtill som i syfte att även för eleverna i dessa skolor möjliggöra ett något större antal friluftsdagar synes en utsträckning av den obligatoriska lästiden till lägst $36\frac{4}{7}$ veckor nu ej längre böra uppskjutas.

De sakkunniga anse sig alltså böra föreslå, att folkskolans lärare från den 1 juli 1942 skola, med hänsyn till den årliga lästidens längd, vara placerade i lönegraderna 16 eller 17.

Beträffande småskolans lärare, vilka samtliga jämlikt nu gällande avlöningsreglemente skola från den 1 juli 1942 vara placerade i lönegrad 9, förorda de sakkunniga i annat sammanhang viss fyllnadstjänstgöring för sådana lärare, som undervisa i skolor med kortare årlig lästid än 39 veckor. De sakkunniga ha övervägt, huruvida småskollärare kunde beredas en något förbättrad löneställning, bland annat på grund av den ökning av tjänstgöringsskyldigheten, som för vinnande av vissa besparingar ålagts särskilt denna lärargrupp. Ehuru — framför allt med hänsyn till relationen mellan kvinnliga folk- och småskollärares löner — enligt de sakkunnigas mening skäl kunna anföras för vidtagande av åtgärder i syfte att giva småskollärare en något förmånligare lönegradsplacering, ha de sakkunniga jämväl med beaktande av det allmänna ekonomiska läget ansett sig icke kunna framlägga förslag härom.

Genom såväl avskaffande av den nuvarande minimilästiden, $34\frac{4}{7}$ veckor, och därmed begränsning av antalet lönegrader för ordinarie folkskollärare till två, som införande av fyllnadstjänstgöring för vissa småskollärare, anse sig de sakkunniga i viss mån ha rationaliserat för folkskolan gällande lönebestämmelser. Vid ett bifall till de sakkunnigas förslag komma folkskolans lärare att med hänsyn till den årliga lästiden få sin lön differentierad, dock begränsat till två lönegrader, under det småskolans lärare erhålla enhetlig lön men få sin tjänstgöring per vecka differentierad med utgångspunkt från den årliga lästiden. Lönesystemet skulle härigenom vinna såväl i fasthet som konsekvens.

De icke-ordinarie lärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden.

Nuvarande bestämmelser.

Bland de spörsmål, som av de sakkunniga enligt givna direktiv skola upp- tagas till bedömande vid utredningen, märkas frågorna om de extra ordinarie lärarnas anställningsförhållanden samt om s. k. reservvikarier vid folk- och småskolor. Innan de sakkunniga närmare ingå härpå, vilja de sakkun- niga lämna en allmän översikt av nuvarande anställnings- och avlöningsför- hållanden för den icke-ordinarie lärarpersonalen med full tjänstgöring vid de allmänna läroverken, de högre kommunala skolorna samt folk- och små- skolorna, varvid också i viss utsträckning redogöres för motsvarande för- hållanden inom allmänna civiltjänstverksamheten utom undervisningsväsendet. Då detta betänkande icke berör övningslärarnas anställnings- och löneför- hållanden, har vad i det följande anföres rörande lärarpersonalen endast avseende å ämneslärare.

Inom *allmänna civiltjänstverksamheten utom undervisningsväsendet* ankommer det som regel på vederbörande myndighet att bestämma antalet *extra ordi- narie* tjänster av olika slag inom ramen för de i allmänhet till beloppet be- gränsade medel, som stå till förfogande för den icke-ordinarie personalens avlöning. För inrättandet av extra ordinarie tjänst i högre lönegrad än den 20:e erfordras dock beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Extra ordinarie tjänster i lönegraderna 24—30 tillsätts som regel av Kungl. Maj:t och öv- riga av vederbörande myndighet.

Extra ordinarie tjänster placeras högst i samma lönegrad som motsvaran- de ordinarie tjänster. Beträffande viss rekryteringspersonal äro dock tjäns- terna placerade lägre. Amanuenser t. ex. må placeras högst i lönegraden 16 och förste amanuenser högst i lönegraden 18, medan närmaste ordinarie be- fattning som regel är placerad i 21 lönegraden.

Inom ramen för tillgängliga medel äga myndigheterna vidare anställa *extra* tjänstemän och *tillfällig* personal. Extra tjänsteman må hänföras högst till lönegrad med samma ordningsnummer som den, vilken blivit fastställd för extra ordinarie tjänsteman med närmast jämförliga arbetsuppgifter. Så- som tillfällig personal torde bland annat vara att betrakta vikarier, som icke innehava annan statsanställning.

Avlöningsvillkoren för extra ordinarie och extra tjänstemän regleras när- mare i civila icke-ordinariereglementet. För annan icke-ordinarie personal

äger vederbörande myndighet enligt 57 § i reglementet fastställa avlöningsförmånerna, där ej Kungl. Maj:t meddelat beslut i sådant hänseende.

Civila icke-ordinariereglementet äger även tillämpning å icke-ordinarie adjunkter och ämneslärarinnor vid *de allmänna läroverken*. Dessa anställas under tre former, nämligen såsom extra ordinarie, extra eller biträdande lärare.

De extra ordinarie lärarnas antal fastställas av Kungl. Maj:t och utgör för närvarande 205 adjunkter och 35 ämneslärarinnor. De antagas av skolöverstyrelsen för tjänstgöring vid de allmänna läroverken samt förordnas där-efter av överstyrelsen att tjänstgöra tillsvidare vid visst läroverk.

Även de extra lärarnas antal regleras av Kungl. Maj:t. För varje budgetår fastställer nämligen Kungl. Maj:t det sammanlagda antalet tjänster i läroämnena, som skola uppehållas av extra ordinarie och extra lärare. Extra lärare förordnas av skolöverstyrelsen, efter förslag av rektor, för tjänstgöring minst en termin vid viss eller vissa läroanstalter.

Biträdande lärare är en av skolöverstyrelsen införd gemensam beteckning för de lärare, som avses i punkt 2 a) kungörelsen 1939: 582. Sådant lärare är antingen icke kompetent till extra ordinarie eller extra lärartjänst eller visserligen kompetent därtill men förordnad för kortare tid än en termin. Förordnande såsom biträdande lärare meddelas av rektor eller av skolöverstyrelsen efter förslag av rektor.

Vid *de högre kommunala skolorna* anställas de icke-ordinarie lärarna med full tjänstgöring under två former, nämligen såsom extra ordinarie eller vikarierande lärare.

De extra ordinarie lärarnas antal vid varje skola fastställas av skolöverstyrelsen, som därvid är bunden av vissa i stadgorna meddelade maximeringsföreskrifter. De förordnas av skolans styrelse tillsvidare med minst tre månaders uppsägning.

Med vikarierande lärare förstås lärare, som förordnas att såsom vikarie bestrida all den tjänstgöring, som är förenad med den ordinarie eller extra ordinarie befattning, vikariatet avser. Sådant lärare förordnas av skolstyrelsen tillsvidare för viss tid, högst ett läsår.

Liksom vid de högre kommunala skolorna anställas vid *folk- och småskolorna* icke-ordinarie lärare med full tjänstgöring antingen såsom extra ordinarie eller vikarierande lärare.

De extra ordinarie lärarnas antal motsvarar det antal klasslärare, som behövs utöver antalet ordinarie lärare. För inrättande av ny extra ordinarie lärartjänst erfordras Kungl. Maj:ts tillstånd. Extra ordinarie tjänst kan dock efter medgivande av statens vederbörande folkskolinspektör inrättas och bibehållas under tre år. Extra ordinarie lärare anställas av skolstyrelsen tillsvidare på viss tid, ej överstigande ett läsår.

Med vikarierande lärare avses lärare, som anställas för full tjänstgöring såsom vikarie för tjänstledig lärare eller å vakant befattning. Sådant lärare anställas av skolstyrelsen.

Avlöningen till nu berörda lärarkategorier utgår enligt lönegrader och löneklasser, som framgå av följande tabell. I samtliga fall tillämpas nu, för de kommunalt anställda lärarna provisoriskt, civila avlöningsreglementets lönebelopp. För jämförelse ha även motsvarande ordinarie tjänster medtagits.

	De allmänna läroverken				De högre kommunala skolorna				Folk- och småskolorna			
	Adjunkt		Ämneslärarinna		Adjunktskompetent ämneslärare ¹		Annan ämneslärare		Folkskollärare		Småskollärare	
	Löne-grad	Löne-klas-ser	Löne-grad	Löne-klas-ser	Löne-grad	Löne-klas-ser	Löne-grad	Löne-klas-ser	Löne-grad	Löne-klas-ser	Löne-grad	Löne-klas-ser
Ordinarie lärare	A 23	23-26	A 21	21-24	23	23-26	21	21-24	17	17-21	9	9-13
Extra ordinarie lärare	Eo 21	20-23	Eo 18	17-21	21	19-23	19	17-22	—	14-19	—	6-11
Extra lärare ..	Ex 20	17-19	Ex 18	15-17	—	—	—	—	—	—	—	—
Vikarierande lärare	—	—	—	—	—	17-18	—	16-17	—	14-19	—	6-11
Biträdande lärare	—	17	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Vid kommunal flickskola, kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola. — ² Vid 39 veckors årlig lästid.

De ordinarie lärarna åtnjuta lön för kalenderår. Av de extra ordinarie lärarna åtnjuta folk- och småskollärarna lön för läsår men övriga för kalenderår. De extra, vikarierande och biträdande lärarna åtnjuta lön för läsår. Beträffande de icke-ordinarie folk- och småskollärarna är att märka, att lönen utgår med $\frac{1}{273}$ för varje dag av läsåret. Är lästiden kortare än 39 veckor, sker alltså en motsvarande reduktion av lönen. Detta innebär, att begynnelselönen utgår med belopp, som i stort sett motsvarar, vid en årlig lästid av $36\frac{4}{7}$ veckor för folkskollärare 13 och för småskollärare 5 löneklassen och vid $34\frac{4}{7}$ veckors lästid 12 respektive 4 löneklassen.

Av tabellen framgår, att begynnelselöneklassen för de extra ordinarie lärarna ligger vid de allmänna läroverken 3 respektive 4, vid de högre kommunala skolorna 4 samt vid folk- och småskolorna 3 löneklasser under begynnelselöneklassen för motsvarande ordinarie lärare. Begynnelselöneklassen för övriga lärare ligger vid de allmänna läroverken 3 respektive 2 och vid de högre kommunala skolorna 2 respektive 1 löneklass under begynnelselöneklassen för motsvarande extra ordinarie lärare, medan den vid folk- och småskolorna sammanfaller med begynnelselöneklassen för motsvarande extra ordinarie lärare.

Beträffande *övriga anställnings- och avlöningsvillkor* för icke-ordinarie lärare må följande framhållas.

De extra ordinarie lärarna åtnjuta tjänste- och familjepensionsrätt.

Vid tillträdande av extra ordinarie tjänst tillämpas vid de allmänna läroverken sneddningsregeln, medan vid de kommunala skolorna viss tidigare anställningstid får tillgodoräknas.

Uppflyttning i högre löneklass sker med 3-års intervaller.

Vid vissa slag av tjänstledigheter, såsom vid tjänstledighet för sjukdom, olycksfall i tjänsten, militärtjänstgöring, enskild engelägenhet av ömmande beskaffenhet m. m., äger extra ordinarie lärare i viss utsträckning bibehålla avlöningen eller del därav. I viss utsträckning får avlöningen också behållas under tid, då undervisningen blivit inställd till följd av smittsam sjukdom eller då lärare förbjudits tjänstgöra till förekommande av smittfara. Reglerna härom förete betydande skiljaktigheter vid de olika slagen av läroanstalter.

Rätt till vikariatsersättning tillkommer extra ordinarie lärare vid allmänt läroverk, då han uppehåller rektorsbefattning. I övrigt utgår icke vikariatsersättning.

Ersättning för flyttningskostnader tillkommer i vissa fall extra ordinarie lärare vid allmänt läroverk. Motsvarande lärare vid de kommunala läroanstalterna åtnjuta ej sådan rätt.

De extra ordinarie läroverkslärarna åtnjuta rätt till sjukvård enligt samma grunder, som gälla för ordinarie läroverkslärare. De kommunalt anställda lärarna åtnjuta ersättning för sjukvård allenast vid olycksfall i tjänsten.

Övriga icke-ordinarie lärare åtnjuta icke pensionsrätt.

Vid tillträdande av extra tjänst vid de allmänna läroverken tillämpas, om befordran sker från extra tjänst inom lägre lönegrad, sneddningsregeln. Vikarierande lärare vid folk- eller småskola äger rätt att tillgodoräkna viss tidigare anställningstid, vilket däremot ej är förhållandet med vikarierande lärare vid högre kommunal skola.

Uppflyttning i högre löneklass sker beträffande extra lärare och vikarierande lärare vid högre kommunal skola efter det han tillhört en och samma löneklass under sex terminer, vikarierande lärare vid folk- eller småskola uppflyttas i högre löneklass med 3 års intervaller. Såsom framgår av den ovan intagna tabellen kan extra lärare erhålla löneklassuppflyttning två gånger, vikarierande lärare vid högre kommunal skola en gång och vikarierande lärare vid folk- eller småskola fem gånger.

Vid tjänstledighet för olycksfall i tjänsten samt då undervisningen blivit inställd på grund av smittsam sjukdom och då läraren förbjudits tjänstgöra till förekommande av smittfara äger såväl extra lärare som vikarierande lärare bibehållas vid avlöningen eller viss del därav. Extra lärare får också under viss tid bibehållas vid lön med visst avdrag under sjukdom, som ej för- anletts av olycksfall i tjänsten.

Rätt till vikariatsersättning tillkommer ej ifrågavarande lärare. Ej heller utgår ersättning för flyttningskostnader.

De extra lärarna åtnjuta rätt till sjukvård enligt samma grunder, som gälla för ordinarie läroverkslärare. De kommunalt anställda lärarna åtnjuta ersättning för sjukvård allenast vid olycksfall i tjänsten.

De olikheter, som föreligga mellan de statsanställda och kommunalt anställda icke-ordinarie lärarnas lönevillkor, bero i viss utsträckning därpå, att de förra men ej de senare redan inordnats under civila avlöningsreglementets lönesystem. Till en del ha emellertid skiljaktigheterna sin grund i de olika förhållanden, som föreligga inom de områden, där befattningshavarna ha sin verksamhet förlagd. Även med beaktande av avvikelserna torde kunna fastslås, att den extra ordinarie anställningsformen lönetekniskt är i sina huvuddrag överensstämmande för de ifrågavarande lärarkategorierna. Detsamma kan sägas vara förhållandet beträffande anställningsformerna såsom extra respektive vikarierande lärare. Härav följer emellertid icke, att anställning såsom extra ordinarie lärare vid statsläroverk har samma innebörd som anställning såsom extra ordinarie lärare vid det kommunala undervisningsväsendet eller att anställning såsom extra lärare vid statsläroverk har samma innebörd som anställning såsom vikarierande lärare vid det kommunala undervisningsväsendet. De sakkunniga vilja något närmare belysa denna fråga.

De huvudsakliga anställningsformerna inom den *allmänna civilförvaltningen* utgöra anställning som ordinarie, extra ordinarie eller extra tjänsteman. Den principiella skillnaden mellan dessa anställningsformer torde i främsta rummet vara att söka i olika grader av anställningarnas fasthet och permanens. Då en ordinarie tjänst inrättas, anses ett stadigvarande behov av tjänsten förefinnas. Vid antagande av en extra ordinarie tjänsteman torde man i regel utgå från att visserligen behovet av en sådan befattningshavare anses varaktigt, åtminstone vid förhandenvarande personaluppsättning, men att stadigvarande behov av tjänsten icke kan anses konstaterat. Vad slutligen angår anställning som extra tjänsteman, torde denna i allmänhet väljas, där behovet bedömes som mindre varaktigt.

Emellertid äro de nu angivna synpunkterna icke helt och hållet utslagsgivande, då det gäller att avgöra vilken anställningsform som bör väljas. Bland ytterligare synpunkter, som därvid beaktas, märkes den, att såväl de extra ordinarie som de extra tjänsterna äro rekryteringstjänster, de förra till ordinarie tjänster och de senare, i allmänhet, till extra ordinarie tjänster. Den normala befordringsgången inom civila statsförvaltningen får anses vara den, att tjänstemannen efter anställning som extra blir extra ordinarie, varefter han erhåller ordinarie tjänst. En följd av det varaktiga behov, som måste föreligga även i fråga om tjänst på extra ordinarie stat, blir att en tjänsteman som erhållit extra ordinarie anställning som regel icke utan eget förvållande går miste om denna. Att undantagsvis så kan bli förhållandet saknar i detta sammanhang betydelse.

För att tillgodose ett mera temporärt behov av arbetskraft anställas inom den civila statsförvaltningen tillfälliga befattningshavare.

Vad särskilt angår *de allmänna läroverken* ha de extra ordinarie och extra anställningsformerna i allt väsentligt samma innebörd som motsvarande anställningsformer inom den civila statsförvaltningen i övrigt. Dock torde extra lärare få anses inneha en i regel mindre fast anställning än andra extra stats-

tjänstemän, varjämte befordringsgången för dessa lärare synes vara mera oregelbunden än vad normalt är fallet för extra statstjänstemän. Extra lärare anställs för minst en termin, medan däremot anställningen som biträdande lärare i regel avser kortare tid. Sistnämnda lärare motsvara närmast tillfälligt anställda befattningshavare inom civilförvaltningen.

Vid de statliga läroverken råder det förhållandet, att antalet ordinarie och extra ordinarie lärare, även om man bortser från behovet av vikarier på grund av tjänstledigheter, icke helt fyller behovet av lärare. Detta förhållande belyses av följande hos skolöverstyrelsen inhämtade uppgifter.

Hela det för läsåret 1940/41 vid läroverken behövliga antalet icke-ordinarie lärare med full tjänstgöring (motsvarande folkskolornas extra ordinarie tjänster) utgjorde omkring 370. Av dessa kunde emellertid enligt Kungl. Maj:ts beslut endast 240 lärare anställas som extra ordinarie eller tillsammans 65 procent av det behövliga antalet lärare. Övriga lärare anställdes såsom extra eller biträdande lärare.

Att endast en del av lärarbehovet, utöver de ordinarie tjänsterna, fylls av extra ordinarie lärare, medför emellertid, att ett varaktigt behov kan sägas förefinnas för samtliga extra ordinarie tjänster. Till följd härav och på grund av att lärarens anställning icke är bunden vid viss läroanstalt behöver den, som erhållit extra ordinarie lärartjänst, i regel ej riskera att bliva entledigad från densamma, och anställningen kan därför, som nämnts, anses motsvara anställning som extra ordinarie tjänsteman inom allmänna civilförvaltningen i övrigt.

Vid de statsunderstödda högre kommunala skolorna torde behovet av lärare med full tjänstgöring, om man bortser från vikariebehovet, i stort sett fyllas genom anställandet av ordinarie eller extra ordinarie lärare. Extra ordinarie lärare anställs vid viss läroanstalt, vid vilken lärarbehovet år från år kan väsentligt variera. Den extra ordinarie anställningen har därför icke den fasthet, som regelmässigt utmärker extra ordinarie statsanställning. Icke heller kan anställningen som vikarierande lärare, vilken förordnas att uppehålla ledig tjänst eller som vikarie för tjänstledig lärare, anses helt motsvara den statliga anställningsformen för extra tjänsteman eller extra lärare.

Inom folkskoleväsendet med dess klasslärarsystem sammanfaller antalet ordinarie och extra ordinarie befattningar alltid med antalet i verksamhet varande skolavdelningar (= läraravdelningar). Antalet avdelningar är i sin ordning beroende av den organisation av skolorna, som i vederbörlig ordning blivit fastställd. Vikariernas antal beror däremot på omfattningen av beviljade tjänstledigheter och uppkomna vakanser. Innebörden i extra ordinarie anställning och vikarieanställning är alltså den, att till den förra gruppen hänföres lärare å befattning, vilken icke har annan innehavare, och till den senare gruppen lärare, som uppehåller vakant tjänst eller tjänstledig lärares befattning. Om sålunda på grund av lärjungeantalets ökning vid en skola behov av en ny läraravdelning uppkommer, inrättas en ny extra ordi-

narie tjänst, även om densamma är behöfvig endast för exempelvis ett läsår. Inom folkskoleväsendet kan i ett dylikt fall annan anställningsform än extra ordinarie anställning icke ifrågakomma. Detta förhållande, att en extra ordinarie tjänst kan inrättas för endast temporärt behov, får givetvis till följd, att extra ordinarie anställning vid folkskola kan bli va mycket kort varaktighet, liksom att mera omfattande indragningar av tjänster på grund av barnantalets nedgång i första hand drabba extra ordinarie lärare.

Det inom folkskolan tillämpade systemet medför emellertid, å andra sidan, att extra ordinarie tjänst i vissa fall icke kan inrättas, ehuru stadigvarande behov av tjänsten föreligger. Om man betraktar folkskoleväsendet som en enhet, finnes på grund av omfattande tjänstledigheter bland lärarna varaktigt behov av lärarkrafter för vikariatstjänstgöring i mycket stor utsträckning. Trots detta kan antalet extra ordinarie tjänster icke utökas så, att också icke-klasslärare erhålla extra ordinarie anställning. Det synes med hänsyn härtill kunna fastslås, att extra ordinarie anställning vid folkskoleväsendet ibland, vad angår det mindre varaktiga behovet av tjänsten, motsvarar anställning som extra tjänsteman eller som tillfällig befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt att, å andra sidan, anställning som vikarie- rande lärare inom folkskoleväsendet i vissa fall, vad angår det varaktiga behovet av tjänsten, motsvarar anställning som extra ordinarie statstjänsteman.

Av de förhållanden, som nu berörts, följer, att befordringsgången inom folkskoleväsendet företer avvikelser från den normala statliga befordringsgången. Man måste nämligen vid folkskoleväsendet räkna med, att en lärare, som ett år haft anställning som extra ordinarie, nästa år tjänstgör som vikarierande lärare och tidvis kanske är utan anställning.

Extra ordinarie lärare.

Ändring av folkskolans extra ordinariebegrepp. För de sakkunniga har givetvis den frågan uppställt sig, huruvida icke det i viss mån mera tekniska än reella extra ordinariebegreppet vid folk- och småskolorna kunde närmare anpassas efter extra ordinariebegreppet inom allmänna civilförvaltningen. Av vad i det föregående anförts är det tydligt, att detta skulle innebära, å ena sidan, att extra ordinarie anställning ej skulle beredas lärare med klassläraranställning av kortare varaktighet, samt, å andra sidan, att extra ordinarie anställning skulle beredas vikarier, som fylla ett varaktigt behov. Det nu tillämpade systemet med anpassning av lärarbehovet efter antalet läraravdelningar skulle således icke längre tillämpas.

Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle en anordning, som den här antydda, utan svårighet kunna tillämpas i de största skoldistrikten. Troligt är också, att om en rationell indelning av landet i genomgående större skoldistrikt, en fråga som givetvis ligger utanför de sakkunnigas uppdrag, komme

till stånd, skulle anordningen kunna genomföras inom folkskoleväsendet i övrigt. Men med nuvarande distriktsindelning kan sådan anpassning endast ske om vissa genomgripande organisatoriska ändringar i fråga om tillsättningen av de extra ordinarie lärarna genomfördes. En extra ordinarie lärare skulle nämligen utom i de större distrikten icke liksom hittills kunna tillsättas inom ett enda skoldistrikt utan hans anställning måste avse flera skoldistrikt. Det fordrades därför en myndighet utom eller gemensam för skoldistriktet för att dels tillsätta lärare och dels fördela tjänstgöringen mellan de olika distrikten.

Förslag till åtgärder för att möjliggöra en, sakligt sett, gemensam anställning för flera skoldistrikt av de extra ordinarie folk- och småskollärarna ha framställts från olika håll, bland annat av vissa lärarorganisationer. Härvid torde dock icke, om man bortser från vissa framställningar om s. k. reservvikarier, som i det följande upptagas till särskild behandling, ha åsyftats en samtidig ändring, på sätt nyss berörts av folkskolans extra ordinariebegrepp utan allenast att tillförsäkra den extra ordinarie läraren en mera tryggad ställning därigenom att han erhöle förflyttningsrätt och även förflyttningsskyldighet till ledig extra ordinarie lärartjänst i sådana fall, då den extra ordinarie tjänst, som han innehar, blir överflödig. Alltjämt skulle extra ordinarie anställning kunna erhållas å mindre varaktiga tjänster. Likaså skulle det vara omöjligt att bereda vikarier, som fylla ett varaktigt behov, extra ordinarie anställning. Fördelarna skulle utgöra dels att extra ordinarie lärare, vars tjänst bleve överflödig, kunde påräkna att erhålla annan extra ordinarie tjänst, såvida han icke i merithänseende vore underlägsen ett lika stort antal andra extra ordinarie lärare, vilkas tjänster blivit överflödiga, som antalet lediga platser, dels ock att befodringsordningen bleve mera rättvis. Därjämte skulle de olägenheter bortfalla, som äro förbundna med samtidigt sökande av extra ordinarie anställning på flera håll. Det är tydligt, att i tider, då antalet läraravdelningar är konstant eller ökas, den extra ordinarie anställningen skulle efter genomförande av en sådan omläggning erbjuda betydande trygghet, vilket emellertid icke skulle bliva fallet, då antalet läraravdelningar nedgår. Det må erinras om, att vid de allmänna läroverken endast en del av lärarbehovet, utöver de ordinarie tjänsterna, fylles av extra ordinarie lärare och att bland annat denna omständighet medför, att den extra ordinarie anställningen kan anses motsvara anställning som extra ordinarie tjänsteman inom allmänna civilförvaltningen i övrigt.

Anställning, gemensam för flera skoldistrikt, skulle kunna ske antingen för hela riket av en enda central myndighet — skolöverstyrelsen — eller också för olika anställnings- och tjänstgöringsområden av särskilda myndigheter.

Frågan att för ändamålet anlita skolöverstyrelsen har utförligt behandlats i ett av överstyrelsen den 23 maj 1941 till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande, vilket emellertid icke direkt avser de förhållanden, som uppkomma vid en ändring av folkskolans extra ordinariebegrepp. Överstyrelsen har därvid anfört följande.

»De extra ordinarie lärarna förordnas med få undantag att tillträda tjänsterna vid höstterminens början. Skulle central myndighet handhava tillsättning och erforderliga förflyttningar av extra ordinarie lärare kunde detta tänkas ske på i huvudsak två olika sätt. Antingen borde tjänsterna kungöras lediga med angivande för varje tjänst av skoldistrikt, skola, skolform och eventuellt övriga uppgifter, som kunna vara av betydelse för sökande, eller också kunde vid lämplig tidpunkt kungöras, att ett större antal extra ordinarie folkskollärare och småskollärare kommer att tillsättas vid rikets folk- och småskolor, och att ansökningar till dessa tjänster kunde ingivas inom viss angiven tid. Ansökningen kunde då icke gälla tjänst på viss angiven ort.

Det ligger i sakens natur, att tjänsternas ledigkungörande enligt det första alternativet icke kan ske, innan behovet av extra ordinarie lärare för det kommande läsåret vederbörligen prövats för de olika skoldistrikten. Uppgifterna härom och om erforderliga förflyttningar av redan anställda lärare torde i allmänhet icke kunna stå till den centrala myndighetens förfogande förrän en tid efter det vårterminen avslutats vid skolorna och för småskolornas vidkommande inskrivning av nybörjare verkställt. Även om ansökningstiden begränsas, så långt lämpligen kan ske, måste man, då det här blir fråga om ett högst betydande antal sökande, räkna med att förordnandena icke kunna utfärdas i så god tid, att tjänsterna kunna tillträdas vid höstterminens början och att de icke befordrade av de sökande kunna ifrågakomma till de vikariat, som för höstterminen tillsätts av olika myndigheter. Det är tydligt, att det nu skisserade förfarings sättet vid tillsättande av extra ordinarie lärare medför så stora olägenheter, att det icke lämpligen kan ifrågakomma.

Tillämpas den andra här ovan angivna ordningen för tillsättande av de ifrågavarande lärarna, kan ansökningstiden bestämmas på sådant sätt, att svårigheten att medhinka tillsättningsproceduren före höstterminens början minskas. Men i stället framträder då ett annat hinder för uppnående av ett tillfredsställande resultat. För den centrala myndigheten skulle det gälla icke blott att med iakttagande av ordningen i fråga om meriter förordna flera hundra lärare utan även att bestämma vid vilken av rikets omkring 15 000 skolor var och en av de förordnade lärarna skall tjänstgöra. Beträffande förmåner och förhållanden, vid vilka lärarna självfallet måste fästa stort avseende, råder det mycket stor skillnad mellan olika skolor, allt ifrån fullt moderna och välordnade skolor i de större samhällena med tillgång för lärarna till dylika samhällens bekvämligheter och förströelser till obygdens enligt belägna skolor, där en ensam lärare har att samtidigt undervisa barn å både folk- och småskolestadiet. Hänsyn till lärarnas önskemål eller till deras lämplighet för de olika tjänsterna kan knappast ifrågakomma vid tillsättning enligt denna ordning. Man kan därför med visshet förutse, att åtskilliga av de anställda lärarna se sig nödsakade frånträda erhållet förordnande, när de av olika anledningar icke kunna åtaga sig dem tilldelade tjänster. Överstyrelsen finner det föga troligt, att de lärare saken närmast angår, skulle känna sig tillfredsställda med ett befordringssystem, enligt vilket lärarna icke ens finge tillfälle giva tillkänna inom vilket skoldistrikt eller vid vilken skola de önska vinna anställning. Med den oerhörda skillnad beträffande både ekonomiska och andra förmåner, som råder mellan olika tjänster inom folkskoleväsendet, är det enligt överstyrelsens mening nödvändigt, att lärarna beredas tillfälle söka tjänster inom av dem angivna skoldistrikt.

Vid övervägandet av det föreliggande spørsmålet bör även beaktas den arbetsbörda handläggningen av de ifrågavarande ärendena representerar. Med införande av en mera konsekvent befordringsordning torde följa, att de bäst meriterade icke-ordinarie lärarna i allmänhet vinna anställning såsom extra ordinarie och att det huvudsakligen blir extra ordinarie lärare, som befordras till ordinarie. Om man antager, att sedan folkskoleväsendet stabiliserats omkring 400 extra ordinarie folk- och småskollärare årligen vinna ordinarie anställning, innebär detta, att årligen skall ungefär samma antal nya extra ordinarie lärare förordnas. Därtill skulle komma för-

flyttning från en ort till en annan av åtskilliga extra ordinarie lärare. Man torde böra räkna med minst ett tusental ansökningar årligen. Över alla dessa skola upprättas promemorior, och med strängt iakttagande av ordningsföljden enligt åberopade meriter skall erforderligt antal extra ordinarie lärare anställas och tilldelas tjänstgöring vid skolor i olika delar av riket. Ärendenas handläggning kan icke fördelas någorlunda jämnt på årets tolv månader utan måste koncentreras till en jämförelsevis kort tid. Även om ämbetsverket rikligt förses med arbetskrafter kan man hysa tvekan, huruvida det skall bli möjligt att inom den starkt begränsade tid, som kan stå till förfogande, på ett tillfredsställande sätt bemästra den föreliggande arbetsuppgiften. Lyckas inte detta, kan det flerstädes hända, att undervisningen icke kan sättas i gång i rätt tid, vilket skulle medföra betydande svårigheter för skoldistriktet.

I de nu föreliggande underdåniga framställningarna hemställes emellertid om sådana stadganden, att extra ordinarie lärare, vars tjänst blir obehövlig, må kunna påräkna att bli av central myndighet förflyttad till annan tjänst. Även om det vore möjligt att allmänt genomföra en sådan ordning skulle överstyrelsen känna sig tveksam om dess lämplighet. Allt emellanåt inträffar det, att en lärare omedelbart efter avläggande av examen eller i varje fall efter mycket kort tjänstetid erhåller anställning som extra ordinarie lärare vid skola, där antalet sökande av någon anledning varit ringa. Det vore icke förenligt med en rättvis befodringsordning, om en sådan lärare vore tillförsäkrad förflyttning till annan tjänst och därmed företräde framför äldre och bättre meriterade lärare, om den tjänst, han erhållit, efter jämförelsevis kort tid bleve indragen.»

Såsom förut nämnts avser överstyrelsens utlåtande icke direkt de förhållanden, som uppkomma vid en ändring av folkskolans extra ordinarie-begrepp. Då emellertid efter vidtagande av dylik ändring behovet av lärare delvis skulle vara beroende av tillfälliga faktorer — tjänstledigheter för andra lärare o. d. — kan det än mindre i sådant fall vara lämpligt att uppdraga åt skolöverstyrelsen att anställa lärare och fördela tjänstgöringen.

Lämpligare är givetvis att den gemensamma anställningen sker för olika anställnings- och tjänstgöringsområden. Härvid synes närmast kunna komma i fråga, att antingen folkskolinspektionsområdena eller stifts- eller länsindelningen lägges till grund för områdesbildningen. Den myndighet, som i så fall borde handlägga ärenden om tillsättning och förflyttning av extra ordinarie lärare, bleve då vederbörande folkskolinspektör, domkapitel eller länsstyrelse. Det torde vara uppenbart, att länsstyrelserna med hänsyn till ifrågavarande ärendens såväl beskaffenhet som omfattning icke lämpligen kunde åläggas ett dylikt uppdrag. I folkskolinspektörernas och domkapitlens ämbetsutövning ingå däremot göromål, likartade med dem, varom här bleve fråga. Beträffande folkskolinspektörerna gäller dock, vilket torde vara tillämpligt även i fråga om domkapitlen, att det icke vore möjligt att utan en väsentlig förstärkning av arbetshjälpen på dem överflytta de nya arbetsuppgifter, som den ifrågasatta anordningen skulle medföra.

Sker områdesbildningen utan hänsyn till nuvarande indelningar kan ifrågasättas antingen att åt en helt ny statlig myndighet eller också åt en gemensam kommunal myndighet anförtros beslutanderätten i förevarande hänseenden.

Enligt *de sakkunnigas* mening är en anpassning av folkskolans extra ordinariebegrepp efter extra ordinariebegreppet inom allmänna civilförvaltning- en önskvärd. De avlöningsbestämmelser, som gälla för extra ordinarie tjänster, och den pensionsrätt, som är förenad med sådan anställning, äro motiverade av anställningens varaktiga beskaffenhet. Det är icke lämpligt, att dessa avlönings- och pensionsbestämmelser tillämpas även vid anställningar av tillfällig art. Men det är å andra sidan önskvärt och i överensstämmelse med de inom statsförvaltningen tillämpade principerna, att icke-ordinarie befattningshavare beredes extra ordinarie anställning, om hans tjänstgöring vid skolväsendet är av varaktig beskaffenhet.

En sådan anpassning av folkskolans extra ordinariebegrepp, som nu berörs, kräver emellertid, om man bortser från de största skoldistrikten, genomgripande organisatoriska och kostnadskrävande ändringar, beroende på landets nuvarande skoldistriktsindelning. Härtill kommer, att om också extra ordinarie anställning inom folkskoleväsendet kan vara av kortare varaktighet, är detta dock under normala förhållanden snarare undantag än regel. I flertalet fall torde en lärare, som blivit extra ordinarie, bibehållas vid sådan anställning även i fortsättningen, intill dess han erhåller ordinarie tjänst. Beträffande vikarier, som fylla ett varaktigt behov, kunna på sätt i det följande skall visas andra åtgärder ifrågasättas.

Vid vägande av de administrativa svårigheter och kostnader, som skulle följa av de extra ordinarie lärarnas anställning såsom gemensamma för flera skoldistrikt, mot önskemålet att erhålla ett med statsförvaltningens identiskt extra ordinariebegrepp inom folkskoleväsendet, varigenom också skulle vinnas överensstämmelse i fråga om befordringsgången, ha de sakkunniga för sin del kommit till den uppfattningen, att tillräckliga skäl icke föreligga att vidtaga en så väsentlig omläggning av nuvarande förhållanden. Beträffande de största skoldistrikten har ansetts, att någon omläggning enbart för dessas del icke bör komma till stånd. Av den ståndpunkt de sakkunniga sålunda intagit följer, att de sakkunniga icke heller kunna tillstyrka, att åtgärder vidtagas för central anställning av de extra ordinarie lärarna utan någon principiell omläggning av extra ordinariebegreppet.

De sakkunniga få slutligen i detta sammanhang framhålla, att om en mera rationell indelning av landet i genomgående större skoldistrikt skulle komma till stånd, den här behandlade frågan bör upptagas till förnyat övervägande.

Enligt *de sakkunnigas* mening torde dock vissa åtgärder kunna och böra vidtagas i syfte att i förevarande hänseenden åstadkomma en närmare överensstämmelse beträffande förhållandena inom folkskoleväsendet och den allmänna civilförvaltningen. Härom vilja de sakkunniga anföra följande.

Beredande av extra ordinarie anställning åt vissa vikarier. En åtgärd, som skulle bidra till att förbättra de icke-ordinarie lärarnas ställning, vore, att vikarierande lärare, vars förordnande omfattade minst en termin, anställdes som extra ordinarie lärare. Detta skulle innebära, att såväl va-

kansvikarier som vissa vikarier för tjänstlediga lärare skulle kunna erhålla extra ordinarie anställning. Härigenom skulle, såsom framgår av det följande, anställningsförhållandena för ett betydande antal lärare avsevärt förbättras. Vidtages en dylik åtgärd, borde emellertid för erhållande av extra ordinarie befattning krävas viss föregående tjänstgöring. En lärare borde alltså regelmässigt börja som vikarierande (extra) lärare för att senare befordras till extra ordinarie. De sakkunniga återkomma till sistnämnda spörsmål längre fram under rubriken extra lärare.

Vakansvikarierna anställas, såsom följande uppgifter visa, nära nog undantagslöst för minst en termin, oftast för helt läsår. De torde också med få undantag kvarstå i sina förordnanden tills tjänsten återbesättes med ordinarie innehavare eller ock indrages.

De sakkunniga ha från folkskolinspektörerna inhämtat vissa uppgifter rörande vakansvikariernas tjänstgöringsförhållanden under läsåret 1940/41. Av dessa uppgifter framgår, att under sagda läsår vid folk- och småskolor voro anställda följande antal vakansvikarier:

	Småskol- lärare	Folkskol- lärare
med en anställningstid av <i>minst en termin</i> , dock ej helt läsår..	131	204
med en anställningstid av <i>helt läsår</i>	178	205
	309	409.

Hela antalet vid slutet av vårterminen 1941 anställda vikarier å vakanta tjänster utgjorde 786, av vilka 718 voro anställda under minst en termin.

Det är visserligen icke uteslutet, att under läsåret varit anställd en eller annan vakansvikarie med kortare anställningstid än en termin men som ej tjänstgjort vid vårterminens slut och därför ej kommit att redovisas i förestående uppgifter. Dylika fall torde emellertid vara så fåtaliga, att de här kunna lämnas ur räkningen.

Förestående uppgifter visa alltså, att flertalet vakansvikarier innehaft förordnande under hela läsåret och att kortare vakansvikariat än en termin förekommit endast i ett mycket begränsat antal fall.

Enligt av folkskolinspektörerna till skolöverstyrelsen lämnade uppgifter uppgick vid slutet av vårterminen 1941 antalet *tjänstledighetsvikarier* till 729 småskollärare och 1 620 folkskollärare eller sammanlagt 2 349. Flertalet av dessa hade dock innehaft korttidsvikariat. Terminsvikarierna under läsåret 1940/41 uppgingo enligt av de sakkunniga från folkskolinspektörerna inhämtade uppgifter till följande antal:

	Småskol- lärare	Folkskol- lärare
med en anställningstid av <i>minst en termin</i> , dock ej helt läsår..	275	229
med en anställningstid av <i>helt läsår</i>	231	244
	506	473.

I uppgifterna om terminsvikarierna ingå dock ej vikarier för på grund av militärinkallelser tjänstlediga lärare. Sannolikt finnas även inom denna grupp av vikarier lärare, som innehåft förordnande under minst en termin.

Till jämförelse må nämnas, att antalet extra ordinarie lärare vid slutet av vårterminen 1941 utgjorde:

småskollärare	438
folkskollärare	960.

Ett betydande antal lärare vid folk- och småskolor innehar sålunda termins- eller läsårsanställning som vikarier.

Enligt *de sakkunnigas* mening är det med hänsyn till de särskilda förhållanden, som äro rådande inom folkskoleväsendet, skäligt, att vikarier, vilkas tjänstgöring avser minst en termin och vilka tidigare fullgjort tjänstgöring av viss omfattning inom folkskoleväsendet, erhålla samma ställning som extra ordinarie lärare. Som ett särskilt skäl härför må framhållas, att de sakkunniga, såsom framgår av det följande, framlägga förslag om en något lägre löneställning för lärare med kortare anställningstid än en termin. En förutsättning för genomförandet av sistnämnda förslag bör nämligen enligt de sakkunnigas uppfattning vara, att lärare, vilka anställas för minst en termin och enligt de sakkunnigas förslag äro behöriga för anställning som extra ordinarie lärare, icke drabbas av den ifrågasatta lönereduceringen.

Om man bortser från vikarier för lärare, som inkallats till militärtjänst, skulle under läsåret 1940/41, därest det av de sakkunniga ifrågasatta förfarandet hade tillämpats sagda läsårs, omkring 1700 vikarierande lärare, däri inbegripna såväl vakansvikarier som tjänstledighetsvikarier med minst en termins sammanhängande förordnanden, vunnit likställighet med extra ordinarie lärare.

Det inträffar icke så sällan, att en lärare erhåller tjänstledighet exempelvis på grund av sjukdom under viss tid av en termin, räknat från terminens början, och att han sedermera erhåller förlängd tjänstledighet till samma termins slut. Den lärare, som i ett dylikt fall i en följd uppehåller tjänstgöringen, synes böra betraktas som extra ordinarie, oaktat han från början kunnat förordnas endast för den första tjänstledighetsperioden såsom extra. Löneförhållandena få då regleras vid terminens slut. Ett dylikt förfaringsätt tillämpas också vid de allmänna läroverken i fråga om biträdande lärare. Likaså bör lärare, som under en hel hösttermin uppehållit förordnande som extra ordinarie och som från början av påföljande vårtermin erhåller fortsatt förordnade å samma eller annan motsvarande tjänst inom samma skoldistrikt, under sistnämnda tjänstgöring bibehålla sin extra ordinarie anställning tills denna upphör, även om förordnandet icke kommer att omfatta hela denna termin. Däremot torde ett dylikt förfaringsätt icke kunna eller böra tillämpas, då lärare får fortsatt förordnande inom annat skoldistrikt.

Här må även beröras några andra fall, vilka kunna framkalla tveksamhet i fråga om anställningsformen. Det har redan framhållits, att en lärares tjänstledighet visserligen kan omfatta en hel termin, men att ledigheten beviljas för olika tidsperioder. I dylika fall kan det inträffa, att en eller annan dags avbrott i tjänstgöringen kan uppkomma för den lärare, som fullgör tjänstgöringen. Vidare kan det tänkas, att en lärare erhåller ett förordnande först någon eller några dagar efter en termins början eller att förordnandet upphör lika kort tid före terminens slut, men eljest omfattar hela terminen. Det synes rimligt, att lärare även i dylika fall skall kunna beredas extra ordinarie anställning. För att så skall kunna ske torde erfordras en bestämmelse av den innebörden, att sådan anställning, varom här är fråga, skall betraktas som avseende hel termin, även om anställningstiden på grund av avbrott i anställning under terminen, anställnings tillträdande efter terminens början eller anställnings avslutande före terminens slut understiger det för terminen gällande dagantalet med sammanlagt högst fem dagar. Erinras må, att en liknande bestämmelse gäller i fråga om timplärares rätt till högre arvode (kungörelsen nr 448/1941).

Före 1937 års lönereglering ägde vakansvikarie att vid tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom i likhet med ordinarie och extra ordinarie lärare åtnjuta honom eljest tillkommande arvode med avdrag av ett belopp, motsvarande en tredjedel av den för honom stadgade kontanta avlöningen. Enahanda bestämmelse tillämpades beträffande vakansvikarierna även i fråga om till lärare vid folk- och småskolor före löneregleringens genomförande utgående provisorisk avlöningsförbättring och provisoriskt lönetillägg. Folkskolans vakansvikarier ha sålunda i lönehänseende tidigare varit helt likställda med extra ordinarie lärare. Denna likställighet upphörde i och med ikraftträdandet av nuvarande lönebestämmelser.

Visserligen åtnjuter vikarierande lärare enligt nu gällande avlöningsreglemente lön enligt samma löneklass som extra ordinarie lärare, men de äro dock uteslutna från rätt att mot visst avdrag uppbära lön vid bland annat sjukledighet. Att korttidsvikarier icke komma i åtnjutande av dylik förmån, synes vara i överensstämmelse med de principer, som inom det statliga undervisningsväsendet tillämpas i fråga om löneförmåner åt där anställda lärare med kortare anställningstid än en termin eller s. k. biträdande lärare.

Den av de sakkunniga i det föregående förordnade likställigheten med extra ordinarie lärare för vissa terminsvikarier skulle bland annat innebära, att ifrågavarande lärare komme att, efter visst avdrag, åtnjuta lön under sjukledighet samt finge utökad rätt till tjänstårsberäkning för pension. Under tiden för förordnandet skulle läraren jämväl vara tillförsäkrad familjepensionsrätt. Då emellertid extra ordinarie lärare har att vidkännas pensionsavdrag enligt nu gällande bestämmelser varierande mellan 255 och 300 kronor för år för folkskollärare samt för småskollärare mellan 135 och 156 kronor, skulle likställigheten med tillämpning av nuvarande lönebestämmelser medföra, att läraren som extra ordinarie finge lägre lön

än som vikarie. Härutinnan sker dock en ändring, därest de sakkunnigas förslag rörande extra lärares löneställning genomföres.

För statens vidkommande torde genomförandet av de sakkunnigas förslag om extra ordinariebegreppets utvidgning icke innebära några ökade utgifter. De särskilda förmåner, vilka skulle komma att utgå till vikarierande lärare, som enligt förslaget erhöles extra ordinarie anställning, äro av den art, att desamma kunna beräknas representera ett synnerligen ringa årsbelopp. Man torde nämligen på goda grunder kunna antaga, att ifrågavarande, nära nog undantagslöst yngre lärare, i mycket ringa utsträckning söka tjänstledighet av sådan anledning, att de under ledigheten äga uppbära någon del av lönen. Även de familjepensionskostnader, som kunna uppkomma, måste bliva av ringa storleksordning. Att däremot nämnda förmåner äro av stort värde för varje enskild lärare, som kommer i åtnjutande därav, och beträffande familjepensionsförmånerna för hans efterlevande är uppenbart.

Statens utgifter för ifrågavarande ändamål torde i varje fall komma att uppgå till jämförelsevis ringa belopp.

Däremot skulle de sammanlagda pensionsavdragen komma att uppgå till ganska betydande summor. Om man räknar med att antalet extra ordinarie lärare ökades med 1 700, varav 800 småskollärare och 900 folkskollärare och att omkring halva antalet inom varje grupp vore helårsvikarier och den andra hälften terminsvikarier, torde de årliga pensionsavdragen icke komma att understiga ett belopp av 250 000 kronor. Förslagets genomförande skulle alltså ingalunda medföra några för det allmännas vidkommande ogynnsamma ekonomiska verkningar. De sakkunniga anse sig nämligen kunna utgå från, att ifrågavarande lärare så gott som undantagslöst skulle under sin tjänstetid förvärva tillräckligt antal tjänstår för erhållande av hel pension samt att pensionsavdrag skall verkställas under hela tjänstetiden, ej blott under 30 år.

Anställning tills vidare. Enligt nu gällande bestämmelser anställas extra ordinarie lärare vid folkskoleväsendet på viss tid, ej överstigande ett läsår. Dessa bestämmelser infördes i folkskolestadgan år 1921. Dessförinnan kunde extra ordinarie folk- och småskollärare anställas antingen tills vidare med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning eller ock på viss tid. Avlöningen till lärare med anställning tills vidare utgick för månad med $\frac{1}{12}$ av årslönen, medan lönen till på viss tid anställd lärare beräknades efter lästid så, att hela årslönen utbetalades under pågående lästerminer. I syfte att bereda extra ordinarie lärare en tryggare ställning har förslag framkommit om sådan ändring av nu gällande bestämmelser, att ifrågavarande lärare skulle kunna anställas tills vidare.

Nämnda anställningsform är givetvis ur lärarens synpunkt att föredraga framför anställning på viss tid, enär han därigenom kan anses erhålla en något fastare anställning. Vidare vinnes därmed, att ett åt en lärare meddelat förordnande icke, såsom nu är fallet, behöver förnyas för fortsatt tjänstgöring inom skoldistriktet. För lärare, som fått sig anvisad tjänstebostad,

innebär sagda anställningsform, att han blir tillförsäkrad rätt att nyttja bostaden jämväl under ferier. Men därmed torde också följa skyldighet för honom att även lämna ersättning för bostaden för hela anställningstiden.

Enligt 7 § kungörelsen nr 961/1937 bestämmer skolöverstyrelsen, om begravningshjälp skall utgå för det fall, att extra ordinarie lärare avlider under ferier, som följa omedelbart efter lästermin, under vilken han innehaft anställning. Denna bestämmelse torde bliva obehövlig, därest tillsvidareanställning införes för sådan lärare.

De sakkunniga ha förut förklarat sig icke kunna förorda en sådan anordning, att lärare, som erhållit extra ordinarie anställning, skulle, då så bleve erforderligt, erhålla förflyttningsrätt till annan extra ordinarie tjänst inom annat skoldistrikt. Det torde vara uppenbart, att om förflyttningsrätt för sådan lärare icke kan införas, kan icke heller tillsvidareanställningen få den innebörd, som sagda anställningsform har inom den civila statsförvaltningen. Tillsvidareanställningen måste därför vad beträffar folkskolan givas en modifierad form. I de fall, då det redan vid tiden för lärarens tillsättning kan förutses, att anställningen kommer att omfatta viss begränsad tid, kan sålunda förordnandet visserligen gälla tills vidare, men dock endast till utgången av viss angiven tid.

Självfallet är föreskrift om ömsesidig uppsägningsrätt erforderlig. Men genom denna föreskrift kunna en del olägenheter uppkomma. Behovet av extra ordinarie lärare kan i regel ej prövas förrän vid slutet av läsåret närmast före anställningen. Om vid en dylik prövning en eller flera förut befintliga läraravdelningar befinnas vara obehövlige påföljande läsår, uppstå svårigheter, därest lärarna äro anställda tills vidare och uppsägning ej skett i behörig tid, d. v. s. i februari månad, förutsatt att anställningstiden räknas från den 1 juli. Säkerligen skulle ofta nog skolstyrelserna försumma att verkställa uppsägningen i rätt tid. Vid sådant förhållande komme skoldistriktet att åtminstone under en viss tid efter senare skedd uppsägning få svara för utbetalning av lön åt obehövlige lärare, till vilkas avlöning statsbidrag ej kunde utgå. Liknande förhållande kan uppkomma i det fall, att en icke-ordinarie tjänst förändras till ordinarie och annan lärare än den, som innehar den förstnämnda tjänsten, väljes.

Därest, såsom de sakkunniga förorda, gällande bestämmelser ändras därhän, att extra ordinarie lärare kan anställas tills vidare, böra därför föreskrifterna därom så utformas, att bestämmelsen om uppsägning av vederbörande lärare ej behöver iakttagas för det fall, att tjänsten vid i vederbörig ordning verkställd prövning befunnits obehövlig eller då tjänsten förändras till ordinarie.

En bestämmelse om anställning tills vidare får givetvis sin egentliga betydelse, då ett varaktigt behov av en icke-ordinarie tjänst förefinnes. Detta är också förhållandet beräffande flertalet dylika tjänster. Anställningen bör i sådana fall räknas från redovisningsårets början, eller den 1 juli till den 30 juni det år, då anställningen upphör antingen på grund av att tjänsten in-

drages, förändras till ordinarie eller, i förekommande fall, uppsägning i vederbörlig ordning skett. Sistnämnda åtgärd skulle väl då främst förekomma för det fall, att giltig anledning föreligger för lärarens entledigande. Självfallet skall skolstyrelse äga att med omedelbar verkan utan föregående uppsägning entlediga lärare på grund av tjänstefel.

Om lärare förordnas för tjänstgöring tills vidare under ett läsår eller en termin, bör förordnandet utfärdas att gälla från början av det redovisningsår respektive redovisningshalvår, varunder tjänstgöringen fullgöres, tills vidare intill redovisningsårets respektive redovisningshalvårets utgång. I dylika fall synes uppsägning icke behöva förekomma.

Ur vissa synpunkter kunde det måhända vara lämpligare, att anställningstiden räknades från första dagen av höstterminen ett år till dagen före höstterminens början det år, då anställningen upphörde. En sådan anordning skulle i en del fall föranleda olägenheter vid rekvisition av statsbidrag till lärares avlöning. De sakkunniga ha därför funnit sig böra förorda, att anställningstiden regelmässigt ansluter sig till redovisningsåret.

Kalenderårsavlöning. Avlöningen till extra ordinarie lärare skall enligt nu gällande bestämmelser utbetalas månadsvis i efterskott med så stort belopp, som motsvarar den av läraren under månaden fullgjorda tjänstgöringen, dock att avlöning för tjänstgöring, som upphör under loppet av kalendermånad, må utbetalas vid tjänstgöringens slut. Lärarorganisationerna ha som ett angeläget önskemål framhållit, att avlöningen till extra ordinarie lärare måtte utgå per kalendermånad.

Såsom skäl för en sådan anordning har anförts, att det för läraren är i flera avseenden förmånligare, om han äger utbetomma årslönen eller del därav fördelad på kalendermånad i stället för på läsmånad. Pensions- och hyresavdrag komme då också att ske varje kalendermånad. Häremot synes intet vara att erinra.

Därest de extra ordinarie lärarna komma att anställas tills vidare, vilket föreslås av de sakkunniga, synas ytterligare skäl föreligga för införande av kalenderårsavlöning för ifrågavarande lärare. Det torde nämligen ur olika synpunkter vara lämpligast, att löneutbetalningarna fördelas över hela anställningstiden.

I fråga om lärare, vilka inom ett skoldistrikt inneha extra ordinarie anställning i sammanhängande följd under ett redovisningsår eller längre tid, medför ett dylikt utbetalningsförfarande inga större olägenheter. Visserligen kommer en vid höstterminens början nytillträdande lärare, som äger tillgodoräkna sig lön från den 1 juli, att utbetomma lön för tid, varunder han ej fullgjort någon tjänstgöring. De sakkunniga få emellertid erinra om, att motsvarande förhållande gäller för läroverkslärare, då han erhåller extra ordinarie anställning. Om, såsom de sakkunniga i det följande föreslå, extra ordinarie anställning vid folk- och småskolor kan vinnas först sedan dels viss tid förflutit efter det läraren avlagt lärarexamen och dels läraren

fullgjort tjänstgöring av viss omfattning, synes det icke befogat att tillmäta nämnda förhållande större betydelse.

Vid en del skolor omfattar höstterminen ett något mindre antal veckor än vårterminen. Om systemet med kalenderårsavlönning tillämpas, kommer dock lönen att utgå med lika stort belopp till en lärare, som är anställd under höstterminen som till den, vilken fullgör sin tjänstgöring under vårterminen. För lärare, som innehar anställning såväl höst- som vårterminen, saknar nämnda förhållande all betydelse, och även för den terminsanställda läraren sker givetvis en utjämning, därigenom att hans anställning kommer att avse terminer av olika längd.

Ur ekonomisk synpunkt är det för såväl statens som skoldistriktens vidkommande likgiltigt, om lönen till extra ordinarie lärare utbetalas för kalendermånad eller för läsmånad. De sakkunniga ha därför funnit sig böra förorda förslaget om kalenderårsavlönning.

Placering i lönegrad. Enligt 26 § i nu gällande avlöningsreglemente äro extra ordinarie lärare icke placerade i lönegrad utan endast i löneklasser. Extra ordinarie folkskollärare äro sålunda placerade i någon av löneklasserna 14—19 och extra ordinarie småskollärare i någon av löneklasserna 6—11. Placeringen i löneklass är emellertid icke ensam avgörande för avlöningens storlek, enär lönen enligt gällande regler icke utgår för kalenderår utan för läsår med $\frac{1}{273}$ för varje dag anställningen varar. Detta innebär, att extra ordinarie lärare vid skola med en årlig lästid av $34\frac{4}{7}$ veckor erhåller $\frac{242}{273}$ av lönen för den löneklass han tillhör, vilket till beloppet ungefärligen motsvarar en löneklass, som ligger två klasser lägre än den, i vilken han är placerad. Vid en årlig lästid av $36\frac{4}{7}$ veckor är motsvarande tal $\frac{256}{273}$ och lönen ungefärligen en löneklass lägre än den, i vilken läraren är placerad.

Införandet av kalenderårsavlönning för extra ordinarie lärare i enlighet med de sakkunnigas förslag medför emellertid, att lönen till dem enligt en viss löneklass och ortsgrupp alltid kommer att utgå med samma belopp oavsett den årliga lästiden. Då lönen till extra ordinarie folkskollärare skall utgå med olika belopp beroende på lästidens längd, skulle alltså en komplettering av nuvarande bestämmelser vara erforderlig. Med hänsyn till att en årlig lästid av $34\frac{4}{7}$ veckor enligt de sakkunnigas förslag icke längre skall förekomma, skulle det i sådant hänseende vara tillfyllest med en föreskrift, att extra ordinarie lärare vid skola med $36\frac{4}{7}$ veckors årlig lästid skall åtnjuta lön enligt en löneklass, som är en löneklass lägre än den, i vilken han är placerad.

Då extra ordinarie tjänstemän inom statsförvaltningen hänföras till viss bestämd lönegrad, ha emellertid *de sakkunniga* ansett, att så bör vara fallet även beträffande extra ordinarie lärare inom folkskoleväsendet. Några särskilda skäl för att i förevarande hänseende bibehålla nuvarande ordning föreligga ej heller, därest kalenderårsavlönning för dessa lärare införes. De sakkunniga förorda därför lönegradsplacering jämväl av extra ordinarie lärare. För folkskollärare erfordras endast två lönegrader, en för vardera av de två

olika lästider som föreslås skola bibehållas. Beträffande småskollärare föreslå de sakkunniga, att samtliga extra ordinarie lärare placeras i samma lönegrad i likhet med vad som i enlighet med gällande övergångsbestämmelser kommer att gälla för ordinarie småskollärare från och med den 1 juli 1942. Detta innebär, jämfört med nuvarande regler, att extra ordinarie småskollärare vid skola med $36\frac{4}{7}$ veckors årlig lästid erhåller samma lön som sådan lärare vid skola med 39 veckors årlig lästid, medan lönen för närvarande utgå med ett belopp, som är ungefärligen en löneklass lägre.

De sakkunniga anse, att någon ändring av begynnelselöneklassen för de extra ordinarie lärarna icke bör äga rum. I anslutning till löneplanen för extra ordinarie tjänstemän i civila icke-ordinariereglementet böra därför extra ordinarie folkskollärare placeras i lönegraderna LEO 14 och LEO 15 omfattande löneklasserna 13—17 respektive 14—18, medan extra ordinarie småskollärare föreslås placerade i lönegraden LEO 7 omfattande löneklasserna 6—10. För kvinnlig lärare, som i enlighet med vad de sakkunniga i annat sammanhang föreslå, tills vidare ej skall äga åtnjuta lön enligt högsta löneklassen, skall slutlönen bliva en löneklass lägre.

Behörighetsvillkor för extra ordinarie anställning. Genomförandet av de sakkunnigas här ovan framförda förslag rörande ändrad anställningsform för vissa vikarierande lärare skulle, såsom av det anförda framgår, medföra, att ett betydande antal sådana lärare bereddes extra ordinarie anställning med därmed förenade förmåner. Med nu gällande bestämmelser möter intet hinder för en lärare att omedelbart efter sin lärarexamen och alltså utan någon som helst tjänstgöring i skola, söka och erhålla anställning som extra ordinarie lärare. En nyexaminerad lärare kan, om han har särskilt höga examensbetyg, vinna anställning framför annan lärare med vitsord från ett eller annat års tjänstgöring. Ett dylikt förhållande står icke i god överensstämmelse med inom den civila statsförvaltningen eller det statliga undervisningsväsendet tillämpat förfarings sätt. Att så sker kan icke heller ur lärarnas synpunkt anses tillfredsställande. De sakkunniga ha därför funnit sig böra föreslå en ändring härutinnan.

Enligt *de sakkunnigas* mening bör för erhållande av extra ordinarie anställning krävas, att viss tid förflutit efter det läraren avlagt lärarexamen samt att läraren under denna tid fullgjort tjänstgöring av viss omfattning. Härvid kunna givetvis mer eller mindre stränga villkor uppställas. De sakkunniga vilja för sin del förorda, att bestämmelserna härom givas sådan innebörd, att lärare skall kunna anställas som extra ordinarie lärare först sedan två år förflutit efter avlagd lärarexamen samt att läraren under dessa två år fullgjort väl vitsordad tjänstgöring inom det statsunderstödda eller statliga undervisningsväsendet under sammanlagt minst 256 dagar.

Med tillämpning av en sådan bestämmelse kan det inträffa, att icke någon lärare, som uppfyller villkoren för anställning som extra ordinarie, anmäler sig som sökande. I ett dylikt fall skall givetvis skolstyrelse vara oförhindrad

att antaga någon av de sökande, dock att den sålunda antagne läraren skall förordnas som extra och ej som extra ordinarie lärare. Självfallet bör sådan lärare vid fortsatt förordnande från och med början av det redovisningshalvår, efter vilket han uppfyllt villkoren för anställning som extra ordinarie, erhålla dylik anställning.

Medgivande att inrätta eller bibehålla extra ordinarie lärartjänst. Enligt de sakkunnigas förslag kommer antalet extra ordinarie lärare att i betydande omfattning ökas. Nämnda befattningshavare bli för framtiden placerade icke blott å extra ordinarie tjänster i nuvarande mening, d. v. s. lärarbefattningar i klassavdelningar, för vilka icke finnes någon ordinarie tjänst, utan jämväl som vikarier med termins- eller läsårsanställning. Det blir under sådana förhållanden icke lämpligt att bibehålla uttrycket extra ordinarie tjänst. Det synes riktigare att i stället tala om extra ordinarie befattningshavare.

I nu gällande författningar är inrättandet och bibehållandet av extra ordinarie tjänst kringgärdat med åtskilliga föreskrifter. Sålunda må jämlikt § 2, mom. 3, i folkskolestadgan bland annat extra ordinarie lärartjänst icke inrättas utan Kungl. Maj:ts tillstånd, dock att dylik tjänst må kunna efter medgivande av statens vederbörande folkskolinspektör inrättas och bibehållas under tid av högst tre år. Enligt samma paragraf, mom. 1, skall till varje folkskola, småskola och mindre folkskola vara förlagd minst en ordinarie lärartjänst, därest icke skolöverstyrelsen på framställning av vederbörande skolstyrelse med hänsyn till skolans tillfälliga natur eller förestående omorganisation av distriktets skolväsen medgiver undantag. Slutligen har genom kungörelsen den 13 juni 1941 (nr 462) angående vissa särskilda besparingsåtgärder inom folkskoleväsendet, § 2, stadgats:

1. Önskar skoldistrikt för läsåret 1941/42 eller del därav anställa extra ordinarie lärare, skall, även om sådan lärare funnits anställd närmast föregående läsår, förslag rörande lärjungarnas fördelning på klasser och läraravdelningar vid distriktets samtliga skolor av skolstyrelsen i god tid före läsårets början underställas statens vederbörande folkskolinspektör eller, beträffande skoldistrikt, vars folkskoleväsende är befriat från inspektion av denne, skolöverstyrelsen för prövning och godkännande. Kunna folkskolinspektören och skolstyrelsen icke enas, skall inspektören med eget yttrande underställa skolöverstyrelsen ärendet för prövning och avgörande.

Prövning, som här avses, har till syfte att åstadkomma besparingar för det allmänna genom begränsning av antalet läraravdelningar.

Befinnes vid sådan prövning extra ordinarie lärartjänst obehövlig, skall hinder för tjänstens indragande icke möta på den grund, att tillstånd i därför stadgad ordning lämnats till tjänstens inrättande eller bibehållande.

2. Över skolöverstyrelsens beslut i fråga, som avses i mom. 1, må klagan icke föras.

3. Till ledning vid handläggning av frågor om lärjungarnas fördelning på klasser och läraravdelningar skola tjäna de vid denna kungörelse fogade anvisningarna.

Skolöverstyrelsen äger meddela de ytterligare anvisningar, som kunna finnas erforderliga.

Såsom författningarna äro formulerade, kan det inträffa, att för bibehållande av *samma* tjänst tre olika framställningar måste göras. Sålunda skall antalet läraravdelningar underställas vederbörande folkskolinspektörs — i vissa fall skolöverstyrelsens — prövning och godkännande. I fastställandet av elevernas fördelning på läraravdelningar ligger också på sätt och vis ett godkännande av antalet extra ordinarie lärare. Har emellertid extra ordinarie tjänst redan funnits under tre år, måste bibehållandet av tjänsten underställas Kungl. Maj:ts prövning. Skulle därtill komma, att tjänsten är den enda vid skolan, skall skolöverstyrelsens medgivande om undantag från regeln angående minst en ordinarie tjänst vid varje skola inhämtas.

De sakkunniga anse, att nu anförda bestämmelser, vilka tillkommit vid olika tidpunkter, icke stå i god överensstämmelse med varandra. Föreskriften i folkskolestadgan § 2, mom. 3, avser att giva Kungl. Maj:t kontroll över inrättandet icke blott av ordinarie utan jämväl extra ordinarie tjänster. Vid tillkomsten av nämnda föreskrift funnos icke några i allmän författning givna bestämmelser angående det elevantal, som borde finnas i läraravdelningar av skilda skolformer, innan ny avdelning och därmed extra ordinarie tjänst inrättades. Genom särskilda kungörelser angående besparingsåtgärder, senast den 13 juni 1941, ha emellertid dylika bestämmelser meddelats. Då de sakkunniga förutsätta, att nämnda föreskrifter bli gällande även för framtiden, synes det knappast längre erforderligt att underställa Kungl. Maj:t frågor om inrättande och bibehållande av extra ordinarie tjänster eller, som frågan reellt avser, antalet läraravdelningar vid viss skola.

Ett ytterligare skäl för ändring på denna punkt se de sakkunniga i det förhållandet, att Kungl. Maj:ts prövning ofta kommer så sent, att någon ändring i skolorganisationen icke kan vidtagas för löpande läsår. Det är i regel icke möjligt att med säkerhet bedöma det kommande antalet barn i viss skola förrän efter läsårets avslutning. Därpå skall antalet läraravdelningar för följande läsår underställas folkskolinspektören för prövning och avgörande. Många gånger kan detta icke ske förrän fram i juli månad. Det blir därför icke sällan ogörligt att få en framställning prövad av Kungl. Maj:t före höstterminens början. Skolorganisationen måste ordnas efter folkskolinspektörens beslut om antalet läraravdelningar.

I förevarande sammanhang vilja de sakkunniga även fästa uppmärksamheten därå, att oavsett den garanti mot ett för stort antal läraravdelningar, som ligger i folkskolinspektörens prövning enligt av statsmakterna fastställda regler, skolöverstyrelsen får i olika sammanhang anledning att syssla med de enskilda skoldistriktens organisation och därmed antalet läraravdelningar. Så blir bland annat förhållandet vid behandling av alla reglementsfrågor och byggnadsärenden. Dessutom kan överstyrelsen även i övrigt, exempelvis genom infordrande av uppgifter, öva en fortlöpande kontroll i nu ifrågavarande avseende.

Det kan slutligen betvivlas, huruvida föreskriften i folkskolestadgan § 2, mom. 1, att det skall ankomma på skolöverstyrelsen att medgiva undantag

från regeln att till varje folkskola, småskola och mindre folkskola skall vara förlagd minst en ordinarie lärartjänst, numera kan ha något berättigande. Avsikten med nämnda föreskrift torde ha varit att öva kontroll över att skoldistriktet genom inrättandet av ordinarie tjänster gäve skolväsendet i de enskilda fallen den fasthet som är önskvärd. Varken skolöverstyrelsen eller skolstyrelse kan dock enligt nu gällande författningar bestämma om inrättande av ordinarie tjänst utan skall avgörandet i dylika fall träffas av Kungl. Maj:t. Finnes icke någon ordinarie tjänst vid skolan, måste alltså, därest undervisningen överhuvud taget skall fortgå, icke-ordinarie lärare anställas. I förevarande sammanhang bör emellertid observeras, att Kungl. Maj:t enligt kungörelse den 13 juni 1941 (nr 461) om vissa ändringar i folkskolestadgan, § 2 mom. 3, har möjlighet att, även om ett skoldistrikt motsatt sig extra ordinarie lärartjänsts förändring till ordinarie, vidtaga en sådan åtgärd, där stadigvarande behov av tjänsten prövas föreligga. Härigenom skapas alltså garanti mot att ett distrikts skolväsende kommer att inrymma allt för få ordinarie tjänster.

De sakkunniga ha kommit till den uppfattningen, att kontrollen i här förevarande avseende bör ordnas på följande sätt. För inrättande av ordinarie tjänst skall alltjämt erfordras medgivande av Kungl. Maj:t. Frågan om antalet läraravdelningar för visst läsår underställes, på sätt nu sker, vederbörande folkskolinspektör eller skolöverstyrelsen, som har att pröva detta efter av statsmakterna godkända regler. Några föreskrifter härutöver synas icke nödiga. De sakkunniga skola framdeles avlämna utkast till de författningsändringar, som äro erforderliga för genomförandet av det förslag, de sakkunniga här framlagt.

Extra lärare.

De vikarierande lärarna inom folkskoleväsendet kunna enligt nu gällande bestämmelser icke anses såsom någon enhetlig grupp. Bland dem ingå olikartade kategorier såsom vakansvikarier och tjänstledighetsvikarier. Särskilt beträffande anställningstidens längd förete vikarierna inbördes stora olikheter. De sakkunniga ha i det föregående föreslagit, att vissa terminsvikarier skola i avlöningshänseende jämsställas med extra ordinarie lärare. Ett genomförande av denna anordning medför bland annat den fördelen, att övriga vikarierande lärare komma att bilda en i stort sett enhetlig kategori i huvudsak bestående av lärare, som uppehålla vikariat av kortare varaktighet än en termin. Denna grupp av vikarier torde huvudsakligen komma att omfatta yngre lärare med relativt kort sammanlagd tjänstgöringstid inom folkskoleväsendet. Bland de vikarierande lärarna komma dock de s. k. reservvikarierna i de största skoldistriktet i viss mån att alltjämt intaga en särställning. Frågan om dessa vikarier behandlas i en särskild punkt och lämnas därför här åsido.

Då de vikarierande lärarna alltså komma att utgöra en mera enhetlig grupp än nu är fallet, ha de sakkunniga upptagit till bedömande frågan,

huruvida de nuvarande avlöningsbestämmelserna för deras del böra modifieras.

Till en början må framhållas, att vikarierande lärare inom folkskoleväsendet nu åtnjuta lön enligt samma löneklass som de extra ordinarie lärarna. Deras behållna kontanta lön blir till och med något högre, enär de icke ha att vidkännas några pensionsavdrag.

Begynnelselönen för en vikarierande folkskollärare utgår efter 14 löneklassen, medan motsvarande ordinarie lärare erhåller begynnelselön enligt 17 löneklassen d. v. s. tre löneklassers skillnad. I 14 löneklassen utgör årslönen i A-ort 3 822 kronor och i I-ort 5 070 kronor eller jämte rörligt tillägg och kristillägg enligt under senare halvåret 1941 gällande grunder (23 %) 4 701 kronor i A-ort och 6 236 kronor i I-ort. För varje dag av lästiden utgår ett dagbelopp av $\frac{1}{273}$ av årslönen eller 14 kronor i A-ort och 18 kronor 57 öre i I-ort. Jämte nämnda tillägg utgör dagbeloppet i A-ort 17 kronor 22 öre och i I-ort 22 kronor 84 öre.

Även vikarierande småskollärares begynnelselön enligt 6 löneklassen ligger 3 löneklasser under ordinarie dylika lärares begynnelselön. I 6 löneklassen utgår årslönen i A-ort med 2 601 kronor och i I-ort med 3 465 kronor eller jämte rörligt tillägg och kristillägg enligt ovannämnda grunder med 3 199 kronor i A-ort och 4 262 kronor i I-ort. För varje dag av lästiden utgör lönen 9 kronor 53 öre i A-ort och 12 kronor 69 öre i I-ort eller jämte nämnda tillägg i A-ort 11 kronor 72 öre och i I-ort 15 kronor 61 öre.

Till jämförelse härmed må framhållas, att vid de allmänna läroverken nytillträdande biträdande lärare såsom adjunkt eller ämneslärarinna erhåller lön enligt 17 respektive 15 löneklassen, varå dock rörligt tillägg och kristillägg icke utgå, medan extra adjunkt och extra ämneslärarinna, som anställas för minst en termin, placeras lägst i nyssnämnda löneklasser men med rätt till nämnda tillägg. Extra ordinarie adjunkt och ämneslärarinna äro placerade lägst i 20 respektive 17 löneklassen medan ordinarie dylika lärare äro placerade i lägst 23 respektive 21 löneklassen. Mellan lägsta löneklassen för ordinarie och biträdande lärare i läsämnen vid de allmänna läroverken föreligger sålunda en skillnad av sex löneklasser. Därtill kommer, som nämnts, att rörligt tillägg och kristillägg icke utgår till biträdande lärare.

Vid de högre kommunala skolorna är skillnaden i lägsta löneklassen mellan vikarierande och ordinarie adjunktskompetent ämneslärare likaledes (23 — 17 =) 6 löneklasser, medan skillnaden mellan lägsta löneklassen för ordinarie och vikarierande annan ämneslärare är (21 — 16 =) 5 löneklasser.

De sakkunniga anse, att även om den seminarieutbildning, som föregår folkskollärary- respektive småskolläraryexamen, göra dessa lärare väl förberedda för de pedagogiska uppgifter, som vänta dem vid utövandet av deras lärarkall, de första åren dock måste betraktas såsom i viss mån en fortsatt utbildning. Nyssnämnda förhållande att den behållna kontanta lönen blir högre för vikarier än för extra ordinarie lärare, enär de förstnämnda ej erlägga pensionsavgifter, synes de sakkunniga utgöra ett ytterligare skäl för

att en ändring av gällande lönebestämmelser kommer till stånd. Med hänsyn till nämnda omständigheter anse de sakkunniga, att nytillträdande folk- och småskollärare böra erhålla något lägre begynnelselönen än nu är fallet. De sakkunniga föreslå, att nämnda lärare placeras två löneklasser lägre än den för extra ordinarie lärare gällande lägsta löneklassen, d. v. s. folkskollärare i 12 löneklassen och småskollärare i 4 löneklassen. Vidare bör beteckningen vikarierande lärare utbytas mot extra lärare, varigenom vinnes närmare anknytning till beteckningarna i civila icke-ordinariereglementet.

För närvarande utgår lönen till vikarierande lärare med $\frac{1}{273}$ av årslönen för varje dag tjänstgöringen varar. De sakkunniga ha funnit det mera praktiskt att i reglementet upptaga dagbeloppen för varje löneklass och ortsgrupp. Dagbeloppen ha därvid något avjämnats.

De sakkunniga ha icke ansett det vara erforderligt att införa särskilda lönegrader för extra lärare.

Vid skola med 39 veckors årlig lästid skulle begynnelselönen, inklusive rörligt tillägg och kristillägg enligt för sista halvåret 1941 gällande grunder, för extra lärare enligt de sakkunnigas förslag jämfört med nuvarande löneförhållanden minskas med följande belopp i avrundade tal:

för folkskollärare	å	A-ort		470	kronor	
»	»	I-ort		590	»	
»	småskollärare	å	A-ort		330	»
»	»	I-ort		445	»	

Nämnda belopp utvisa skillnaden i lön mellan lägsta löneklasserna för vikarierande lärare enligt nuvarande bestämmelser och extra lärare. Vid en jämförelse mellan extra ordinarie och extra lärares löneställning enligt de sakkunnigas förslag bör emellertid beaktas, att extra lärare icke ha att vidkännas tjänste- och familjepensionsavdrag, vilket däremot är fallet med extra ordinarie lärare. Motsvarande skillnad i lön mellan extra ordinarie och extra lärare kommer därför att minskas med pensionsavdragens sammanlagda årsbelopp, som i här angivna fall för extra ordinarie folkskollärare utgör 300 kronor och för extra ordinarie småskollärare 156 kronor.

Här må anmärkas, att kvinnliga vikarierande folkskollärare på grund av gällande övergångsbestämmelser intill den 30 juni 1943 åtnjuta begynnelselönen enligt 13 löneklassen, medan begynnelselönen för manliga folkskollärare utgår enligt 14 löneklassen.

Reservvikarier.

Reservvikarier inom vissa stadsskoldistrikt. Till de sakkunniga har, för att tagas i övervägande vid utredningsuppdragets fullgörande, överlämnats Stockholms folkskolektorskontors underdåniga skrivelse den 2 februari 1939 angående inom Stockholms stads skoldistrikt vidtagna åtgärder för tryggnad av tillgången av s. k. reservvikarier.

I skrivelsen framhålles, att det i en stad av Stockholms storlek — med 1 162 lärare vid folk- och småskolor under läsåret 1939/40 — finnes ett stadigvarande behov av lärare, som kunde inträda i tjänstgöring vid uppkommande sjukdomsfall eller andra hinder för de fast anställda lärarna. Alltsedan år 1908 hade därför staden för ändamålet anställt ett antal manliga och kvinnliga lärare. För de tider av anställningsperioden, då reservvikarierna icke hade förordnande för tjänstledig lärare, hade de åtnjutit ersättning av stadens medel såsom extra ordinarie eller vikarierande lärare. Under tider, då de på grund av sjukdom icke kunde tjänstgöra, ägde de alltså uppbära avlöning enligt de grunder, som gällde för extra ordinarie lärare. Detsamma tillämpades vid förbud mot tjänstgöring till förekommande av smittfara samt vid havandeskap eller barnsörd. Då genom statsmakternas försorg åtgärder icke vidtagits för att fylla behovet i förevarande avseende, hade staden nödgats att även efter genomförandet av 1937 års lönerreglering för lärarpersonalen vid folk- och småskolor själv sörja för upprätthållande av det rådande vikariesystemet.

Nämnda framställning berördes i proposition nr 252 till 1939 års lagtima riksdag. Därvid uttalade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, att det syntes honom i viss mån tveksamt, om det vid Stockholms folkskolor på ifrågavarande område tillämpade förfarandet stode i god överensstämmelse med gällande statsbidragsbestämmelser. Emellertid borde, framhöll departementschefen, anordningen tills vidare få tillämpas och frågan tagas under övervägande i samband med den utredning om lärarnas vid folk- och småskolor avlöningsförhållanden, som komme att verkställas före lärarnas inordnande under civila avlöningsreglementet. Därvid borde jämväl uppmärksammas, huruvida det i andra större städer varit erforderligt att vidtaga åtgärder av antydd art.

Såsom framgått av vad redan anförts ur innehållet i folkskoledirektionens ovannämnda skrivelse avses med reservvikarier sådana vikarierande lärare, vilka av skoldistriktet anställas för minst en termin och tillförsäkras avlöning under hela anställningstiden, alltså även för de tider under anställningsperioden, då de ej kunna beredas tjänstgöring i någon klassavdelning. Det framgår vidare av sagda skrivelse, att dessa vikarier vid avbrott i tjänstgöringen till följd av sjukdom, havandeskap eller barnsörd samt vid förbud mot tjänstgöring till förekommande av smittfara uppbära lön enligt de grunder, som gälla i fråga om avlöning till extra ordinarie lärare. Skoldistriktet ikläder sig sålunda gent emot ifrågavarande vikarier i allt väsentligt samma förpliktelser som mot extra ordinarie lärare. Däremot sökes och erhålles statsbidrag till avlöning åt sådan vikarie, enligt gällande statsbidragsbestämmelser, allenast för det antal dagar, läraren fullgjort vikariat-tjänstgöring. Kostnaderna för de avlöningsförmåner, som utgå till nämnda slag av vikarier utöver de i allmän författning föreskrivna, bestridas alltså helt av skoldistriktet.

En av de sakkunniga verkställd undersökning rörande förekomsten av anordningen med s. k. reservvikarier visar, att vikarier med fast avlöning finnas anställda i följande skoldistrikt, nämligen utom i Stockholm, i Göteborg, Malmö och Borås. Antalet i nämnda skoldistrikt under läsåret 1940/41 anställda vikarier av detta slag uppgick till

		Småskol- lärarinnor	Kvinnliga folkskollärare	Manliga folkskollärare
i Stockholm	höstterminen	—	40	8
	vårterminen	—	40	8
i Göteborg	höstterminen	24	22	30
	vårterminen	24	21	30
i Malmö	höstterminen	6	4	2
	vårterminen	3	4	1
i Borås	höstterminen	—	2	1
	vårterminen	—	2	1

Anmärkas må, att samtliga vid Stockholms folkskolor som terminsvikarier anställda lärare åtnjuta samma avlöningsförmåner som de s. k. reservvikarierna, vilkas antal sålunda i verkligheten är något större än vad ovanstående uppgifter visa.

Vad beträffar vikariernas avlöningsförmåner har tillika inhämtats, att de i Göteborgs skoldistrikt anställda reservvikarierna åtnjuta i allt väsentligt samma förmåner som enligt vad ovan angivits utgå till dylika vikarier vid Stockholms folkskolor. I Borås och Malmö skoldistrikt utgår lön för hela anställningstiden men därutöver åtnjuta reservvikarierna inga särskilda avlöningsförmåner.

Såsom redan nämnts har det syntts tveksamt, om det förfarande, som tillämpas i fråga om avlöning till dessa s. k. reservvikarier, kan anses stå i överensstämmelse med nu gällande statsbidragsbestämmelser.

Enligt kungörelsen den 10 december 1937 (nr 999) angående statsbidrag till avlöning av lärare vid folk- och småskolor m. m. skall såsom villkor för utgående av i nämnda kungörelse omförmålt statsbidrag gälla, bland annat, att lärarnas avlöningsförmåner utgå i enlighet med vad därom stadgas och att lärare icke därutöver av skoldistrikt åtnjuta ersättning för utförande av arbetsuppgifter, som enligt meddelade bestämmelser kunna åläggas honom i tjänsten. Den frågan uppkommer då, om i nu berörda fall vikariernas avlöningsförmåner utgå i enlighet med vad i sådant avseende finnes stadgat. Enligt 32 § gällande avlöningsreglemente skall vikarierande lärare åtnjuta den lön jämte i förekommande fall det lönetillägg, som enligt bestämmelserna i 26 § skulle tillkommit honom, därest han varit extra ordinarie lärare å befattningen. Även i de fall, då vikarie blivit hindrad att tjänstgöra till följd av olycksfall i tjänsten eller av undervisningens inställande vid smittsam sjukdom, är vikarie i avlöningshänseende jämställd med extra ordinarie lärare. Däremot äro bestämmelserna i 17 och 19 §§ avlöningsreglementet icke tillämpliga å vikarierande lärare, varav följer, att han vid sjukdom och, vad beträffar kvinnlig befattningshavare, vid havandeskap eller barnsbörd icke äger uppbara någon del av läraren eljest tillkommande löneförmåner.

Vid bedömandet av frågan, om hinder bör möta för skoldistrikt att till sådan vikarie, varom här är fråga, utbetala lön även för den tid under anställningsperioden, då han icke kan beredas tjänstgöring i någon klassavdelning, bör hänsyn tagas därtill, att läraren vid dylikt avbrott i regel gives annan sysselsättning inom skolan. Den avlöning, som därunder utgår, torde sålunda icke kunna anses utgöra ersättning för arbetsuppgifter, som kunna åläggas honom i tjänsten. Det är vidare att märka, att han har skyldighet att varje dag under ett sådant avbrott stå till förfogande för att omedelbart, då så påkallas, fullgöra vikariattjänstgöring. På grund av dessa vikariers särskilda arbetsförhållanden och de förpliktelser gent emot skoldistriktet, anställningen medför, intaga de i viss mån en särställning i förhållande till övriga vikarier. Med hänsyn härtill synes det också rimligt, att de få åtnjuta den förmån, som ligger däri, att de erhålla lön även under sådant avbrott i tjänstgöringen, som här avses, och att skoldistrikt, utan hinder av gällande avlöningsbestämmelser, skall äga utbetala sådan lön, vartill dock bidrag av statsmedel ej bör utgå.

De sakkunniga skola längre fram till behandling upptaga frågan om avlöningsförmåner åt reservvikarier under avbrott i tjänstgöringen på grund av sjukdom, havandeskap eller barnsörd. Dessförinnan må dock följande framhållas rörande behovet av anordningen med reservvikarier.

Stockholms folkskoledirektion framhåller i sin förutnämnda skrivelse, att en mer än trettioårig erfarenhet visat, att i ett skoldistrikt av Stockholms storlek det icke skulle vara möjligt att utan tillgång till fast anställda vikarier, reservvikarier, tillfredsställande upprätthålla undervisningen. I viss mån stegras behovet av sådana vikarier vid en årlig lästid av 39 veckor, enär vid förfall för läraren förlorad undervisningstid då icke kan återläsas. I skrivelserna lämnas vidare en del uppgifter rörande vikariefrekvensen vid Stockholms folkskolor, vilka utvisa, att vikariebehovet under ett läsår växlar högst betydligt. Enligt verkställd undersökning, avseende ett antal läsår före 1939, uppgick sålunda antalet vikarier i medeltal för småskollärarinnor till lägst 25 och högst 51 och för folkskollärare till lägst 59 och högst 105.

De sakkunniga ha inhämtat vissa uppgifter rörande vikariefrekvensen under redovisningsåret 1940/41 inom de skoldistrikt, där reservvikarier då voro anställda. Av dessa uppgifter framgår, bland annat, att antalet under sagda läsår samtidigt tjänstgörande vikarier, även sådana med tillfällig kortare anställning, utgjorde

		Småskol- lärarinnor	Kvinnliga folkskollärare	Manliga folkskollärare
i Stockholm	{lägst	26	32	21
	{högst	73	112	41
i Göteborg	{lägst	24	27	33
	{högst	54	64	62
i Malmö	{lägst	9	11	10
	{högst	33	21	14
i Borås	{lägst	3	5	6
	{högst	6	8	7

De sakkunniga ha genom hänvändelse till de lokala folkskolinspektörerna i ett antal större stadsskoldistrikt sökt erhålla kännedom om, huruvida och i vad mån behov av reservvikarier kunde förefinnas inom andra skoldistrikt än dem, där anordningen nu tillämpas. Framställningar i sådant syfte ha, i samband med inhämtandet av vissa uppgifter angående vikarieförhållandena, gjorts till folkskolinspektörerna i städer med över 25 000 invånare. Folkskolinspektörerna i Norrköping och Örebro ha meddelat, att behov av reservvikarier finnes, nämligen i Norrköping en folkskollärare och i Örebro en folk- och en småskollärare. Av övriga tillfrågade har flertalet uttalat, att reservvikarier ej anses vara erforderliga, och två ha ej lämnat något svar på den punkten.

Det kan sålunda konstateras, att anordningen med reservvikarier för närvarande förekommer i endast fyra skoldistrikt och att, enligt vad inhämtade upplysningar giva vid handen, behov av dylika vikarier föreligger inom ytterligare två skoldistrikt. Man torde dock böra utgå från att i en eller annan av de övriga större städerna anordningen framdeles kan komma att anses vara behövlig.

En av de sakkunniga verkställd undersökning rörande de under läsåret 1940/41 anställda reservvikariernas tjänstgöringsförhållanden visar, att i en del fall ganska omfattande avbrott i tjänstgöringen förekommit, vilket framgår av nedanstående uppställning. Härvid är att märka, att med angivet undantag, i uppgifterna redovisats endast sådana avbrott, som uppkommit på grund av att vikarien ej kunnat beredas sammanhängande tjänstgöring i klassavdelning.

Av ifrågavarande uppgifter rörande vikariernas tjänstgöringsförhållanden finner man, att en del vikarier icke kunnat beredas tjänstgöring under hela terminen. I vissa fall ha avbrotten i tjänstgöringen varit ganska omfattande. Sålunda ha av 40 vid Stockholms folkskolor anställda folkskollärarinnor under höstterminen endast 5 och under vårterminen icke mer än 6 tjänstgjort samtliga läsdagar. Höstterminen hade 21 av de 40 vikarierna avbrott i tjänstgöringen högst 15 dagar och 14 mer än 15 dagar. Motsvarande tal under vårterminen, då avbrott förekommit, har utgjort 32 respektive 2. Av de under läsåret anställda 8 manliga folkskollärarna ha endast 3 tjänstgjort samtliga

Avbrott i tjänstgöringen antal dagar	Antal småskollärarinnor		Antal folkskollärare			
			kvinnliga		manliga	
	höstterm.	vårterm.	höstterm.	vårterm.	höstterm.	vårterm.
Stockholm:						
0 läsdagar			5	6	3	3
högst 15 läsdagar.....			21	32	5	5
mer än 15 >			14	2	—	—
Göteborg:						
0 läsdagar	14	16	22	20	25	30
högst 15 läsdagar.....	5	6	—	1	5	—
mer än 15 >	5	2	—	—	—	—
Malmö:						
0 läsdagar	1	—	2	—	—	—
högst 15 läsdagar.....	—	2	2	4	2	1
mer än 15 >	5	1	—	—	—	—
Borås:						
0 läsdagar			2	2	—	—
högst 15 läsdagar.....			—	—	—	—
mer än 15 >			—	—	1	1

¹ Avbrott i tjänstgöringen på grund av militär beredskapstjänst.

läsdagar, medan 5 vardera terminen haft avbrott i tjänstgöringen högst 15 dagar.

I Göteborg ha de kvinnliga folkskolevikarierna utom en tjänstgjort samtliga läsdagar under hela läsåret. Av de manliga folkskolevikarierna ha samtliga haft full tjänstgöring under vårterminen, medan under höstterminen 25 av 30 sådana vikarier tjänstgjort alla läsdagar. Av de i detta skoldistrikt som reservvikarier anställda 24 småskollärarinnorna ha under höstterminen 14 och under vårterminen 16 tjänstgjort alla läsdagar. Avbrott i tjänstgöringen har förekommit med högst 15 dagar för 5 vikarier under höstterminen och 6 under vårterminen och med mer än 15 dagar för 5 vikarier under höstterminen och 2 under vårterminen.

Av de vid Malmö folkskolor under höstterminen anställda 6 småskollärarinnor hade endast 1 tjänstgjort alla läsdagar, medan de övriga 5 hade avbrott i tjänstgöringen mer än 15 dagar. I övrigt visa uppgifterna därför inga särskilt anmärkningsvärda förhållanden.

Samtliga vid Borås folkskolor anställda vikarier, två kvinnliga och en manlig folkskollärare, ha kunnat beredas full tjänstgöring. För den manlige vikarien har avbrott i tjänstgöringen uppkommit på grund av militär beredskapstjänst.

Av de här lämnade uppgifterna synes framgå, att antalet reservvikarier i vissa skoldistrikt varit större, än förhållandena påkallat. Därest anordningen

skall bibehållas, synes lämpligen en prövning böra äga rum rörande det verkliga behovet av dylika vikarier. Detta skulle kunna ske i samband med den varje år återkommande prövningen av behovet av extra ordinarie lärare, som verkställas av skolöverstyrelsen respektive statens folkskolinspektörer. I fråga om reservvikarier torde dock beträffande samtliga skoldistrikt prövningen böra verkställas av överstyrelsen. Nu gällande bestämmelser böra kompletteras i enlighet härmed.

Enligt *de sakkunnigas* mening synes det vara klarlagt, att i skoldistrikt med ett mycket stort antal lärare vissa svårigheter att ordna vikariefrågan kunna uppstå, om ej särskilda åtgärder vidtagas för att trygga tillgången av vikarier. Anställandet av reservvikarier med lön utgående jämväl vid avbrott i tjänstgöringen kan i sådana fall anses vara en lämplig anordning för tillgodoseendet av det mera stadigvarande behovet av vikarier för tjänstlediga lärare. En dylik åtgärd underlättar givetvis för dessa skoldistrikt att upprätthålla undervisningen utan störande avbrott.

I de skoldistrikt, som här avses, överstiger på grund av omfattande tjänstledigheter bland lärarna det varaktiga behovet av lärarkrafter i regel antalet klasslärare. Ett begränsat antal av vikarierna kan därför erhålla en fastare anställning, närmast jämförlig med extra ordinarie lärares anställning. Med hänsyn härtill kan det vara förklarligt, att skoldistrikten låtit de s. k. reservvikarierna komma i åtnjutande av vissa avlöningsförmåner, som enligt gällande bestämmelser ej utgå till vikarierande lärare, särskilt som skoldistriktet själva bestritt de därmed förenade kostnaderna.

De skäl, som tala för att lön skall utgå under den tid av anställningsperioden, då vikarien ej kunnat beredas tjänstgöring, torde ej med samma fog kunna åberopas för det fall, att läraren på grund av sjukdom eller liknande anledning blivit hindrad fullgöra vikarietjänstgöring och sålunda ej kan stå till förfogande för fullgörande av vare sig undervisningsarbete eller annat uppdrag. Om läraren under dylikt avbrott i tjänstgöringen det oaktat kommer i åtnjutande av vissa avlöningsförmåner, synes detta icke stå i god överensstämmelse med gällande statsbidragsbestämmelser. De sakkunniga ha emellertid övervägt, om tillräckliga skäl kunna anses föreligga för vidtagande av sådan ändring härutinnan, att skoldistrikt i särskilda fall skulle äga utbetala dylika förmåner.

I det föregående ha de sakkunniga givit uttryck åt den uppfattningen, att förhållandena inom ett fåtal större skoldistrikt kunna vara sådana, att anordningen med reservvikarier underlättar för skoldistriktet att på ett tillfredsställande sätt ordna vikariefrågan. Det har jämväl framgått, att dylika reservvikarier av skoldistriktet erhålla lön, dock utan att statsbidrag därtill utgår, även under de tider av anställningsperioden, då de ej kunna beredas tjänstgöring, ett förfarande som enligt *de sakkunnigas* mening icke kan anses stridande mot gällande bestämmelser. Härigenom givas ifrågavarande vikarier en fastare anställning än korttidsvikarierna, och de bliva även i lönehänseende bättre ställda än dessa.

Reservvikariernas anställning är i regel av mera varaktig beskaffenhet. Med hänsyn härtill och i konsekvens med vad de sakkunniga i det föregående uttalat kunde det finnas visst fog för att den extra ordinarie anställningsformen bleve gällande även beträffande reservvikarierna. Då emellertid en dylik anordning skulle bli tillämplig endast inom ett fåtal av de större skoldistrikten, ha de sakkunniga, som redan framhållits, icke ansett sig kunna förorda en sådan omläggning av nuvarande förhållanden. Vad som anförts rörande reservvikariernas anställningsförhållanden synes dock tala för att hinder icke bör möta för skoldistrikt att bereda inom skoldistriktet anställda reservvikarier vissa avlöningsförmåner under de tider av anställningsperioden, då de på grund av sjukdom eller liknande orsak eventuellt bli hindrade att tjänstgöra. Däremot synes icke föreligga någon anledning till att låta reservvikarierna komma i åtnjutande av högre dagarvoden än vad som bestämmes skola utgå till övriga vikarier (extra lärare).

Av det anförda framgår, att nu berörda anordning kan ifrågakomma endast i mycket begränsad omfattning. Vidare är att märka, att det här icke är fråga om att för den grupp av lärare, som här avses, fastställa särskilda avlöningsförmåner. Frågan gäller endast, huruvida skoldistrikt skall äga att i undantagsfall bereda vikarierande (extra) lärare vissa avlöningsförmåner utöver vad därom eljest är stadgat. Med hänsyn härtill synes det ej lämpligt att i avlöningsreglementet införa bestämmelser härom. Det torde vara tillfyllest, om statsbidragskungörelsen, i vad angår villkor för utgående av statsbidrag, kompletteras med en bestämmelse, varigenom skoldistrikt medges dylik rätt. Förslag till sådan bestämmelse kommer att i annat sammanhang framläggas av de sakkunniga.

På grund av vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga sådan ändring i gällande bestämmelser angående villkor för utgående av statsbidrag till lärare vid folk- och småskolor, att hinder ej må möta för skoldistrikt, där enligt av skolöverstyrelsen verkställd prövning s. k. reservvikarier få anställas, att låta dylik vikarie, till vilken lön skall utgå enligt för extra lärare gällande bestämmelser, vid under anställningstiden uppkommande avbrott i tjänstgöringen åtnjuta, utom viss del av lönen, de särskilda förmåner, som under motsvarande förhållanden skulle tillkomma dem såsom extra ordinarie lärare, dock att statsbidrag härtill icke skall utgå.

Slutligen få de sakkunniga framhålla, att vid bifall till de sakkunnigas förslag om beredande av extra ordinarie anställning åt vissa vikarier, behovet av reservvikarier kommer att i viss mån minskas. Vad i det föregående anförts har givetvis avseende endast å sådana fall, då förutsättningar icke föreligga för extra ordinarie anställning.

Reservvikarier inom folkskolinspektörsområden eller eljest lämpligt avgränsade områden. I det föregående har frågan om reservvikarier behandlats under hänsynstagande endast till förhållandena i ett fåtal större stads-skoldistrikt. I till Kungl. Maj:t ingivna till de sakkunniga överlämnade framställningar ha vissa lärarorganisationer gjort gällande, att liknande behov

av fast anställda vikarier förefunnes även inom folkskoleväsendet i övrigt. Sålunda har centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening i skrivelse den 27 mars 1939 hemställt, att för respektive folkskolinspektörsområden måtte anställas ett antal folk- och småskollärare att av skolråd och folkskolestyrelser förordnas som tjänstledighetsvikarier för ordinarie eller extra ordinarie lärare, att dylika vikarier beträffande anställningsförhållanden samt löne- och pensionsförmåner måtte erhålla samma ställning som extra ordinarie, samt att åt förenämnda vikarier måtte medgivas fria resor av statsmedel från och till tjänstgöringsorterna inom respektive folkskolinspektörsområden.

Samma centralstyrelse samt centralstyrelsen för Sveriges folkskolläraryörening och styrelsen för Sveriges småskolläraryörening ha i gemensam skrivelse den 24 oktober 1940 hemställt, att inom lämpligt avgränsade områden erforderligt antal vikarier måtte fast anställas med skyldighet för dem att tjänstgöra även i andra områden.

Skolöverstyrelsen, som avgivit utlåtande över ifrågavarande framställningar, har därvid, vad angår förstnämnda framställning, inhämtat yttrande från statens folkskolinspektörer. Av dessa ha 36 i viktiga avseenden tillstyrkt framställningen, medan 16 i huvudsak avstyrkt densamma. Icke mindre än 17 av de inspektörer, som avgivit tillstyrkande yttranden, ha emellertid tagit avstånd från tanken att uppdraga åt folkskolinspektörerna att för de ifrågasatta vikarierna ordna tjänstgöringen i de olika skoldistrikten. Efter att ha Erinrat om anordningen med s. k. reservvikarier i några få större skoldistrikt anför överstyrelsen i nyssnämnda utlåtande, bland annat, följande:

»Skulle på motsvarande sätt anställas vikarie för tjänstgöring inom olika skoldistrikt, bleve det nödvändigt anställa honom hos någon myndighet, som finge i uppdrag att ordna hans tjänstgöring. Av vikt bleve det att tillse, att tjänstgöringen bleve i möjligaste mån sammanhängande, varför man måste utgå ifrån att vikarier, som icke vore fast anställda, icke så sällan skulle nödgas frånträda av dem påbörjade vikariat för att bereda den fast anställda vikarien tillfälle att tjänstgöra, då han eljest skulle komma att uppbära lön utan motsvarande arbete. Både skolan och den i förtid entledigade vikarien skulle bliva lidande på en sådan anordning.

Sannolikt skulle det också bliva nödvändigt att låta här avsedd extra ordinarie lärare eller ständig vikarie avlönas av den myndighet, som ordnar hans tjänstgöring, när han tidvis kunde komma att uppbära lön utan att hava tjänstgöring inom något skoldistrikt.

Det står för överstyrelsen klart, att de nu omnämnda uppdragen icke kunna under nuvarande förhållanden påläggas folkskolinspektörerna, särskilt som de ofta vistas borta från bostadsorten, och icke heller torde det för närvarande finnas att tillgå någon annan för uppdraget lämplig myndighet. Skulle emellertid folkskolinspektionen komma att organiseras med ständig expedition, torde frågan om fast anställning för ett antal vikarier böra upptagas till förnyad prövning.»

De sakkunniga ha funnit, att en anordning med reservvikarier inom särskilda områden kunde, om förutsättningar för dess genomförande förefunnes, i viss mån underlätta ordnandet av vikarieanställningen inom respektive områden. Självfallet skulle ett betydande antal vikarierande lärare därigenom

beredas en fastare anställning och förbättrade avlöningsförmåner. För införandet av ifrågavarande anordning kunna sålunda vissa skäl anföras. Man kan emellertid ej bortse från de ekonomiska konsekvenserna därav och icke heller från de svårigheter, som åtminstone för närvarande möta för införandet av en dylik anordning.

Vad kostnaderna beträffa skulle dessa givetvis bliva beroende av det antal vikarier, som komme att anställas inom varje inspektionsområde. De folkskolinspektörer, vilka i sina till överstyrelsen avgivna yttranden närmare uttalat sig därom, ha ansett, att för varje femtiotal lärare borde anställas *en* sådan vikarie. Om man räknar med att antalet lärare inom inspektionsområdena i genomsnitt uppgår till mellan 400 och 500, skulle enligt inspektörernas uppskattning av vikariebehovet erfordras 8 å 10 vikarier i varje inspektionsområde eller sammanlagt mellan 400 och 500 vikarier.

Om man utgår från det antagandet, att tjänstgöringsförhållandena för ifrågavarande vikarier kunde så ordnas, att intet avbrott i tjänstgöringen uppkomme för någon av dem under anställningstiden, skulle statens merkostnader för anordningen med fast anställda vikarier inskränka sig till dels skillnaden i avlöningsbeloppen för vikarierande lärare och extra ordinarie lärare, dels reseersättningar. Förstnämnda merutgift torde, om man vid denna jämförelse räknar med de dagarvoden, som enligt de sakkunnigas förslag skulle utgå till korttidsvikarier (extra lärare), kunna approximativt beräknas till omkring 200 000 kronor. Underlag saknas för en tillförlitlig beräkning av reseersättningarnas storlek. Det antagandet torde dock kunna göras, att ersättningen komme att uppgå till ett belopp av 100 kronor i medeltal för varje vikarie, vilket skulle betyda en sammanlagd årlig utgift av 40 000 å 50 000 kronor.

Nu torde det emellertid icke vara möjligt att så ordna fast anställda vikariers tjänstgöringsförhållanden, att avbrott i deras tjänstgöring kunna undvikas. De i det föregående lämnade uppgifterna om berörda förhållanden i de skoldistrikt, där reservvikarier finnas anställda, visa tydligt nog, att man måste räkna med dylika avbrott. Det behöver icke särskilt framhållas, att det skulle möta avsevärt större svårigheter att på ett ur här berörda synpunkter tillfredsställande sätt ordna vikariatjänstgöringen inom olika skoldistrikt på landsbygden än i städerna. I den mån vikarierna ej kunde beredas tillfälle till sammanhängande tjänstgöring och de sålunda komme att uppbära lön utan motsvarande arbete, skulle merkostnaderna för ifrågavarande anordning komma att ökas.

Anställandet av s. k. reservvikarier med extra ordinaries löneställning inom samtliga inspektionsområden torde komma att medföra en årlig merutgift för statsverket av omkring 350 000 kronor.

Då det bleve nödvändigt att bereda de fast anställda vikarierna tjänstgöring i största möjliga utsträckning, komme det icke sällan att inträffa, att av skolstyrelserna tillfälligt anställda vikarier — dylika vikarier måste givetvis jämväl finnas — finge frånträda av dem påbörjade vikariat. Både

skolan och den i förtid entledigade vikarien skulle, såsom överstyrelsen framhållit, bliva lidande på en sådan anordning.

I övrigt ansluta sig de sakkunniga till vad överstyrelsen i sitt utlåtande anfört angående de organisatoriska svårigheter, som möta för genomförandet av nu ifrågavarande anordning. Särskilt må härvid understrykas vad av överstyrelsen framhållits om att folkskolinspektörerna icke under nuvarande förhållanden kunna påläggas de uppdrag, som skulle följa med en anordning, varom här är fråga.

Vad nu blivit anfört har endast berört frågan om anställandet av fast avlönade vikarier inom varje inspektionsområde. I en av ovannämnda framställningar synas förslagsställarna utgå från, att särskilda för ändamålet lämpliga tjänstgöringsområden skulle komma till stånd. Inom dessa skulle finnas erforderligt antal fast anställda vikarier med skyldighet för dem att tjänstgöra även i andra områden. Realiserandet av detta förslag förutsätter, att inom varje sådant område funnes särskild myndighet med åliggande att ordna vikariernas tjänstgöring. En liknande anordning har föreslagits för ordnandet av tillsättning och förflyttning av extra ordinarie lärare. De sakkunniga ha i annat sammanhang uttalat sig om detta förslag. Vad där anförts gäller i allt väsentligt även om nu ifrågavarande anordning, varför de sakkunniga hänvisa därtill. Här må endast tilläggas, att de skäl, som anförts mot anordningen med inom respektive inspektionsområden fast anställda vikarier, äga giltighet i än högre grad beträffande sist berörda förslag om inrättande av särskilda tjänstgöringsområden för ifrågavarande vikarier.

De sakkunniga kunna sålunda icke förorda av lärarorganisationerna i ovannämnda skrivelser framlagda förslag angående fast anställda tjänstledighetsvikarier.

Tidpunkten för folk- och småskollärares inträde i pensionsåldern.

De sakkunniga ha funnit sig böra till övervägande upptaga tvenne spörsmål rörande lärares avgång med pension, då dessa kunna sägas stå i ett visst samband med frågan om de icke-ordinarie lärarnas anställningsförhållanden.

Ett av dessa spörsmål avser det av vissa lärarorganisationer framförda förslaget, att tidpunkten för tillämpningen av bestämmelserna angående höjning av folkskollärares nuvarande pensionsålder måtte framflyttas.

Ehuru de sakkunniga funnit förevarande spörsmål icke vara av beskaffenhet att böra av de sakkunniga upptagas till närmare utredning, må dock, för den händelse ifrågavarande förslag kommer att bliva föremål för statsmakternas prövning, följande synpunkter framhållas.

Enligt 17 § tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. inträder pensionsåldern vid utgången av det kalenderhalvår, varunder befattningshavaren uppnår följande levnadsålder, nämligen småskollärare 60 år och folkskollärare 63 år. I punkt 4 i övergångsbestämmelse till sagda tjänstepensions-

reglemente stadgas, att för befattning såsom ordinare eller extra ordinarie folkskollärare och med sådan i avlöningshänseende likställd befattning pensionsåldern skall inträda vid utgången av det kalenderhalvår, varunder befattningshavaren uppnår nedan angivna levnadsålder, nämligen

under tiden 1 juli 1938—30 juni 1943	60 år,
under tiden 1 juli 1943—30 juni 1946	61 år,
under tiden 1 juli 1946—30 juni 1948	62 år.

Förslagsställarna ha icke närmare angivit vilka avvikelser från gällande övergångsbestämmelser, som åsyftas. Man kan emellertid tänka sig, att den ifrågasatta framflyttningen av tidpunkten för bestämmelsernas tillämpning avser att gälla samtliga ovan angivna tidsperioder och omfatta ett eller flera år. En sådan ändring av bestämmelserna komme att avsevärt förlänga den nu fastställda övergångstiden rörande nämnda befattningshavares pensionsålder med därav följande ekonomiska konsekvenser för statsverket och synes därför icke böra ifrågakomma.

En annan tänkbar åtgärd synes vara, att nyssnämnda övergångsbestämmelser endast ändrades i så måtto, att första tidsperioden utsträcktes till att avse tiden 1 juli 1938—30 juni 1944 eller ett år, och att sålunda andra tidsperioden komme att omfatta tiden 1 juli 1944—30 juni 1946. De lärare, som uppnå 60-årsåldern under redovisningsåret 1943/44, bleve alltså skyldiga att avgå ett år tidigare än som skulle ske vid tillämpning av nu gällande övergångsbestämmelser. Enligt tillgängliga uppgifter torde dessa lärare kunna beräknas uppgå till ett antal av omkring 250. Då eljest ingen pensionering av lärare skulle äga rum sistnämnda redovisningsår, vunnnes genom den här antydda ändringen av övergångsbestämmelserna, att ett icke ringa antal tjänster bleve tillgängliga vid en tidpunkt, då, enligt vad en inom skolöverstyrelsen verkställd utredning visar, ett avsevärt överskott av folkskollärare kommer att finnas. I vad mån riksdagens beslut om utökning av tiden för värnpliktstjänstgöringen kan komma att inverka på lärartillgången kan icke utan närmare utredning bedömas. Så mycket torde dock kunna sägas, att läraröverskottet vid ovan angivna tidpunkt kan beräknas vara så stort, att den åtgärd, varom här är fråga, under alla förhållanden torde få anses vara påkallad.

De sakkunniga vilja för sin del uttala, att det synes föreligga skäl för att ifrågavarande ändringsförslag tages under närmare övervägande.

Den i det föregående åsyftade åtgärden skulle få en till tiden mycket begränsad omfattning, medan realiserandet av det förslag, som i det följande framföres, komme att utöva en viss inverkan på de icke-ordinarie lärarnas anställningsförhållanden allt framgent.

Som redan nämnts inträder pensionsåldern för folk- och småskollärare vid utgången av det kalenderhalvår, varunder befattningshavaren uppnår den för erhållande av pension fastställda levnadsåldern. Avgång genom pensionering sker alltså regelmässigt två gånger om året, den 30 juni eller den 31 december.

Examinationen av lärare däremot sker endast en gång om året, nämligen

vid läsårets slut. Teoretiskt sett kunna de den 30 juni genom tjänstinnehavarnas pensionering ledigblivna tjänsterna vid därpå följande hösttermins början bliva tillgängliga för nyexaminerade lärare, medan de på grund av pensionering den 31 december ledigblivande tjänsterna stå till förfogande först under nästföljande vårtermin. Man kan sålunda enligt angivna betraktelsesätt säga, att ett betydande antal av de vid varje läsårs slut examinerade lärarna är behöfligt först ett halvår efter det att examinationen ägt rum. Ett dylikt förhållande kan icke anses vara tillfredsställande vare sig ur det allmännas eller de nyblivna lärarnas synpunkt. De sakkunniga ha därför övertvägt, hurvida och på vad sätt en ändring härutinnan skulle kunna ske.

Man kan härvid utgå från, att examinationen av lärare måste såsom hittills ske vid läsårets slut. Det återstår alltså att undersöka, om en ändring lämpligen kan ske i fråga om de nu fastställda tidpunkterna för lärarnas avgång med pension.

Av vad redan anförts torde framgå, att de olägenheter, som i här berörda avseende nu göra sig gällande, skulle bortfalla, därest ovannämnda bestämmelse i tjänstepensionsreglementet ändrades därhän, att avgång med pension som regel kunde ske endast vid *en* tidpunkt under året, och att denna tidpunkt fastställdes till den 30 juni. Därigenom komme tiderna för examinationen av lärare och pensionsavgången att i det närmaste sammanfalla och de nyexaminerade lärarna bereddes ökade möjligheter att erhålla förordnanden redan under närmast påföljande termin.

Härvid uppkommer emellertid frågan, vilka lärare som skulle räknas inträda i pensionsåldern vid nämnda tidpunkt. Man har här två alternativ att välja på, nämligen att låta pensionsåldern inträda den 30 juni antingen det *redovisningsår* eller det *kalenderår*, varunder läraren uppnådde den såsom pensionsålder föreskrivna levnadsåldern. Rörande dessa båda alternativ må följande synpunkter framhållas.

Såsom redan nämnts gäller i fråga om tiden för inträde i pensionsåldern, att folk- och småskollärare regelmässigt avgå med pension den 30 juni eller den 31 december. Man kan uttrycka innebörden i detta förhållande så, att ifrågavarande befattningshavare avgå ur tjänsten med pension genomsnittligt tre månader efter den tidpunkt, då de uppnått den för sådan avgång föreskrivna levnadsåldern. Därest en ändring härutinnan genomfördes, skulle enligt det först angivna alternativet den genomsnittligt beräknade avgången komma att ske sex månader efter uppnåendet av den för pensions utgående bestämda levnadsåldern, medan däremot med tillämpning av bestämmelser enligt det andra alternativet en liknande beräkning skulle giva till resultat, att tidpunkten för levnadsålderns uppnående och inträde i pensionsåldern kunde sägas sammanfalla.

Erinras må, att pensionsåldern för befattning, å vilken civila tjänstepensionsreglementet äger tillämpning, dock med vissa undantag, inträder med utgången av den kalendermånad, under vilken vederbörande tjänsteman uppnår den för erhållande av pension föreskrivna levnadsåldern. Detta innebär, att avgången genomsnittligt sett sker femton dagar efter uppnådd levnadsålder.

Därest tidpunkten för lärares inträde i pensionsåldern bestämdes till den 30 juni det kalenderår, varunder läraren uppnår för pensions erhållande föreskriven levnadsålder, skulle detta innebära, att en del lärare, födda under senare kalenderhalvåret, bleve skyldiga avgå före uppnåendet av nu gällande pensionsålder. Med hänsyn härtill synes ifrågavarande alternativ icke böra ifrågakomma.

Enligt det andra alternativet skulle inträdet i pensionsåldern ske vid utgången av det redovisningsår, då föreskriven levnadsålder uppnåddes. Lärare, födda under förra delen av redovisningsåret, finge då kvarstå i tjänsten ett halvt intill ett år efter det att nyssnämnda levnadsålder uppnått. Detta torde dock icke komma att innebära någon större avvikelse från nu tillämpad praxis. Nuvarande bestämmelser torde nämligen i stor utsträckning tillämpas så, att lärare, som inträder i pensionsåldern vid utgången av det senare kalenderhalvåret, medges kvarstå i tjänst till den 30 juni nästföljande år. Läraren kommer sålunda att fullfölja sitt arbete intill utgången av pågående läsår, vilket ur undervisningens synpunkt i regel får anses vara en lämplig anordning.

Enligt de sakkunnigas mening böra, därest ändrade bestämmelser i nu berörda hänseenden komma att utfärdas, dessa givas sådan innebörd, att pensionsåldern för folk- och småskollärare inträder vid utgången av det redovisningsår, varunder läraren uppnår den såsom pensionsålder föreskrivna levnadsåldern.

Mot det här ifrågasatta ändringsförslaget kan måhända den invändningen göras, att detsamma skulle medföra, att de bestämmelser, vilka i sådant avseende komma att bli gällande för folk- och småskollärare, skulle vad beträffar tidpunkten för befattningshavarnas avgång komma att avvika från motsvarande för lärare vid de statliga undervisningsanstalterna gällande bestämmelser. För sistnämnda befattningshavare inträder nämligen pensionsåldern vid utgången av det kalenderhalvår, varunder de uppnå för pensions erhållande föreskriven levnadsålder.

För sistnämnda lärares vidkommande förefinnes emellertid icke de i det föregående omnämnda förhållandena, vilka föranlett de sakkunniga att framlägga ovanberörda ändringsförslag. Lärarpersonalen vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga läroanstalter rekryteras nämligen huvudsakligen av akademiskt utbildade lärare, vilka avlägga sina examina under skilda på hela arbetsåret fördelade examensperioder och icke, såsom fallet är i fråga om folk- och småskollärare, enbart vid läsårets slut. Även om man härvid tager hänsyn jämväl till provårsutbildningen torde man komma till i stort sett samma resultat, i det att ett betydande antal av dem, som genomgår provårskurs, avslutar densamma vid slutet av höstterminen.

De sakkunniga få alltså föreslå, att i tjänstepensionsbestämmelserna för folk- och småskollärare intages en föreskrift, att pensionsåldern inträder vid utgången av det redovisningsår, under vilket läraren uppnår den för erhållande av pension föreskrivna levnadsåldern.

Folk- och småskollärares tjänstgöringsskyldighet.

Hittillsvarande bestämmelser. Före tillkomsten av nu gällande avlöningsreglemente fanns icke någon i allmän författning given föreskrift angående det antal timmar för vecka, som folk- och småskollärare voro skyldiga att undervisa. Tjänstgöringen reglerades genom timplanerna, vilka för småskolestadiet upptogo 24—30 timmar samt för den egentliga folkskolan 28—30 timmar. I det den 30 september 1937 (nr 868) utfärdade avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor meddelades emellertid bestämmelser i nu förevarande hänseende. Jämlikt 2 § i nyssnämnda reglemente voro folk-skollärare, lärare vid mindre folkskola, biträdande lärare vid folkskola och sådan småskollärare, till vilken även hänvisats någon eller några av folkskolestadiets klasser, skyldiga att undervisa under minst 28 och högst 30 veckotimmar samt annan småskollärare under minst 24 och högst 28 veckotimmar.

Sedermera har genom kungörelse den 19 augusti 1940 (nr 804) ändring härutinnan skett i så måtto, att den undre gränsen för undervisningsskyldigheten strukits, varför de lärargrupper, det här gäller, numera äro ålagda att tjänstgöra 30 respektive 28 veckotimmar. Nedsättning i denna undervisningsskyldighet kan medgivas av skolstyrelse med i förra fallet högst två, i senare fallet högst fyra veckotimmar, allt under förutsättning att nedsättningen icke medför kostnad för statsverket. Vederbörande folkskolinspektör må, om särskilda förhållanden därtill föranleda, medgiva nedsättning i den föreskrivna undervisningsskyldigheten för vecka med högst fyra veckotimmar, där undervisningsskyldigheten omfattar 30 veckotimmar, samt med högst sex veckotimmar, där undervisningsskyldigheten omfattar 28 veckotimmar. Såsom villkor för medgivandet må folkskolinspektören föreskriva, att undervisningen skall utan kostnad för statsverket under mot nedsättningen helt eller delvis svarande antal veckotimmar i stället meddelas av annan lärare med erforderlig kompetens. Samma befogenheter att nedsätta tjänstgöringsskyldigheten tillkomma ock skolöverstyrelsen. Därjämte må överstyrelsen härutöver kunna medgiva nedsättning med högst fyra veckotimmar i den mån, som undervisningen utan kostnad för statsverket under motsvarande antal veckotimmar i stället meddelas av annan lärare med erforderlig kompetens.

En viss utökning av folk- och småskollärares reella undervisningsskyldighet ägde rum från och med redovisningsåret 1939/40. Genom kungörelse den 6 oktober 1939 (nr 693) om ändring i vissa delar av kungörelsen den 30 juni

1920 (nr 572) angående statsbidrag för undervisning i slöjd vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola infördes nämligen följande föreskrift: Bestrides undervisning i slöjd av lärare, å vilken avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor äger tillämpning, utgår dock statsbidrag allenast för de slöjdtimmar, med vilka den för läraren i nämnda reglemente stadgade maximitjänstgöringen eller i förekommande fall det antal veckotimmar, till vilket lärarens undervisningsskyldighet av vederbörande folkskolinspektör eller skolöverstyrelsen nedsatts, överskrides. För folkskollärare fick nyssnämnda stadgande endast ringa betydelse, då dylik lärare redan i de för en undervisningsavdelning obligatoriska ämnena hade att med få undantag undervisa 30 veckotimmar. Småskollärare åter, som i regel i egen klassavdelning undervisade endast 26 veckotimmar, i vissa fall 24 timmar, fingo genom återopade kungörelse sin undervisningsskyldighet i regel utökad.

Genom kungörelse den 24 maj 1940 (nr 415) stadgades slutligen såsom villkor för statsbidrag för avlöande av lärare för undervisning i slöjd, bland annat, att, där undervisning i slöjd bestredes av lärare, å vilken avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor ägde tillämpning, samtliga lärare vid den skola, där läraren tjänstgjort, uppnått stadgad maximitjänstgöring eller i förekommande fall det antal veckotimmar, till vilket lärarens undervisningsskyldighet av vederbörande folkskolinspektör eller skolöverstyrelsen nedsatts, såvida icke folkskolinspektören på grund av särskilda förhållanden medgivit undantag.

Till följd av de ändringar i villkoren för statsbidrag för slöjdundervisning, som efter den senaste lönereglerns genomförande sålunda vidtagits, har en reell utsträckning av den för lärare gällande undervisningsskyldigheten för vecka ägt rum. För folkskollärare är utsträckningen dock ringa och torde i varje fall i genomsnitt icke uppgå till en halv veckotimme. Småskollärare däremot synas i medeltal ha fått sin undervisningsskyldighet utökad med omkring två veckotimmar.

I förevarande sammanhang bör nämnas, att såväl folk- som småskollärare förutom i det föregående nämnd undervisningsskyldighet äro pliktiga att dagligen förrätta morgonbön, vilket innebär en ytterligare tjänstgöring av drygt en veckotimme.

Generell ökning av undervisningsskyldigheten i besparingssyfte. I samband med det hösten 1939 inledda besparingsarbetet togs under övervägande att höja den för folk- och småskollärare stadgade undervisningsskyldigheten i syfte att vinna besparingar. I propositionen 1940:155 lämnades en redogörelse för den i ämnet verkställda utredningen. Skolöverstyrelsen hade på anförda skäl ansett, att för det dåvarande ingen ändring borde ske, medan statskontoret funnit, att en utökning av tjänstgöringsskyldigheten borde tagas under övervägande. Föredragande departementschefen förklarade sig icke beredd att på grundval av den föreliggande utredningen taga slutlig ställning till spörsmålet. Ytterligare utredning rörande verkningarna av en dylik åtgärd syntes erforderlig. Departementschefen förklarade sig ämna framdeles

ånyo anmäla denna fråga, som borde kunna underställas 1941 års riksdag. Riksdagen förklarade sig för sin del icke ha något att erinra mot den i utsikt ställda utredningen.

När frågan på nytt underställdes riksdagen 1941, förelåg en av skolöverstyrelsen verkställd utredning i ämnet. Överstyrelsen erinrade inledningsvis om den utsträckning av undervisningsskyldigheten, som redan skett genom de åtgärder, för vilka i det föregående redogjorts, samt anförde därefter i huvudsak följande:

När överstyrelsen nu hade att pröva spörsmålet om en utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten för de lärare, varom här vore fråga, utöver 30 respektive 28 veckotimmar, utginge överstyrelsen från den förutsättningen, att systemet med i regel en lärare för varje klassavdelning icke skulle rubbas. Detta system vore grundläggande för folkskolans organisation och innebure ett så stort värde vid undervisning och uppfostran av lärjungar å det åldersstadium, varom här vore fråga, att överstyrelsen icke kunde medverka till en principiell ändring härutinnan. Men därav följde, att en utsträckning av tjänstgöringstiden för vecka i stort sett icke skulle medföra någon minskning av antalet behöfliga lärartjänster. Däremot skulle ytterligare besparingar kunna uppstå beträffande såväl kostnaderna för slöjdundervisningen som statsbidraget till timlärare.

Under ett tidigare skede av detta ärendes handläggning hade statskontoret ifrågasatt, huruvida icke den utsträckta undervisningsskyldigheten kunde användas för, bland annat, undervisning i fortsättningsskola. Överstyrelsen kunde icke ansluta sig till en sådan uppfattning. Fortsättningsskolan vore i allmänhet ordnad med fortlöpande kurser om sex veckor. För dylika kurser erfordrades lärare, som under viss tid vore helt sysselsatt med uppgiften. I städer och stadsliknande samhällen vore det visserligen ingalunda ovanligt, att fortsättningsskolan vore utbredd över ett helt läsar med exempelvis en dags undervisning i veckan. Rent tekniskt skulle folkskollärares fyllnadstimmar i dylika fall kunna användas för arbetet i fortsättningsskolan. Detta arbete krävde emellertid av sina utövare särskilda egenskaper och vore till sin art så speciellt, att det knappast kunde vara rimligt att betrakta det som fyllnadstjänstgöring. Härtill komme, att de större skoldistrikten många gånger knutit särskilda lärare till fortsättningsskolan, vilka lärare icke kunde utan vidare entledigas. En viss hänsyn måste också tagas till det förhållandet, att en folkskollärare icke i regel vore kompetent att undervisa i fortsättningsskola annat än i modersmålet, medborgarkunskap och naturkunighet, medan fortsättningsskolan såsom ettårig i allt större utsträckning anordnades såsom yrkesbestämd med undervisning uteslutande i ämnet arbetskunskap. Överstyrelsen ansåge sig på anförda skäl ej böra föreslå skyldighet för folkskollärare att i detta fall fullgöra fyllnadstjänstgöring i fortsättningsskola.

En utsträckning av undervisningsskyldigheten torde icke i första hand böra ifrågasättas för småskolans lärare, vilka redan fått sin faktiska tjänstgöring ökad i icke ringa mån. Närmare till hands syntes ligga en ökning av antalet undervisningstimmar för folkskollärare till exempelvis 32 för vecka. I nuvarande statsfinansiella läge kunde i och för sig skäl anföras för en sådan utsträckning av undervisningsskyldigheten. Då överstyrelsen trots detta icke kunde förorda en dylik ändring, vore det framför allt med tanke på skillnaden i arbetsvillkor för å ena sidan städernas och de stadsliknande samhällenas lärare samt å andra sidan lärarna på den rena landsbygden. Den utsträckta tjänstgöringen skulle nämligen ofta eller i flertalet fall kunna uttagas av landsbygdens lärare genom fullgörande av timlärartimmar vid förstärkningsanordningar samt slöjdundervisning. Däremot skulle en utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten knappast i realiteten få större betydelse för städernas och de stadsliknande samhällenas lärare. Å dylika orter vore i allmänhet särskilda

slöjdlärare anställda, och antalet timlärartimmar, vilket kunde användas som utfyllnad, vore ringa. Givetvis kunde så småningom beträffande slöjdundervisningen en ändring inträda därigenom, att statsmakterna i fortsättningen vägrade skoldistriktet att anställa särskilda slöjdlärare. Överstyrelsen hade anbefallts att verkställa utredning i denna fråga. Men i vart fall skulle det för närvarande och för avsevärd tid framåt bli omöjligt att i mera väsentlig utsträckning uttaga ökad tjänstgöringskyldighet av den lärargrupp, varom nu vore fråga.

I förevarande sammanhang ansåge sig överstyrelsen särskilt böra understryka, att det knappast torde finnas någon annan tjänstemannagrupp, som arbetade under så skiftande förhållanden som folkskolans lärare. Även andra statsanställda eller kommunala tjänstemän vore visserligen spridda över hela landet, men de vore dock i allmänhet stationerade i städer och samhällen eller åtminstone i närheten av kommunikationsleder. Många lärare åter fullgjorde sin gärning i avlägsna bygder och under förhållanden, som avsevärt skilde sig från dem, under vilka flertalet lärare och andra tjänstemän levde. Enligt överstyrelsens mening borde i möjligaste utsträckning åtgärder vidtagas, vilka skapade större likställdhet för lärare i fråga om arbetsvillkor. En utsträckning av tjänstgöringstiden för vecka skulle få direkt motsatt verkan, och överstyrelsen kunde därför icke förorda, att en sådan ändring komme till stånd.

Statskontoret hade i yttrande över skolöverstyrelsens utredning förordat en utsträckning av undervisningsskyldigheten inom folkskoleväsendet. I likhet med överstyrelsen ansåge statskontoret dock, att någon ytterligare ökning för småskolans lärare icke då borde genomföras. Beträffande den omfattning, i vilken antalet undervisningstimmar för folkskollärarna borde ökas, ville statskontoret för det dåvarande begränsa sig till att förorda, att undervisningsskyldigheten för folkskollärare bestämdes till högst 32 veckotimmar. Av statskontorets utlåtande inhämtas:

Ehuru statskontoret biträdde den av överstyrelsen hävdade uppfattningen, att det s. k. klassläraresystemet principiellt borde upprätthållas inom folkskoleväsendet, ansåge sig statskontoret likväl icke kunna underlåta att ifrågasätta, om icke såsom en tillfällig åtgärd under rådande exceptionella förhållanden i varje fall i de större städerna försök borde företagas med en uppmjukning av systemet. I detta sammanhang erinrades, att folk- och småskollärare, som saknade för undervisning i slöjd erforderlig kompetens, jämlikt anvisningarna till kungörelsen 1940: 415 vore skyldig meddela undervisning i läroämne i någon klassavdelning, vilkens lärare i stället övertog slöjdundervisningen.

Statskontoret kunde givetvis icke ingå på mera detaljerade undersökningar beträffande möjligheterna att utnyttja folkskollärares eventuella övertimmar för tjänstgöring i fortsättningsskola. De av överstyrelsen mot en dylik anordning åberopade skälen kunde statskontoret emellertid icke finna tillräckligt bärande. Den omständigheten att i vissa skoldistrikt särskilda fortsättningsskollärare funnes, vilka icke utan vidare kunde entledigas, eller att erforderlig kompetens icke alltid vore för handen, borde nämligen enligt statskontorets mening icke hindra att, där förutsättningar för ett utnyttjande av övertimmar förefunnes, ett dylikt utnyttjande verkligen komme till stånd. För övrigt ville statskontoret framhålla, att ämbetsverket — i betraktande av att undervisningen i fortsättningsskolorna redan för närvarande i stor utsträckning omhänderhades av folkskollärare — hade svårt att föreställa sig, att icke genom utbyte av tjänstgöring mellan lärarna — såsom nyss nämnts i fråga om slöjdundervisningen — fortsättningsskolarbetet, lämpligt fördelat på olika folkskollärare, skulle kunna med utnyttjande av folkskollärares övertimmar bliva på tillfredsställande sätt tillgodosett.

I ärendet hade överstyrelsen uttalat, att den utsträckta tjänstgöringen ofta eller i flertalet fall skulle kunna uttagas av landsbygdens lärare genom fullgörande av timlärartimmar vid förstärkningsanordningar samt slöjdundervisning, medan den däremot knappast i realiteten skulle få större betydelse för städernas och de stadsliknande samhällenas lärare. I betraktande härav och med tanke på skillnaden i arbetsvillkor för lärarna i städerna och å landsbygden hade överstyrelsen ansett sig icke kunna förorda utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten.

Statskontoret kunde icke dela den av överstyrelsen sålunda uttalade uppfattningen. I nuvarande statsfinansiella läge torde nämligen hänsyn icke kunna tagas till skäl, sådana som det av överstyrelsen här framförda. Beaktas borde även att, därest — såsom statskontoret nyss förordat — en uppmjukning komme till stånd med avseende å klasslärarsystemet och möjlighet bereddes att uttaga folkskolläraernas tjänstgöringsskyldighet vid fortsättningskola, landsbygdens lärare icke torde komma i sämre ställning än städernas och de stadsliknande samhällenas.

Föredragande departementschefen anförde, att, såsom av den föreliggande utredningen framgått, en faktisk ökning av tjänstgöringsskyldigheten för lärare vid folkskoleväsendet redan inträtt på grund av de åtgärder för inräkning i denna skyldighet av slöjd- och timlärartjänstgöring, som vidtagits. Innan närmare erfarenhet vunnits rörande verkningarna av dessa åtgärder, ansåge sig departementschefen icke böra framställa förslag om en allmän utökning av tjänstgöringsskyldigheten för folk- och småskollärare. Riksdagen anslöt sig till den av departementschefen hävdade uppfattningen.

Småskollärares fyllnadstjänstgöring. Genom uttagande i regel av 28 veckotimmars tjänstgöring av småskollärare ha dessa blivit hänvisade att i icke ringa utsträckning fullgöra fyllnadstjänstgöring utanför sin egen klassavdelning. I allmänhet har denna fyllnadstjänstgöring fullgjorts i slöjd på folkskolestadiet. Från såväl lärarorganisationer som genom motioner i riksdagen ha krav framställts, att småskollärare icke vad beträffar fyllnadstjänstgöring skulle åläggas mera omfattande undervisning än andra lärargrupper. 1939 års riksdag uttalade, att det vore önskvärt att småskollärarna om möjligt icke i nu förevarande hänseende skulle försättas i sämre ställning än folkskollärarna. 1940 års riksdag erinrade om nämnda uttalande men framhöll, att med hänsyn till nödvändigheten av att i besparingssyfte kunna uttaga största möjliga tjänstgöring av olika lärarkategorier riksdagen icke kunde biträda ett motionsvis framställt yrkande, att småskollärare icke skulle åläggas att utan särskild ersättning undervisa i slöjd mer än två timmar utöver den i avlöningsreglementet angivna minimitjänstgöringstiden (24 veckotimmar). Riksdagen förutsatte emellertid, att förevarande spörsmål framdeles upptoges till bedömande i samband med frågan om revision av gällande bestämmelser om avlöning till folk- och småskollärare.

Höjning av undervisningsskyldigheten för vissa småskollärare. Från den 1 juli 1942 komma småskollärare, oavsett den årliga lästidens längd, att vara placerade i lönegrad 9. Ifrågasatts har i olika sammanhang, att något längre tjänstgöring för vecka borde utkrävas av sådana småskollärare, som icke

tjänstgjorde i skola med 39 veckors årlig lästid. Sålunda var spörsmålet om särskild fyllnadstjänstgöring för ifrågavarande småskollärare föremål för utredning och förslag av 1937 års folkskolutredning, som i november 1938 framlade betänkande angående utsträckning av den årliga lästiden vid folkskolan m. m. (SOU 1938: 35, sid. 71 ff.). Spörsmålet har sedermera varit förelagt riksdagen, senast år 1941.

Då frågan underställdes 1941 års riksdag, förelåg en av skolöverstyrelsen verkställd utredning beträffande eventuell fyllnadstjänstgöring. Överstyrelsen avstyrkte en utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten per vecka för de småskollärare, varom nu är fråga. Som skäl för sin ståndpunkt anförde överstyrelsen i huvudsak följande:

Då vederbörligt riksdagsbeslut, att den årliga lästiden skulle utgöra minst $36\frac{4}{7}$ veckor, föreläge och denna lästid kunde utan ökade kostnader för staten genomföras beträffande småskolan, syntes man icke böra räkna med att $34\frac{1}{2}$ veckors lästid komme att någon längre tid bibehållas för småskolans lärjungar, helst som hänsyn icke behövde tagas till dessa barns hjälparbete i hemmet. Vid överväganden angående småskollärares tjänstgöring kunde man därför utgå från att den årliga lästiden skulle utgöra antingen 39 eller också $36\frac{4}{7}$ veckor.

Skillnaden i faktisk tjänstgöring framstode bäst vid en jämförelse mellan det för respektive lästider fastställda antalet verkliga läsdagar eller 192, 202 och 214 dagar. Om en småskollärare undervisade 28 timmar i veckan eller i medeltal närmare 5 timmar per dag, bleve skillnaden i tjänstgöringstid för år omkring 57 timmar vid jämförelse mellan lärare med 39 veckors lästid och lärare med $36\frac{4}{7}$ veckor. Därest den kortare årliga lästiden skulle kompenseras med ett högre timtal per vecka, skulle lärare med $36\frac{4}{7}$ veckors årlig lästid erhålla drygt en och en halv timmes längre tjänstgöring per vecka än lärare med 39 veckors lästid.

När 1937 års riksdag beslutat, att ordinarie småskollärare skulle *oavsett den årliga lästiden* efter viss övergångstid placeras i 9 lönegraden, torde detta haft sin grund däri, att småskolans lärare ansetts bliva missgynnade vid jämförelse med andra lärarkategorier, som samtidigt erhållit lönereglering. Någon kompensation genom utsträckt tjänstgöring för vecka för lärare med kortare årlig lästid än 39 veckor hade icke ifrågasatts av riksdagen. Såsom överstyrelsen i annat sammanhang framhållit, hade emellertid förhållandena numera medfört, att småskolans lärare redan fått vidkännas en allmän utökning av tjänstgöringen med i det närmaste 2 timmar för vecka. Visserligen hade härigenom den olikhet i fråga om lärarnas tjänstgöring, som följde därav, att den kunde variera mellan 24 och 28 veckotimmar (undantagsvis 30 timmar) väsentligen utjämnats, men på grund av skolväsendets mångskiftande organisation, småskolans stundom från folkskolan avskilda läge, varigenom timtjänstgöring för småskollärarinnan ej bleve möjlig, slöjdundervisningens fakultativa karaktär m. m. kunde tjänstgöringen för lärare med samma lön alltjämt förete större växlingar än 60 timmar för helt läsår räknat, varför en sådan olikhet, beroende av olika årlig lästid, icke syntes med nödvändighet kräva kompensation i form av utsträckt tjänstgöring för vecka. En ytterligare utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten för vecka för småskollärare med kortare årlig lästid än 39 veckor skulle öka denna skillnad beträffande tjänstgöringens omfattning, som då skulle kunna variera mellan 24 och exempelvis 30 veckotimmar. Och eftersom undervisningen i städer och andra större samhällen nästan undantagslöst påginge 39 veckor, skulle sådan utökning av tjänstetiden komma att praktiskt taget träffa endast småskollärare på landsbygden, vilka finge vidkännas icke blott b-skolans olägenheter utan även den längre tjänstetiden för vecka.

En reservant inom skolöverstyrelsen, undervisningsrådet Weijne, hade förklarat sig skiljaktig och föreslagit sådan ändring av 2 § 2 mom. i gällande avlöningsreglemente för folk- och småskollärare, att ordinarie småskollärare, vilka hade en kortare lästid än 39 veckor, från den 1 juli 1942 skulle överföras till den grupp av lärare, som vore ålagd en tjänstgöringsskyldighet för vecka av 30 timmar. Till stöd härför hade reservanten bland annat anfört:

Såsom skäl mot en utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten per vecka för de lärare, varom nu vore fråga, hade bland annat anförts, att därigenom icke skulle vinnas någon rättvis utjämning av arbetsbördan mellan olika lärargrupper inom småskolan. Härvid torde ha åsyftats, att lärare med längre årlig lästid kunde tjänstgöra allenast 24 eller 26 veckotimmar, varför dylika lärares totala undervisningsskyldighet skulle kunna understiga det antal timmar, lärare med kortare årlig tjänstgöring uppnådde, även om undervisningen för vecka icke omfattade mer än föreskriven maximitid eller 28 timmar. Numera syntes dock detta skäl mot kompensations-tjänstgöring ha förlorat i styrka. Såsom skolöverstyrelsen framhållit, hörde det från och med innevarande läsår till undantagen, att en småskollärare tjänstgjorde kortare tid än 28 veckotimmar. Härav följde, att kompensations-tjänstgöring för de småskollärare, som komme att stå kvar vid kortare årlig lästid än 39 veckor, i stort sett skulle verka utjämnande i fråga om undervisningsskyldigheten vid jämförelse mellan olika kategorier av småskollärare.

På anförda skäl ansåge sig reservanten böra ifrågasätta, att ordinarie småskollärare, som icke tjänstgjorde 39 veckor årligen, skulle efter den 1 juli 1942 åläggas en något längre undervisningstid för vecka än 28 timmar.

En eventuell utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten för denna grupp av lärare borde lämpligen inskränkas till 2 veckotimmar. Detta skulle innebära, att nämnda lärare ålades en tjänstgöringsskyldighet av 30 veckotimmar, d. v. s. jämställdes med sådan småskollärare, till vars avdelning även hänvisats någon eller några av folkskolestadiets klasser. Erhölle föreskriften en sådan utformning, komme den icke att beröra de småskollärare, som redan nu hade skyldighet att undervisa 30 veckotimmar, och ej heller biträdande lärare eller lärare vid mindre folkskola. Bestämmelsen borde ej vara tillämplig å icke-ordinarie småskollärare, enär dylika lärare ej i detta sammanhang komme att erhålla någon förbättring i sin löneställning.

Statskontoret hade i likhet med reservanten inom skolöverstyrelsen ansett, att kompensations-tjänstgöring borde uttagas. Ämbetsverket ifrågasatte emellertid omedelbara och i viss mån längre gående åtgärder. Allmänna lönenämnden hade — med reservation av en ledamot — förordat det av reservanten inom överstyrelsen framställda förslaget.

Föredragande departementschefen hade för sin del funnit skäl kunna anföras för en utjämning av arbetsbördan, i den mån så vore möjligt och så lämpligen kunde ske, genom höjning av antalet veckotimmar för småskollärare med kortare årlig lästid. Departementschefen ville emellertid icke ifrågasätta omedelbara åtgärder. Spörsmålet huruvida en höjning av undervisningsskyldigheten för vecka borde vidtagas från och med läsåret 1942/43 syntes böra först senare upptagas till prövning, varvid skolöverstyrelsen borde förebringa beräkning rörande de besparingar för det allmänna, som genom åtgärder i denna riktning kunde uppkomma.

Statsutskottet anslöt sig till departementschefens uppfattning och ansåg sig för det dåvarande icke böra göra något uttalande i ämnet. I en till utskot-

tets utlåtande (nr 128) fogad, av elva ledamöter avgiven reservation underströks de av reservanten i skolöverstyrelsen framförda synpunkterna. Statsutskottets reservanter förutsatte, att dessa synpunkter komme att beaktas vid den förnyade prövning av spörsmålet, som departementschefen ställt i utsikt.

Vid behandlingen i kamrarna fattades olika beslut, då *första kammaren* på förevarande punkt godkände utskottets förslag, medan *andra kammaren* biföll reservationen. Riksdagen kom alltså icke att göra något uttalande i frågan.

I underdånig skrivelse den 30 augusti 1941 angående anslagsbehov beträffande folkundervisningen m. m. för budgetåret 1942/43 har skolöverstyrelsen överlämnat av departementschefen ifrågasatt utredning angående de besparingar för det allmänna, som skulle uppstå därigenom att vissa småskollärare, på sätt i det föregående angivits, ålades att undervisa 30 veckotimmar i stället för 28. Efter att inledningsvis erinrat om vad förslaget innebär, anför överstyrelsen i huvudsak följande:

Överstyrelsen uppskattade antalet ordinarie småskollärare, som från ingången av nästkommande budgetår stå kvar vid en kortare årlig lästid än 39 veckor, till omkring 3 800. Av dessa voro dock icke så få på grund av nu gällande föreskrift i § 2 av avlöningsreglementet skyldiga att undervisa 30 veckotimmar. Om dessas antal uppskattades till omkring 500, skulle återstå omkring 3 300 småskollärare, vilkas tjänstgöringsskyldighet skulle utsträckas från 28 till 30 veckotimmar. Nämnda lärare skulle kunna åläggas fyllnadstjänstgöring antingen i slöjd eller som timlärare i annat läroämne vid bland annat s. k. förstärkningsanordningar. Huvudsakligen torde de komma att utnyttjas för slöjdundervisning. Statsbidrag utginge jämlikt nu gällande grunder för denna undervisning med 1 krona 55 öre för timme till lärare med mindre än 20 veckotimmars tjänstgöring i slöjd, vilket statsbidrag maximerats till 128 timmar för slöjdvadvelning och läsår eller 198 kronor 40 öre. Då slöjdundervisning i allmänhet påginge med varje avdelning fyra timmar i veckan, skulle småskollärares ifrågasatta fyllnadstjänstgöring kunna inbespara hälften av förutnämnda belopp eller omkring 100 kronor. Vid tjänstgöring som timlärare i annat läroämne, för vilken tjänstgöring statsbidrag eljest skulle utgå med i avlöningsreglementet fastställt belopp, bleve besparingen avsevärt större eller lägst, å A-ort ($2 \cdot 87 =$) 174 kronor. Då emellertid dylik fyllnadstjänstgöring torde komma att fullgöras mera i undantagsfall, ville överstyrelsen i detta sammanhang endast räkna med en besparing av i genomsnitt 100 kronor för varje småskollärare, som kunde tänkas komma att fullgöra de två veckotimmars fyllnadstjänstgöring, varom här vore fråga. Avgörande för besparingens storlek bleve då antalet av de småskollärare, som med hänsyn till förhållandena vid vederbörande skola kunde utnyttjas för ytterligare fyllnadstjänstgöring. Det vore för överstyrelsen ogörligt att med någon grad av säkerhet yttra sig på denna punkt. Överstyrelsen hölle dock icke för osannolikt, att fyllnadstjänstgöring skulle kunna uttagas av omkring 2 500 dylika lärare, varigenom den årliga besparingen kunde beräknas till ($2\,500 \cdot 100 =$) 250 000 kronor.

De sakkunniga. De sakkunniga vilja först till behandling upptaga frågan om *den i allmänhet för folk- och småskollärare lämpliga undervisningsskyldigheten*. Det synes de sakkunniga uppenbart, att sambandet mellan det an-

tal veckotimmar, som gäller för eleverna i en klassavdelning, och lärarens undervisningsskyldighet bör bibehållas. Brytes detta samband, torde det bli omöjligt att upprätthålla systemet med klasslärare. Nämnda system synes emellertid, som skolöverstyrelsen framhållit, för folkskolan innebära så betydande fördelar såväl ur undervisningens synpunkt som även, och framför allt, med tanke på elevernas fostran, att det alltjämt bör bibehållas. Ett ytterligare skäl härför se de sakkunniga i det förhållandet, att kraven på skolans fostrande verksamhet under senare tid vuxit i styrka. Utan tvivel är det för en lärare väsentligt svårare att i detta hänseende göra en insats, om han har sin undervisning splittrad på flera klassavdelningar än om han allenast har att svara för en undervisningsavdelning med i regel icke över 30—35 elever. En eventuell utökning av undervisningsskyldigheten bör därför icke ske annat än genom åläggande för lärare att fullgöra viss fyllnadstjänstgöring.

De sakkunniga anse emellertid även med huvudviken lagt vid arbetsbördan, att den nuvarande undervisningsskyldigheten är i det stora hela väl avvägd. Utöver tjänstgöringen i skolan ha lärarna, fränsett arbetet med rättande av elevernas skriftliga uppgifter samt förberedelse för lektioner, att fullgöra olika uppgifter för elevernas omvårdnad och fostran. Den totala arbetsbördan synes därför i allmänhet icke böra ökas.

De sakkunniga övergå därefter till frågan, huruvida i *besparingssyfte under nu rådande statsfinansiella förhållanden* en utökning av folk- och småskollärares undervisningsskyldighet bör äga rum. Det må då erinras om, att en viss utsträckning av tjänstgöringsskyldigheten redan vidtagits. Ökningen är dock för folkskollärare relativt ringa. För småskollärare åter är utsträckningen i medeltal omkring två veckotimmar. I och för sig vore det, enligt de sakkunnigas mening, icke orimligt, om folkskollärare som en krisåtgärd ålades att undervisa ytterligare exempelvis två veckotimmar. En förutsättning härför vore dock, att nämnda undervisningsskyldighet kunde i allmänhet på ett rättvist och lämpligt sätt uttagas och att skolarbetet härigenom icke ur organisatorisk synpunkt lede någon skada. Det synes av den förebragta utredningen framgå, att ytterligare två veckotimmars undervisning i regel kunde uttagas av landsbygdens lärare. I städerna och samhällena däremot vore detta, på grund av att ofta särskilda lärare i slöjd anstälts, i allmänhet icke möjligt, om systemet med klasslärare skulle bibehållas. Detta förhållande manar till varsamhet vid en eventuell ökning av antalet undervisningstimmar för vecka.

För egen del vilja de sakkunniga uttala, att den besparing för det allmänna, som skulle vinnas genom en ökning av undervisningsskyldigheten, icke torde uppväga de olägenheter, som härigenom skulle vållas. För närvarande synas besparingar på folkskoleväsendets område böra sökas genom andra åtgärder. I detta sammanhang bör ock erinras om, att folkskolan torde vara den gren av allmän verksamhet, där de mest genomgripande besparingsåtgärderna redan och med gott resultat vidtagits. Det synes de sakkunniga icke heller uteslutet, att ytterligare besparingar, därest så visar sig ound-

gängligen nödvändigt, kunna erhållas genom andra och mera lämpliga åtgärder än den här ifrågasatta. De sakkunniga anse sig därför icke för närvarande böra föreslå en allmän utsträckning av undervisningsskyldigheten för folk- och småskollärare.

Beträffande *småskollärares fyllnadstjänstgöring* synes 1939 års riksdagsuttalande närmast syfta till att tjänstgöring, utöver för vederbörande klassavdelning gällande timplan, borde uttagas endast under förutsättning, att den kunde inrymmas i en sammanlagd veckotjänstgöring av 26 timmar. När yrkande motionsvis framfördes vid påföljande riksdag om ett fastställande av denna tjänstgöringsskyldighet, blev detta dock icke bifallet. Riksdagen framhöll i samband härmed nödvändigheten av att i besparingssyfte uttaga största möjliga tjänstgöring av olika lärarkategorier.

Genom att ålägga småskollärare fyllnadstjänstgöring i slöjd intill en sammanlagd veckotjänstgöring av 28 veckotimmar har statsverket under senare år gjort en årlig besparing, som icke torde understiga 700 000 kronor. De sakkunniga anse sig icke kunna ifrågasätta, att staten i nuvarande ekonomiska läge skulle frånhända sig nämnda besparing. Då emellertid visst fog föreligger för kravet, att småskollärare under normala förhållanden icke borde åläggas fyllnadstjänstgöring i slöjd i större utsträckning än folkskollärare, ha de sakkunniga övervägt, huruvida det vore lämpligt, att i avlöningsreglementet stadga en undervisningsskyldighet för småskollärare av endast 26 timmar. Denna föreskrift borde i så fall kompletteras med en övergångsbestämmelse, som gjorde det möjligt att under nuvarande krisläge även i fortsättningen uttaga fyllnadstjänstgöring inom ramen av 28 timmars undervisning. Det kan emellertid tänkas, att när mera normala förhållanden inträda och relationen mellan folk- och småskollärares löner och tjänstgöringsförhållanden kan regleras till de senares fördel, andra åtgärder kunna visa sig lämpligare än en sänkning av den för småskollärare gällande undervisningsskyldigheten. De sakkunniga ha därför stannat vid att icke föreslå någon ändring på förevarande punkt.

Spörsmålet om *höjning av undervisningsskyldigheten per vecka för de småskollärare, som tjänstgöra vid skolor med kortare lästid än 39 veckor*, har som framgår av i det föregående lämnad redogörelse vid flera tillfällen varit under behandling. Vederbörande departementschef har i uttalande till statsrådsprotokollet vid avlåtande av proposition (nr 176) till 1941 års riksdag angående vissa anslag för folkskoleväsendet förklarar sig för det dåvarande ej kunna taga någon bestämd ståndpunkt i frågan. Däremot uttalade sig riksdagens andra kammare nämnda år för åtgärder i berörda syfte. Ett ställningstagande kan nu ej längre uppskjutas, då samtliga ordinarie småskollärare från den 1 juli 1942 skola, oavsett den årliga lästidens längd, vara placerade i lönegrad 9. Skall en ändring i undervisningsskyldigheten vidtagas, bör den därför tillämpas från läsåret 1942/43.

De sakkunniga förordade för sin del — särskilt med hänsyn till den nuvarande statsfinansiella situationen — att, på sätt reservanten i skolöver-

styrelsen föreslagit, nu ifrågavarande lärare åläggas en undervisningsskyldighet av 30 timmar för vecka. Enligt av skolöverstyrelsen verkställd approximativ beräkning skulle statsverket härigenom göra en årlig besparing av omkring 250 000 kronor, främst genom minskade utgifter för slöjdundervisning. Reservanten har ifrågasatt, att ökningen i undervisningsskyldigheten endast skulle avse de *ordinarie* småskollärare, varom nu är fråga. Detta motiverades med att icke-ordinarie småskollärare ej skulle erhålla någon löneförbättring i samband med den enhetliga löneplaceringen av ordinarie lärare. Enligt de sakkunnigas förslag blir detta emellertid fallet beträffande flertalet icke-ordinarie småskollärare, då dessa erhålla anställning som extra ordinarie befattningshavare och inplaceras, oavsett lästidens längd, i lönegrad LEO 7. Däremot komma alltjämt extra lärare att erhålla mindre lön vid tjänstgöring i skola med kortare lästid än 39 veckor. Den av reservanten i skolöverstyrelsen ifrågasatta föreskriften bör därför gälla ordinarie och extra ordinarie småskollärare. Några svårigheter ur organisatoriska eller lönetekniska synpunkter uppstå icke genom att extra lärare i vissa fall erhålla något mindre undervisningsskyldighet än de mera fast anställda lärarna. Skillnaden blir allenast, att extra lärare erhålla arvode som timlärare för den tjänstgöring, som kommer att överstiga 28 veckotimmar. Därest undervisning meddelas i vanliga läroämnen utgår ersättningen enligt 23 § i avlöningsreglementet. I de fall åter, där undervisning under nämnda timmar meddelas i slöjd, erhålles statsbidrag enligt härför stadgade grunder.

Av lärare med för undervisning på småskolestadiet avsedd kompetens ha hittills, utom lärare vid mindre folkskola samt biträdande lärare vid folkskola, också *sådan småskollärare, till vilken även hänvisats någon eller några av folkskolestadiets klasser*, varit skyldig att undervisa 30 veckotimmar. I motsats till förstnämnda lärare, som åtnjuta särskilt lönetillägg, ha här ifrågavarande småskollärare icke erhållit någon extra ersättning för sin i jämförelse med andra småskollärare besvärligare undervisning och längre veckotjänstgöring. De sakkunniga anse detta vara obilligt och ha därför övervägt, på vad sätt nämnda lärare skulle kunna beredas ersättning för sitt merarbete. Närmast till hands torde ligga, att låta det lönetillägg, som utgår till lärare vid mindre folkskola samt biträdande lärare vid folkskola, komma även den lärargrupp, det här gäller, till godo. Emellertid kan organisationen av ifrågavarande småskolor stundom skifta från det ena året till det andra. Under vissa år kunna sålunda elever saknas på folkskolestadiet. Vidare kan det vara svårt att draga gränsen mellan sådana treåriga skolor, där tredje klassen anses tillhöra folkskolestadiet och där den är en del av småskolan. De sakkunniga ha därför stannat vid att föreslå, att småskollärare icke av det skäl, att deras avdelning inrymmer någon folkskoleklass, skola åläggas att mot i avlöningsreglementet angivna löneförmåner tjänstgöra mer än 28 timmar. Då emellertid timplanen för här avsedd läraravdelning i regel upptager 30 veckotimmar, har för ifrågavarande lärare föreslagits skyldighet att mot timlärararvode undervisa ytterligare 2 veckotimmar. De

sakkunnigas förslag innebär alltså reellt för dylika lärare rätt till särskild ersättning för den undervisning per vecka, som överstiger 28 veckotimmar.

Här berörda fråga har icke någon större ekonomisk räckvidd. Enligt uppgifter i av Folkskolans besparingssakkunniga den 13 december 1940 avgivet betänkande angående folkskoleväsendets rationalisering (SOU 1940: 36, sid. 14) uppgick vid slutet av läsåret 1939/40 antalet läraravdelningar, som omfattade förutom småskoleklasserna en eller flera av folkskolestadiets klasser, till allenast 161. Nämnda siffra kan betraktas som ett maximum, då i samband med omorganisationen av landsbygdens folkskoleväsende dylika läraravdelningar ofta indragas eller erhålla förändrad organisation. Därest samtliga lärare i nyssnämnda undervisningsavdelningar skulle erhålla timplärrarvode för två veckotimmar, bleve kostnaden härför, med utgångspunkt från ersättningen å A-ort, i avrundat tal $(161 \cdot 2 \cdot 87 =)$ 28 000 kronor. Här avsedda lärare torde emellertid i icke ringa utsträckning tjänstgöra vid skolor med kortare årlig lästid än 39 veckor. Enligt de sakkunnigas i det föregående framställda förslag skulle den kortare årliga undervisningstiden i dessa fall föranleda skyldighet att tjänstgöra 30 veckotimmar. Den årliga merutgiften för det timplärrarvode, varom nu är fråga, torde därför icke komma att uppgå till mer än omkring 20 000 kronor.

Beträffande slutligen möjligheten att *nedsätta lärares undervisningsskyldighet* ha de sakkunniga icke ansett sig ha anledning att ifrågasätta ändring i nu gällande bestämmelser.

Kvinnlig lärares rätt att åtnjuta lön även enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

Enligt civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet äger kvinnlig tjänsteman inom allmänna civilförvaltningen rätt att åtnjuta lön även enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad. Då nämnda avlöningsreglementen från och med den 1 juli 1939 äga tillämpning jämväl å lärarpersonalen vid de statliga läroanstalterna, ha därmed också *de statligt anställda kvinnliga lärarna* blivit tillerkända samma rätt.

Beträffande sistnämnda befattningshavare gällde emellertid enligt 1937 års lönereglering den övergångsbestämmelsen, att ordinarie kvinnlig lärare skulle vara placerad, under tiden den 1 januari 1938—den 30 juni 1940 *två* löneklasser lägre och under tiden den 1 juli 1940—den 30 juni 1943 *en* löneklass lägre än den enligt avlöningsreglementet eljest för dem gällande.

Dessa övergångsanordningar med viss nedplacering av ordinarie kvinnliga lärare två löneklasser respektive en löneklass bibehölls i princip vid läroverkslärarnas inplacering i civila avlöningsreglementet. Då emellertid samtidigt hindret för de kvinnliga lärarna att nå högsta löneklassen bortföll, följde därav automatiskt en höjning av högsta möjliga löneklassen under övergångstiden med en klass.

Följande exempel må anföras för att belysa övergångsbestämmelsernas verkningar.

Medan manlig adjunkt i lönegrad 23 redan från och med 1938, då förutnämnda lönereglering trädde i kraft, kunnat placeras i någon av löneklasserna 23—26, hava övergångsbestämmelserna medfört, att kvinnlig adjunkt i samma lönegrad under nedan angivna tidsperioder endast kunnat placeras i följande löneklasser:

Tidsperiod	Löneklass
$\frac{1}{1}$ 1938— $\frac{30}{6}$ 1939	21—23
$\frac{1}{7}$ 1939— $\frac{30}{6}$ 1940'	21—24
$\frac{1}{7}$ 1940— $\frac{30}{6}$ 1943	22—25
från och med $\frac{1}{7}$ 1943	23—26.

Övergångsbestämmelserna ha dock jämväl verkat så, att löneklassuppflyttningar för kvinnliga lärare kunnat ske med kortare tidsintervaller än eljest skulle varit fallet. Det har även inträffat, att kvinnlig lärare på en gång blivit uppflyttad två löneklasser, nämligen dels på grund av ifrågavarande bestämmelser, dels på grund av förvärvade tjänstår, såsom följande exempel visar.

Kvinnlig adjunkt med $3\frac{1}{2}$ tjänstår att tillgodoräkna den 1 januari 1938 har uppflyttats eller kan beräknas bliva uppflyttad i löneklass i följande ordning:

Tidsperiod	Löneklass
$\frac{1}{1}$ 1938— $\frac{30}{6}$ 1940 (2 $\frac{1}{2}$ år).....	22 (+ $\frac{1}{2}$ år)
$\frac{1}{7}$ 1940— $\frac{30}{6}$ 1943 (3 år)	24
från och med $\frac{1}{7}$ 1943	26.

Vad härefter beträffar frågan om tillämpning å *kommunalt anställda kvinnliga lärare* av civila avlöningsreglementets bestämmelser rörande kvinnlig lärares löneklassplacering må till en början lämnas en kortfattad redogörelse för de bestämmelser, som i berörda hänseende nu äro för de kommunalt anställda kvinnliga lärarna gällande.

I fråga om kvinnlig lärare, å vilken avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor är tillämpligt, gälla följande föreskrifter.

Enligt bestämmelse i 8 § 2 mom. sista stycket nämnda avlöningsreglemente äger kvinnlig lärare icke rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad. Denna bestämmelse avser kvinnlig lärare vid såväl folk- som småskola och därmed jämställda befattningshavare.

Beträffande ordinarie och icke-ordinarie kvinnlig folkskollärare gäller enligt punkt 3 i reglementets övergångsbestämmelser, att sådan lärare under tiden den 1 januari 1938—den 30 juni 1940 skall vara placerad två löneklasser lägre och under tiden den 1 juli 1940—den 30 juni 1943 en löneklass lägre än som eljest skulle varit för henne gällande. Detta äger icke tillämpning å kvinnliga småskollärare, som alltså redan med nu gällande bestämmelser kan uppbära lön enligt näst högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

I punkt 2 i nyssnämnda övergångsbestämmelser stadgas däremot bland annat, att ordinarie småskollärare, vilken enligt 6 § 3 mom. avlöningsreglementet hänföres till lönegraden B 9, vid en årlig lästid, som överstiger 36 veckor men ej uppgår till 39 veckor, under tiden den 1 januari 1938—den 30 juni 1942 skall vara placerad i lönegraden B 8 och därefter i lönegraden B 9. Uppgår den årliga lästiden till högst 36 veckor, skall ordinarie småskollärare under tiden den 1 januari 1938—den 30 juni 1940 vara placerad i lönegraden B 7 och under tiden den 1 juli 1940—den 30 juni 1942 i lönegraden B 8 och därefter i lönegraden B 9.

Jämlikt stadganden i avlöningsreglementet för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, högre folkskolor och praktiska mellanskolor, vilket reglemente länt till efterrättelse från och med den 1 januari 1939, äger kvinnlig lärare icke rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen. Vidare återfinnes i nyssnämnda reglemente den bestämmelsen, att kvinnlig lärare skall under tiden den 1 januari 1939—den 30 juni 1941 vara placerad två löneklasser lägre och under tiden den 1 juli 1941—den 30 juni 1944 en löneklass lägre än den enligt reglementet eljest gällande.

Ovannämnda övergångsbestämmelser innebära bland annat, att kvinnliga

folkskollärare — utöver den uppflyttning i löneklass, som enligt vanliga regler sker efter tre tjänstår — den 1 juli 1940 uppflyttats en löneklass och den 1 juli 1943 komma att uppflyttas ytterligare en löneklass. Motsvarande gäller även enligt övergångsbestämmelserna för kvinnliga lärare vid de högre kommunala skolorna, dock att uppflyttningarna för dessa lärare framflyttats ett år eller till den 1 juli 1941 respektive den 1 juli 1944. För småskollärarnas del innebära övergångsbestämmelserna, att lärare med en årlig lästid av högst 36 veckor den 1 juli 1940 uppflyttats från 7 till 8 lönegraden samt att lärare med en årlig lästid understigande 39 veckor den 1 juli 1942 kommer att uppflyttas från 8 till 9 lönegraden eller den högsta lönegraden för småskollärare.

Därest rätt att åtnjuta lön även enligt högsta löneklassen inom respektive lönegrader från och med den 1 juli 1942 skulle medgivas de kvinnliga lärarna vid det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet och därvid, liksom för de kvinnliga lärarna vid läroverken, de tidigare *övergångsbestämmelserna* i övrigt bibehölles, skulle detta leda till följande resultat i fråga om löneklassuppflyttningar för de därav berörda befattningshavarna.

Ordinarie kvinnliga småskollärare, som ha en årlig lästid av 39 veckor och redan tillhöra 9 lönegraden, skulle den 1 juli 1942 komma upp i 13 eller högsta löneklassen, om de då kunna tillgodoräkna tre år i 12 löneklassen. Understiger lästiden 39 veckor, skulle uppflyttning den 1 juli 1942 ske från 8 till 9 lönegraden enligt nu gällande övergångsbestämmelser. Därest sistnämnda bestämmelser tillämpas på sätt som skett i fråga om övergångsbestämmelserna för ordinarie kvinnliga lärare vid läroverken, skulle de ordinarie småskollärarinnor, som nämnda dag kunna tillgodoräkna tre år i 11 löneklassen, omedelbart komma upp i 13 löneklassen av 9 lönegraden. Även extra ordinarie kvinnliga småskollärare skulle den 1 juli 1942 komma upp i högsta eller 11 löneklassen, om de då kunna tillgodoräkna tre år i 10 löneklassen.

Beträffande åter kvinnliga folkskollärare skulle ifrågavarande övergångsbestämmelser verka på samma sätt som för de kvinnliga läroverkslärarna. För kvinnlig folkskollärare i exempelvis 17 lönegraden skulle alltså under nedan angivna tidsperioder följande löneklasser ha varit eller komma att bli tillämpliga.

Tidsperiod	Löneklass
$\frac{1}{1}$ 1938— $\frac{30}{6}$ 1940	15—18
$\frac{1}{7}$ 1940— $\frac{30}{6}$ 1942	16—19
$\frac{1}{7}$ 1942— $\frac{30}{6}$ 1943	16—20
från och med $\frac{1}{7}$ 1943	17—21.

Liksom för kvinnliga läroverkslärare ha övergångsbestämmelserna för folkskollärarinnorna möjliggjort en snabb uppflyttning i löneklass, vilket skulle göra sig än mer gällande, därest spärren för högsta löneklassen borttoges. En kvinnlig folkskollärare i 17 lönegraden, som den 1 januari 1938 kunde tillgodoräkna $6\frac{1}{2}$ tjänstår för uppflyttning i löneklass, skulle sålunda två

gångar i följd uppflyttas två löneklasser på en gång, enär tidpunkten för uppflyttning på grund av tjänstår skulle komma att sammanfalla med tidpunkten för uppflyttning på grund av övergångsbestämmelserna på sätt framgår av följande uppställning.

Tidsperiod	Löneklass
$\frac{1}{1}$ 1938— $\frac{30}{6}$ 1940 (2 $\frac{1}{2}$ år)	17 (+ $\frac{1}{2}$ år)
$\frac{1}{7}$ 1940— $\frac{30}{6}$ 1943 (3 år)	19
från och med $\frac{1}{7}$ 1943	21.

Motsvarande gäller i tillämpliga delar även för extra ordinarie och vikarierande kvinnliga folkskollärare.

Vad slutligen angår kvinnliga lärare vid de högre kommunala skolorna skulle liknande medgivande för deras del medföra samma resultat som för kvinnliga folkskollärare, dock med förskjutning ett år framåt i tiden av löneklassuppflyttningarna eller till den 1 juli 1941 och den 1 juli 1944.

För exempelvis en ämneslärarinna i 21 lönegraden skulle under nedan angivna tidsperioder följande löneklasser ha varit eller komma att bli tillämpliga.

Tidsperiod	Löneklass
$\frac{1}{1}$ 1939— $\frac{30}{6}$ 1941	19—21
$\frac{1}{7}$ 1941— $\frac{30}{6}$ 1942	20—22
$\frac{1}{7}$ 1942— $\frac{30}{6}$ 1944	20—23
från och med $\frac{1}{7}$ 1944	21—24.

Beträffande dessa lärare gäller, liksom i fråga om kvinnliga folkskollärare, att uppflyttning två löneklasser på en gång kunde förekomma. Sålunda skulle en ämneslärarinna i 21 lönegraden, som den 1 januari 1939 kunde tillgodoräkna $3\frac{1}{2}$ tjänstår för uppflyttning i löneklass, uppflyttas i följande ordning.

Tidsperiod	Löneklass
$\frac{1}{1}$ 1939— $\frac{30}{6}$ 1941 (2 $\frac{1}{2}$ år)	20 (+ $\frac{1}{2}$ år)
$\frac{1}{7}$ 1941— $\frac{30}{6}$ 1944 (3 år)	22
från och med $\frac{1}{7}$ 1944	24.

Motsvarande gäller i tillämpliga delar även för extra ordinarie och vikarierande kvinnliga lärare vid de högre kommunala skolorna.

För klarläggande av *de ekonomiska konsekvenserna* av en tillämpning å de kommunalt anställda kvinnliga lärarna av nu berörda bestämmelser i civila avlöningsreglementet ha de sakkunniga verkställt vissa beräkningar rörande den kostnadsökning, som skulle bli följden av att nu ifrågavarande kvinnliga lärare finge rätt till lön enligt högsta löneklassen.

Dessa beräkningar ha, vad beträffar lärare vid folk- och småskolor, grundats på av statens folkskolinspektörer lämnade uppgifter angående antalet vid dessa skolor inom olika ortsgrupper anställda ordinarie och extra ordinarie kvinnliga lärare, vilka den 1 juli 1941 ägt tillgodoräkna erforderligt an-

tal tjänstår för uppflyttning i högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad, därest avlöningsreglementet medgivit sådan uppflyttning. Den sålunda verkställda utredningen visar, att ifrågavarande löneklassuppflyttningar skulle för statsverket ha medfört en årlig kostnadsökning av i runt tal 4 050 000 kronor.

En inom skolöverstyrelsen enligt i huvudsak samma grunder verkställd undersökning rörande de ökade kostnader, som skulle ha uppkommit genom uppflyttning enligt förut angiven förutsättning av därtill berättigade kvinnliga lärare vid högre kommunala skolor, har givit till resultat, att beträffande dessa lärare den totala kostnadsökningen beräknats uppgå till i avrundat tal 190 000 kronor. Enligt nu gällande grunder för statsbidrags utgående till lärare vid ifrågavarande skolor skulle 78 procent av nämnda belopp eller omkring 148 000 kronor ha utbetalats av statsmedel. Vederbörande kommuner hade alltså fått vidkännas en utgiftsökning av omkring 42 000 kronor.

Anmärkas bör, att, vad beträffar de högre kommunala skolorna, de angivna beloppen å kostnadsökningarna äro i hög grad approximativa. Vid ifrågavarande skolor, särskilt vid kommunala flickskolor, finnes ett betydande antal lärarinnor, vilka tidigare varit anställda vid enskilda läroanstalter och vilkas löneklassplacering ännu icke blivit slutgiltigt prövad. Det har därför icke varit möjligt att exakt beräkna antalet lärare, vilka vid ovan angivna tidpunkt ägt tillgodoräkna erforderligt antal tjänstår för uppflyttning i högsta löneklassen, därest lönebestämmelserna medgivit detta. Det torde dock kunna sägas, att beräkningarna snarare visa för låga än för höga belopp.

Därest de kommunalanställda kvinnliga lärarnas löneförhållanden i nu berörda avseende bringas i överensstämmelse med det statliga lönesystemet, kan alltså den årliga kostnadsökningen för statsverket, beräknad enligt i övrigt för närvarande gällande avlöningsbestämmelser, uppskattas till i runt tal 4 200 000 kronor.

I samtliga här angivna belopp äro inberäknade rörligt tillägg och kristilllägg enligt den 1 juli 1941 gällande procenttal.

Den verkställda utredningen visar sålunda, att en tillämpning av ifrågavarande bestämmelser i civila avlöningsreglementet å lärare vid folk- och småskolor samt högre kommunala skolor skulle medföra betydande merutgifter för statsverket.

Vad angår den principiella innebörden i föreliggande fråga vilja *de sakkunniga* framhålla, att ur denna synpunkt inga bärande skäl kunna anföras för bibehållande av för kvinnliga lärare vid det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet i nu ifrågavarande hänseende gällande undantagsbestämmelser.

Med denna principiella inställning till frågan borde det ligga närmast till hands för de sakkunniga att nu föreslå sådan ändring av gällande avlöningsbestämmelser, att full likställighet vunnas i fråga om kvinnliga lärares rätt

att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad. Det torde emellertid få anses förklarligt, om de sakkunniga i nuvarande statsfinanssiella läge ställa sig tveksamma inför ett förslag, vars realiserande skulle för statsverket medföra merutgifter av den storleksordning, som i det föregående angivits. Med hänsyn härtill ha de sakkunniga funnit nödvändigt att överväga, huruvida tillräckligt vägande skäl för ett uppskov med frågans avgörande kunde anses föreligga.

Först må då erinras om, att för samtliga här berörda lärargrupper löne-regleringar blivit för relativt kort tid sedan genomförda, nämligen för folk- och småskollärare år 1937 och för lärare vid de högre kommunala skolorna år 1938. Medan enligt tidigare gällande avlöningsbestämmelser lönen till kvinnlig lärare utgick med lägre belopp än till manlig lärare, vann vid införandet av det nya lönesystemet likalönsprincipen med ovan angivet undantag tillämpning, vilket alltså, frånsett småskollärare, för de kvinnliga lärarna medförde särskilda löneökningar. Några exempel på den ökning vad beträffar avlöningsbeloppens storlek, som ovannämnda löner regleringar medförde, må här anföras.

För kvinnlig ordinarie folkskollärare å A-ort med en årlig lästid av 39 veckor innebar 1937 års löner reglering, med i det följande angivna undantag, vid oförändrat levnadskostnadstal en omedelbar ökning av den kontanta avlöningen med omkring 920 kronor beträffande begynnelselönen och omkring 1 050 kronor beträffande slutlönen, allt för år räknat. Härvid har förutsatts, att tjänstebostad om två rum och kök hela tiden åtnjutits och att ersättning för sådan bostad efter regleringens genomförande avdragits från avlöningen. Därest övergångsbestämmelserna icke funnits för de kvinnliga folkskollärarna, skulle enligt då gällande levnadskostnadstal och avlöningsbestämmelser begynnelselönen ha ökats med ytterligare omkring 580 kronor och slutlönen med ytterligare omkring 680 kronor.

Härvid är att märka, att kvinnliga folkskollärare från och med den 1 juli 1943 få rätt till en tjänstebostad om tre rum och kök, vilket i sin tur medför ökat hyresavdrag för lärare, som åtnjuta bostad in natura av denna storlek.

Vad angår ordinarie kvinnlig småskollärare innebar 1937 års löner reglering för sådan lärare å A-ort med 39 veckors lästid, med i det följande angivna undantag, en omedelbar ökning av begynnelselönen med omkring 1 000 kronor och av slutlönen med omkring 890 kronor för år räknat.

Anmärkas bör dock, att kommunala lönetillägg före löner regleringarna 1937 och 1938 kunde utgå till ifrågavarande lärare. För de lärare, till vilka dylika tillägg utgingo, blev självfallet löneökningen i motsvarande grad mindre än här ovan angivits. Sagda förmån tillkom dock i regel endast lärare vid skolor inom större samhällen, tillhörande högre dyrortsgrupp än vad här räknats med. Beträffande folk- och småskollärare kan nämnas, att år 1934 kommunala bidrag utgick till omkring 28 procent av lärarna.

Vidkommande löneökningarna för kvinnliga folk- och småskollärare bör jämväl uppmärksammas, att till grund för jämförelsen mellan lönebeloppens storlek före och efter löner regleringens genomförande lagts de löner,

som före 1938 utgingo vid en årlig lästid av $34\frac{4}{7}$ veckor (åtta månader), medan 1938 års löner beräknats för 39 veckors lästid. Därest undervisningen pågick längre tid av året än åtta månader, erhöill lärare för övertidsläsningen särskild gottgörelse, utgörande för varje månad, beräknad till 30 dagar, minst en åttondel av den kontanta minimiavlöningen. År 1935 utgick ersättning för övertidsläsning under längre eller kortare tid till 16 procent av då anställda lärare. För dessa lärare blev alltså den årliga löneökningen något mindre, än vad i det föregående angivits, nämligen vid 30 dagars överläsningstid omkring 240 kronor för kvinnlig folkskollärare och omkring 150 kronor för kvinnlig småskollärare.

Beträffande de kvinnliga lärarna vid de högre kommunala skolorna innebar 1938 års löneroglering följande löneökningar, varvid är att märka, att samma levnadskostnadstal gällde vid slutet av år 1938 och början av år 1939. Till avlöningen före år 1939 kom förmånen av fri bostad och vedbrand eller ersättning härför med minst 350 kronor. För att uppgifterna om löneökningarna skola bliva i möjligaste mån riktiga, ha vid den gjorda jämförelsen de kontanta lönebeloppen före år 1939 ökats med 350 kronor, motsvarande nämnda ersättning. Adjunktskompetent ordinarie kvinnlig ämneslärare å A-ort vid kommunal mellanskola eller kommunal flickskola erhöill en omedelbar ökning av begynnelselönen med omkring 900 kronor och av slutlönen med omkring 1 000 kronor. Hade övergångsbestämmelserna då ej funnits, skulle i stället begynnelselönen ha ökats med omkring 1 800 kronor och slutlönen med omkring 1 900 kronor. För icke adjunktskompetent dylik lärare utgjorde ökningen omkring 600 kronor beträffande begynnelselönen och omkring 100 kronor beträffande slutlönen. Utan övergångsbestämmelser hade begynnelselönen sammanlagt ökats med omkring 1 300 kronor och slutlönen med omkring 1 000 kronor. För kvinnlig ämneslärarinna vid allmän högre folkskola innebar regleringen en ökning av begynnelselönen med omkring 1 500 kronor och av slutlönen med omkring 1 000 kronor. Bortsett från övergångsbestämmelserna utgjorde ökningen omkring 2 200 kronor av begynnelselönen och 1 900 kronor av slutlönen. Även till lärare vid de högre kommunala skolorna utgingo dock tidigare i stor utsträckning kommunala tillägg.

Från och med den 1 juli 1939 utgår lön till här berörda lärare enligt löneplanerna i civila avlöningsreglementet, vilket medfört ytterligare någon höjning av de vid lönerogleringarna 1937 och 1938 beslutade lönerna.

Ett annat förhållande, som de sakkunniga i detta sammanhang vilja erinra om, är den inverkan nu gällande övergångsbestämmelser haft i fråga om kvinnliga lärares löneklassuppflyttningar. Av den i det föregående lämnade redogörelsen härför torde ha framgått, att dessa bestämmelser för det övervägande flertalet kvinnliga lärare medfört synnerligen gynnsamma verkningar, i det att uppflyttningarna kunnat ske med kortare tidsintervaller än enligt eljest gällande bestämmelser. En för frågans bedömande särskilt betydelsefull omständighet må här ånyo omnämnas, nämligen att de kvinnliga lärarna, med undantag av de småskollärarynnor, vilka redan nu

tillhöra lönegraden 9, enligt nu gällande övergångsbestämmelser och tidigare tillämpad praxis komma att vid nedan angivna tidpunkter erhålla uppflyttning en löneklass — utöver den, som eventuellt kan ifrågakomma på grund av förvärvade tjänstår — nämligen den 1 juli 1942 de småskollärarinnor, som då överföras från 8 till 9 lönegraden, den 1 juli 1943 samtliga folkskollärarinnor och den 1 juli 1944 samtliga kvinnliga lärare vid de högre kommunala skolorna.

Till vad nu anförts böra vissa kompletterande och förklarande anmärkningar lämnas.

Under det att kvinnliga lärare tillhörande berörda lärargrupper i allmänhet kommit i åtnjutande av de löneökningar, som blevo en följd av 1937 och 1938 års löneregleringar, finnes en del lärare, som ej åtnjutit förmånen av övergångsbestämmelsernas gynnsamma verkningar i fråga om löneklassuppflyttningar. Så är fallet med de småskollärarinnor, vilka redan vid löne-regleringens genomförande kunde hänföras till lönegraden 9. Dessa lärarinnor ha dessutom i de fall, att de tidigare tjänstgjorde i skoldistrikt med 39 veckors lästid och åtnjutit kommunala tillägg, fått relativt ringa — stundom ingen — löneförhöjning.

De sakkunniga ha ingalunda förbisett, att vad nu anförts angående de förmåner, som genom förutnämnda löneregleringar och i samband därmed utfärdade bestämmelser kommit de kommunalanställda kvinnliga lärarna till godo, äger tillämpning jämväl beträffande kvinnliga lärare vid det statliga undervisningsväsendet, och att detta förhållande kan sägas i viss mån försvaga de sakkunnigas argumentering för ett uppskov med frågans avgörande. Även om en dylik erinran kan vara befogad, rubbar nyssnämnda omständighet dock i intet avseende den sakliga innebörden av de skäl, som enligt de sakkunnigas mening tala för att frågans avgörande uppskjutes.

De sakkunniga ha övervägt frågan om lämpligheten av att en bestämd tidpunkt, då likställigheten i förevarande hänseende skulle genomföras, nu fastställdes. På grund av ovissheten om huru utvecklingen av de statsfinansiella förhållandena under den närmaste tiden kommer att gestalta sig, ha de sakkunniga funnit sig icke böra framlägga förslag härom.

De sakkunniga föreslå sålunda, att den i nu gällande avlöningsreglementen för lärarpersonalen vid det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet intagna bestämmelsen, att kvinnlig lärare icke äger rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad bibehålles tills vidare.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga erinra om, att pensionsunderlaget för kvinnlig lärare är lägre än för manlig lärare i motsvarande lönegrad, oaktat pensionsavdragen äro fastställda till samma belopp. De sakkunniga utgå från, att frågan huruvida differentierade pensionsunderlag alltjämt böra bibehållas, och, om så är fallet, huruvida jämväl pensionsavdragen för manlig och kvinnlig lärare böra ske med olika belopp, tages under övervägande i samband med förestående omarbetning av pensionsförfattningarna för befattningshavarna inom det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet.

Lönetillägg eller högre lönegrad för lärare vid mindre folkskolor samt biträdande lärare.

I en till Kungl. Maj:t ingiven, den 2 januari 1939 dagtecknad skrivelse, vilken överlämnats till de sakkunniga, har föreningen Sveriges mindre folkskolor gjort framställning i syfte, att vid en revision av avlöningsbestämmelserna för lärare vid folk- och småskolor till lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor utgående lönetillägget måtte inarbetas i lönen. Med anledning härav ha de sakkunniga funnit sig böra till övervägande upptaga frågan, i vilken form ifrågavarande löneförbättring lämpligen bör utgå.

Enligt gällande avlöningsreglemente hänföras ifrågavarande lärare såsom tillhörande lärargruppen småskollärare till lönegraden 9, varvid dock bortses från vissa övergångsbestämmelser. Jämlikt 6 § 5 mom. nämnda reglemente skall emellertid till innehavare av lärartjänst vid mindre folkskola eller biträdande lärartjänst vid folkskola för den tid, läraren uppehåller befattningen, utgå lönetillägg med belopp motsvarande, för år räknat, löneskillnaden inom vederbörande ortsgrupp mellan den löneklass, läraren tillhör, och närmast högre löneklass. Lönetillägget anses tillhöra lönen.

Nämnda bestämmelse innebär, att ifrågavarande lärare åtnjuta lön motsvarande den, som skulle utgå enligt lönegrad, som är närmast högre än den, till vilken de liksom övriga småskollärare äro hänförda. På grund av att löneförbättringen utgår i form av lönetillägg, blir emellertid pensionsunderlaget för dessa lärare detsamma som för lärare i lönegraden 9. Lönetillägget medför alltså inga förmåner i pensionshänseende. Föreningens ovannämnda framställning torde främst ha till syfte att få till stånd en ändring härutinnan.

Det förhållandet, att lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare på grund av sin mera krävande tjänstgöring tillerkänts löneförmåner motsvarande lön enligt 10 lönegraden, synes närmast tala för, att de borde komma i åtnjutande av en mot deras löneställning svarande pension. Det av dessa lärare i samband med 1937 års löneroglering framställda kravet på en högre lönegradsplacering än för lärare vid småskola ansågs emellertid av olika skäl icke kunna eller böra bifallas. Härom må följande anföras.

1936 års lärarlönesakkunniga, vilka visserligen funno nämnda krav icke sakna ett visst berättigande, ansågo dock tillräckligt starka skäl icke vara anförda för att den jämställdhet, som dittills i avlöningshänseende rått mellan ifrågavarande lärare och småskollärare, skulle brytas. De sakkunniga fram-

höllo, att de mindre folkskolorna och framförallt de biträdande lärarbefattningarna måste betraktas såsom stadda på avveckling, varför det syntes mindre lämpligt att genom en lönerегleringsåtgärd, varigenom de erhöillo högre lönegradsplacering än lärare vid småskola, giva dem karaktären av ett fast led i systemet. Om en något högre ersättning till dessa lärare skulle ifrågakomma, syntes det ligga närmast till hands att använda formen av särskilda lönetillägg utöver den fasta lönen.

Rörande detta spörsmål har *skolöverstyrelsen* i sitt utlåtande över de sakkunnigas betänkande uttalat, bland annat, följande: Vad de sakkunniga anført i fråga om olämpligheten att placera lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor i en särskild lönegrad, högre än för småskolans lärarinnor, funne även överstyrelsen för sin del riktigt och ville härtill påpeka den omständigheten, att mellan ifrågavarande lärarkategorier icke finnes någon kompetensskillnad, varför samma lärarinna kunde under en tid vara anställd vid småskola och under en annan tid vid mindre folkskola eller som biträdande lärarinna vid folkskola. Härigenom skulle, därest för här berörda befattningshavare skilda lönegrader vore bestämda, uppkomma svårigheter vid tjänstårsberäkning, när en lärarinna överginge från ett slag av befattning till en annan. Däremot ansåg sig överstyrelsen böra föreslå ett lönetillägg å 300 kronor till ifrågavarande lärare.

Vidare må erinras om att *statsutskottet* i utlåtande nr 140/1937 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerегlering för folk- och småskollärare m. m. uttalade, att, därest åt löneförbättringen till ifrågavarande befattningshavare gäves karaktären av ett särskilt lönetillägg, den omständigheten, att dessa tjänster vore stadda på avveckling, icke kunde åberopas som ett skäl mot en dylik löneförbättring.

Av det nu anförda framgår, att frågan, i vilken form sagda löneförbättring lämpligen borde utgå, tidigare varit föremål för överväganden, och att därvid övertygande skäl blivit anförda för den uppfattningen, att löneförbättringen borde givas karaktären av lönetillägg. Om det sålunda vid tiden för lönerегleringens genomförande befanns olämpligt att placera lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare i en särskild lönegrad, högre än för småskolans lärarinnor, synes en dylik placering nu ännu mindre böra ifrågakomma. Under de senaste åren har nämligen avvecklingen av ifrågavarande befattningar fortgått i ökat tempo. Under det att vid slutet av vårterminen 1937 funnos 2 107 tjänster av det slag, varom här är fråga, därav 1 653 vid mindre folkskolor och 454 för biträdande lärare, utgjorde antalet sådana tjänster vid samma tidpunkt 1941 1 074 respektive 397 eller sammanlagt 1 471 tjänster. Under fyra år minskades sålunda till följd av indragningar tjänsternas antal med 636. Denna nedgång väntas fortgå, och vid slutet av läsåret 1945/46 beräknas tjänsternas antal uppgå till endast omkring 1 000. Tjänsteindragningarna äga rum icke blott vid lärares avgång från befattningen utan även i betydande omfattning genom att lärare, särskilt sådana vid mindre folkskolor, förflyttas till småskollärartjänster. Ett icke ringa antal lärare, som under lång-

re eller kortare tid tjänstgjort som lärare vid mindre folkskolor eller som biträdande lärare vid folkskola, kommer alltså till följd av sådan förflyttning under senare delen av sin tjänstetid att inneha anställning som småskollärarinnor samt avgå med pension från sistnämnda anställning.

På grund av nu anförda förhållanden ha de sakkunniga funnit sig icke böra föreslå någon principiell ändring i gällande avlöningsbestämmelser i fråga om till lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärare vid folkskolor utgående lönetillägg. Av skäl, som i det följande närmare angivas, föreslå dock de sakkunniga ändrad lydelse av ifrågavarande bestämmelse.

Enligt vad de sakkunniga erfarit, ha olika förfaringssätt tillämpats i fråga om avdrag å sagda lönetillägg vid lärares tjänstledighet. Sålunda synes bestämmelsen, att lönetillägget skall utgå för den tid, läraren uppehåller befattningen, givits den tolkningen, att befattningshavaren skolat avstå hela den på tiden för ledigheten belöpande delen av lönetillägget icke blott vid tjänstledighet för uppehållande av annan lärartjänst eller av sådan anledning, att läraren icke ägt att uppbära någon del av lönen, utan jämväl vid tjänstledighet på grund av sjukdom och liknande orsak. Enligt de sakkunnigas mening bör i sistnämnda fall lönetillägget, som anses tillhöra lönen, efter visst avdrag utgå.

Med anledning av nu nämnda förhållanden ha de sakkunniga övervägt på vad sätt enhetlighet skulle kunna vinnas i berörda hänseende. Enligt de sakkunnigas förslag till nytt avlöningsreglemente skola tjänstledighetsavdragen vara av tre slag, A-, B- och C-avdrag. A- och B-avdrag ske med visst belopp för varje dag tjänstledigheten varar, medan C-avdraget utgöres av samtliga å ledighetstiden belöpande kontanta avlöningsförmåner. Då, som redan nämnts, lönetillägget anses tillhöra lönen, böra samma avdragsbestämmelser tillämpas i fråga om lönetillägget som beträffande övriga kontanta avlöningsförmåner. Bestämmelsen om lönetillägget bör därför givas en formulering, varigenom en felaktig tolkning i nu berörda hänseende så vitt möjligt kan undvikas. Detta synes enligt de sakkunnigas mening kunna vinnas, därest bestämmelsen om lönetillägg till lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola gives den lydelse, som av de sakkunniga föreslagits och som i huvudsak innebär, att ifrågavarande lärare skola uppbära lön enligt löneklass, som är närmast högre än den, i vilken läraren är placerad.

Tillgodoräkning av föregående tjänstetid och sneddnning.

Enligt 8 § 1 mom. civila avlöningsreglementet — sneddningsregeln — skall ordinarie tjänsteman, som befordras till tjänst inom högre lönegrad, placeras lägst i löneklassen närmast över den, som han i den lägre tjänsten senast tillhörde. Dessutom skall för bestämmande av tidpunkt för löneklassuppflyttning i den högre tjänsten tagas i beräkning den tid, dock högst tre år, varunder tjänstemannen i den lägre tjänsten tillhört eller beräknas hava tillhört löneklassen närmast under den, till vilken han på grund av nyssnämnda föreskrift eller eljest skall hänföras. Motsvarande gäller även i fråga om den, vilken vinner befordran till ordinarie tjänst från bland annat extra ordinarie eller extra befattning.

Tidigare tillämpades inom statsförvaltningen vid placering i löneklass i samband med befordran i stor utsträckning principen om tillgodoräkning av tidigare anställning i statens tjänst. Enligt denna ägde icke-ordinarie tjänsteman, om han vid befordran till ordinarie tjänst innehade sådan anställning i statens tjänst, som i avseende å tjänstgöringens art och omfattning funnes svara mot, vara jämförbar med eller högre än den ifrågavarande ordinarie tjänsten, för placering i löneklass tillgodoräkna tid utöver tre år, under vilken han efter fyllda 18 år i en följd innehafte dylik anställning. Även i andra fall tillämpades tillgodoräkningens principen.

Sistnämnda princip hade emellertid visat sig medföra stora praktiska olägenheter, särskilt genom svårigheten att i det enskilda fallet avgöra, vilken tjänstgöring, som finge tillgodoräknas. Regeln hade också lett till avsevärda ojämnheter vid placering i löneklass. På grund härav ersattes den med sneddningsregeln, som tidigare endast haft begränsad tillämpning. Denna har också lett till jämnare resultat och visat sig vara lättare att tillämpa.

Inom *folkskoleväsendet* gäller alltjämt principen om tillgodoräkning av tidigare tjänstgöring vid placering i löneklass. Reglerna avvika emellertid väsentligt från dem, som tidigare tillämpades inom den civila statsförvaltningen. I 10 § av reglementet för lärarna anges således i detalj vad slags tjänstgöring, som må tillgodoräknas. Härigenom har i allmänhet undvikits tveksamhet, i vilken omfattning tillgodoräkning skall ske. Vidare kräves ej att tjänstgöringen skall ha varit i en följd. På grund av tjänstgöringens art med längre och kortare förordnanden inom olika skoldistrikt, mellan vilka kunna falla arbetslöshetsperioder av olika längd, skulle detta icke heller vara rimligt. All i reglementet för tillgodoräkning godkänd tjänstgöring får alltså tillgodoräknas. I gengäld må endast tid utöver *fem* år tillgodoräknas vid löne-

klassplacering i samband med befordran till ordinarie lärare. Däremot må all tjänstgöring tillgodoräknas vid placering i löneklass av icke-ordinarie lärare. Dessa regler äro icke blott lätta att tillämpa utan leda även till jämna och vid jämförelse mellan lärarna inbördes rättvisa resultat.

Då sneddningsregeln tillämpas inom den civila statsförvaltningen, ha de sakkunniga ansett starka principiella skäl tala för att lärarna inom folkskoleväsendet även i detta hänseende borde likställas med de civila statstjänstemännen. Inom folkskoleväsendet föreligga emellertid speciella förhållanden, som försvåra sneddningsregelns tillämpning. En svårighet är folkskolläraernas placering i olika lönegrader i förhållande till lästidens längd. Därest sneddningsregeln vid övergång mellan distrikt med olika lästid och lönegrader ej skall leda till mycket ojämna löneklassplaceringar, måste den kompletteras med särskilda föreskrifter, huru löneklassplacering i sådana fall skall ske.

Vidare må framhållas, att den nuvarande jämställdheten mellan extra ordinarie och vikarierande lärare i fråga om placering i löneklass enligt de sakkunnigas förslag icke skall bibehållas. Av de vikarierande lärarna skola visserligen vissa för minst en lästermin anställda vikarier erhålla extra ordinarie anställning i den mån de fylla fordringarna för erhållande av sådan anställning. Återstående vikarier föreslås emellertid placerade med begynnelse-lön, som är två löneklasser lägre än för motsvarande extra ordinarie lärare, varjämte benämningen vikarierande lärare föreslås ändrad till extra lärare. Extra ordinarie anställning skulle vidare kunna erhållas först två år efter avlagd examen och efter sammanlagt minst 256 dagars tjänstgöring. Då terminsvikarier som regel skola anställas såsom extra ordinarie, har man att räkna med att samma lärare upprepade gånger kan komma att flyttas mellan extra ordinarie och extra anställning. Att under sådana förhållanden tillämpa sneddningsregeln skulle leda till mycket ojämna resultat.

Om man emellertid bortser från nämnda särskilda svårigheter och endast tager hänsyn till de fall, då lärare inom ett och samma skoldistrikt med samma årliga lästid successivt befordras från extra till extra ordinarie och där-efter till ordinarie skulle sneddningsregeln jämfört med nuvarande tillgodoräkningsregler leda till följande resultat.

Enligt nuvarande regler äger extra ordinarie och vikarierande lärare för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna varje dags anställning efter avlagd vederbörlig examen. Nedplaceringen av extra lärare två löneklasser jämfört med extra ordinarie jämte tillämpningen av sneddningsregeln skulle medföra, att extra lärare vid befordran till extra ordinarie placerades i lägsta löneklassen, utan rätt att tillgodoräkna föregående tjänstetid, såvida han icke såsom extra uppflyttats en löneklass, d. v. s. till löneklassen närmast under den för extra ordinarie gällande lägsta klassen. En sådan uppflyttning äger rum efter tre års anställning som extra, efter vilken tid alltså sneddningsregeln skulle inverka höjande å begynnelselönen såsom extra ordinarie. Då extra ordinarie anställning först kan vinnas efter minst ett års tjänstgöring, inne-

bär sneddningsregeln att extra ordinarie lärare försenas minst ett och högst tre år vid uppflyttning i löneklass jämfört med nuvarande regler. Vid en årlig lästid av $36\frac{4}{7}$ veckor ligger visserligen extra folkskollärares lägsta löneklass formellt endast en löneklass lägre än extra ordinarie sådan lärares lägsta löneklass. Som ovan nämnts måste emellertid sneddningsregeln kompletteras med hänsyn till folkskollärarnas olika placering i lönegrad.

Lägsta löneklassen för extra ordinarie lärare ligger tre klasser lägre än lägsta löneklassen för motsvarande ordinarie lärare. Vid befordran från extra ordinarie till ordinarie träder alltså sneddningsregeln i tillämpning först sedan läraren såsom extra ordinarie tjänstgjort eller ägt tillgodoräkna tjänstgöring sammanlagt sex år och placerats i löneklassen närmast under den lägsta löneklassen för den ordinarie tjänsten. Enligt nuvarande tillgodoräkningsregler äger lärare vid befordran till ordinarie tjänst tillgodoräkna all anställning såsom folk- respektive småskollärare utöver fem år. Sneddningsregeln innebär sålunda att lärare vid befordran från extra ordinarie till ordinarie tjänst utöver de ett till tre år han förlorar vid befordran till extra ordinarie mister ytterligare ett år i förhållande till nu gällande regler. En ordinarie lärare skulle sålunda enligt sneddningsregeln i löneklassplaceringshänseende försenas från två till fyra år mot vad nu är fallet. Det sagda gäller under förutsättning att befordran till ordinarie äger rum efter en anställningstid av från sju till nio år. Vid befordran till ordinarie efter mindre än fem eller fem års anställning leda givetvis båda reglerna till samma resultat. Vid befordran efter en anställningstid av från fem till sju år medför sneddningsregeln en försening av högst två år.

Om i något fall lärare längre tid skulle tjänstgöra såsom extra och därifrån befordras direkt till ordinarie, skulle han för löneklassplacering såsom ordinarie genom sneddnning endast ha nytta av anställning utöver tolv år.

Med hänsyn till ovan berörda särskilda svårigheter, som föranledas av folkskollärarnas olika placering i lönegrad vid olika årlig lästid samt de stundom förekommande växlingarna mellan extra ordinarie och extra anställning, ha *de sakkunniga* icke ansett sig kunna förorda införandet av sneddningsregeln inom folkskoleväsendet. Härvid har även beaktats, att frågor om placering i löneklass i första hand skola handläggas av ett stort antal skolstyrelser, varför det är av särskild vikt att reglerna bliva enkla och lättillämpade, då eljest olika praxis lätt skulle uppstå. De sakkunniga ha i stället ansett sig kunna bibehålla principen om tillgodoräknande av föregående tjänstetid men avsevärt modifierat de nuvarande bestämmelserna.

Vad först angår löneklassplacering vid befordran från extra ordinarie till ordinarie anställning skulle sneddningsregeln, som nämnts, innebära en försämring i löneklassuppflyttning av från två till fyra år jämfört med nuvarande regler. Gällande avdrag av fem år vid tillgodoräknande skulle sålunda behöva utökas till lägst sju år och högst nio år för att jämställdhet med stats-tjänstemän skulle uppnås. De sakkunniga ha emellertid ansett sig böra begränsa avdragstiden till *sex* år, då en mera avsevärd utökning av denna tid

i verkligheten skulle innebära en väsentlig rubbning av lärarnas nuvarande löneställning. Därtill kommer, att lärarna i allmänhet ej kunna under de första åren efter avlagd examen påräkna mera sammanhängande tjänstgöring. Innan en lärare fullgjort sex års undervisning, har ofta avsevärt längre tid förflutit.

Vid befördran till extra ordinarie leder sneddningsregeln, som nämnts, till att endast tjänstgöring såsom extra utöver tre år inverkar å löneklassplaceringen såsom extra ordinarie. För att ernå jämställdhet med statstjänstemännen anse därför de sakkunniga, att endast tid utöver tre år såsom extra lärare må tillgodoräknas vid placering i löneklass av extra ordinarie.

Extra lärare bör däremot givetvis äga tillgodoräkna tidigare tjänstgöring för uppflyttning i löneklass utan något avdrag.

I gällande reglemente för lärarna upptages i 10 § en detaljerad förteckning å den tjänstgöring utom folkskoleväsendet, som må tillgodoräknas vid uppflyttning i löneklass. De sakkunniga ha ansett, att denna uppräknig icke behöver medtagas. I stället har i reglementsförslaget intagits en bestämmelse, att ordinarie befattningshavare i statens tjänst samt ordinarie lärare vid annan statsunderstödd kommunal läroanstalt än folkskola, som med frånträdande av innehavd befattning omedelbart tillträder ordinarie lärartjänst inom folkskoleväsendet i samma eller lägre lönegrad än den han förut tillhörde, äger bibehålla den placering i löneklass han innehade i den förra tjänsten. Nämnda stadgande torde komma att reglera flertalet fall, då lärare eller tjänsteman från annat område vinner tjänst inom folkskoleväsendet. I de fall, då stadgandet icke blir tillämpligt, torde frågan om placering i löneklass böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Sjukvårdsförmåner.

Ordinarie tjänstemän inom den civila statsförvaltningen äro genom bestämmelser i civila avlöningsreglementet tillförsäkrade vissa sjukvårdsförmåner, och genom civila icke-ordinariereglementet komma jämväl vissa icke-ordinarie tjänstemän i åtnjutande av dylika förmåner. Ifrågavarande tjänstemän kunna sålunda i den omfattning och under de villkor, som i sagda reglementen stadgas, på statens bekostnad erhålla läkarvård jämte läkemedel, sjukhusvård, specialistvård m. m. I den mån så prövas skäligt kan jämväl kostnad för av sjukdom påkallade resor och sjuktransporter gäldas av statsmedel. Tjänsteman äger åtnjuta sagda förmåner även vid sjukdom, föranledd av skada till följd av olycksfall i eller utom tjänsten. Som allmän regel gäller, att läkarvård, som här avses, skall ombesörjas av särskilda, för sådant ändamål anställda verksläkare, för vilka instruktion utfärdas av Kungl. Maj:t.

Anmärkas bör, att även lärare vid det statliga undervisningsväsendet, å vilka nyssnämnda avlöningsreglementen äga tillämpning, äro tillförsäkrade sjukvårdsförmåner enligt nu nämnda bestämmelser.

Lärare vid folk- och småskolor och vid högre kommunala skolor åtnjuta enligt för dessa lärare gällande avlöningsreglementen dylik förmån endast vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, i vilket fall sådan lärare kostnadsfritt erhåller erforderlig läkarvård jämte läkemedel m. m., dock allenast i den mån sagda förmåner icke utgå enligt olycksfallsförsäkringslagens föreskrifter.

De sakkunniga ha att taga ställning till frågan på vad sätt en närmare anpassning efter det statliga lönesystemet i nu berörda hänseende skall kunna genomföras beträffande avlöningsbestämmelserna för de kommunalanställda lärarna. Härvid ha de sakkunniga enligt givna direktiv haft att överväga, om icke den jämkningen borde vidtagas i de för statstjänstemännen gällande bestämmelserna, att ifrågavarande förmåner kunde beredas lärarna genom en i anslutning till det statsunderstödda sjukkasseväsendet med allmänna medel finansierad sjukförsäkring.

För bedömande av frågan om möjligheterna och betingelserna för genomförandet av en sådan anordning var en särskild utredning rörande dessa förhållanden, verkställd av en på ifrågavarande område sakkunnig person, erforderlig. Nämnda utredning har utförts av byråchefen i pensionsstyrelsen O. E. Tegedal, och resultatet därav har framlagts i en vid detta betänkande såsom bilaga fogad promemoria angående ordnande genom sjukförsäkringen

av sjukvårdsersättning åt folk- och småskollärare. Beträffande innehållet i nämnda promemoria må följande anföras.

Till en början lämnas däri en redogörelse för de bestämmelser, som reglera de erkända sjukkassornas verksamhet, samt för de sjukvårdsförmåner medlem i dylik kassa kan komma i åtnjutande av. Av nämnda redogörelse framgår, att de förmåner i form av sjukvårdsersättning, som det *åligger* erkänd sjukkassa att utgiva, genomgående äro av mindre omfattning än dem, som tillkomma en tjänsteman enligt civila avlöningsreglementet, utom i fråga om sjukhusvård, där ersättningen från erkänd sjukkassa kan sägas vara av något större omfattning. Det framhålles emellertid, att, principiellt sett, hinder icke torde möta att utvidga sjukvårdsersättningen till att omfatta samtliga enligt civila avlöningsreglementet utgående sjukvårdsförmåner. En förutsättning härför vore, dels att lokalsjukkassorna frivilligt påtog sig att utgiva dylik utvidgad ersättning, dels ock att medgivande därtill lämnades av tillsynsmyndigheten. För stadgeändringarnas genomförande skulle därvid fordras frivillig medverkan från kassornas sida, såvida icke dessa genom författningsbestämmelse bleve ålagda att företaga förändringarna i fråga. Då det icke kan tänkas, att lokalsjukkassorna skulle vilja öka förmånerna för samtliga sina medlemmar, skulle, därest ifrågavarande ändringar av stadgarna komme till stånd, medlemsbeståndet bliva uppdelat i två grupper med väsentligt olika förmåner. En sådan anordning vore mindre tillfredsställande och ur försäkringsteknisk synpunkt icke lämplig, enär i flertalet kassor, på grund av det ringa antalet försäkrade med förmåner överstigande det normala, någon försäkringsmässig riskutjämning av dessa högre förmåner icke skulle kunna äga rum. Den utväg, som sålunda diskuterats som en lösning av frågan om ordnandet av sjukvårdsersättning åt ifrågavarande befattningshavare, synes därför, framhåller utredningsmannen, icke böra anlitas.

Av promemorian framgår vidare, att undersökning verkstälts, huruvida det skulle vara möjligt att ernå en tillfredsställande lösning av frågan genom vidtagande av sådan ändring av sjukkasseförordningen, att åt centralsjuk-kassorna överlättes att svara för all sjukvårdsersättning utöver den, som obligatoriskt skall meddelas. Utredningsmannen framhåller emellertid, att en dylik anordning skulle innebära en synnerlig genomgripande förändring av nu gällande grunder för sjukvårdsförsäkringen samt med säkerhet medföra betydande olägenheter i administrativt avseende, varför densamma knappast torde böra komma till utförande.

Därefter lämnas i promemorian redogörelse för av utredningsmannen verkställd undersökning rörande möjligheterna för upprättandet av en särskild sjukkassa, som skulle inordnas i det erkända sjukkassesystemet och ha till uppgift att bereda nu ifrågavarande personalgrupper sjukvårdsförmåner motsvarande dem, som tillförsäkrats statstjänstemännen.

Vid utredningen ha olika med frågan sammanhängande spörsmål upptagits till behandling. Sålunda redogöres för de ändringar i sjukkasseförordningen, vilka skulle erfordras för upprättandet av en särskild erkänd sjukkassa för ifrågavarande ändamål, samt för erforderliga bestämmelser rörande anslut-

ning till en dylik kassa. Vidare angivas riktlinjer för en lösning av frågan om de ekonomiska grunderna för sjukkassans verksamhet. Därefter ägnas frågan om sjukvårdsförmånernas omfattning och utgivande en ingående behandling. I detta avsnitt lämnas en utförlig redogörelse för resultatet av utredningen rörande frågorna om läkarvård, sjukhusvård, läkemedel, resor och sjuktransporter m. m.

Slutligen framhålles, att, därest en särskild sjukkassa för nu ifrågavarande personalgrupper kommer att inrättas, det torde vara nödvändigt tillföra kassan medicinsk sakkunskap genom anställandet av särskild kontrollläkare, som under det dagliga arbetets gång kunde rådfrågas vid ersättningarnas reglering. Därigenom vunnes största möjliga enhetlighet i fråga om bestämmelsernas tillämpning, varjämte ernåddes de kontrollmöjligheter, som för stats tjänstemännens vidkommande erhållas genom verksläkarinstitutionen.

Den av byråchefen Tegendal verkställda utredningen och vad som därjämte framkommit vid de mellan de sakkunniga och Tegendal förda överläggningarna ha enligt de sakkunnigas mening klarlagt, att frågan om beredande av vissa sjukvårdsförmåner åt kommunalanställda lärare icke lämpligen kan lösas genom en i anslutning till det enligt nuvarande grunder ordnade statsunderstödda sjukkasseeväsendet med allmänna medel finansierad sjukförsäkring. Genomförandet av en sådan anordning skulle, såsom den verkställda utredningen visar, kräva så genomgripande förändringar av nu gällande grunder för sjukvårdsförsäkringen och medföra så betydande olägenheter i administrativt avseende, att en lösning av frågan efter dessa linjer icke kan av de sakkunniga förordas.

De sakkunniga ha på grund härav sökt finna någon annan utväg för ordnandet av frågan om lärarnas sjukvårdsförmåner. Med hänsyn till de givna direktiven hade det legat närmast till hands att därvid överväga lämpligheten av det här ovan omnämnda uppslaget om inrättande av en särskild för lärarpersonalen avsedd sjukkassa. Det synes emellertid de sakkunniga synnerligen tveksamt, huruvida man genom inrättandet av en dylik sjukkassa skulle vinna den förenkling i administrativt avseende och den kontroll, som åsyftats med förslaget om ordnandet av sjukförsäkring i anslutning till befintliga sjukkassor. Därtill kommer, att de sakkunniga under hand inhämtat, att socialvårdskommittén lär hava under utarbetande ett förslag rörande allmän obligatorisk sjukförsäkring, och att det är kommitténs avsikt att framlägga detta förslag under innevarande år. Man torde kunna utgå från, att en dylik sjukförsäkring kommer att omfatta, bland andra, jämväl de lärarkategorier, varom här närmast är fråga. Därest nämnda förslag kommer till utförande, torde i samband därmed frågan om de kommunalanställda lärarnas sjukvårdsförmåner komma i ett annat läge. Att de sakkunniga under sådana förhållanden skulle framlägga förslag om upprättandet av en särskild enbart för nämnda lärare avsedd sjukkassa torde få anses uteslutet.

Med hänsyn till vad nu blivit anfört kunde det finnas visst skäl för att med ordnandet av den angelägenhet, varom fråga är, finge anstå i avvaktan

på socialvårdskommitténs väntade förslag och de åtgärder, som med anledning därav eventuellt komma att vidtagas. Ett förslag om obligatorisk sjukförsäkring torde emellertid icke kunna väntas vara genomfört vid den tidpunkt, då det nya avlöningsreglementet för ifrågavarande lärare avses att träda i kraft. Dessa lärare skulle alltså under en tid framåt icke komma i åtnjutande av några som helst sjukvårdsförmåner utöver dem, som utgå på grund av olycksfall i tjänsten, och sålunda härutinnan alltfört intaga en undantagsställning i förhållande till de statliga befattningshavarna. De sakkunniga anse sig därför icke kunna förorda, att frågan om lärarnas sjukvårdsförmåner helt undanskjutes vid förestående revision av för dem gällande avlöningsreglementen, men de ha å andra sidan funnit ovan omnämnda förhållanden böra föranleda till, att de åtgärder, som i nu förevarande avseende föreslås av de sakkunniga, endast böra få provisorisk karaktär.

Det är uppenbart, att svårigheter av mångahanda slag möta, då det gäller att bereda de över hela landet, även till avlägsnaste bygder, spridda folk- och småskollärarna sjukvårdsförmåner i den omfattning, som tillförsäkrats statens tjänstemän. Detta gäller, ehuru i mindre grad, även lärarna vid de högre kommunala skolorna. Att därvid utan vidare tillämpa civila avlöningsreglementets och civila icke-ordinariereglementets bestämmelser låter sig näppligen göra. Det torde sålunda icke vara lämpligt eller ens möjligt att beträffande dessa lärare föreskriva, att läkarvården skall ombesörjas av särskilda verksläkare. För att verksläkarinstitutionen skall kunna fullgöra sin kontrollerande uppgift fordras nämligen enligt de sakkunnigas uppfattning, att till varje särskild verksläkare hänvisas ett icke alltför ringa antal befattningshavare. Största svårigheterna torde dock uppstå i fråga om prövning av framställningar om sjukvårdsersättning från och utbetalandet av sådan ersättning till ett så betydande antal befattningshavare som det här bleve fråga om. De sakkunniga ha övervägt olika möjligheter för vinnandet av en sådan lösning av frågan, att ifrågavarande olägenheter i möjligaste mån skulle kunna undvikas. Det har därvid stått klart för de sakkunniga, att detta icke kunde ske utan att en viss inskränkning beträffande omfattningen av sjukvårdsförmånerna komme till stånd. Då det emellertid här vore fråga om åtgärder av provisorisk natur, ha de sakkunniga ansett sig kunna förorda dylika inskränkningar, om nämligen därigenom kunde vinnas en lösning, som tillgodosåge det mera trängande behovet av läkar- och sjukhusvård m. m. åt ifrågavarande lärargrupper.

En tänkbar anordning vore, att endast kostnaderna för sjukhusvård i viss utsträckning ersattes av statsmedel. I regel torde det förhålla sig så, att de sjukdomar, för vilka vård å sjukhus kräves, äro mera långvariga och fördens skull förorsaka vederbörande befattningshavare större utgifter. Det är givetvis framförallt i dylika fall ett verkligt behov av bidrag till bestridande av kostnaderna föreligger. Men dels måste man räkna med undantag från nyssnämnda regel, dels skulle de lärare, vilka vore boende mera avlägset från sjukhus och sålunda i regel finge åtnjuta läkarvård i hemmet, bliva missgynnade med en dylik anordning.

De sakkunniga ha därför sökt finna ett mera rättvist verkande system och ha därvid ansett sig böra förorda följande.

I det föregående ha framhållits de svårigheter, som skulle uppkomma vid tillämpningen av civila avlöningsreglementets bestämmelser i nu berörda hänseende. Dessa svårigheter skulle givetvis minskas i samma mån som antalet fall, för vilka ersättning av statsmedel utginge, kunde nedbringas. Frågan blir då, på vad sätt en sådan inskränkning skulle kunna åstadkommas. Enligt de sakkunnigas mening kan detta lämpligast ske, om ersättning för sjukvårdskostnader i varje särskilt fall utgår endast till den del dessa kostnader under ett redovisningsår överstiga ett visst bestämt belopp. Antalet fall blir då beroende av storleken av det belopp, som därvid fastställles. Ju högre detta belopp blir, desto färre blir antalet lärare, som kommer i åtnjutande av ifrågavarande förmåner. Då detta innebär, att lärare själv får bestrida sjukvårdskostnaderna intill ett visst belopp, måste vid fastställandet av detsamma hänsyn tagas icke blott till vad som ur praktisk synpunkt kan anses lämpligt utan även därtill, att lärarnas intressen bliva i tillbörlig grad tillgodosedda.

För att erhålla uppgifter, vilka i någon mån skulle kunna tjäna till ledning för de sakkunniga vid avgivande av ett förslag i nu berörda hänseende, har en undersökning verkställts angående sjukvårdskostnaderna för vissa lärare under redovisningsåret 1940/41. På anmodan av de sakkunniga ha folkskolinspektörerna i Sydsmålands östra, Nordskånes västra, Värmlands mellersta, Dalarnas södra, Västerbottens södra och Norrbottens södra inspektionsområden inhämtat uppgifter angående dels antalet inom respektive inspektionsområden under sagda redovisningsår sjuktjänstlediga folk- och småskollärare, dels ock de utgifter för läkararvode, sjukhusvård, läkemedel m. m. ifrågavarande lärare enligt egna uppgifter haft att bestrida under nämnda tid.

Hela antalet ordinarie och extra ordinarie lärare inom nyssnämnda inspektionsområden utgjorde vid slutet av vårterminen 1941 2 882. Omkring 500 av dessa lärare åtnjöto under redovisningsåret 1940/41 tjänstledighet på grund av sjukdom. Uppgifter rörande sjukvårdskostnader ha lämnats av 498 lärare, alltså i stort sett av samtliga tjänstlediga lärare. En gruppering av dessa lärare med hänsyn till årskostnaderna giver följande resultat.

Årskostnad	Antal lärare
Högst 25 kronor	151
26— 50 »	87
51—100 »	115
över 100 »	145
	498.

Antalet lärare, vars sjukvårdskostnader överstego 50 kronor, uppgick sålunda till 260, under det att kostnaderna för 145 lärare överstego 100 kronor för varje lärare.

Det är givetvis icke möjligt att på grundval av föreliggande undersökningsmaterial, inhämtat från sex inspektionsområden med omkring 3 000 lärare,

med säkerhet bedöma, huru förhållandena i nu berörda avseende gestalta sig inom folk- och småskollärarkåren i dess helhet. Vissa sannolikhetsberäkningar kunna dock med ledning av detta material göras.

De anförda siffrorna visa, att c:a 500 av de till omkring 3 000 uppgående lärarna i ifrågavarande inspektionsområden åtnjoto tjänstledighet på grund av sjukdom under redovisningsåret 1940/41. Om man då utgår från, att antalet ordinarie och extra ordinarie lärare inom folkskoleväsendet sagda läsår uppgick till omkring 27 000, skulle enligt nyssnämnda jämförelsetal antalet sjuktjänstlediga lärare ha uppgått till c:a 4 500. En gruppering av dessa lärare med hänsyn tagen till årskostnaderna skulle med stöd av ovan angivna siffror giva till resultat, att något över 2 300 lärare haft att bestrida sjukvårdskostnader med belopp överstigande 50 kronor och omkring 1 300 lärare med belopp överstigande 100 kronor.

Därest syftet med den av de sakkunniga ifrågasatta anordningen skall ernås, d. v. s. nedbringande av antalet fall, då ersättning för sjukvårdskostnader skall utgå, måste uppenbarligen den föreskriften bliva gällande, att nyssnämnda ersättning skall kunna utgå endast för den del sjukvårdskostnaderna under ett redovisningsår överstiger 100 kronor. Med en dylik föreskrift, som de sakkunniga infört i sitt förslag, torde sjukvårdsförmånerna kunna beräknas komma att utgå i ett så begränsat antal fall, att inga större svårigheter böra möta beträffande tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna.

Sjukvårdsförmånerna synas i övrigt böra i stort sett utgå i den omfattning och under de villkor, som enligt civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet gälla för tjänstemän inom den civila statsförvaltningen. De avvikelser, som härutinnan föreslås, äro angivna i de sakkunnigas specialmotiveringar till ifrågavarande bestämmelser.

Beträffande frågan om handläggningen av ärenden rörande utbekommande av ersättning för sjukvårdskostnader vilja de sakkunniga i detta sammanhang anföra följande.

Det synes de sakkunniga lämpligast, att vederbörande lärare i första hand av egna medel bestrider kostnaderna för läkarvård, läkemedel, sjukhusvård m. m. Ersättning av statsmedel kan av läraren sedan i föreskriven ordning sökas med det belopp, varmed kostnaderna under ett redovisningsår överstigit 100 kronor. Härvid uppkommer frågan, i vilken ordning en dylik framställning bör göras. Det är givetvis av stor vikt, att ett förfaringsätt väljes, som i möjligaste mån underlättar handläggningen av dessa ärenden och som därjämte möjliggör enhetlig tillämpning av bestämmelserna jämte erforderlig kontroll.

Enligt de sakkunnigas mening torde det ej vara nödvändigt, att framställning, varom här är fråga, handläggas av vederbörande skolstyrelser och folkskolinspektörer, då dessa icke synas hava möjlighet att kontrollera riktigheten av i framställningarna lämnade uppgifter och än mindre bedöma, huruvida sökt ersättningsbelopp kunde anses skäligt eller ej. I de fall, då

lärare åtnjutit tjänstledighet på grund av sjukdom, kunde visserligen detta förhållande styrkas, men ett dylikt vitsord torde sakna betydelse för ärendets handläggning.

De sakkunniga anse, att framställning om ersättning för sjukvårdskostnader bör av lärare ingivas direkt till den myndighet, som skall pröva och avgöra ärendet. Skäl kunna anföras för en sådan anordning, att åt länsstyrelserna uppdroges att handlägga dessa ärenden. Det torde emellertid vara nödvändigt, att ifrågavarande ansökningar underkastas en i möjligaste mån enhetlig granskning. Detta krav kunde ej tillgodoses, om granskningen skulle verkställas av ett flertal länsstyrelser.

För ernåendet av en tillfredsställande lösning av denna fråga synes det vara ofrånkomligt, att framställningar om ersättning för sjukvårdskostnader prövas och avgöras av central myndighet, och någon annan myndighet än skolöverstyrelsen lär härvid icke kunna komma i fråga. Här må erinras om, att överstyrelsen redan nu har att behandla ärenden rörande vissa ersättningar till lärarpersonalen. Enligt gällande tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor (kungörelsen nr 961/1937) skall nämligen fråga om ersättning för flyttningskostnad m. m. vid lärares förflyttning från ett skoldistrikt till ett annat efter framställning av läraren handläggas av skolöverstyrelsen, som har att, innan beslut meddelas, inhämta yttrande av statskontoret. Överstyrelsens beslut i sådant ärende delgives vederbörande länsstyrelse, som har att till läraren utanordna det av överstyrelsen fastställda ersättningsbeloppet.

Det synes de sakkunniga lämpligt, att samma förfaringssätt i huvudsak vinner tillämpning beträffande lärares framställning om ersättning för sjukvårdskostnader. Denna anordning innebär sålunda, att lärare, som enligt avlöningsreglementets bestämmelser äger att av statsmedel utfå dylik ersättning, har att ingiva framställning därom direkt till skolöverstyrelsen med bifogande av de handlingar, som i reglementet angivas eller som i annan ordning föreskrivits skola bifogas sådan framställning.

För att skolöverstyrelsen skall kunna på ett nöjaktigt sätt fullgöra ifrågavarande åliggande torde det vara nödvändigt, att, som redan antytts, överstyrelsen beredes möjlighet att vid behov anlita medicinsk sakkunskap för prövning av skäligheten i de framställda ersättningsanspråken. Därmed vinnas också, åtminstone i viss mån, de kontrollmöjligheter, som för statstjänstemännens vidkommande erhållas genom verksläkarinstitutionen. Då förslag föreligger om inrättande av en skolöverläkarbefattning, ha de sakkunniga ansett sig kunna utgå från, att överstyrelsen genom realiserandet av ifrågavarande förslag kommer att tillföras medicinsk sakkunskap, som kan anlitas vid fullgörandet av nu berörda åligganden. De sakkunniga förutsätta tillika, att överstyrelsen i de fall, då så befinnes erforderligt, skall äga att av medicinalstyrelsen inhämta yttranden i dylika ärenden.

Det är icke möjligt för de sakkunniga att exakt angiva omfattningen av de nya arbetsuppgifter, som handläggningen av förevarande ärenden kommer att medföra för överstyrelsen. Antalet lärare, vars sjukvårdskostnader under

redovisningsåret 1940/41 överstigit 100 kronor, har, som redan nämnts, av de sakkunniga beräknats till omkring 1 300. Om man med ledning härav antager, att framställningar rörande ersättning för sjukvårdskostnader årligen komma att ingivas av ett motsvarande antal lärare, medför handläggningen av dessa framställningar en icke obetydlig ökning av överstyrelsens arbetsuppgifter, och torde därav följa ökat behov av arbetskraft inom överstyrelsen. Det synes emellertid böra ankomma på skolöverstyrelsen att avgiva förslag rörande den förstärkning av kanslipersonalen, som kan befinnas bliva erforderlig, därest handläggningen av ifrågavarande ärenden kommer att åvila överstyrelsen.

Som redan nämnts ha de sakkunniga genom folkskolinspektörerna i vissa inspektionsområden inhämtat uppgifter angående, bland annat, de kostnader, som lärare, vilka under redovisningsåret 1940/41 varit tjänstlediga på grund av sjukdom, enligt egna uppgifter haft att bestrida för läkararvoden, sjukhusvård, läkemedel m. m. Av en i det föregående lämnad redogörelse härför har också framgått, att sjukvårdskostnaderna överstego 100 kronor för var och en av 145 lärare. Dessa lärare skulle, därest av de sakkunniga föreslagna bestämmelser om sjukvårdsförmåner då varit tillämpliga, ägt att av statsmedel uppbära ersättning för kostnader överstigande nämnda belopp. En sammanställning av uppgifterna visar, att sistnämnda kostnader för samtliga ifrågavarande lärare uppgingo till en summa av omkring 40 000 kronor eller i medeltal för varje lärare c:a 275 kronor. Motsvarande antal lärare inom hela folk- och småskollärarkåren har av de sakkunniga beräknats till omkring 1 300. Enligt samma beräkningsgrund skulle alltså sjukvårdskostnaderna för nämnda lärarkår under ett redovisningsår uppgå till sammanlagt 357 500 kronor. Då de gjorda beräkningarna grunda sig på uppgifter från ett jämförelsevis begränsat antal lärare, och då många ovissa faktorer finnas, som kunna inverka på dessa kostnader, ha de sakkunniga ansett sig böra uppskatta de årliga sjukvårdskostnaderna till ett avrundat belopp av 400 000 kronor.

I de av lärarna lämnade uppgifterna om sjukvårdskostnader har endast i ett fåtal fall medtagits utgifter för resor och sjuktransporter. Enligt de sakkunnigas förslag skulle ersättning i en del fall kunna utgå för bestridande av utgifter av ifrågavarande slag. Med hänsyn härtill borde alltså de förut angivna totalkostnaderna beräknas till något högre belopp. Ersättning för vård å sjukhus kommer emellertid i flertalet fall att utgå med endast hälften av lärarens kostnader härför. Då hänsyn härtill ej kunnat tagas vid de gjorda kostnadsberäkningarna, komma kostnaderna för sjukhusvård att bliva lägre än vad som beräknats. Den reducering av totalkostnaderna, som följer härav, torde fullt ut uppväga den merkostnad, som kan uppkomma på grund av de föreslagna bestämmelserna om ersättning för resor och sjuktransporter.

De årliga kostnaderna för beredandet av sjukvårdsförmåner åt folk- och småskollärare i den omfattning och under de villkor, som av de sakkunniga föreslås, skulle alltså enligt de gjorda beräkningarna kunna uppskattas till

omkring 400 000 kronor, vilken summa dock måste anses vara i hög grad approximativ.

Övriga befattningshavare, å vilka avlöningsreglementet för folk- och småskollärare är tillämpligt, utgöra ett så ringa antal, att kostnaderna för att bereda dem motsvarande sjukvårdsförmåner, kunna beräknas uppgå till ett ur anslagssynpunkt helt betydelselöst belopp.

Vad i det föregående blivit anfört har endast berört lärare vid folk- och småskolor och med dem i avlöningshänseende jämställda befattningshavare. Enligt de sakkunnigas mening måste emellertid i stort sett samma synpunkter anläggas, då fråga är om beredande av sjukvårdsförmåner åt lärarpersonalen vid de högre kommunala skolorna. Även om det skulle möta mindre svårigheter att tillämpa civila avlöningsreglementets bestämmelser om sjukvårdsförmåner å sist nämnda lärarpersonal än som ovan framhållits skulle bliva fallet beträffande folkskollärarkåren, ha de sakkunniga dock funnit övervägande skäl tala för att likartade bestämmelser i nu förevarande avseende bliva gällande för samtliga kommunalanställda lärare. Detta särskilt med hänsyn därtill, att det här är fråga om vidtagandet av mera provisoriska åtgärder. De sakkunniga föreslå sålunda, att lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor skola beredas sjukvårdsförmåner i den omfattning och under de villkor, som i det föregående föreslagits skola gälla beträffande lärare vid folk- och småskolor.

Antalet lärare vid högre kommunala skolor, som enligt de föreslagna bestämmelserna skulle komma i åtnjutande av ersättning för sjukvårdskostnader, torde enligt förut tillämpade beräkningsgrunder kunna antagas uppgå till ett femtiotal under ett redovisningsår. De ersättningsbelopp, som staten kan komma att utgiva för sjukvårdskostnader åt dessa lärare, synas alltså icke komma att i nämnvärd grad inverka på anslagsbehovet för ifrågasvarande skolor.

I sistnämnda avseende blir förhållandet annorlunda beträffande folkskolan. Under förutsättning att det av de sakkunniga föreslagna avlöningsreglementet för folkskolan med däri intagna bestämmelser om sjukvårdsförmåner kommer att bliva gällande från och med den 1 juli 1942 och de för ett redovisningsår beräknade ersättningsbeloppen komme att utbetalas under löpande budgetår, skulle anslagsbehovet för folkskolan för budgetåret 1942/43 ökas med i runt tal 400 000 kronor. En ökning av anslaget med nämnda belopp blir dock icke erforderlig. Beloppets storlek blir beroende av de föreskrifter, som bliva gällande i fråga om förfarandet vid ansökan av nämnda ersättningar.

Då sjukvårdskostnaderna skola beräknas för varje redovisningsår, finnes visst skäl för att dylik ansökan borde ingivas först efter redovisningsårets slut och att däri upptoges all den ersättning vederbörande lärare vore berättigad utbetomma för sagda tidsperiod. Härigenom nedbringades antalet rek-

visioner till minsta möjliga antal, enär även lärare, som eljest skulle kunnat söka ersättning för olika sjukdomstillfällen, bleve förhindrad att göra detta. Men en sådan anordning synes även vara förenad med vissa olägenheter. Även om det kan antagas, att samtliga ansökningar icke komma att insändas till skolöverstyrelsen omedelbart efter redovisningsårets slut, måste man dock räkna med, att flertalet ansökningar insändes vid sagda tidpunkt eller under den närmaste tiden därefter. Med en dylik anordning torde det knappast kunna undvikas, att ett alltför långt dröjsmål med ärendenas slutliga avgörande uppstode, och det skulle krävas en betydande förstärkning av överstyrelsens arbetskrafter under den tid, granskningsarbetet påginge.

Även ur lärarnas synpunkt vore en sådan anordning mindre tillfredsställande. Sålunda skulle exempelvis en lärare, som vore tjänstledig på grund av sjukdom under första delen av höstterminen och som ägde uppbära ersättning för sjukvårdskostnader, först omkring ett år därefter erhålla honom tillkommande ersättning.

De nu påtalade olägenheterna skulle i stort sett bortfalla, om i stället den bestämmelsen bleve gällande, att ansökan om ersättning bör ingivas före utgången av september månad näst efter det redovisningsår, under vilket läraren haft att bestrida de sjukvårdskostnader, för vilka ersättning sökes. Sannolikt skulle även med en dylik bestämmelse mindre ersättningsbelopp komma att sökas först efter redovisningsårets utgång. Däremot torde det kunna förväntas, att lärare, vilka haft mera betydande utgifter för sjukvård, komma att ingiva ansökan om ersättning härför under redovisningsårets lopp, varigenom en alltför stor anhopning av dylika ärenden inom överstyrelsen kunde, åtminstone i viss mån, undvikas. De sakkunniga föreslå därför, att i fråga om ansökning om ersättning för sjukvårdskostnader nyssnämnda bestämmelse må bliva gällande.

Därest ett ansökningsförfarande i enlighet med de sakkunnigas här framlagda förslag införes, kan det förutses, att ersättningar för sjukvårdskostnader kommer att utbetalas till nu ifrågavarande lärare redan under budgetåret 1942/43. Dessa ersättningar torde dock endast beträffande folk- och småskollärarkåren komma att uppgå till så stora belopp, att anslagsbehovet nämnvärt påverkas därav. Det är givetvis icke möjligt att med någon större grad av tillförlitlighet beräkna det belopp, som under sagda budgetår kan bli erforderligt. De sakkunniga ha emellertid vad beträffar sistnämnda lärarkår ansett sig böra uppskatta anslagsbehovet för ifrågavarande ändamål till i runt tal 100 000 kronor.

Avlöning till pensionerad lärare vid tjänstgöring som vikarie.

Inom folkskoleväsendet förekommer i icke ringa utsträckning, att pensionerade lärare tjänstgöra som vikarier under längre eller, i regel, kortare tider. Den ersättning, som skall utgå till dylik vikarie, är icke fastställd i gällande avlöningsreglemente utan regleras genom särskild författning. Jämlikt kungörelsen den 22 december 1939 (nr 978) angående avlöning i vissa fall till pensionerade före detta folk- och småskollärare m. fl. vid vikariatstjänstgöring skall ersättning utgå med sådant belopp, att detsamma jämte vikarien tillkommande tjänstepension med därå belöpande pensionsförhöjningar och dyrtidstillägg motsvarar det belopp, som han med tillämpning av gällande bestämmelser skulle för den tid vikariatet avser ägt uppbära, därest han varit ordinarie innehavare av tjänsten.

Genom kungörelse den 16 februari 1940 (nr 90) ha närmare föreskrifter lämnats om beräkning av ersättningen till de vikarier, varom nu är fråga. Ersättningen per dag skall, enligt sistnämnda kungörelse, utgå med $\frac{1}{365}$ av ett på följande sätt bestämt årsbelopp, dock skall dagsbeloppet avrundas till närmast högre öretal.

Årsbeloppet bestämmes sålunda. Hela årslönen för vederbörande löneklass och ortsgrupp, i förekommande fall ökad med årsbelopp för lönetillägg, förhöjes procentuellt med användning av det procenttal, som vid ifrågavarande tidpunkt gäller för rörligt tillägg enligt civila avlöningsreglementet. Härtill lägges, i förekommande fall, årsbeloppet för kallortstillägg. Summan minskas härefter med ett belopp, som motsvarar tolv gånger månadsbeloppet vid ifrågavarande tidpunkt av den vikarien tillkommande tjänstepensionen med därå belöpande pensionsförhöjningar och dyrtidstillägg.

Dessutom kan enligt kungörelse den 18 oktober 1940 (nr 914) särskild gottgörelse med 3 kronor för dygn utgå under vikariatsförordnande till de lärare, som här avses. Som villkor för dylik gottgörelse skall gälla, att vikariatstjänstgöringen är förlagd till annan ort än där vikarien är bosatt, samt att vikarien styrker, att tjänstgöringens fullgörande för honom medfört särskilda kostnader för bostad å tjänstgöringsorten eller för intagande därstädes av mer än en måltid för tjänstgöringsdag.

Slutligen har genom kungörelse den 7 februari 1941 (nr 136) föreskrivits, att vid beräkning av dagernsättning åt pensionerade före detta folk- och småskollärare m. fl. vid vikariatstjänstgöring hänsyn, i förekommande fall, även skall tagas till kristillägg.

Mot den princip, som ligger till grund för hithörande bestämmelser, nämligen att pensionerad vikarie skall ha en inkomst av samma storlek som om han kvarstode i tjänst i egenskap av ordinarie lärare, torde intet vara att invända. Däremot har det i praktiken visat sig, att bestämmelserna fått vissa icke önskvärda verkningar, vartill kommer, att föreskrifterna äro långt ifrån enkla eller lätta att tillämpa.

Genom att folkskollärare, som tjänstgör i egenskap av vikarie, kan vara pensionerad enligt före år 1938 gällande grunder eller, där pensioneringen skett senare, efter någon av lönegraderna A 15, 16 eller 17 samt tjänstgöra i skoldistrikt med $34\frac{4}{7}$, $36\frac{4}{7}$ eller 39 veckors årlig lästid, förekomma många variationer vid beräkning av vikariatsersättningen. Detsamma gäller, om också i mindre grad, för pensionerad småskollärare. På grund av nämnda förhållanden kommer exempelvis dagersättningen för enligt lönegrad 15 pensionerad manlig folkskollärare att vid vikariat i skola med 39 veckors lästid, den numera vanligaste lästiden, växla mellan, å billigaste ort, kronor 8·58 samt, å dyraste ort, kronor 14·48, medan motsvarande belopp för i lönegrad 17 pensionerad lärare bli respektive kronor 7·03 och kronor 12·94. Dagbeloppen bli för kvinnliga folkskollärare något lägre. För småskollärare slutligen, som pensionerats enligt nu gällande grunder, kommer ersättningen vid tjänstgöring i skola med den längsta årliga lästiden att växla mellan, å A-ort, kronor 4·41 och, å I-ort, kronor 8·30. Lärare, vilka pensionerats före år 1938, erhålla genomgående avsevärt större vikariatsarvode. I samtliga fall har här räknats med rörligt tillägg, dyrtidstillägg och kristillägg enligt för sista halvåret 1941 gällande bestämmelser.

Mest ojämnt verkar systemet vid jämförelse mellan ersättningen till vikarier, som tjänstgöra vid skolor med olika lång årlig lästid. Det visar sig nämligen, att löneskillnaden mellan dylika vikarier skärpes på ett sätt, som knappast kan anses vara rimligt. Enligt avlöningsreglementet utgår lönen med olika belopp allt efter den årliga lästidens längd. Därvid tillämpas skilda system för ordinarie lärare samt andra befattningshavare. Det förra slaget av lärare äro med hänsyn till lästiden inplacerade i olika lönegrader. För icke-ordinarie lärare åter differentieras löneinkomsten genom att dagarvudet, som är lika vid den ena eller andra årliga lästiden, utgår endast för den tid, undervisningen fortgått. Årsinkomsten blir härigenom beroende av antalet läsveckor. För pensionerade lärare, som uppehålla vikariatsförordnande, skärpes löneskillnaden vid olika lästider genom en samverkan av båda nu angivna system. Sålunda erhåller sådan vikarie lägre dagersättning vid kortare lästid än vid längre genom att lönesättningen är beroende av den för respektive lästider för ordinarie lärare gällande lönegraden. Men därjämte får läraren vid kortare årlig lästid, om han tjänstgör hela läsåret, vilket dock sällan torde ske, ersättning för ett mindre antal dagar. Löneminskningen kan därför sägas bli dubblerad. Detta framgår av följande exempel. En manlig folkskollärare, pensionerad i lönegrad 17, erhåller vid tjänstgöring i skola med 39 veckors årlig lästid i dagersättning kronor 7·03. Om tjänstgöringen åter är förlagd till skola med endast $34\frac{4}{7}$ veckors årlig lästid blir motsva-

rande ersättning allenast kronor 4·81. För helt läsår utgår ersättning i förstnämnda fall under 273 dagar, i senare fallet i 242. Ersättningen för tjänstgöring under helt år blir alltså respektive ($273 \times 7\cdot03 =$) kronor 1 919·19 och ($242 \times 4\cdot81 =$) kronor 1 164·02. I sistnämnda fall, där ersättningen med hänsyn till arbetskvantiteten borde vara $\frac{8}{9}$ av det förstnämnda arvudet, blir beloppet i själva verket inte ens $\frac{2}{3}$ av inkomsten för undervisning vid skola med den längsta årliga lästiden.

Vid bedömande av det nuvarande systemet är det av betydelse, i vad mån de pensionerade lärarna stanna kvar på sina tjänstgöringsorter och där kunna utnyttjas för eventuellt vikariat. Så är icke fallet å landsbygden. Pensionärerna flytta i stor utsträckning till städer eller andra tätbebyggda orter. Delvis torde detta vara en följd av systemet med tjänstebostäder. En lärare å landsbygden, som bebott dylik bostad, måste vid pensioneringen avträda bostaden, och då i allmänhet ingen hyresmarknad finnes å orten, nödgas han flytta till något samhälle. I allmänhet tillhör detta högre ortsgrupp än kommunen, där läraren tidigare verkat.

Här lämnade uppgifter bestyrkas av i bilaga till 1938 års pensionsakkunnigas betänkande med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen (SOU 1941: 10) lämnad redogörelse för bland andra pensionerade folk- och småskollärares flyttning och bosättning i samband med pensioneringen. Av nämnda bilaga (sid. 380) framgår sålunda, att av i utredningen berörda fall endast 47 procent av å A-ort pensionerade folk- och småskollärare kvarbott å tjänstgöringsorten. Att en dragning sker till högre ortsgrupper bestyrkes också av i samma bilaga (sid. 386) lämnad redogörelse för i tjänst varande befattningshavares stationering på ortsgrupper samt pensionerade lärares fördelning på ortsgrupper med hänsyn till bosättningen. Den förstnämnda kategorien fördelar sig på ortsgrupperna A—C, D—F och G—I med respektive 72·6, 18·3 och 9·1 procent, medan pensionärernas motsvarande fördelning är respektive 55·5, 29·7 och 14·8 procent.

Pensionerade folk- och småskollärares dragning mot tätbebyggda orter får till följd, att dylik å orten bosatt lärare nästan alltid kan erhållas för eventuella vikariat i städer och samhällen, d. v. s. å dyrare orter, medan sådan vikarie mera undantagsvis står till förfogande på den rena landsbygden. Landsbygdsskolorna bli därför hänvisade att anskaffa vikarier av det slag, det här gäller, från andra orter. Då emellertid arvudet är minst å A-ort, bli dylika vikariat, som äro förenade med uppehålls- och resekostnader, ytterst litet begärliga. I någon mån har en ändring härutinnan skett genom förut omnämnda gottgörelse, men systemet fungerar dock icke tillfredsställande.

Förslag om ändring av nu gällande bestämmelser ha också vid skilda tillfällen framställts såväl genom motioner i riksdagen som genom framställningar av skolöverstyrelsen och lärarorganisationerna.

De sakkunniga ha funnit övervägande skäl tala för, att bestämmelserna angående ersättning till pensionerad lärare, vilken uppehåller vikariat vid folk-

eller småskola i likhet med övriga för normala förhållanden avsedda löneföreskrifter intagas i löneordningen. Härvid bör undersökas, huruvida icke dessa bestämmelser kunna avsevärt förenklas. Det synes därvid önskligt, att ersättningen avväges på sådant sätt, att särskild gottgörelse icke behöver komma i fråga vid tjänstgöring utanför lärarens bostadsort.

Närmast till hands torde ligga att inplacera även pensionerade lärare, som tillfälligt uppehålla tjänst, i bestämd löneklass, varvid placeringen borde ske under hänsynstagande till att dessa lärare jämväl ha inkomst av pension. Tänkbart är även att låta de vikarier, varom nu är fråga, tillhöra samma löneklass som andra korttidsvikarier, vilka icke erhållit löneklassuppflyttning, d. v. s. löneklasserna 12 och 4 för respektive folkskollärare och småskollärare, samt att reducera lönebeloppet på lämpligt sätt, exempelvis med en tredjedel. De sakkunniga vilja erinra, att Kungl. Maj:t i några fall, där pensionerad seminarielärare använts för vikariatstjänstgöring, föreskrivit en reduktion med en tredjedel av eljest till vikarie utgående arvode. En allmän föreskrift av sådant innehåll skulle innebära fasta och relativt enkla regler för beräkning av pensionerad lärares vikariatsersättning. Däremot anse de sakkunniga det mera otillfredsställande att låta här ifrågakommande lärare uppbära samma arvode som andra vikarier samt i stället vidtaga minskning av utgående pension.

Efter närmare övervägande ha emellertid de sakkunniga funnit, att någon dyrortsreglering av det arvode, varom nu är fråga, icke kan anses påkallad, då en anpassning efter ortsgrupp i många fall sannolikt icke skulle betyda ökad rättvisa i den reella ersättningen för arbetet. De sakkunniga anse alltså, att arvodet bör fastställas till samma belopp för hela riket.

De sakkunniga förbise i detta sammanhang icke, att pensionerade lärare åtnjuta olika stora pensioner, beroende dels på tidpunkten då pensioneringen skett, dels på i vilken lönegrad efter den 1 januari 1938 pensionerad lärare varit placerad, dels och framför allt på huruvida läraren erhållit hel eller avkortad pension. De pensionärer, vilka kunna ifrågakomma för vikariat, ha emellertid i regel erhållit full eller i det närmaste full pension, och övriga nys nämnda omständigheter torde icke i mera avsevärd grad påverka pensionsbeloppens storlek. De sakkunniga anse därför icke erforderligt, att dagarvodena göras beroende av de något varierande pensionsbeloppen.

Vid fastställande av dagarvodet bör hänsyn tagas dels till principen för bestämmandet av nu utgående ersättning, dels till önskvärdheten av att beloppet blir av den storlek, att det kan locka till tjänstgöring, dels ock att särskild gottgörelse icke skall behöva utgå. Som lämpligt belopp vilja de sakkunniga, under hänvisning till vad nu anförts, föreslå 12 kronor för pensionerad lärare vid vikariat i folkskola samt 8 kronor för lärare, som vikarierar i småskola, i mindre folkskola eller som biträdande lärare. Samtidigt vilja de sakkunniga hemställa, att föreskriften om särskild gottgörelse skall upphöra att gälla. Med hänsyn till, bland annat, att pensionärerna åtnjuta av prisstegringen föranledda tillägg å pensionerna, synes det knappast vara påkallat att låta rörligt tillägg och kristillägg utgå å ifrågakommande dagarvode.

Till jämförelse kan nämnas att dagersättningen till icke pensionerad vikarie, placerad i lägsta förekommande löneklass enligt de sakkunnigas förslag blir, inberäknat rörligt tillägg och kristillägg jämlikt tidigare angivna grunder, i avrundat tal, för folkskollärare å A-ort kronor 15:50 och å I-ort kronor 20:65 samt för småskollärare respektive kronor 10:50 och kronor 14:—. De för pensionerade vikarierande lärare här föreslagna beloppen äro alltså avsevärt mindre än de lägsta till andra vikarier utgående arvoden. Å andra sidan uppbära pensionärerna emellertid pensioner, som till stor del bekostas av statsmedel.

Specialmotivering till folkskolans avlöningsreglemente.

1 kap. Allmänna bestämmelser.

Reglementets benämning och uppställning.

De sakkunniga ha ansett önskvärt, att avlöningsreglementet för folk- och småskollärare gives en benämning, som bekvämt kan användas vid hänvisningar och citat. Med hänsyn härtill ha de sakkunniga valt beteckningen *folkskolans avlöningsreglemente*.

I motsats till civila avlöningsreglementet innefattar reglementet bestämmelser icke blott för ordinarie utan även för extra ordinarie och extra lärare samt för timplärare och pensionerade lärare. De få bestämmelser, som äro gemensamma för dessa lärarkategorier, ha sammanförts i reglementets början under ett särskilt kapitel. Därefter följa i kapitel 2 tjänsteförteckning och löneplan för ordinarie och extra ordinarie lärare samt i kapitel 3 bestämmelser för ordinarie lärare i huvudsak i samma ordningsföljd som i civila avlöningsreglementet. Som kapitel 4 följa för extra ordinarie lärare avsedda bestämmelser, vilka i stor utsträckning endast utgöra hänvisningar till motsvarande bestämmelser angående ordinarie lärare. Kapitel 5 innehåller föreskrifter om extra lärare, kapitel 6 om timplärare och pensionerade lärare, kapitel 7 om lönenämnd och kapitel 8 om reglementets tillämplighet m. m.

Då reglementet reglerar förhållandena för en speciell kår, ha de sakkunniga ansett sig av praktiska skäl i reglementet böra intaga vissa bestämmelser, som för närvarande återfinnas i tilläggsbestämmelser o. d. Härigenom bliva bestämmelserna lättare att tillämpa, då flertalet föreskrifter finnas samlade på ett ställe.

1 §. Reglementets tillämpningsområde m. m.

1 mom. Folk- och småskollärare äro alltjämt kommunalt anställda. Genom bidrag till skoldistriktet svarar emellertid staten för huvudparten av kostnaderna för deras avlöning. Folkskolans avlöningsreglemente är i princip avsett att gälla för de lärare, till vilkas avlöning statsbidrag sålunda kan utgå. Beträffande åter lärare, för vilka statsbidrag enligt gällande bestämmelser ej kan utgå, skall reglementet ej äga tillämpning. Den omständigheten, att skoldistrikt genom åsidosättande av gällande föreskrifter går miste om statsbidraget till någon lärares avlöning, bör dock ej utan vidare medföra, att reglementet icke anses tillämpligt å läraren ifråga.

Från reglementets tillämpning ha emellertid undantagits lärare i slöjd och hushållsgöromål. Frågan om dessa lärares ställning skola de sakkunniga framdeles upptaga till behandling i samband med frågan om övningslära-
nas anställningsförhållanden.

Lärare, å vilken reglementet äger tillämpning, är berättigad till de i reglementet angivna avlöningsförmånerna under förutsättning att han fullgör de skyldigheter, som i reglementet föreskrivas. Tillerkänner skoldistrikt lärare större eller andra förmåner än som angivas i reglementet, kan statsbidraget indragas (SFS nr 999/1937, 5 § f). På grund härav äro skoldistrikt praktiskt taget förhindrade att frånga reglementets avlöningsföreskrifter.

Vid angivandet av de lärare, å vilka reglementet skall äga tillämpning, ha de sakkunniga ansett det vara tillfyllest med en uppräknig av de olika lärarkategorierna samt de olika anställningsformerna. Endast beträffande timlärare har det blivit nödvändigt att särskilt angiva, att reglementet endast gäller, om statsbidrag kan utgå för avlöningen. Den nuvarande inskrän-
ningen av reglementets tillämplighet å timlärare i läsämne har i detta sammanhang borttagits. Meddelar timlärare undervisning, för vilken statsbidrag kan utgå endast för vissa timmar, skall reglementet icke gälla beträffande övriga timmar.

De sakkunniga utgå från att i kungörelsen den 10 december 1937 (nr 955) omförmälda lärare vid statens egentliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor i rikets nordligaste gränsorter ävensom vid Skytteanska skolan i Tärna numera erhållit sådan kommunal anställning, att reglementet utan särskild föreskrift blir tillämpligt å dem.

Undantagna från reglementet äro särskilt anställda övningslärare i t. ex. gymnastik, sång, teckning samt överlärare beträffande hans anställning som skolledare, ävensom lärare vid husfädersskolor.

Ordinarie, extra ordinarie eller extra lärare, som undervisar flera vecko-
timmar än i 5 § stadgas, skall härvid ej anses såsom timlärare, men väl enligt 23 § åtnjuta arvode för de överskjutande timmarna efter samma grunder, som gälla för särskilt anställd timlärare. För slöjd och hushållsgöromål utgår dock arvode efter särskilda grunder.

Föreskriften i nu gällande reglemente 1 § om lärares rätt till avlöning och arvode har upptagits i 2 § i anslutning till civila avlöningsreglementet.

2 mom. De sakkunniga ha i den allmänna motiveringen framlagt förslag, att extra ordinarie anställning skall kunna erhållas först 2 år efter avlagd examen och efter minst 256 dagars tjänstgöring efter nämnda examen. Vidare ha de sakkunniga föreslagit, att terminsvikarier — om förutsättningarna i övrigt föreligga — skola anställas såsom extra ordinarie, samt att kalenderårslön skall utgå till extra ordinarie lärare liksom till ordinarie. Dessutom skulle omräkning från extra till extra ordinarie anställning kunna ske, därest tjänstgöringen faktiskt omfattat en hel termin i samma skoldistrikt. Stadgan-
den i dessa hänseenden ha intagits i förevarande moment.

Reglerna äro avsedda att leda till i huvudsak samma resultat, vare sig lära-
ren redan från en termins början kan anställas såsom extra ordinarie eller

sådan anställning först senare under terminens lopp kan erhållas med därav följande omräkning av tidigare extra anställning till extra ordinarie. Både vid extra och extra ordinarie anställning blir det av vikt, att skoldistriktet så vitt möjligt redan vid anställandet av läraren angiva tidpunkten för anställningens upphörande. Kan icke en bestämd slutdag angivas, bör dock mången gång tidpunkten för anställningens upphörande kunna angivas med exempelvis så länge viss annan lärare åtnjuter tjänstledighet, så länge en tjänst är vakant eller tills viss klassavdelning indrages.

Omfattar lärarens tjänstgöring inom samma skoldistrikt hel hösttermin och tiden exempelvis till den 1 februari därpå följande vårtermin, skall läraren erhålla extra ordinarie anställning för tiden 1 juli—31 januari. Omfattar däremot tjänstgöringen tiden 1 november till därpå följande vårtermins slut, skall läraren anställas som extra under tiden 1 november till höstterminens slut och såsom extra ordinarie under det därpå följande kalenderhalvåret.

Anställning såsom extra ordinarie en vårtermin skall icke få fortsättas under därpå följande hösttermin, där ej tjänstgöringen omfattar hela denna termin. Om alltså en lärare haft anställning såsom extra ordinarie intill den 1 juli, skall han anställas som extra lärare om han i samma distrikt får endast en månads anställning från början av den därpå följande höstterminen.

Har en lärare anställts såsom extra för två månader från en hösttermins början och får han därefter i samma skoldistrikt förlängd anställning för tjänstgöring till terminens utgång, skall han därvid anställas såsom extra ordinarie till och med den 31 december. Dessutom skall den tidigare extra anställningen omräknas till extra ordinarie räknat från och med den 1 juli.

Om lärare anställts såsom extra två månader från en termins början och han därunder exempelvis 14 dagar varit frånvarande på grund av sjukdom eller annan anledning, som icke innebär frånträdande av anställningen, utgör detta icke hinder för omräkning till extra ordinarie anställning, därest lärarens tjänstgöring inom distriktet skulle förlängas till terminens utgång. Har läraren under terminen frånträtt anställning inom skoldistriktet utan att omedelbart erhålla ny anställning eller har anställning tillträtts efter terminens början eller upphört före terminens slut och understiger på grund härav anställningstiden det för terminen gällande dagantalet med sammanlagt högst fem dagar, skall icke heller sådant hinder föreligga. Sker i sist avsedda fall omräkning till extra ordinarie, skall läraren vidkännas C-avdrag för de dagar, han sålunda icke innehaft anställning.

Har anställning en termin omräknats från extra till extra ordinarie, skall läraren vidkännas pensionsavdrag för hela kalenderhalvåret och sistnämnda tid tillgodoräknas som tjänstår i pensionshänsende. Skulle läraren avlida, medan han har anställning som extra från en termins början men innan han erhållit förlängd anställning för tjänstgöring till terminens slut, kan familjepension icke utgå till hans efterlevande, även om det sedermera skulle framgå, att om han levat, han skulle ha erhållit dylikt förlängt förordnande. Avlider däremot sådan lärare, sedan han erhållit förlängt förordnande till terminens utgång, skall familjepension utgå till hans efterlevande.

I övrigt hänvisas till den allmänna motiveringen.

2 §. Avlöning.

1 mom. Bestämmelserna om avlöning motsvara civila avlöningsreglementet 2 § 1 mom. Den lön, som avses i andra stycket utgår enligt den i 7 § intagna löneplanen eller enligt bestämmelserna i 44 §. Det har ansetts erforderligt att särskilt anmärka, att avlöning till pensionerade lärare och timlärare utgår i form av arvode.

2 mom. Motsvarande bestämmelse återfinnes i 18 § 2 punkten gällande reglemente för lärare vid folk- och småskolor men saknas i civila avlöningsreglementet.

Enligt kungörelse den 30 november 1917 (nr 832) svarar staten själv för alla kostnader för den ersättning, som enligt olycksfallsförsäkringslagen skall utgå vid olycksfall i arbete för statens räkning. Staten står så kallad total självrisk. Genom att i civila avlöningsreglementet icke intagits några bestämmelser — utom beträffande begravningshjälp — angående förhållandet mellan avlöning och nämnda ersättning, hava reglerna i 11 § olycksfallsförsäkringslagen blivit tillämpliga i detta hänseende. Beträffande arbetsgivare med självrisk finnas där utförliga stadganden, i vilken omfattning arbetsgivaren skall utgiva ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen, då på grund av olycksfallet utgives avlöning, pension eller annan ersättning. Med stöd av 11 § 4 stycket är staten, då den utbetalar avlöning, i stället befriad från skyldigheten att till den skadade utbetala livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen, i den mån särskilda förhållanden icke föranleda till annat. Prövningen härav handhaves av försäkringsrådet såsom sista instans och icke av Kungl. Maj:t (jfr prop. nr 263/1938 sid. 108—110).

Folk- och småskollärare äro emellertid kommunalt anställda och skoldistriktet anses såsom deras arbetsgivare enligt olycksfallsförsäkringslagen. Flertalet skoldistrikt stå icke självrisk utan erlagga i stället försäkringsavgifter för lärarpersonalen till riksförsäkringsanstalten eller något av de försäkringsbolag, som omförmälas i 4 § olycksfallsförsäkringslagen. Vid olycksfall i arbete utgives därvid ersättningen enligt lagen icke av skoldistriktet utan av försäkringsinrättningen. Då reglerna i 11 § i lagen på grund härav ansetts bliva tillämpliga endast i begränsad omfattning, genomfördes vid löneregleringen år 1937 på förslag av riksförsäkringsanstalten den ordningen, att vid olycksfall i tjänsten från lärares löneförmåner avdrages ersättningen enligt olycksfallsförsäkringslagen i stället för tvärt om, som gäller för de statsanställda. Härvid förutsattes, att nämnda ersättning skulle tillfalla lärarna och icke skoldistriktet (prop. nr 270/1937 sid 84—86). Slutresultatet blir som regel detsamma som för de statsanställda. Prövningen av frågan om avdrag skall ske, faller emellertid icke under försäkringsrådets bedömande. Beträffande livränta har uttryckligen stadgats, att frågan om befrielse från avdrag skall prövas av Kungl. Maj:t.

Stadganden om avdrag finnas i nu gällande reglemente utom i 18 § även i 24, 25 och 30 §§.

Den nuvarande anordningen, varigenom livränta avdrages från avlönings-

förmånerna, ha de sakkunniga ansett böra i huvudsak bibehållas. Därvid förutsattes att skoldistriktet även framdeles betraktas såsom arbetsgivare enligt olycksfallsförsäkringslagen för ifrågavarande lärare. De sakkunniga ha dock ansett följande jämkningar böra ske.

För närvarande kan varje livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen avdragas, medan för de statsanställdas del hänsyn endast toges till livräntor på grund av olycksfall i statens tjänst. För att vinna närmare överensstämmelse med de statsanställda bör avdragsmöjligheten beträffande lärare begränsas till livräntor, som utgå på grund av olycksfall i statlig eller kommunal tjänst. Därjämte har införts skyldighet till avdrag även för livräntor enligt lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Då i många fall avdrag för livränta icke skett, har införts en bestämmelse om skyldighet för lärare, som uppbär dylik livränta, att verkställa anmälan härom till skolstyrelsen.

Den nuvarande placeringen av bestämmelsen bland tjänstledighetsavdragen har ansetts mindre lämplig, varför den överförts till de allmänna stadgandena angående avlöning. Föreskriften äger icke tillämpning, sedan lärare avgått och åtnjuter tjänstepension.

3 mom. Bestämmelsen överensstämmer med 2 § 2 mom. i civila avlöningsreglementet. Dock har den ändringen vidtagits, att medan Kungl. Maj:t enligt sistnämnda reglemente alltid skall pröva frågan om avdrag för pension m. m., Kungl. Maj:t enligt förslaget skall äga uppdraga åt annan myndighet att meddela beslut i ämnet. Vidare har, med hänsyn till vad de sakkunniga i den allmänna motiveringen föreslagit beträffande arvode till pensionerade lärare, intagits en bestämmelse att avdrag å nämnda arvode icke skall ske. De sakkunniga ha utgått från, att pensionen från statens pensionsanstalt är att anse såsom statsmedel.

4 mom. motsvaras av civila avlöningsreglementet 2 § 3 mom., civila icke-ordinariereglementet 3 § 3 mom. och gällande reglemente för lärarna 7 § 1 och 3 punkterna.

5 mom. I gällande reglemente för lärarna finnas motsvarande bestämmelser i 7 § 2 och 27 § samt i civila avlöningsreglementet 2 § 4 mom. och i civila icke-ordinariereglementet 3 § 4 mom. och 52 § 4 mom. 4 punkten.

Med utbetalning i efterskott avses, att lönen bör vara läraren till handa sista vardagen i kalendermånaden.

3 §. Skolstyrelse. Årlig lästid.

Stadgandet i 3 § a) överensstämmer med 3 § i gällande reglemente för lärarna. Det har ansetts lämpligt att i 3 § b) införa en uttrycklig definition å begreppet årlig lästid, vilken i gällande reglemente framgår av stadgandet i 6 § 2 punkten.

4 §. Tjänstgöringsföreskrifter.

Bestämmelsen överensstämmer med 2 § 1 punkten i gällande reglemente för lärarna men har omformulerats i förenklande syfte. En motsvarande föreskrift finnes i civila avlöningsreglementet 3 § 1 mom. första stycket.

5 §. Undervisningsskyldighet.

1—3 mom. Beträffande förevarande stadganden få de sakkunniga hänvisa till den allmänna motiveringen.

4 mom. Då undervisningen varit inställd på grund av smittsam sjukdom, föreligger enligt förslaget skyldighet för ordinarie och extra ordinarie lärare att utan särskild ersättning verkställa återläsning, även om läraren under tiden för undervisningens inställande åtnjutit tjänstledighet med avdrag å lönen (jfr kungörelsen nr 71/1941). Extra lärare och timplärare skola däremot kunna åläggas återläsning endast, så framt de uppburit avlöning under tid undervisningen varit inställd.

2 kap. Tjänsteförteckning och löneplan för ordinarie och extra ordinarie lärare.

6 §. Tjänsteförteckning.

För att vinna i överskådlighet ha ordinarie och extra ordinarie befattningar inom folkskoleväsendet sammanförts å en gemensam tjänsteförteckning. Denna har jämte löneplan samt bestämmelser om löneklass och ortsgrupp intagits i reglemente under ett särskilt kapitel, som placerats före de speciella kapitlen, angående ordinarie och extra ordinarie lärare.

Enligt de sakkunnigas förslag (sid. 16) skall en årlig lästid av $34\frac{4}{7}$ veckor icke längre förekomma. Till följd härav bortfaller 15 lönegraden och ordinarie folkskollärare komma att hänföras till 16 och 17 lönegraderna. För ordinarie småskollärare m. fl. bortfaller 8 lönegraden från och med den 1 juli 1942 på grund av tidigare övergångsbestämmelser och endast 9 lönegraden återstår. De sakkunniga ha vidare föreslagit, (sid. 35) att även extra ordinarie lärare skola placeras i lönegrad. För extra ordinarie folkskollärare skulle 14 och 15 lönegraderna bli tillämpliga och för småskollärare 7 lönegraden.

Lönegraderna för ordinarie ha erhållit beteckningen Lo och för extra ordinarie LEO. Vidare ha i tjänsteförteckningen i stället för i löneplanen angivits de löneklasser, som varje lönegrad omfattar. Då kvinnlig lärare enligt de sakkunnigas förslag (sid. 73) icke äger rätt uppbära lön enligt högsta löneklassen i vederbörande lönegrad, har i tjänsteförteckningen löneklasserna för manlig och kvinnlig lärare angivits i särskilda kolumner.

En bestämmelse, motsvarande 4 § andra stycket i gällande reglemente, att för lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare skola gälla samma bestämmelser som för småskollärare har ej ansetts erforderlig. I stället ha dessa lärare särskilt omnämnts i en del av reglementets stadganden.

Slutligen ha intagits föreskrifter angående placering i lönegrad dels vid växlande lästid, som för närvarande finnes i kungörelsen den 19 augusti 1940 (nr 780), dels vid ändrad lästid, som motsvarar första delen av 11 § i gällande reglemente, och dels vid utsträckt lästid för viss begränsad tid, vilket stadgande i gällande reglemente är intaget under 6 § 2 punkten sista stycket.

7 §. Löneplan.

Löneplan L upptar samma årsbelopp för olika löneklasser och ortsgrupper som löneplan A i 5 § civila avlöningsreglementet och löneplan Eo i 5 § civila icke-ordinariereglementet. Den har emellertid begränsats till de 21 första löneklasserna, då högre löneklasser icke förekomma i tjänsteförteckningen. Då lönegrader saknas i löneplanen, har den kunnat göras gemensam för ordinarie och extra ordinarie lärare.

8 §. Löneklass och ortsgrupp.

1 mom. Första stycket innehåller hänvisning till de särskilda paragrafer, som reglera placeringen i löneklass för ordinarie och extra ordinarie lärare.

I andra stycket har i anslutning till vad de sakkunniga i den allmänna motiveringen uttalat, intagits en bestämmelse, att lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare skola åtnjuta lön enligt en löneklass, som är en klass högre än den, i vilken de äro placerade. Bestämmelsen ersätter nuvarande föreskrifter om särskilt lönetillägg till dessa lärare i 6 § 5 punkten och 26 § 3 punkten i gällande reglemente. Vidare har intagits en bestämmelse att folkskollärare, då den årliga lästiden utsträcks för viss begränsad tid, skall åtnjuta samma förmån. I gällande reglemente finnes en i sak motsvarande bestämmelse i 6 § 2 punkten sista stycket.

Vid tjänstledighet, under vilken sådan lärare skall vidkännas A- eller B-avdrag, skall avdraget beräknas enligt den löneklass, efter vilken lön åtnjutes. Uttrycklig föreskrift härom har intagits i 15 § angående tjänstledighetsavdrag. Beträffande C-avdraget erfordras icke någon sådan föreskrift, då detta avdrag omfattar samtliga å ledighetstiden belöpande kontanta avlöningsförmåner.

Om ordinarie lärare vid mindre folkskola eller ordinarie biträdande lärare uppehåller småskollärartjänst inom eller utom det skoldistrikt han tillhör, skall han enligt 17 § vidkännas C-avdrag å sin ordinarie tjänst men å småskollärartjänsten uppbära lön såsom om han vore ordinarie innehavare av densamma. Hans lön kommer sålunda att utgå efter en löneklass, som är en klass lägre än å den ordinarie tjänsten.

2 mom. Bestämmelserna om ortsgrupp motsvara 6 § 4 punkten och 26 § 2 punkten i gällande reglemente.

3 kap. Ordinarie lärare.

9 §. Förflyttningsskyldighet.

I civila avlöningsreglementet 3 § 3 mom. stadgas flyttningsskyldighet för tjänsteman till annan stationeringsort eller annan befattning vid det verk han tillhör liksom ock, därest Kungl. Maj:t så prövar lämpligt, till befattning vid annat verk, å vilket reglementet är tillämpligt. I förarbetena till stadgandet (SOU 1937: 48 sid. 107) förutsattes emellertid såsom självfallet, att tjänsteman icke skulle tvångsvis behöva övergå till befattning vid annat

verk, därest ej med den nya befattningen vore förenade arbetsuppgifter av liknande art som de, vilka han haft att utföra i den före förflyttningen innehavda befattningen, eller i varje fall arbetsuppgifter, för vilka tjänstemannen genom sin utbildning vore skickad.

Härvid är emellertid att märka, att inom den civila statsförvaltningen förflyttningsskyldigheten är en fråga enbart mellan staten och vederbörande tjänsteman. Så är däremot icke fallet inom folkskoleväsendet, där lärarna äro kommunalt anställda. Vid förflyttning av sådan lärare måste hänsyn tagas även till det skoldistrikt, dit läraren skall förflyttas, och som skall åläggas anställa honom.

Enligt 12 § gällande reglemente för lärare vid folk- och småskolor må tvångsförflyttning ske »då sådant erfordras för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest med hänsyn till undervisningsväsendets bästa synnerliga skäl därtill äro». Dessa villkor ha i stort sett motsvarat det praktiska behovet av förflyttning. Stundom kunna dock synnerliga skäl till förflyttning föreligga, utan att man direkt kan hänvisa till undervisningsväsendets bästa. Följande fall må anföras som exempel härpå. Inom ett skoldistrikt har en lärartjänst vid en i ett samhälle belägen skola blivit övertalig. Möjlighet förefinnes att förflytta vederbörande lärare till annan samtidigt ledigbliven lärartjänst inom skoldistriktet. Sistnämnda tjänst är emellertid för- lagd till en skola, som i fråga om belägenhet, skolform, lokal- och kommunikationsförhållanden företer sådana olikheter med skolan i samhället, att tjänsten i intet avseende kan anses likvärdig med den tjänst, läraren innehar och som han efter ansökan och val erhållit och bestritt under en lång följd av år. Rent allmänt sett kan det knappast vara med rättvisa och billighet förenligt att i ett dylikt fall tillämpa bestämmelsen om tvångsförflyttning inom skoldistriktet. Härtill kommer, att i de enskilda fallen särskilda förhållanden kunna föreligga, till vilka viss hänsyn måste tagas. Det kan exempelvis inträffa, att en lärare med stor familj måste förflyttas, men att bostadsförhållandena vid den skola, där den lediga tjänsten finnes, omöjliggöra en förflyttning dit. I ett annat fall kan det förhålla sig så, att förflyttning av en kvinnlig lärare till en ensligt belägen skola skulle kunna medföra allvarlig risk för hennes psykiska hälsa. Det kan måhända här invändas, att lärare måste finnas även vid sådana skolor, som här avses. Förhållandet blir dock annorlunda, om tjänsten förklaras ledig och återbesättes med lärare, i regel yngre sådan, som anmält sig som sökande till tjänsten i fråga.

Sådana fall kunna alltså förekomma, då det med hänsyn till såväl den enskilde lärarens som det allmännas intressen föreligga synnerligen starka skäl för att lärare, vars tjänst vid viss skola blivit övertalig, förflyttas till tjänst inom annat skoldistrikt även i det fall, att läraren skulle kunna placeras å ledig tjänst inom det egna skoldistriktet.

Ehuru flyttningsåtgärden jämväl i dylika fall kan sägas vara betingad av hänsyn till undervisningsväsendets bästa, ha de sakkunniga dock ansett sig böra föreslå en något allmännare formulering av ifrågavarande bestämmelse.

Då lärare förflyttas till annan tjänst utom skoldistriktet, äger han uppbära ersättning för flyttningskostnad. I de fall, som här avses, skulle sålunda dylik ersättning kunna utgå. Framhållas bör emellertid, att det här endast gäller sällsynta undantagsfall, och att fråga om förflyttning, som här avses, i varje särskilt fall prövas och avgöres av Kungl. Maj:t.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle alltså tvångsförflyttning ske, »då så erfordras för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro».

Enligt nuvarande bestämmelser gäller förflyttningsskyldigheten till tjänster inom undervisningsväsendet. I praktiken har emellertid förflyttning endast förekommit till tjänster inom folkskoleväsendet, där stora möjligheter till förflyttning finnas. Något behov av förflyttning till andra områden torde ej heller föreligga. Förflyttningsskyldigheten har därför inskränkts till att avse tjänster inom folkskoleväsendet. Däremot synas hinder icke böra möta för Kungl. Maj:t att, då särskilda förhållanden föreligga, förflytta lärare från andra områden till folkskoleväsendet.

Att lärare vid förflyttning kan bli nödsakad byta bostadsort och skoldistrikt torde gälla även utan uttryckligt stadgande i detta hänseende.

De sakkunniga förutsätta, att stadgandet om tvångsförflyttning tillämpas med iakttagande av vederbörlig hänsyn till såväl lärarnas intressen att få en så vitt möjligt likvärdig tjänst som skoldistriktens intressen. Något uttryckligt stadgande härom har dock icke ansetts behöva medtagas i förslaget. I civila avlöningsreglementet finnes icke heller någon sådan bestämmelse.

Med tvångsförflyttning avses endast förflyttning från en ordinarie tjänst till en annan ordinarie tjänst. Däremot föreligger icke någon skyldighet till förflyttning från ordinarie till icke-ordinarie tjänst eller skyldighet att med bibehållen ordinarie tjänst uppehålla icke-ordinarie tjänst på annat håll.

Bestämmelser om förfarandet vid förflyttning äro meddelade i kungörelsen den 11 februari 1938 (nr 34). Där ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, ankommer det på Kungl. Maj:t att fatta beslut om tvångsförflyttning.

Föreskrifterna om löneförmåner och flyttningsersättning i samband med tvångsförflyttning återfinnas i 14 och 24 §§.

10 §. Förening av tjänster m. m.

1 mom. Det i gällande reglemente i 5 § 1 punkten upptagna förbudet att med ordinarie lärarbefattning förena annan tjänst å rikets eller riksdagens stat har ersatts med motsvarande utförligare bestämmelser i 4 § 1 mom. civila avlöningsreglementet. Enligt första stycket av sistnämnda stadgande kan ordinarie lärare, om han frånträder utövändet av den ordinarie tjänsten, innehava ordinarie statlig befattning, tillsatt genom förordnande tills vidare och som icke medför pensionsrätt, liksom även extra ordinarie statlig tjänst i högre lönegrad. I de sakkunnigas förslag har bestämmelsen om extra ordinarie tjänst utsträckt att även gälla det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet. I övrigt äger ordinarie lärare enligt andra stycket av förslaget, som överensstämmer med motsvarande stadgande i civila avlö-

ningsreglementet, icke rätt att med tjänsten förena ordinarie eller extra ordinarie statlig tjänst eller jämförlig kommunal befattning, där ej Kungl. Maj:t och riksdagen för visst fall annorlunda beslutit.

Ordinarie lärare äger sålunda, även om han frånträder utövandet av sin ordinarie lärartjänst, icke rätt att samtidigt inneha pensionsberättigande ordinarie statlig tjänst eller annan ordinarie tjänst vid det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet. Icke heller äger ordinarie lärare rätt att samtidigt inneha extra ordinarie dylik tjänst i samma eller lägre lönegrad eller jämförlig kommunal befattning (jfr prop. 279/1939 sid. 22).

Önskar ordinarie lärare uppehålla annan lärartjänst inom folkskoleväsendet, kan han sålunda icke anställas såsom extra ordinarie, såvida icke den extra ordinarie tjänsten är i högre lönegrad än den ordinarie. Detta kan bli va fallet endast för ordinarie småskollärare, som innehar extra ordinarie folkskollärartjänst. I övriga fall kan ordinarie lärare icke anställas som extra ordinarie å annan tjänst inom folkskoleväsendet. Bestrider ordinarie lärare sådan tjänst, skall han emellertid enligt 17 § av de sakkunnigas reglements-förslag åtnjuta lön å den tjänst han bestrider, som om tjänsten vore ordinarie och läraren ordinarie innehavare av densamma.

Det i gällande reglemente upptagna förbudet att inneha »tjänst å kommunal stat» har vållat tolkningssvårigheter. Uttrycket i förslaget »jämförlig kommunal befattning» är avsett att tydligare än nu avgränsa de kommunala tjänster, som ordinarie lärare icke äger uppehålla annat än efter beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen. Den kommunala anställningen skall sålunda vara en verklig befattning förenad med regelbunden tjänstgöringsskyldighet av motsvarande omfattning som nämnda statliga tjänster.

Ordinarie lärares rätt att inneha andra kommunala befattningar och uppdrag än de, som avses i första momentet, regleras i andra momentet. I praktiken torde det även framdeles möta svårigheter att beträffande kommunala tjänster draga gränsen mellan dem, som höra under det ena eller det andra momentet.

2 mom. Föreskrifterna i vad de avse prövningsförfarandet och beslutande myndigheter motsvara i sak 5 § 2 punkten i gällande reglemente för lärarna. Uppräkningen av befattningar och uppdrag, för vilkas innehavande ansöknings- och tillståndsförfarande erfordras, har hämtats från civila avlösningsreglementet 4 § 2 mom.

Förevarande stadgande avser fall, då uppdraget eller befattningen skall utövas såsom bisyssla samtidigt med uppehållandet av den ordinarie lärartjänsten. Av 5 mom. här nedan framgår, att tjänstledighet endast tillfälligtvis skall behöva beviljas för bisysslans fullgörande. Däremot gälla bestämmelserna icke då ordinarie lärare har tjänstledighet för att helt ägna sig åt ett uppdrag eller en befattning och tjänstledigheten omfattar hela den tid uppdraget eller befattningen varar. I sådana fall — i den mån de ej omfattas av 1 momentet — ankommer det i första hand på skolstyrelsen att pröva om tjänstledighet skall beviljas.

Beträffande de i momentet uppräknade olika befattningarna och uppdragen

må i anslutning till vad 1936 års lönekommitté i förevarande hänseende anfört (SOU 1937: 48 sid. 121—123) framhållas följande:

Gränsen mellan föreningar med huvudsakligen ekonomiskt syfte och föreningar av annan karaktär är ofta flytande. Är föreningen inregistrerad enligt lagen om ekonomiska föreningar, bör den dock anses ha ekonomiskt syfte. Tillstånd, varom här är fråga, kräves icke för innehav av styrelseuppdrag i ideell, politisk eller facklig förening.

Med uttrycket »annan tjänstebefattning» bör förstås varje annan anställning i statens eller kommuns tjänst än som avses i 1 mom., samt varje annan enskild anställning än befattning hos verk, bolag, förening eller inrättning, varom i detta moment förmåles, allt i den mån anställningen med hänsyn till arbetets kontinuerliga fortgång, dess omfattning eller därför utgående ersättning kan karakteriseras såsom befattning.

Med uppdrag, som är jämförligt med tjänstebefattning, avses uppdrag av såväl offentlig som enskild natur, i den mån desamma kunna karakteriseras såsom så varaktiga — d. v. s. sträckande sig över en längre tidsperiod eller periodvis återkommande — eller så tidskrävande, att de kunna jämföras med tjänstebefattning. Främst åsyftas sådana uppdrag, vilka till arten, ehuru ej till formen, närma sig karaktären av verklig anställning.

Däremot erfordras ej tillstånd för mottagandet av sådana uppdrag i det allmännas tjänst, vilka lärare erhåller på grund av allmänna val; dylika uppdrag lära icke kunna anses såsom jämförliga med befattning. Beträffande rätt att inneha uppdrag såsom riksdagsman är särskilt stadgat i 4 § av riksdagsordningen; även sådana allmänna förtroendeuppdrag som ledamotskap av kyrkomöte, landsting, kommunalfullmäktige, drätselkammare, kommunalnämnd eller beredning böra utan vidare kunna av lärare mottagas och innehavas. Uppdrag såsom ledamot av taxeringsnämnd eller annan beskattningsnämnd, vilket uppdrag tillkommit genom allmänt val, synes i förevarande hänseende böra likställas med övriga kommunala förtroendeuppdrag. Tillstånd bör emellertid erfordras för innehav av uppdrag såsom ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnd, då dessa uppdrag, som meddelas genom förordnande av länsstyrelsen, kunna anses jämförliga med befattning.

3 mom. Föreskriften om tillstånd att åtaga sig undervisning vid annan läroanstalt överensstämmer med 5 § 3 punkten i gällande reglemente för lärarna, men har omformulerats. Tillståndet skall emellertid i anslutning till civila avlöningsreglementet 55 § 9 mom. 4 punkten 2 stycket avse viss tid och icke som nu tillsvidare.

4 mom. Förbehållet om rätt att innehava organist- och klockarbefattning eller prästerlig befattning finnes i gällande reglemente för lärarna 5 § 4 punkten.

5 mom. Det förutsättes, att lärare på grund av bisysslor endast tillfälligtvis skall behöva taga tjänstledighet. Skulle lärare anhålla om tillstånd att inneha bisyssla, som beräknas regelmässigt hindra honom bestrida sin tjänst, bör sådant tillstånd icke beviljas, då bisysslan i så fall får anses in-

verka hinderligt för utövandet av lärartjänsten. En särställning inta dock avlönade uppdrag i lärarnas personalsammanslutningar. I den mån tillstånd att inneha dylika uppdrag erfordras, bör tillstånd ej vägras, såvida ej i något fall särskilda förhållanden motivera avslag.

Placering i löneklass.

11 §. Begynnelöen och löneklassuppflyttning.

Stadgandet överensstämmer i huvudsak med 8 § i gällande reglemente. Under 4 momentet ha dock införts närmare bestämmelser angående förfarandet vid placering i löneklass, vilka motsvara 1 § av tilläggsbestämmelserna till reglementet. Emellertid har den ändringen vidtagits, att folkskolinspektörens yttrande icke skall behöva inhämtas, då lärare företer sådant intyg om placering i löneklass, som avses i sista stycket. Vidare har i sista stycket föreskrivits, att intyg om löneklassplacering skola utfärdas enligt av skolöverstyrelsen fastställt formulär.

12 §. Villkor för löneklassuppflyttning.

Motsvarande bestämmelser finnas i 9 § gällande reglemente och 7 § civila avlöningsreglementet.

Då en årlig lästid av $34\frac{4}{7}$ veckor enligt de sakkunnigas förslag icke längre skall förekomma, har den minsta årliga lästid, som avses i 1 mom. a) höjts från $34\frac{4}{7}$ veckor i gällande reglemente till $36\frac{4}{7}$ veckor. Detta innebär att för uppflyttning i löneklass kräves minst $(\frac{4}{5} \cdot 3 \cdot 256 =)$ 615 dagars tjänstgöring under tre läsår mot nu 581 dagar. Med tjänstgöring jämställs i båda fallen tjänstledighet eller tjänstgöringshinder av visst angivet slag.

Medan inom folkskoleväsendet för uppflyttning i löneklass hänsyn tages endast till lästid, skola ferierna icke frånräknas enligt civila avlöningsreglementet. En lärare vid allmänt läroverk kan alltså vara t. ex. sjukledig under lästid intill $(\frac{4}{5} \cdot 3 \cdot 365 =)$ 219 dagar av en treårsperiod utan att detta inverkar på hans rätt till uppflyttning i löneklass. En lärare inom folkskoleväsendet vid skola med $36\frac{4}{7}$ veckors årlig lästid kan däremot enligt förslaget vara sjukledig högst $(\frac{4}{5} \cdot 3 \cdot 256 =)$ 153 dagar under tre läsår utan att löneklassuppflyttningen försenas. Vid en årlig lästid av 39 veckor blir emellertid motsvarande dagantal 204. För läroverkslärarnas del kan tjänstledighet omfatta även ferietid. Förhållandena under ferietid kunna sålunda för dem inverka försenande å löneklassuppflyttningen, vilket däremot icke kan bli fallet för lärare inom folkskoleväsendet.

Då den nuvarande anordningen med tillgodoräkning endast av lästid visat sig vara enkel i tillämpningen, ha de sakkunniga icke ansett sig böra frångå densamma. En anslutning till civila avlöningsreglementets bestämmelser skulle i detta hänseende medföra särskilda svårigheter, då de sakkunniga i den allmänna motiveringen föreslagit bibehållande av principen om till-

godoräknande av föregående tjänstgöring vid placering i löneklass i samband med befordran i stället för den i nämnda reglemente införda sneddningensregeln.

13 §. Löneklassplacering vid befordran m. m.

1 mom. I förevarande moment lämnas närmare bestämmelser om placering i löneklass, då ordinarie lärare erhåller annan ordinarie tjänst inom samma lönegrad eller beträffande folkskollärare i högre eller lägre lönegrad. Stadgandet är tillämpligt även vid tvångsförflyttning enligt 9 § till tjänst i samma eller högre lönegrad. Vid tvångsförflyttning till tjänst i lägre lönegrad gäller däremot 14 §. Vidare gäller förevarande stadgande i de fall, då läraren icke omedelbart övergår från en ordinarie tjänst till en annan. Enligt 4 mom. må dock tiden för avbrott i lärarens anställning inom undervisningsväsendet icke uppgå till mer än tre år i följd.

Enligt 8 § 5 mom. i civila avlöningsreglementet äger tjänsteman, som efter egen ansökan erhåller tjänst inom lägre lönegrad, bibehålla den placering i löneklass, han före tillträdet av den nya tjänsten innehade. Då folkskollärarnas placering i olika lönegrader föranledes av undervisningstidens olika längd, har sistnämnda bestämmelse icke ansetts böra bliva tillämplig inom folkskoleväsendet.

2 mom. I gällande reglemente finnas motsvarande bestämmelser i 11 §.

3 mom. Stadgandet motsvarar 10 § 1 punkten i gällande reglemente. De sakkunniga ha i den allmänna motiveringen framlagt skälen för bibehållandet i modifierad form av tillgodoräkningsregeln vid löneklassplacering inom folkskoleväsendet. Utom anställning inom folkskoleväsendet må endast tillgodoräknas anställning såsom lärare vid nomadskola eller, därest statsbidrag utgått till avlöningen, vid sjukvårdsanstalt eller barnhem för undervisning på folk- eller småskolestadiet.

Andra stycket innehåller hänvisning till 12 § 1 mom. a) angående villkoren för tillgodoräkning. Däremot ha de sakkunniga icke medtagit någon bestämmelse motsvarande 10 § 3 punkten i gällande reglemente, att högst 242 dagar må tillgodoräknas för ett och samma redovisningsår. Då skillnaden mellan längsta och kortaste årliga lästid endast kommer att utgöra (273 — 256 =) 17 dagar har det ej ansetts nödvändigt med något förbud att tillgodoräkna mer än 256 dagar för något redovisningsår, särskilt som enligt förslaget hänsyn endast togs till tjänstgöring inom folkskoleväsendet.

4 mom. Ett motsvarande stadgande finnes ej i gällande reglemente. Det har emellertid syntes de sakkunniga rimligt, att lärare icke skall äga tillgodoräkna tjänstgöring, efter vilken längre tids avbrott i anställningen inom undervisningsväsendet förelegat.

5 mom. Förevarande stadgande har behandlats i den allmänna motiveringen sid. 80.

6 mom. Stadganden av motsvarande innehåll finnas i gällande reglemente för lärarna 10 § 2 punkten och civila avlöningsreglementet 8 § 2—4 mom.

7 mom. Stadgandet har hämtats från civila avlöningsreglementet 8 § 6 mom.

14 §. Avlöning vid förflyttning till tjänst i lägre lönegrad.

Bestämmelserna att lärare vid s. k. tvångsförflyttning till tjänst i lägre lönegrad icke skall vidkännas ändring i sin löneklassplacering och rätt till uppflyttning i löneklass, motsvara 10 § 1 mom. andra styckena i civila avlöningsreglementet. Föreskriften att lärare även skall bibehållas i sina avlöningsförmåner i övrigt har dock icke medtagits, då stadgandet knappast kan ha någon praktisk tillämpning å förevarande område.

I 12 § andra stycket gällande reglemente för lärarna lämnas föreskrifter om ersättning för minskning i löneförmåner vid tvångsförflyttning. Dessa föreskrifter tillämpas icke, då lärare vid mindre folkskola eller biträdande lärare förflyttas till småskollärartjänst. Det lönetillägg motsvarande en löneklass, som utgår till nämnda lärare, utgör nämligen ersättning för det särskilda arbete, som åvilar dem jämfört med småskollärare. Tillägget anses böra bortfalla så snart deras särskilda arbetsuppgifter upphöra. Stadgandet torde därför knappast vara av praktisk betydelse annat än vid förflyttning av lärare å tjänster förenade med organist- och klockarbefattning eller med prästerlig befattning. Då emellertid tvångsförflyttning av dylika lärare icke anses kunna äga rum, har ersättningsbestämmelser uteslutits från förslaget.

Tjänstledighet och ferier m. m.

11—19 §§ i civila avlöningsreglementet behandla frågor om semester och tjänstledighet m. m. Semesterbestämmelserna i 11 § av reglementet kunna icke bli tillämpliga å folk- och småskollärare, vilka i stället för semester ha ferier. Föreskrifterna om ferier ha emellertid av lämplighetsskäl placerats efter paragraferna angående tjänstledighetsavdrag och tjänstledighet.

15 §. Tjänstledighetsavdrag.

Beteckningarna A-, B- och C-avdrag finnas icke i nu gällande avlöningsbestämmelser för folk- och småskollärare. Det har emellertid ansetts praktiskt att införa samma avdragsbeteckningar som i civila avlöningsreglementet. Avdrag med belopp motsvarande nämnda avdrag tillämpas dock redan för folk- och småskollärarnas del. Bestämmelser om avdrag motsvarande B-avdrag, finnas icke i det för dem gällande avlöningsreglementet utan ha tillkommit som avdragsform vid tjänstledighet för vissa slag av militärtjänstgöring under förstärkt försvarsberedskap m. m.

Tabellen över A- och B-avdrag upptager samma belopp som motsvarande tabell för löneplan A i 12 § civila avlöningsreglementet. För folk- och småskollärare har den begränsats till de löneklasser, som i förevarande hänseende äro tillämpliga eller till och med 21 löneklassen. Då lärare ej ha semester, har vidare första stycket erhållit en annan formulering än i civila avlöningsreglementet.

A- och B-avdrag ske med visst belopp för varje dag tjänstledigheten varar oberoende av den ortsgrupp, efter vilken lönen utgår. Vid ledighet under

en hel månad blir alltså avdragets storlek beroende på antalet dagar i månaden, oaktat månadslönen utbetalas med $\frac{1}{12}$ av årslönen oavsett månadens dagantal.

A-avdragets storlek i procent av lönen stiger med löneklasserna. I A-ort utgör avdraget i 6 löneklassen 18.01 procent av dagavlöningen och i 21 löneklassen 20.69 procent. Avdragets procentuella storlek i förhållande till lönen faller emellertid med stigande ortsgrupp. B-avdraget utgör dubbla A-avdraget för vederbörande löneklass.

Vid tjänstledighet beräknas den kontanta avlöningen på följande sätt. Månadsbeloppet av lönen enligt löneplanen minskas med föreskrivna A-, B- eller C-avdrag. Rörligt tillägg beräknas å den sålunda minskade lönen och adderas med densamma (jfr prop. 279/1939 sid. 22 och 23). Därefter verkställs tjänste- och familjepensionsavdragen samt i förekommande fall avdrag för ersättning för tjänstebostad (hyresavdrag). Skulle lönen jämte rörligt tillägg ej förslå till pensionsavdrag och eventuellt hyresavdrag, skall det belopp av avdragen, som ej täckes av lönen, kontant inbetalas.

I nu gällande avlöningsreglemente för lärare vid folk- och småskolor finnas i 22 § två olika avdrag, som motsvara C-avdraget i civila avlöningsreglementet. Under tjänstledighet av i paragrafen angivna orsaker högst 120 dagar av ett och samma redovisningsår avstås på ledighetstiden belöpande del av lön samt kallortstillägg. Vid tjänstledighet utöver 120 dagar avstås för dag räknat så stor del av lön och kallortstillägg, som i förhållande till den årliga lästidens längd belöper på varje dag av lästerminerna. Har tjänstledighet av ovan nämnd anledning åtnjutits hela den på ett redovisningsår belöpande lästiden, må läraren för sådant år icke uppbära någon del av lönen. Nämnda avdragsregler sammanfalla, då lönen utgår endast för själva läsåret såsom fallet är för extra ordinarie. Då lön utgår även under ferietid, leda däremot reglerna till olika resultat. Den senare regeln om avdrag i förhållande till lästidens längd medför vissa olägenheter, bland annat att lärare måste åläggas återbetala redan uppburen lön.

De sakkunniga ha därför ansett sig böra vidtaga den ändringen, att avdrag icke i något fall skall avse mera än den å tjänstledighetstiden belöpande avlöningen. Ett sådant avdrag motsvarar C-avdrag enligt civila avlöningsreglementet. I stället har i 17—19 §§ införts vissa bestämmelser om avlöning vid tjänstledighet för uppehållande av annan folk- respektive småskollära-tjänst samt om avdrag å lön under ferietid, som infaller efter det lärare åtnjutit längre tids tjänstledighet.

C-avdraget skall avse samtliga å ledighetstiden belöpande kontanta avlöningsförmåner. I vad mån även andra förmåner skola avstås vid tjänstledighet med C-avdrag, regleras för den civila statsförvaltningens del i 2 § av tilläggsbestämmelserna till civila avlöningsreglementet. Föreskrifterna i första stycket av nämnda stadgande angående sjukvårdsförmåner ha de sakkunniga ansett böra bli tillämpliga även inom folkskoleväsendet, varför de med mindre formella ändringar intagits bland bestämmelserna om tjänstledighetsavdrag. Dock har tillagts att lärare, som åtnjuter dylik tjänstledighet längre

tid i följd, först efter 14 dagar skall avstå från sjukvårdsförmåner. Då lärarna icke åtnjuta andra icke kontanta avlöningsförmåner, ha ytterligare föreskrifter i ämnet icke ansetts erforderliga.

Tjänstebostad är *icke* att anse såsom en avlöningsförmån, då läraren har att erlægga särskild ersättning för densamma genom hyresavdraget. Ånjuter lärare tjänstebostad, är han även vid tjänstledighet med C-avdrag alltjämt skyldig att erlægga ersättning för bostaden på sätt i 38 § föreskrives. Frågan om upplåtande av bostaden till vikarie för lärare vid längre tjänstledigheter ankommer i första hand på uppgörelse mellan nämnda lärare.

16 §. Tjänstledighet.

Under förevarande paragraf ha intagits samtliga bestämmelser angående tjänstledighet. De ha uppställts tabellariskt för att vinna i överskådlighet. Den inbördes ordningsföljden är i huvudsak densamma som för motsvarande föreskrifter i civila avlöningsreglementet 11—16 §§. I gällande reglemente för folk- och småskollärare finnas liknande bestämmelser i 16—22 §§.

Punkt 1. Offentligt uppdrag. Reglerna överensstämja med civila avlöningsreglementet 13 § 1 mom. och i huvudsak med gällande reglemente för folk- och småskollärare 19 § a) och b) samt 22 § 1 punkten.

Med offentligt uppdrag avses icke blott statliga uppdrag utan även en hel del allmänt medborgerliga uppdrag av icke statlig karaktär, såsom ledamotskap av stadsfullmäktige, drätselkammare, kommunalfullmäktige, kommunalnämnd, municipalfullmäktige, municipalnämnd, hälsovårdsnämnd, fattigvårdsstyrelse, landsting, taxeringsnämnd o. dyl. d. v. s. uppdrag, som meddelas på grund av allmänna val eller val inom den kommunala representationen.

Vid ledighet för sådant uppdrag utgår alltså lön med A-avdrag, under förutsättning att ersättning för uppdraget icke utgått eller utgått allenast med visst belopp för sammanträdesdag. Ordförande och kronoombud i taxeringsnämnd, vilka uppbära arvode, skola däremot vidkännas C-avdrag enligt punkt 1 e).

Utses lärare i sin egenskap av ledamot av kommunal nämnd, fullmäktig eller dylikt till kommunens representant vid exempelvis en bostads- eller en fattigvårds- och barnavårdskongress, är detta särskilda uppdrag icke att anse såsom offentligt uppdrag, men kan väl hänföras till enskild angelägenhet av vikt, för vilket lön med B-avdrag enligt punkt 10 d) kan utgå.

Har lärare beviljats tjänstledighet för offentligt uppdrag enligt punkt 1 a), skall han äga rätt till lön med A-avdrag endast för sådana dagar, beträffande vilka han styrkt, att han genom deltagande i sammanträde eller på annat sätt fullgjort offentligt uppdrag samt därigenom hindrats tjänstgöra.

Civila avlöningsreglementet omnämner endast ledamot av riksdagen medan i förslaget punkt 1 b) även medtagits uppdrag att vara riksdagens revisor. 1941 års riksdag har nämligen beslutat att riksdagens revisorer skola åtnjuta

månadsarvode i stället för dagarvode (skrivelse nr 356). Ledamot av kyrkomötet åtnjuter däremot alltjämt dagarvode (riksdagens skrivelse 357/1941) och ingår sålunda under punkt 1 a).

Punkterna 2 och 3. Militärtjänst. Bestämmelserna under punkt 2 överensstämma med 13 § 2 mom. civila avlöningsreglementet. Under punkt 2 a) har dock uteslutits tjänstgöring såsom officer i väg- och vattenbyggnadskåren, då sådan tjänstgöring knappast torde förekomma för ifrågavarande lärares del. Enligt 20 § gällande reglemente för lärarna utgår endast hälften av lönen jämte kallortstillägg till lärare under honom såsom beställningshavare i försvarsväsendets reserver (reservstater) eller såsom värnpliktig åliggande militär tjänstgöring, medan enligt förslaget B-avdrag skulle ske.

De föreslagna bestämmelserna äro icke för närvarande tillämpliga, men de sakkunniga ha ansett, att de böra införas i reglementet och, om så erfordras, ändras i samband med en revision av civila avlöningsreglementets motsvarande bestämmelser.

Under punkt 3 har intagits en föreskrift, att vid mobilisering eller förstärkt försvarsberedskap skola gälla de bestämmelser Kungl. Maj:t meddelar. För folk- och småskollärare återfinnas desamma i de provisoriska avlöningsbestämmelserna under budgetåret 1941/42 (SFS nr 448/1941 punkt 8).

Det har icke syns de sakkunniga lämpligt att intaga nämnda bestämmelser i avlöningsreglementet.

Punkt 4. Studier eller iakttagelser. Liknande bestämmelser finnas i civila avlöningsreglementet 13 § 3 mom. och, beträffande läroverkslärare m. fl., 55 § 9 mom. 9 punkten ävensom i 16 § 1 punkten gällande reglemente för folk- och småskollärare. I sistnämnda stadgande har såsom villkor för oavkortad lön föreskrivits, att iakttagelserna eller studierna skola ha ägt rum utom tjänstgöringsorten. Då detta visat sig medföra olägenheter, har i förslaget denna inskränkning borttagits och stadgandet blivit i sak överensstämmande med motsvarande bestämmelse för läroverkslärare m. fl.

Punkt 5 a). Olycksfall i tjänsten samt *våld* eller annan *misshandel* på grund av tjänsten. Civila avlöningsreglementet 14 § 1 och 2 mom. samt reglementet för folk- och småskollärare 18 § 1 punkten innehålla i huvudsak motsvarande bestämmelser.

Våld eller annan misshandel i tjänsten torde i många fall vara att anse såsom olycksfall i arbete enligt olycksfallsförsäkringslagen. Då emellertid en särskild föreskrift härom intagits i civila avlöningsreglementet, ha de sakkunniga ansett, att en liknande bestämmelse lämpligen nu bör införas i folk-skolans avlöningsreglemente. Den har här sammanförts med bestämmelsen om olycksfall i tjänsten, med vilken den, som nämnts, ofta sammanfaller. För folk- och småskollärare torde bestämmelsen endast i sällsynta undantagsfall bliva aktuell.

Från civila avlöningsreglementet har övertagits bestämmelsen, att med

olycksfall i tjänsten skall förstås vad som enligt allmän lag d. v. s. i förevarande hänseende olycksfallsförsäkringslagen är att hänföra till olycksfall i arbete. Såsom olycksfall i arbete enligt nämnda lag (1 §) anses även olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, där färden föranledes av och står i omedelbart samband med arbetsanställningen.

De myndigheter, som pröva frågor om lärarens avlöning, ha att självständigt avgöra, huruvida olycksfall i tjänsten föreligger. De äro därvid icke bundna av det resultat, vartill försäkringsrådet kan komma vid prövningen av frågan, om ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen skall utgå.

Enligt 25 § olycksfallsförsäkringslagen kan olycksfallsersättningen nedsättas, där olycksfallet föranletts av att den skadade ej ställt sig till efterrättelse gällande anordning eller föreskrift om åtgärder för undvikande av olycksfall och omständigheterna äro sådana, att han därigenom måste anses ha gjort sig skyldig till grov vårdslöshet. Bestämmelsen anses tillämplig även vid trafikolycksfall. En motsvarande bestämmelse finnes ej beträffande avlöning. Kungl. Maj:t torde emellertid vara oförhindrad att i sådana fall nedsätta lönen med tillämpning av 15 § första stycket.

I förslaget har upphävt den nuvarande inskränkningen i rätten till oavkortad lön till 180 dagar från olycksfallet om detta, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom, medfört under längre eller kortade tid bestående förlust av arbetsförmågan. Denna utvidgning är dock icke avsedd att medföra hinder för eller uppskov med invaliditetspensionering i de fall, då lärare på grund av olycksfallet befinnes vara för framtiden oförmögen till tjänstgöring. Föreligger en eller flera tidsperioder av hälsotillstånd mellan ett olycksfall i tjänsten och en vid senare tidpunkt inträdande sjukdom, som förklarats stå i samband med olycksfallet (recidiv), skall oavkortad lön utgå även under de senare sjukdomsperioderna.

Vidare ha de sakkunniga funnit lämpligt borttaga bestämmelsen, att från avlöningen skall avdragas enligt olycksfallsförsäkringslagen utgående sjukpenning. Sjukpenningen utbetalas för närvarande vanligen till skoldistriktet, som i sin tur har att utbetala den till läraren. I en del fall ha emellertid distriktet missförstått denna anordning och ansett sig äga rätt behålla sjukpenningen, oaktat de från lönen avdragit sjukpenningens belopp. Läraren har då blivit nödsakad vända sig till de statliga myndigheterna för att utfå sjukpenningen. Den nu föreslagna ändringen medför den fördelen för läraren, att skoldistriktet har att i föreskriven tid utbetala oavkortad lön till denne utan avdrag för sjukpenning. I gengäld är det skoldistriktet, som med stöd av 11 § första stycket sista meningen olycksfallsförsäkringslagen äger uppbära och behålla sjukpenningen. Härigenom blir sjukpenningen en fråga mellan skoldistriktet och försäkringsinrättningen, med vilken läraren icke behöver taga någon befattning. Vid rekvisition av statsbidrag skall givetvis avdrag göras för den sjukpenning, som skoldistriktet sålunda uppburit. Sådant avdrag skall även ske, då skoldistriktet står självrisk för sjukpenningen.

Tvekan har i vissa fall uppstått, huruvida för närvarande avdrag för sjuk-

penning skall ske även å lön, som utgår under ferietid. Enligt de sakkunnigas mening bör sådant avdrag ske. Med den föreslagna omläggningen beträffande sjukpenningen kommer visserligen frågan, huruvida sjukpenning under ferier skall utbetalas till läraren eller skoldistriktet att i sista hand prövas av försäkringsrådet. De sakkunniga utgå emellertid från, att skoldistriktet och icke läraren skall äga uppbära för ferietid utgående sjukpenning, därest skoldistriktet utbetalar avlöning till läraren för nämnda tid. Utgår däremot icke avlöning under ferierna, vilket är fallet beträffande extra lärare och timlärare, är det läraren och icke skoldistriktet, som därunder äger uppbära sjukpenningen.

Punkt 5 b). Rätten till oavkortad lön vid i tjänsten ådragen *smittsam sjukdom* har liksom i civila avlöningsreglementet 14 § 2 mom. begränsats till de sjukdomar, som enligt epidemilagen skola anmälas till vederbörande myndighet.

Bestämmelsen i civila avlöningsreglementet om oavkortad lön vid tjänstledighet för i tjänsten ådragna yrkessjukdomar, som avses i yrkessjukdomslagen, har däremot icke medtagits. Nämnda sjukdomar torde knappast kunna ådragas under utövande av ifrågavarande tjänstgöring. Om emellertid i något fall oavkortad lön anses böra utgå för i tjänsten ådragen sjukdom, som ej avses i epidemilagen, t. ex. skrivkramp, har Kungl. Maj:t möjlighet att besluta härom med stöd av 15 § första stycket.

Punkt 5 c). Rätten till oavkortad lön vid förbud att tjänstgöra till förekommande av *smittas spridning* har i anslutning till civila avlöningsreglementet 14 § 2 mom. gjorts till tiden obegränsad. I gällande reglemente för lärarna 18 § 3 punkten är rätten inskränkt till 180 dagar, varefter vanligt sjukavdrag skall ske, därest ej skolöverstyrelsen medgiver, att sådant avdrag ej skall äga rum eller skall ske med lägre belopp än nyss sagts.

Stadgandet är ej tillämpligt å lärare, som själv drabbats av *smittsam sjukdom* och på grund därav blivit oförmögen att tjänstgöra, utan avser närmast sådana fall, då antingen någon anhörig till läraren har dylik sjukdom eller läraren till äventyrs är s. k. bacillbärare.

Punkt 6. Bestämmelser om avdrag vid sjukledighet finnas i gällande reglemente för lärarna 17 § samt i civila avlöningsreglementet 15 §.

Punkt 7. Föreskrifter om skyldighet att undergå *läkarundersökning* finnas i civila avlöningsreglementet 15 § 1 mom. sista stycket.

Punkt 8. För vårdande av *svag hälsa*, som äger rum i omedelbart sammanhang med föregående tjänstledighet på grund av sjukdom och som av läkare förklaras erforderligt för återvinnande av full tjänstduglighet efter samma sjukdom, skall enligt gällande reglemente för lärarna 19 § c) ske samma avdrag som vid sjukledighet, dock högst för 30 dagar. I civila avlöningsreglementet 15 § 2 mom. stadgas däremot, att vid tjänstledighet för *svag hälsas* vårdande skall ske B-avdrag, där behovet av sådan ledighet är behörigen styrkt. De sakkunniga ha ansett, att den senare regeln bör gälla även för folk- och småskollärare.

Punkt 9. Föreskriften angående *havandeskap* eller *barnsbörd* motsvarar i sak bestämmelsen i civila avlöningsreglementet 15 § 4 mom.

I 19 § sista stycket av gällande reglemente för folk- och småskollärare medgives lön med samma avdrag som vid sjukledighet under högst 90 dagar för ifrågavarande ändamål.

Punkt 10 a). *Flyttning* torde i regel lämpligen kunna ske under ferietid. Därest så undantagsvis icke skulle vara fallet, bör emellertid lärare vid s. k. tvångsflyttning tillerkännas oavkortad lön efter samma grunder som enligt civila avlöningsreglementet (16 § a). Enligt gällande reglemente för lärarna äga de icke rätt härtill.

Punkt 10 b). För närvarande ha folk- och småskollärare icke rätt till någon lön vid tjänstledighet för studier eller arbete annat än under villkor, som motsvara de under punkt 4 här ovan angivna. Enligt civila avlöningsreglementet 55 § 9 mom. 11 punkten äger däremot lärare vid de allmänna läroverken m. fl. rätt till lön med B-avdrag för tid varunder han

idkar studier för vinnande av högre lärdomsmeriter i visst ämne eller idkar studier eller bedriver arbete, som av Kungl. Maj:t prövas vara av betydelse för undervisningsväsendet, eller

idkar studier eller bedriver arbete, som av skolöverstyrelsen prövas vara av betydelse för lärarens kompetens för viss uppgift eller befattning inom den skolform, vid vilken läraren är anställd.

Vad sålunda stadgats gäller för sammanlagt högst 180 dagar av den tid läraren innehar befattning inom en och samma lönegrad.

De sakkunniga anse, att ledighet för studier eller arbete med delvis bibehållen lön för folk- och småskollärares del endast bör komma i fråga, då de äro av betydelse för lärarens kompetens för viss uppgift eller befattning inom folkskoleväsendet, t. ex. för studier i något främmande språk, i vilket läraren har att undervisa, eller utbildning för undervisning i hjälpklass. Det bör vara ett tydligt samband mellan studierna eller arbetet och den kompetens, som avses att vinnas, för att ledighet med B-avdrag skall beviljas.

Punkt 10 c). Ledighet för uppdrag inom *personalsammanslutningar* berättigar för närvarande icke till någon lön under ledighetstiden. De sakkunniga ha emellertid ansett sig böra föreslå rätt till ledighet med B-avdrag under 15 dagar av ett och samma redovisningsår i enlighet med civila avlöningsreglementet 16 § c). Prövningen av frågan om dylik ledighet må beviljas, har dock hänskjutits till vederbörande folkskolinspektör, som har att besluta efter av skolöverstyrelsen utfärdade direktiv.

Ledighet av ifrågavarande slag bör i första hand medgivas representanterna för riksorganisationerna bland lärarna.

Det bör understrykas, att uppdrag, som här åsyftas, skall avse sammanlutning som läraren själv tillhör och gälla tillvaratagande av föreningsmedlemmarnas *samfällda* intressen såsom att företräda förening vid förhandling med staten eller att föreläsa vid studiekurser av betydelse för lärarnas yrkesutbildning. Bestämmelsen avser däremot icke uppdrag för medlemmarnas

enskilda intressen, exempelvis uppdrag att såsom ombudsman biträda medlem vid förhör inför överordnad myndighet eller domstol o. dyl., eller då lärare deltagar som elev i studiekurs. Icke heller gäller rätten till lön med B-avdrag vid ledighet för uppdrag i sammanslutningar av ideell eller ekonomisk art bland lärarna, exempelvis för uppdrag i nykterhetsföreningar, semester- eller vilohemsföreningar, sparkasseföreningar, sjukkassa och andra understödsföreningar o. s. v. Vid ledighet för dylikt ändamål bör tillämpas C-avdrag, där ej Kungl. Maj:t på särskild framställning med stöd av 15 § första stycket annorlunda bestämmer.

Punkt 10 d). Enligt gällande reglemente för lärarna 19 § d) utgår lön med vanligt sjukavdrag under högst 8 dagar för enskild angelägenhet som av vederbörande folkskolinspektör befinnes vara av särskilt ömmande beskaffenhet, eller där eljest synnerliga skäl föreligga. I civila avlöningsreglementet 16 § d) stadgas åter B-avdrag högst 15 dagar av ett och samma kalenderår vid ledighet för annan *enskild angelägenhet av vikt*. De sakkunniga ha intagit sistnämnda bestämmelse i sitt författningsförslag. Då det ej ansetts lämpligt att åt skolstyrelserna överlämna avgörandet av frågan, när enskild angelägenhet av vikt föreligger, ha de sakkunniga som villkor tillagt, att »vederbörande folkskolinspektör finner skäl föreligga för tjänstledighet».

Såsom enskild angelägenhet av vikt torde böra förstås viktigare familjeangelägenheter inom egen eller nära anhörigs familj, såsom barndop, bröllop och begravning, vidare allvarigare sjukdomsfall inom egen familj eller inom den närmaste släktkretsen, bouppteckning, boutredning eller arvskifte efter nära släkting eller ock annan jämförlig anledning t. ex. flyttning i andra fall än i punkt 10 a) avses. Med uttrycket »nära anhörigs familj» bör i regel förstås barns eller syskons familj, medan till den närmaste släktkretsen torde utanför egen familj i regel endast böra räknas föräldrar (jämväl fosterföräldrar), syskon och svärföräldrar (jfr SFS nr 986/1940, 4 §). Vidare kan, såsom under punkt 1 nämnts, stadgandet bliva tillämpligt vid uppdrag att representera kommun vid bostads-, fattigvårds- och barnavårdskongresser eller uppdrag att företaga kommunal studieresa. Däremot bör förevarande stadgande icke få tillämpas vid ledighet av någon annan i 16 § av reglementet angiven anledning.

Avser ledigheten tid, som infaller både omedelbart före och efter sön- eller helgdag, bör B-avdrag ske även för sön- eller helgdagen.

Den tid för vilken ledigheten beviljas, bör stå i skäligt förhållande till ändamålet med ledigheten. I regel bör ledigheten begränsas till högst 6 dagar. Vid flyttning inom samma ort bör ledigheten begränsas till en dag och vid flyttning mellan olika orter till högst tre dagar.

Punkt 10 e). Annan *enskild angelägenhet* omfattar all slags ledighet, som ej tidigare omförmäls i 16 § även om orsaken till ledigheten icke enbart är lärarens enskilda intressen. Även tjänstledighet för havandeskap eller barns-börd, varunder läraren har att vidkännas C-avdrag, är att anse såsom enskild angelägenhet. I förtydligande syfte har med hänsyn till stadgandet i

18 § 2 mom. särskilt anmärkts, att bland annan enskild angelägenhet skall avses inbegripet uppehållande av annan statlig eller kommunal tjänst än som avses i 17 §.

17 §. Uppehållande av annan folk- eller småskollärartjänst.

Enligt 21 § i gällande reglemente skall lärare, som erhållit tjänstledighet för att uppehålla annan mot denna svarande tjänst, av lön och kallortstillägg avstå ett belopp, motsvarande vad han skulle äga uppbära, om han under tiden för ledigheten såsom vikarie uppehölle den egna befattningen. Det belopp läraren sålunda avstår, uppbär han i stället å den tjänst han uppehåller. Tillhöra tjänsterna olika ortsgrupper, uppstår dock en viss skillnad i avstådda och uppburna lönebelopp. Stadgandet anses endast tillämpligt å tjänst inom folkskoleväsendet.

Nämnda anordning med utbetalande av lön för samma tid från två olika skoldistrikt har medfört olägenheter. Då vikariat å annan tjänst inom folkskoleväsendet äro vanliga, ha de sakkunniga ansett att en förenkling bör genomföras. De sakkunnigas förslag i detta hänseende innebär, att läraren skall avstå all avlöning å den egna tjänsten och i stället å den tjänst han uppehåller uppbära avlöning såsom om tjänsten vore ordinarie och läraren ordinarie innehavare av tjänsten. Omfattar förordnandet hel termin, skall vikarien å lärarens egen ordinarie tjänst enligt de sakkunnigas förslag som regel anställas såsom extra ordinarie för helt kalenderhalvår. Av detta och andra skäl ha de sakkunniga därför föreslagit, att den ordinarie läraren i sådana fall även under ferietid, som infaller samma kalenderhalvår som förordnandet, skall uppbära avlöning å den uppehållna tjänsten i stället för å sin egen tjänst.

Har läraren tjänstebostad å den egna ordinarie tjänsten, förfares på samma sätt som vid tjänstledighet med C-avdrag, d. v. s. den ordinarie läraren äger alltjämt bibehålla tjänstebostaden, men skall vidkännas hyresavdrag. Det ankommer i första hand på uppgörelse mellan honom och hans vikarie, om bostaden skall upplåtas till vikarien. Vid tjänstledighetens beviljande kunna givetvis skolstyrelsen och läraren avtala, att läraren helt skall avstå från tjänstebostaden under tjänstledigheten.

Då det är mera ovanligt, att lärare uppehåller statlig lärartjänst eller annan lärartjänst inom det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet utom folkskoleväsendet, ha de sakkunniga ansett, att avlöningen vid sådana förordnanden bör kunna regleras från fall till fall av skolöverstyrelsen med stöd av 16 § 10 punkten e) och 18 § 2 mom.

18 §. Avdrag å avlöning under ferier. 19 §. Avlöning under ferier.

I såväl 55 § 9 mom. 10 punkten civila avlöningsreglementet som i gällande reglemente för folk- och småskollärare förutsättes, att tjänstledighet även kan omfatta ferietid, varvid eljest gällande löneavdrag tillämpas. Det har emellertid visat sig, att skoldistriktet härvid tillämpa olika praxis. Vanligen har dock tjänstledighet på grund av sjukdom icke omfattat ferietid utan lärarna

ha därunder uppburit oavkortad lön, även om de av olika anledningar åtnjutit tjänstledighet hela eller stora delar av läsåret.

Så länge det ankommer på skolstyrelsen att besluta om tjänstledighet, torde det möta stora svårigheter att få till stånd en enhetlig praxis i förevarande hänseende. Då det emellertid med nuvarande administrativa organisation av folkskoleväsendet knappast låter sig göra att i någon större utsträckning hänskjuta beslutanderätten i fråga om tjänstledighet till de statliga myndigheterna, ha de sakkunniga ansett en omläggning av reglerna för avlöning under ferietid vara erforderlig.

De sakkunnigas förslag bygger på den principen, att tjänstledighet icke skall omfatta ferietid och att sålunda oavkortad avlöning skall utgå under ferierna, så vida icke avdrag å avlöning skall ske enligt särskild föreskrift i reglementet. Då skolstyrelserna redan enligt nu gällande reglemente endast i ringa omfattning låtit tjänstledighet även omfatta ferierna, kan regeln sägas i sak ansluta sig till gällande praxis. Den medför därtill fördelen av enhetlighet på förevarande område. De fall, då avdrag skall ske, ha emellertid gjorts så omfattande, att lärarna enligt förslaget komma att få vidkännas löneminskning under ferietid i större omfattning än som nu äger rum.

Enligt den första avdragsregeln skall A-avdrag ske under ferietid, där läraren under två på varandra följande terminer icke under minst 60 dagar tjänstgjort å sin egen befattning eller fullgjort annan angiven tjänstgöring. Det har ansetts rimligt, att lärare för att komma i åtnjutande av oavkortad lön under ferie skall ha tjänstgjort en icke allt för kort tid under de två närmast föregående terminerna. I civila avlöningsreglementet 55 § 9 mom. 10 punkten saknas en dylik tidsbestämning, vilket medfört att en även mycket kortvarig tjänstgöring under två terminer berättigar till oavkortad lön under därpå följande ferie. De sakkunniga anse, att föreskriften om 60 tjänstgöringsdagar även bör införas i civila avlöningsreglementet.

Vidare har ansetts erforderligt, att skolöverstyrelsen vid lärares tjänstledighet på grund av enskilda angelägenheter mer än 120 dagar av ett läsår skall äga besluta om avdrag å avlöningen under därpå följande ferier. Bestämmelsen anknyter till föreskriften i 22 § 2 mom. i gällande reglemente angående tjänstledighet av angivet slag mer än 120 dagar.

De föreslagna båda reglernas verkningar för lärare med avlöning även under ferietid jämfört med nuvarande bestämmelser framgå av följande exempel.

Vid tjänstledighet till följd av *sjukdom* förekomma enligt nu gällande regler i stor utsträckning att lärare, som är permanent sjuk, år efter år erhåller oavkortad lön under ferietid. Enligt förslaget skulle lärare vid sådan tjänstledighet redan efter två terminer få vidkännas A-avdrag under ferierna. Denna anordning kan, enligt av de sakkunniga verkställd utredning, beräknas medföra besparingar för statsverket å i runt tal 100,000 kronor om året.

Är lärare på grund av *kommittéuppdrag* tjänstledig helt läsår, skall han enligt 22 § 3 punkten i gällande reglemente avstå hela den å redovisningsåret belöpande lönen. Denna torde dock ersättas enligt grunderna för § 6 i kungörelsen den 29 augusti 1921 (nr 517) med vissa bestämmelser angående kommittéer.

Enligt förslaget skulle han uppbära oavkortad lön under ferietiden, oavsett om kommittéuppdraget då pågår eller ej. Någon ändring i den totala ersättningen innebär ej detta, då i stället ersättningen för mistade löneförhöjningar minskas i motsvarande grad.

Vid tjänstledighet mer än 120 dagar av ett läsår för *enskilda angelägenheter*, däri inbegripet uppehållande av statlig tjänst och lärartjänst vid högre kommunal skola eller fortsättningsskola skall, som nämnts, skolöverstyrelsen pröva om avdrag å lön skall ske för ferietid närmast efter ledigheten.

Om exempelvis lärare åtnjuter tjänstledighet för *enskilda angelägenheter* från den 1 april till vårterminens slut (mindre än 120 dagar), äger han sålunda åtnjuta oavkortad lön under de därpå följande sommarferierna. Samma lärare kan även få tjänstledighet av samma anledning från den därpå följande höstterminens början intill den 1 december (mindre än 120 dagar) utan att detta inverkar på hans rätt till oavkortad lön under de därpå följande julferierna. Utsträcker däremot lärarens tjänstledighet till att omfatta hela höstterminen, skall skolöverstyrelsen besluta om avdrag å lön under sistnämnda ferier.

20 §. Tjänstgöringshinder. Avstängning från tjänstgöring m. m.

1 mom. Första stycket angående lärares rätt att uppbära oavkortad lön vid inställande av undervisning på grund av smittsam sjukdom motsvarar 16 § 2 punkten i gällande reglemente för lärarna samt 55 § 9 mom. 9 punkten 2 stycket i civila avlöningsreglementet. Beträffande återläsningsskyldighet stadgas i 5 § 4 mom.

Andra stycket, som behandlar tjänstgöringshinder på grund av krig, krigsfara eller därmed sammanhängande förhållanden, ersätter punkt 9 i kungörelsen med provisoriska avlöningsbestämmelser under budgetåret 1941/42 för ifrågavarande lärare (nr 448/1941). Medan sistnämnda bestämmelse endast hänvisar till vad i sådant fall därom varder särskilt stadgat, har i förslaget intagits föreskrift att bestämmelserna i första stycket skola tillämpas, där ej Kungl. Maj:t annorlunda föreskriver.

2 och 3 mom. Motsvarande bestämmelser finnas i civila avlöningsreglementet 18 § och i 23 § gällande reglemente för lärarna.

Beträffande tillämpningen av stadgandet i 2 mom. första stycket torde få framhållas, att vid prövning av frågan, huruvida lärare må uppbära någon del av lönen hänsyn i första hand bör tagas till den omständigheten, huruvida läraren är familjeförsörjare eller eljest har försörjningsplikt mot anhöriga. I regel torde dock lärare böra under tiden vidkännas minst B-avdrag, för så vitt ej alldeles särskilda skäl motivera mindre avdrag. Lärare, som avstängs

från tjänstgöring, bör förpliktas avstå övriga med tjänsten förenade förmåner, exempelvis sjukvårdsförmånerna.

Har lärare fått behålla någon del av lönen, skall han givetvis i vanlig ordning därå vidkännas tjänste- och familjepensionsavdrag.

I tredje stycket av 2 mom. har i anslutning till § 7 kungörelsen den 22 februari 1935 (nr 52) angående skyldighet för lärare att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning intagits uttrycklig föreskrift, att frågan om avlöning prövas av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Fasta lönetillägg och särskilda ersättningar.

21 §. Kallortstillägg.

I stället för bestämmelserna om kallortstillägg i 15 § avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor gälla enligt kungörelsen nr 448/1941 punkt 3 redan för närvarande motsvarande föreskrifter som i 20 § civila avlöningsreglementet. Förslaget innebär icke någon ändring i detta hänseende.

I fråga om de orter, å vilka kallortstillägg skall utgå, och dessa orters fördelning å de olika kallortsklasserna gäller kungörelsen den 15 juni 1939 (nr 425) med vissa bestämmelser angående kallortstillägg.

22 §. Språktillägg.

Enligt kungörelsen den 13 juni 1941 (nr 466) angående särskilt lönetillägg (språktillägg) åt vissa lärare vid folkskoleväsendet inom rikets nordligaste gränsorter åtnjuta lärare i första och andra årsklasserna vid folkskola, mindre folkskolor eller småskola inom vissa i kungörelsen angivna orter språktillägg å 150 kronor för år räknat. Det har ansetts lämpligt att i reglementet intagas bestämmelser om språktilläggets storlek, medan det bör ankomma på Kungl. Maj:t att i särskild kungörelse ange grunderna för stadgandets tillämplighet.

Rörligt tillägg beräknas för närvarande även å språktillägget. Under 25 § här nedan föreslås emellertid att rörligt tillägg ej vidare skall utgå å språktillägget.

23 §. Ersättning för utsträckt undervisning.

Lärare, som meddelar undervisning utöver föreskrivet antal veckotimmar erhåller redan enligt gällande bestämmelser ersättning för det överskjutande antalet timmar efter samma grunder som timplärare. Någon uttrycklig föreskrift härom finnes dock icke. De sakkunniga ha ansett lämpligt att införa en sådan föreskrift i likhet med vad som skett i civila avlöningsreglementet 55 § 9 mom. 16 punkten.

24 §. Flyttningserättning.

Ordinarie tjänsteman, å vilken civila avlöningsreglementet är tillämpligt, äger jämlikt 24 § i nyssnämnda reglemente i vissa fall åtnjuta flyttningser-

sättning. Sådan ersättning utgår, då tjänstemannen utan egen ansökan eller därom uttryckt önskan förflyttats från en stationeringsort till en annan eller där han vid övergång från icke-ordinarie till ordinarie tjänst eller till följd av befordran eller förordnande att uppehålla annan tjänst nödgats flytta till annan ort eller eljest fått sig ålagt att byta bostad. Ersättning för flyttningskostnad utgår enligt de särskilda bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t.

Vad nu sagts gäller ock i fråga om tjänsteman, som förflyttats eller befordrats till ordinarie befattning, å vilken civila avlöningsreglementet icke äger tillämpning, eller vilken förordnats att uppehålla sådan befattning, så ock i fråga om tjänsteman, som från dylik befattning befordrats till eller förordnats å tjänst, som i reglementet avses.

Enligt civila icke-ordinariereglementet (20 § 3 mom.) äger jämväl extra ordinarie tjänsteman, som utan egen ansökan eller därom uttryckt önskan förflyttats från en stationeringsort till en annan eller som vid övergång från annan anställning i statens tjänst till extra ordinarie befattning eller till följd av förordnande att innehava eller uppehålla högre befattning fått annan stationeringsort sig anbefalld och fördenskull nödgats flytta till annan ort eller som eljest fått sig ålagt att byta bostad, att uppbära ersättning för flyttningskostnad enligt de grunder, som gälla för ordinarie tjänstemän.

Beträffande folk- och småskollärare åter utgår enligt nu gällande bestämmelser (avlöningsreglementet 12 §) skälig ersättning för flyttningskostnad endast då ordinarie lärare enligt Kungl. Maj:ts bestämmande förflyttats till annan lärarbefattning inom undervisningsväsendet. Sådan förflyttning skall ske, då så erfordras för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest med hänsyn till undervisningsväsendets bästa synnerliga skäl härtill äro.

I stort sett enahanda bestämmelser gälla i fråga om ordinarie lärare vid det högre kommunala skolväsendet.

Skillnaden i nuvarande bestämmelser i här förevarande avseende mellan å ena sidan statens tjänstemän och andra sidan lärare vid det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet kan enklast uttryckas så, att statstjänstemän äga uppbära flyttningsersättning icke blott vid s. k. tvångsförflyttning utan även vid av befordran orsakad flyttning, under det att kommunalt anställda lärare åtnjuta flyttningsersättning, endast där förflyttningen är motiverad av andra intressen än befattningshavarens.

De sakkunniga ha övervägt, huruvida rätten till flyttningsersättning för kommunalt anställda lärare borde vidgas, på sätt gäller för tjänstemän inom den allmänna civilförvaltningen. Rent principiellt synas inga hinder för en dylik utsträckning av rätten till flyttningsersättning föreligga. De sakkunniga ha dock icke kunnat undgå att finna, att en dylik utsträckning skulle, särskilt vad folkskoleväsendet beträffar, innebära icke obetydliga utgifter samt ett omfattande administrativt arbete. Redan detta är ägnat att bjuda till varsamhet vid utvidgning till nya befattningshavargrupper av den förmån, det här gäller. Men härtill kommer — och detta skäl har för de sakkunniga varit avgörande — att, enligt vad de sakkunniga under hand er-

farit, utredning är ifrågasatt angående ändrade bestämmelser beträffande rätten till flyttningsersättning för vissa statens befattningshavare samt beträffande ersättningens storlek. Med hänsyn härtill anse de sakkunniga, att frågan om vidgad rätt till flyttningsersättning för lärare vid det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet icke för närvarande bör upptagas till prövning. De sakkunniga föreslå alltså ingen ändring beträffande rätt till flyttningsersättning för av utredningsuppdraget berörda lärargrupper.

I förevarande sammanhang anse sig de sakkunniga böra något närmare beröra frågan, under vilka omständigheter flyttningsersättning bör utgå. Att dylik ersättning skall tillerkännas sådana lärare, som på grund av indragning av övertalig lärartjänst inom ett skoldistrikt förflyttas till annat distrikt, anse de sakkunniga självklart. Det förekommer emellertid icke sällan, att Kungl. Maj:t beslutar förflyttning av lärare, där beslutet är grundat på en framställning av vederbörande lärare och motiverat av hälso- eller andra liknande skäl. I dylika fall bör, enligt de sakkunnigas mening, flyttningsersättning icke utgå. Det naturliga synes vara att draga gränsen så, att där en förflyttning medger indragning av övertalig lärartjänst, flyttningsersättning skall utgå. Däremot torde dylik ersättning icke böra tillerkännas sådana lärare, som efter egen ansökan erhålla förflyttning genom beslut av Kungl. Maj:t, och där förflyttningen ej medför någon ekonomisk fördel för statsverket utan är väsentligen motiverad av andra skäl.

Rörligt tillägg.

25 §. Allmänna bestämmelser för rörligt tillägg.

Bestämmelserna om rörligt tillägg gälla sedan den 1 juli 1939 även för lärare inom folkskoleväsendet. Av de i 29 § 1 mom. civila avlösningsreglementet uppräknade olika avlösningsförmåner, varå rörligt tillägg beräknas, ha de sakkunniga i reglementsförslaget endast upptagit lönen.

Beträffande lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare skall givetvis rörligt tillägg beräknas å hela den lön, som de åtnjuta enligt 8 § 1 mom. andra stycket.

Enligt kungörelsen nr 466/1941 § 2 skall språktillägg anses tillhöra lönen, varför rörligt tillägg för närvarande utgår å detsamma. Enligt de sakkunnigas mening är emellertid språktillägget av sådan natur, att rörligt tillägg ej bör utgå därå.

26 §. Grunder för rörligt tillägg.

Bestämmelsen överensstämmer helt med 30 § i civila avlösningsreglementet.

27 §. Beräkning av rörligt tillägg.

I jämförelse med civila avlösningsreglementet 31 § föreligger för lärare inom folkskoleväsendet den olikheten, att rörligt tillägg även beräknas å i

avlöningen ingående öretal, som överskjuter fullt krontal, samt att tillägget icke jämkas till närmaste femtal ören. Denna olikhet motiveras med, att rörligt tillägg liksom de avlöningsförmåner, varå tillägget beräknas, utgå månadsvis till lärarna, medan statsbidraget till skoldistriktet beräknas å de i reglementet angivna eller med ledning därav beräknade årsbeloppen av nämnda förmåner. Varje jämkning av det rörliga tilläggets månadsbelopp skulle på grund härav innebära, att summan av månadsbeloppen skulle avvika från det statsbidrag, som kan erhållas.

Uträkningen på öret när av det rörliga tillägget har emellertid visat sig vara tidskrävande. Dessutom kunna de tabeller för rörligt tillägg, som utfärdas i anslutning till civila avlöningsreglementet, icke utan vidare komma till användning. Med anledning härav ha de sakkunniga till prövning upptagit frågan, huruvida icke en förenkling i detta hänseende skulle vara möjlig. De sakkunniga ha därvid utgått från, att en ändring i nuvarande anordning med statsbidragets beräkning å avlöningsförmånernas årsbelopp icke bör komma ifråga. Det skulle nämligen medföra en icke rimlig ökning av skoldistriktets arbete, därest statsbidragsrekvisitioner skulle grunda sig direkt på skoldistriktets avlöningslistor för varje månad. Dessutom skulle de statliga myndigheternas kontroll i hög grad försvåras.

Om emellertid civila avlöningsreglementets beräkningsgrunder tillämpades, oaktat statsbidraget beräknas årsvis, skulle detta leda till följande resultat. Regeln att rörligt tillägg jämkas till närmaste femtal ören, kan knappast medföra någon nämnvärd skillnad mellan utbetalade månadsbelopp av rörligt tillägg och statsbidraget, då jämkningarna i samma utsträckning torde ske till högre och lägre belopp. Däremot innebär regeln, att rörligt tillägg ej beräknas å öretal, som överskjuter fullt krontal, att det månadsvis utbetalade beloppet kommer att bli något lägre än statsbidraget. Om man räknar med att det överskjutande öretalet, utöver fullt krontal av lönen, för varje lärare och månad är i medeltal 50 öre, skulle detta innebära, att rörligt tillägg icke utgick å ett årligt lönebelopp av omkring ($0.50 \times 12 \times 27\,000 =$) 162 000 kronor. Rörligt tillägg och kristillägg å nämnda belopp beräknat efter sista halvåret 1941 gällande grunder (23 procent) utgör i runt tal 37 000 kronor, vilket belopp sålunda skoldistriktet årligen skulle uppbära av statsmedel utan att hava utbetalat motsvarande belopp till lärarna. Denna vinst skulle emellertid icke medföra någon ökad utgift för statsverket, då statsbidraget alltså är avsett att utgå å lönsens årsbelopp.

I princip bör givetvis gälla, att statsbidraget icke skall överstiga skoldistriktets faktiska kostnader. Tillämpas civila avlöningsreglementets bestämmelser beträffande rörligt tillägg, äro emellertid de belopp, varmed statsbidraget kan överstiga nämnda kostnader, obetydliga. Därtill kommer att den förenkling av det administrativa förfarandet, som dessa regler skulle innebära jämfört med nuvarande eller andra tänkbara anordningar, torde medföra besparingar för det allmänna, som äro vida större än det belopp, varmed det årliga statsbidraget överstiger skoldistriktets faktiska kostnader.

Med hänsyn till det anförda ha de sakkunniga i reglementsförslaget intagit bestämmelserna om jämkning av det rörliga tilläggets månadsbelopp.

Bestämmelsen i civila avlöningsreglementet, att rörligt tillägg ej beräknas å belopp, varmed månadsavlöningen överstiger 900 kronor, har ej medtagits, då den knappast torde bliva tillämplig å förevarande område.

Sjukvård och begravningshjälp.

28 §. Allmänna bestämmelser om sjukvård och begravningshjälp. Ersättning av statsmedel.

1 mom. I den allmänna motiveringen ha de sakkunniga framlagt förslag att de sjukvårdsförmåner, som utgå enligt civila avlöningsreglementet, med vissa avvikelser även skola tillkomma lärare inom folkskoleväsendet.

Föreskrifterna i förevarande moment överensstämma med bestämmelserna i 32 § 1 mom. nämnda reglemente. Dock ha vissa jämkningar blivit nödvändiga i första stycket. Sålunda har föreskriften i civila avlöningsreglementet att »vid sjukdom erhåller tjänsteman på statens bekostnad läkarvård jämte läkemedel» ersatts med bestämmelsen att »vid sjukdom erhåller lärare av statsmedel ersättning för kostnader för läkarvård jämte läkemedel». Det är nämligen avsett att läraren själv skall bekosta sjukvården och därefter i viss utsträckning erhålla ersättning av statsmedel för sina utgifter, medan inom den civila statsförvaltningen sjukvården utan kostnad för den sjuke i första hand ombesörjes av särskilda av staten avlönade verksläkare.

Vidare har ett tillägg till första stycket gjorts, att ersättning av statsmedel endast skall medgivas i den mån förmånerna icke utgå enligt olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser. På grund av sistnämnda föreskrift kommer frågan om ersättning för läkarvård och läkemedel m. m. vid olycksfall i tjänsten vanligen att helt regleras genom den försäkringsinrättning, där skoldistriktet har försäkring enligt olycksfallsförsäkringslagen. Endast i de fall, då ersättning för vården anses böra utgå med större belopp än som kan utgå enligt olycksfallsförsäkringslagen, eller om ersättning i visst fall ej utgår enligt nämnda lag, kan ersättning av statsmedel komma i fråga.

2 mom. Ersättning av statsmedel skall endast utgå för läkarvård och läkemedel m. m., som läraren erhållit i enlighet med föreskrifterna i reglementet. Annan läkarvård har läraren att själv bekosta. Även i fråga om den sjukvård, för vilken ersättning enligt reglementet kan utgå, skall dock läraren själv svara för en del av kostnaderna. Vid sjukhusvård utgår sålunda som regel ersättning endast med belopp motsvarande hälften av den för sjukhuset fastställda avgiften för vård å allmän sal. Kostnader för specialistvård ersätts som regel till tre fjärdedelar, medan kostnader för behandling med bad, massage, elektricitet, het luft m. m. som regel endast ersätts till hälften. Av den sålunda reducerade ersättningen skall läraren dessutom enligt de sakkunnigas förslag själv svara för en kostnad av ethundra kro-

nor för redovisningsår räknat. Om en lärare ett redovisningsår såsom enda kostnad för sjukvård haft en utgift av tvåhundra kronor för vård å allmän sal å allmänt sjukhus, är han sålunda icke berättigad till någon ersättning av statsmedel, då hälften av kostnaden, ethundra kronor, varmed ersättning i och för sig skulle utgå, just uppgår till det belopp, för vilket läraren själv skall svara.

4 och 5 mom. Motsvarande bestämmelser finnas i civila avlöningsreglementet 32 § 2 och 3 mom.

29 §. Tjänsteläkare.

I den allmänna motiveringen ha de sakkunniga framhållit svårigheten att inom folkskoleväsendet med dess över hela landet spridda lärarkår inrätta en verksläkarorganisation motsvarande den, som finnes för tjänstemännen inom civila statsförvaltningen. För att skapa garantier mot missbruk och för att begränsa statsverkets utgifter ha emellertid de sakkunniga ansett sig böra inskränka lärarnas rätt att själva välja läkare. Enligt förslaget äger lärare hänvända sig till tjänsteläkare i egentlig bemärkelse d. v. s. provinsialläkare, extra provinsialläkare, stadsläkare, köpingsläkare och municipalläkare, samt till skolläkare och sjukhuspolikliniker. För att erhålla en enhetlig beteckning ha dessa läkare i reglementet benämnts tjänsteläkare.

Av tjänsteläkarna torde endast provinsialläkare och extra provinsialläkare på grund av allmänna bestämmelser vara skyldiga att meddela lärarna läkarvård mot fastställd taxa. De sakkunniga utgå emellertid från att i den mån skyldighet att meddela läkarvård icke åligger andra tjänsteläkare, de likväl som regel komma att meddela sådan vård mot arvoden icke alltför mycket överstigande provinsialläkartaxan. Likaledes torde tjänsteläkarna, även om någon generell skyldighet icke föreligger, som regel vara villiga utfärda erforderliga läkarintyg och attester mot skäligt arvode.

Skulle i något fall lärare icke kunna erhålla vård eller intyg av närmaste tjänsteläkare, bör han vara berättigad till skälig ersättning, även om han anlitar annan läkare.

30 §. Läkarvård och läkarintyg.

Bestämmelsen motsvarar 34 § 1 mom. i civila avlöningsreglementet. I 34 § 2 mom. av nämnda reglemente stadgas, att läkarintyg, som i tjänsten åberopas skall vara utfärdat av verksläkaren, samt att denne skall attestera av andra läkare eller tandläkare utfärdade räkningar. En motsvarande bestämmelse har icke ansetts böra införas i förevarande reglemente. För erhållande av tjänstledighet på grund av sjukdom, behöver sålunda läraren icke åberopa intyg av tjänsteläkare. Vänder sig läraren till annan läkare, måste han emellertid själv bekosta vården. Attest av tjänsteläkare å andra läkares eller tandläkares kostnadsräkningar har ej heller ansetts erforderligt, då räkningarna skola granskas av skolöverstyrelsen innan utbetalning äger rum.

31 §. Sjukhusvård.

Bestämmelserna överensstämja med 35 § i civila avlöningsreglementet. Prövningen av frågan, huruvida ersättning för vård å halvskilt och enskilt rum må utgå, skall dock avgöras endast med hänsyn till den sjukets tillstånd, och icke med hänsyn till andra särskilda förhållanden.

32—35 §§. Specialistvård. Läkemedel. Bad, massage m. m. Resor och sjuktransporter.

Motsvarande bestämmelser återfinnas i civila avlöningsreglementet 36—39 §§.

Beträffande ersättning för resor må framhållas, att till resekostnad givetvis icke skall hänföras kostnad för uppehälle under resan eller under vistelsen å annan ort för konsultation eller behandling i annan mån än som följer av bestämmelserna i 31 § angående ersättning för sjukhusvård.

Därest lärare vistas å badanstalt för genomgående av badbehandling, är det icke avsett, att inskrivnings- eller brunnsavgifter o. dyl. skola ersättas av statsmedel.

36 §. Begravningshjälp.

Förevarande bestämmelse överensstämmer med 40 § 1 mom. i civila avlöningsreglementet. Enligt 25 § i gällande reglemente utgår däremot vid ordinarie lärares död begravningshjälp med 500 kronor, oavsett om läraren efterlämnar familjepensionsberättigade anhöriga eller ej.

2 och 3 momenten av 40 § i civila avlöningsreglementet ha icke medtagits i förevarande reglementsförslag, då de knappast torde bliva tillämpliga å lärare inom folkskoleväsendet.

Tjänstebostad m. m.**37 §. Skyldighet att mottaga tjänstebostad.**

Stadgandet överensstämmer helt med 13 § i gällande reglemente för läraren.

I 41 § civila avlöningsreglementet stadgas skyldighet för tjänsteman att bebo tjänstebostad. Härvid avses med tjänstebostad lägenhet, vars upplåtande åt viss tjänsteman finnes påkallat ur tjänstesynpunkt. Tjänstebostadsbegreppet inom folkskoleväsendet är emellertid av annan innebörd. Ur tjänstesynpunkt är det knappast påkallat, att lärare bebor just tjänstebostaden, men för skoldistriktet är det av vikt, att de erhålla ersättning för de tjänstebostäder, de uppfört för lärarnas räkning. I 13 § gällande reglemente åläggas också lärare endast skyldighet att mottaga men icke att bebo anvisad tjänstebostad. En liknande bestämmelse finnes i civila avlöningsreglementet 63 § 8 mom. beträffande tjänstebostad för rektorer.

38 §. Hyresavdrag.

1 mom. Stadgandet överensstämmer i sak med 14 § första stycket i gällande reglemente, men har omformulerats. Dessutom har från 3 § i tilläggsbestämmelserna till nämnda reglemente intagits föreskriften, att ersättningen för tjänstebostad skall erläggas i efterskott. Vidare har sagda ersättning erhållit beteckningen hyresavdrag för att den vid rekvisition av statsbidrag tydligare än nu är fallet skall skiljas från det tjänstebostadsbidrag, som av statsmedel utgår till skoldistriktet.

2 mom. Bestämmelserna äro av samma innehåll som 14 § andra — femte styckena i gällande reglemente men ha något omformulerats, medan hyresavdragens belopp överensstämma med de i kungörelsen nr 448/1941 intagna beloppen.

39 §. Avträdande av tjänstebostad m. m.

De sakkunniga ha ansett det lämpligt att föreskrifterna i 11 § 1 punkten boställsordningen angående avträdande av tjänstebostad m. m. oförändrade intagas i folkskolans avlöningsreglemente. En motsvarande bestämmelse men med i sak delvis avvikande regler finnes i 43 § civila avlöningsreglementet.

4 kap. Extra ordinarie lärare.

40 §. Löneklassplacering.

1 och 2 mom. För extra ordinarie lärare skola vid placering i löneklass i huvudsak gälla samma regler som för ordinarie lärare. I första momentet hänvisas också till bestämmelserna för ordinarie lärare i fråga om begynnelselön och villkoren för löneklassuppflyttning.

Andra momentet innehåller bestämmelser, huru placering i löneklass skall ske, då lärare före tillträdet av extra ordinarie tjänst innehaft annan sådan tjänst. Avbrott i anställningen inom undervisningsväsendet utesluter icke stadgandets tillämpning, under förutsättning att under tiden, mellan senaste extra ordinarie anställning och den nya anställningen såsom extra ordinarie icke föreligger någon anställning såsom extra inom folkskoleväsendet. Bestämmelserna leda till samma resultat som regeln i tredje momentet av paragrafen. Andra momentet är emellertid avsett att bereda skoldistriktet den fördelen, att de för sitt beslut om placering i löneklass endast behöva inhämta uppgift om lärarens senaste löneklassplacering i det skoldistrikt, där han senast hade extra ordinarie anställning. Vid tillämpning av tredje momentet skall däremot uppgift föreligga om all tidigare tjänstgöring inom folkskoleväsendet m. m. efter avlagd vederbörlig examen. Redan enligt gällande bestämmelser torde emellertid i stor utsträckning utan närmare undersökning ha godtagits den placering i löneklass, som skett inom annat distrikt.

För ordinarie lärare finnes en motsvarande regel i 13 § 1 mom.

3 mom. Motsvarande bestämmelser finnas i 26 § 2 punkten andra stycket och 10 § i gällande reglemente. Förevarande moment vinner framför allt

tillämpning, då lärare närmast efter extra anställning inom folkskoleväsendet vinner extra ordinarie sådan anställning. I den allmänna motiveringen (sid. 80) ha de sakkunniga framlagt skälen för införandet av tre års avdrag beträffande tillgodoräkning av tjänstgöring såsom extra lärare.

4 mom. Stadgandet överensstämmer med föreskrifterna i 13 § 4 mom. för ordinarie lärare.

41 §. Tjänstledighet.

Enligt gällande reglemente äro extra ordinarie lärare vid tjänstledighet på grund av sjukdom eller militärtjänst tillförsäkrade mindre förmåner än ordinarie lärare. I övrigt tillämpas emellertid vid tjänstledighet samma bestämmelser för ordinarie och extra ordinarie lärare. Inom civila statsförvaltningen inta däremot extra ordinarie en sämre ställning än de ordinarie vid ett flertal olika slag av tjänstledighet. De sakkunnigas förslag ansluter sig i huvudsak till sistnämnda bestämmelser, som återfinnas i civila icke-ordinarie reglementet 12—15 §§.

Även om förslagets föreskrifter tillförsäkra de extra ordinarie mindre förmåner än de ordinarie, äro de dock i vissa avseenden gynnsammare än nu gällande bestämmelser och försämringarna äro få och av föga betydelse.

Punkt 1. Offentligt uppdrag. Bestämmelserna överensstämma helt med motsvarande föreskrifter för ordinarie i 16 § 1 punkten.

Punkt 2 och 3. Militärtjänst. Punkt 2 a)—d) och f) samt punkt 3 innehålla i sak samma bestämmelser som för ordinarie lärare medan punkt 2 e) företer avvikelse. Vid värnpliktstjänstgöring skall sålunda ordinarie lärare städse vidkännas B-avdrag, under det att för extra ordinarie lärare detta avdrag endast gäller vid landstombsbefäls- eller landstombsrepetitionsövning för landstormen tillhörande värnpliktig. I övriga fall vidkännas extra ordinarie lärare C-avdrag. Föreskriften om särskild dagersättning å 2 kronor 50 öre finnes i civila icke-ordinariereglementet under 21 § 4 mom. Enligt 29 § 2 punkten i gällande reglemente utgör dagersättningen 2 kronor.

Punkt 4. Olycksfall i tjänsten m. m. Föreskrifterna överensstämma med 13 § i civila icke-ordinariereglementet.

Enligt gällande reglemente (18 §) är extra ordinarie lärare vid sjukdom till följd av olycksfall i tjänsten berättigad till oavkortad lön utan tidsbegränsning, medan tiden enligt förslaget inskränkes till 1 år, varefter A-avdrag skall ske, där ej skolöverstyrelsen annorlunda beslutar. Vidare har av sådant olycksfall orsakad förlust av arbetsförmågan jämförts med sjukdom och nu gällande särbestämmelser i detta hänseende bortfallit. Rätten till avlöning kvarstår endast så länge anställningen varar. Upphör denna, kan läraren icke göra anspråk på någon avlöning, även om sjukdomstillstånd efter olycksfall i tjänsten kvarstår. Huruvida invalidpension kan utgå, prövas med ledning av pensionsförfattningarna. I övrigt få de sakkunniga hänvisa till specialmotiveringen till 16 § 5 punkten.

Punkt 5. Sjukdom. Enligt 28 § i gällande reglemente äger extra ordinarie lärare vid tjänstledighet på grund av sjukdom åtnjuta avlöning med avdrag motsvarande A-avdrag högst 180 dagar av ett och samma läsår eller, där läraren lider av sjukdom såväl vid utgången av ett läsår som vid ingången av närmast följande läsår, under sammanlagt högst 180 dagar i en följd, tiden mellan ifrågavarande läsår ej inräknad. Därefter skall läraren avstå hälften av honom eljest tillkommande löneförmåner.

Den föreslagna bestämmelsen motsvarar föreskrifterna i 13 § 1 mom. civila icke-ordinariereglementet. Emellertid har icke upptagits någon föreskrift om sammanräknande av sjukdomsperioder för olika redovisningsår. Som regel torde nämligen extra ordinarie lärare, som är tjänstledig på grund av sjukdom längre tid än ett läsår, icke kunna påräkna fortsatt anställning. Med hänsyn härtill har det icke heller ansetts erforderligt att i 42 § 1 mom. föreskriva större avdrag än A-avdrag under ferietid, oaktat skolöverstyrelsen kan besluta om större avdrag vid sjukledighet under läsåret. Som ovan under specialmotiveringen till 18 och 19 §§ framhållits skall tjänstledighet icke avse ferietid.

Punkt 6. Tvångsvis anordnad läkarundersökning. Bestämmelsen motsvarar helt 16 § 7 punkten för ordinarie lärare.

Punkt 7. Svag hälsas vårdande. Bestämmelsen motsvarar 14 § 2 mom. i civila icke-ordinariereglementet. För ordinarie lärare (16 § 8) föreslås rätten till B-avdrag vara utan tidsbegränsning medan enligt gällande reglemente (19 § c) såväl ordinarie som extra ordinarie lärare kunna erhålla tjänstledighet högst 30 dagar med avdrag motsvarande A-avdrag för vårdande av svag hälsa i omedelbart sammanhang med föregående tjänstledighet på grund av sjukdom.

Punkt 8. Havandeskap eller barnsörd. Bestämmelsen överensstämmer med 16 § 9 punkten för ordinarie lärare.

Punkt 9. Enskild angelägenhet. Punkten a) motsvarar 52 § 4 mom. 10 punkten i civila icke-ordinariereglementet. Rätten till tjänstledighet har dock begränsats till samma studier och arbete som för ordinarie lärare. Punkten b) innehåller samma bestämmelse som för ordinarie lärare 16 § 10 punkten c) med den inskränkningen att rätten till tjänstledighet omfattar endast 10 dagar. För enskild angelägenhet av vikt föreslås tjänstledighet med B-avdrag högst 10 dagar av ett och samma redovisningsår liksom för extra ordinarie statstjänstemän. Ordinarie lärare äga rätt till 15 dagars dylik ledighet.

42 §. Avlöning under ferier.

Bestämmelserna överensstämmer med föreskrifterna i 18 och 19 §§ för ordinarie lärare.

43 §. Övriga bestämmelser för extra ordinarie lärare.

I förevarande paragraf angivas de bestämmelser för ordinarie, som skola äga motsvarande tillämpning å extra ordinarie och som ej tidigare behandlats i annat sammanhng. Jämfört med gällande föreskrifter innebär förslaget utvidgningar av de extra ordinarie lärarnas avlöningsförmåner i två hänseenden. Dels tillförsäkras de sjukvårdsförmåner och dels äger avliden extra ordinarie lärares efterlevande enligt 39 § andra stycket rätt att kvarbo i tjänstebostaden viss tid, vilket för närvarande icke är fallet.

5 kap. Extra lärare.

44 §. Löneklass och ortsgrupp.

Enligt gällande reglemente 26 och 32 §§ uppbära vikarierande lärare lön för varje dag av läsåret med $\frac{1}{273}$ av det för vederbörande löneklass och ortsgrupp fastställda lönebeloppet. De sakkunniga ha ansett det lämpligare att redan i löneplanen för de extra angiva de dagbelopp, vartill de under sin anställningstid äro berättigade. Dagbeloppen utgöra $\frac{1}{273}$ av årslönebeloppen för samma löneklasser och ortsgupper i löneplan L, avrundade till närmaste tioörestal.

Extra lärare skall givetvis icke erhålla någon avlöning under ferietid. Å dagbeloppen skall rörligt tillägg och kristillägg utgå.

45 §. Löneklassplacering.

Bestämmelserna om löneklassplacering överensstämma i princip med dem, som gälla för ordinarie och extra ordinarie lärare.

I andra momentet har dock endast angivits det antal tjänstgöringsdagar, som erfordras för uppflyttning i löneklass, varvid detta antal upptagits till 615 dagar motsvarande fyra femtedelar av den kortaste årliga lästiden under tre läsår ($\frac{4}{5} \times 256 \times 3 = 614.4$). Detta innebär en fördel jämfört med nuvarande regler för vikarierande lärare. För att dessa skola kunna uppflyttas i löneklass kräves nämligen en sammanlagd tid att tillgodoräkna av tre år d. v. s. minst ($3 \times 242 =$) 726 dagar. Därtill kommer att för närvarande icke må tillgodoräknas mer än 242 dagar för något redovisningsår. I förslaget saknas en liknande begränsning.

Vid tillträdande av extra tjänst skall läraren vid tillgodoräkning av tidigare anställning inom folkskoleväsendet icke behöva vidkännas något avdrag i motsats till ordinarie och extra ordinarie lärare. Tillgodoräkning skall avse även eventuellt tidigare anställning såsom extra ordinarie eller ordinarie lärare, förutsatt dock, att icke avbrott å mer än tre år i följd förelegat i lärarens anställning inom undervisningsväsendet.

46 §. Tjänstledighet.

1 och 2 mom. Förevarande stadganden motsvara 33 § och 52 § 4 mom. 16 punkten i civila icke-ordinariereglementet. I likhet med i 16 § 5 punkten och 41 § 4 punkten av förslaget ha dock bestämmelserna om olycksfall i tjänsten samt våld eller annan misshandel sammanförts, varjämte föreskriften om oavkortad lön vid yrkessjukdom icke medtagits.

3 mom. Motsvarande bestämmelse finnes i civila icke-ordinariereglementet 35 §.

47 §. Övriga bestämmelser för extra lärare.

Förevarande bestämmelser innebära icke några principiella avvikelser från vad som nu gäller för vikarierande lärare. Emellertid ha vissa mindre jämkningar vidtagits. Sålunda ha kallortstillägget, språktillägget och hyresavdraget bestämts till visst belopp för dag.

6 kap. Timplärare och pensionerade lärare.

48 §. Timplärare.

Timpläraryrsvetet utgör för närvarande för varje veckotimme i runt tal $\frac{1}{30}$ av begynnelseårslönen till extra ordinarie och vikarierande lärare, varvid rörligt tillägg och kristillägg icke inräknats. Sådana tillägg utgå icke heller å timpläraryrsvetet. Där undervisningen är att betrakta såsom lärarens huvudsakliga sysselsättning eller förvärvskälla, kan dock utgå ett högre arvode, motsvarande omkring 9 procent förhöjning av det lägre arvodet (jfr kungörelsen nr 448/1941, 10 punkten, samt proposition nr 65 till urtima riksdagen 1940, sid. 4 och 16 och samma riksdags skrivelse nr 87).

Det har visat sig medföra stora svårigheter att avgöra, i vilka fall det högre eller det lägre arvodet skall utgå. Av bland annat denna anledning vilja de sakkunniga förorda, att arvodet liksom tidigare var fallet göres enhetligt, oavsett om undervisningen är att betrakta såsom lärarens huvudsakliga sysselsättning eller icke. I övrigt bör däremot arvodet beräknas efter hittills tillämpade grunder.

Då rörligt tillägg icke utgår å arvodet och man sålunda har att räkna med att arvodesbeloppen tid efter annan böra ändras, ha de sakkunniga ansett lämpligt, att dessa arvoden jämte avlöningsbestämmelser i övrigt, som ej omförmälas i första kapitlet, utfärdas av Kungl. Maj:t i särskild kungörelse.

49 §. Pensionerade lärare.

Beträffande förevarande stadgande hänvisas till den allmänna motiveringen.

7 kap. Lönenämnd.

Stadgandet i 50 § angående lönenämnd är likalydande med 65 § i civila avlöningsreglementet.

8 kap. Reglementets tillämplighet m. m.

1 mom. Bestämmelsen i 51 § 1 mom. a) har tillkommit i anledning av ett uttalande av riksdagen den 6 juni 1941 (skrivelse nr 282) i samband med riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda provisoriska avlöningsbestämmelser för lärare vid folk- och småskolor m. fl. under budgetåret 1941/42. I skrivelsen har riksdagen framhållit, att det givetvis finge anses vara en mindre önskvärd konsekvens av den av statsmakterna medgivna valfriheten vid övergång från äldre till nyare löneregeringsbestämmelser, att densamma skulle kunna av vissa grupper befattningshavare utnyttjas för att undandraga sig den begränsning av reallönen, som genom maximeringen av dyrtidstillägg, rörligt tillägg och kristillägg införts för statstjänstemän i allmänhet och med dem i lönehänseende likställda. Riksdagen har dessutom uttalat, att de provisoriska avlöningsbestämmelserna kunde anses så nära sammanfalla med den i utsikt ställda definitiva löneregleringen för ifrågavarande personalgrupper, att friheten att välja mellan det äldre och det nyare lönesystemet väsentligen syntes böra avse övergången till de provisoriska lönebestämmelserna. Med hänsyn till det sagda har riksdagen ifrågasatt, huruvida icke för övergång till den blivande definitiva löneregleringen borde uppställas såsom förutsättning, att vederbörande befattningshavare övergått till de provisoriska bestämmelserna. Nämnade uttalande har intagits i cirkuläret den 13 juni 1941 (nr 451).

Enligt vad de sakkunniga under hand inhämtat, kvarstår endast en lärare å de avlöningsbestämmelser, som gällde före 1937 års löneroglering. Bestämmelser om avlöningsförmåner till dem, som icke vilja övergå å det nya reglementet, böra enligt de sakkunnigas mening lämpligen utfärdas av Kungl. Maj:t i samband med fastställande av den tidpunkt, före vilken anmälan till vederbörande skolstyrelse skall ske. Sådan lärare bör icke kunna påräkna avlöning enligt de provisoriska bestämmelserna för budgetåret 1941/42 utan efter de bestämmelser, som gällde före den 1 juli 1939.

Särskilda stadganden angående pensionsförmåner ha ej föreslagits, då frågan om lärarnas pensionsförmåner, enligt vad de sakkunniga inhämtat, kommer att bliva föremål för särskild utredning.

2 mom. Personlig lönefyllnad, som tillförsäkrats vissa lärare i samband med övergången till gällande reglemente för lärarna, har redan borttagits för dem, som övergått till de provisoriska avlöningsbestämmelserna för budgetåret 1941/42 (kungörelsen nr 448/1941 punkt 11).

3 och 4 mom. Stadgandena ha utarbetats i anslutning till civila avlöningsreglementet 66 § 2 och 3 mom.

Övergångsbestämmelser.

1—5 punkterna. De sakkunniga ha ansett särskilda övergångsbestämmelser erforderliga beträffande lärare, som innehaft anställning inom folkskoleväsendet under de tre sista åren före reglementets ikraftträdande eller del därav.

Dessa bestämmelser innebära att lärarna få bibehålla den löneklassplacering samt dessutom den rätt till vidare uppflyttning i löneklass, de hade före reglementets ikraftträdande. En vikarierande eller extra ordinarie manlig folkskollärare, som vid reglementets ikraftträdande var placerad i 14 löneklassen, får sålunda alltjämt bibehålla denna placering och äger dessutom rätt att framdeles uppflyttas i löneklass till högst 19 löneklassen, vare sig han tjänstgör såsom extra eller extra ordinarie lärare. Då extra ordinarie folkskollärare numera äro placerade i olika lönegrader i förhållande till lästidens längd, har dock måst införas bestämmelser av innebörd, att under den tid lärare tjänstgör såsom extra ordinarie vid skola med $36 \frac{4}{7}$ veckors årlig lästid, han skall vara placerad en löneklass lägre än eljest skulle ha varit fallet. Vid övergång efter första anställning efter reglementets ikraftträdande mellan extra ordinarie anställningar i olika lönegrader blir 40 § 2 mom. tillämplig.

Då det föreslagna reglementet innehåller nya regler för tillgodoräkning av föregående tjänstetid, ha de sakkunniga ansett det vara av vikt, att en omräkning av tjänstetid före reglementets ikraftträdande såvitt möjligt icke behöver äga rum. Genom bestämmelserna om bibehållen löneklassplacering i 1 och 2 punkterna undvikas en sådan omräkning för lärare, som bibehålla sin ordinarie eller icke-ordinarie ställning efter ikraftträdandet. Genom föreskriften i 4 punkten ha de sakkunniga avsett att förebygga, att en sådan omräkning skall äga rum, då icke-ordinarie lärare vinner ordinarie anställning. Varje tidsperiod, som tillgodoräknats för uppflyttning en löneklass före eller i samband med ikraftträdandet, skall anses utgöra tre tjänstår även om tjänstgöringen överhuvud taget icke skulle kunna tillgodoräknas enligt det nya reglementets bestämmelser.

Tjänstetid före reglementets ikraftträdande, som icke föranlett uppflyttning i löneklass, d. v. s. kortare tid än tre år, skall däremot tillgodoräknas enligt bestämmelserna i förevarande reglemente. De sakkunniga ha nämligen ansett, att det skulle möta synnerligen stora svårigheter att sammanlägga tjänstetid till tre år beräknad efter olika grunder för olika tidsperioder.

Lärare, som före reglementets ikraftträdande innehaft vikarierande eller extra ordinarie anställning, skall enligt 5 punkten icke behöva uppfylla de särskilda av de sakkunniga föreslagna behörighetsvillkoren, nämligen att minst två år förflutit efter vederbörlig examen samt att läraren tjänstgjort minst 256 dagar.

6 punkten. De nuvarande övergångsbestämmelserna för kvinnliga folkskollärare ha ansetts böra bibehållas, liksom tidigare skett beträffande de kvinnliga läroverkslärarna (jfr kungörelsen nr 274/1939 I C 3).

De sakkunniga utgå från, att nämnda bestämmelser innebära, att kvinnlig folkskollärare — bortsett från högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad — är placerad i löneklass efter samma grunder som manlig folkskollärare, men att avlöningen intill den 1 juli 1943 skall utgå efter en löneklass, som är en klass lägre än den, i vilken hon är placerad.

7 punkten. Med hänsyn till bestämmelserna i 22 § av gällande reglemente, ha de sakkunniga ansett, att föreskrifterna om avdrag å avlöning under ferietid icke böra tillämpas förrän efter utgången av läsåret 1942/43.

8 punkten. För närvarande utgår rörligt tillägg å det särskilda lönetillägget å 510 kronor för år räknat till manlig lärare vid småskola eller mindre folkskola ävensom till biträdande manlig lärare. Tillägget är emellertid av sådan natur, att rörligt tillägg enligt de sakkunnigas mening icke bör utgå därå.

9 punkten. Föreskriften om tillsvidare anställda lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare har medtagits för den händelse någon sådan anställningsform alltjämt skulle finnas vid reglementets ikraftträdande (jfr kungörelserna nr 250/1940 och 461/1941).

10 punkten. Bestämmelserna om barntillägg motsvara punkten 12 i de provisoriska avlöningsbestämmelserna för budgetåret 1941/42 (nr 448/1941). Föreskrifterna om statsbidrag ha dock uteslutits.

Specialmotivering till avlöningsreglementet för nomadlärare.

För nomadlärare gäller stadgan angående nomadundervisningen den 17 juni 1938 (nr 479) ändrad den 10 januari 1941 (nr 9). Deras avlöningsförhållanden regleras genom avlöningsreglementet för nomadlärare den 17 juni 1938 (nr 419), ändrat den 21 juni 1940 (nr 609). Från och med budgetåret 1939/40 ha dessutom särskilda provisoriska avlöningsbestämmelser gällt, de senaste avseende budgetåret 1941/42 utfärdade den 13 juni 1941 (nr 449). Enligt dessa åtnjuta nomadlärarna numera liksom lärarna inom folkskoleväsendet lön efter den i civila avlöningsreglementet upptagna löneplanen A.

De ändrade avlöningsbestämmelser, som föreslagits för lärare inom folkskoleväsendet, böra enligt de sakkunnigas mening i tillämpliga delar även gälla för nomadlärare, i den mån icke på grund av särskilda föreskrifter avvikelser redan nu föreligga från folkskoleväsendets avlöningsregler. I enlighet härmed har i förslaget till avlöningsreglemente för nomadlärare såsom 1 § intagits en generell bestämmelse, att folkskolans avlöningsreglemente i tillämpliga delar även skall gälla för nomadlärare. De följande paragraferna innehålla därefter bestämmelser angående avvikelser från eller kompletteringar till folkskolans avlöningsreglemente. De överensstämna i sak med nu gällande föreskrifter för nomadlärare. Å det i 7 § omförmälda lönetillägget skall dock rörligt tillägg icke längre utgå. Dessutom har nämnda tillägg till extra nomadlärare fastställts till visst belopp för varje dags anställning.

Bestämmelserna i 2 § 2 mom., 28 § 1 mom. och 36 § i folkskolans avlöningsreglemente angående avdrag från avlöningsförmåner för ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen ha tillkommit med hänsyn till att lärarna inom folkskoleväsendet äro kommunalt anställda. För statens tjänstemän saknas motsvarande bestämmelser i civila avlöningsreglementet. För deras del regleras nämligen frågan i 11 § olycksfallsförsäkringslagen. Då nomadlärare äro statligt anställda, ha de sakkunniga övervägt, huruvida nämnda bestämmelser i folkskolans avlöningsreglemente böra gälla för nomadlärare eller ej. Då tillämpningen av dessa olika regler likväl i stort sett leda till samma resultat, ha de sakkunniga ansett sig böra föreslå att folkskolans avlöningsreglemente även i detta hänseende tillämpas å nomadlärare. Härigenom bibehålles även den anordning, som för närvarande gäller.

Beträffande föreskrifterna om sjukvårdsförmåner i folkskolans avlöningsreglemente 28—35 §§ ha de sakkunniga likaledes ansett lämpligt låta nomadlärare följa samma regler som folkskolans lärare i stället för motsvarande regler i civila avlöningsreglementet.

Kostnadsberäkningar.

Det av de sakkunniga framlagda förslaget till lönereglering för folk- och småskollärare medför i vissa avseenden utgiftsökningar för statsverket; i andra avseenden verkar det sänkande på statens utgifter för folkskoleväsendet.

Vad först beträffar utgiftsökningarna vilja de sakkunniga erinra om, att de upptagit de årliga kostnaderna för ersättning till lärare för sjukvårdsutgifter med ett belopp av 400 000 kronor samt för lärares lönegradsuppflyttning m. m. i samband med utsträckning av minimilästiden till $36\frac{4}{7}$ veckor till ett belopp av 375 000 kronor. Vidare har kostnaden för timarvode till vissa småskollärare för den tjänstgöring, som överstiger 28 veckotimmar, uppskattats till 20 000 kronor.

En viss merkostnad uppkommer även för avlöning till de icke-ordinarie småskollärare, som nu åtnjuta ersättning enligt löneklasserna 6—10 men på grund av att lästiden ej uppgår till 39 veckor icke erhålla full lön jämlikt för angivna löneklasser upptagna belopp. I den mån dessa småskollärare komma att enligt de sakkunnigas förslag beredas extra ordinarie anställning, erhålla de, oavsett den årliga lästidens längd, enhetlig löneplacering i lönegrad L Eo 7. Det möter betydande svårigheter att med någon grad av säkerhet angiva den merkostnad, som härav skulle uppkomma. I det följande angivna siffror måste därför betecknas som i hög grad approximativa. Om man emellertid med ledning av vad de sakkunniga tidigare anfört utgår ifrån, att hela antalet extra ordinarie småskollärare efter genomförandet av de sakkunnigas förslag kan uppskattas till omkring 1 500, torde av dessa omkring 125 kunna beräknas nu tjänstgöra vid skolor med $34\frac{4}{7}$ veckors lästid samt omkring 400 vid skolor med $36\frac{4}{7}$. Dessa lärare erhålla enligt nu gällande grunder avlöning med allenast $\frac{242}{273}$ respektive $\frac{256}{273}$ av för respektive löneklass fastställd årlön. Därest löneskillnaden uppskattas till, inberäknat rörligt tillägg och kristillägg med sammanlagt 27 procent, i medeltal för lärare i skolor med $34\frac{4}{7}$ veckor 375 kronor och för lärare med en lästid av $36\frac{4}{7}$ veckor 200 kronor, skulle merutgiften bli $(125 \cdot 375 + 400 \cdot 200 =) 126\ 875$ kronor eller, avrundat, 125 000 kronor.

Än svårare är det att beräkna kostnaden för lön vid tjänstledighet på grund av huvudsakligen sjukdom, som kan komma att utgå till de lärare, vilka enligt de sakkunnigas förslag bli extra ordinarie men för närvarande äro vikarierande och därigenom icke berättigade till, bland annat, sjuklön. De sakkunniga ha tidigare approximativt beräknat antalet nytillkomna extra ordina-

rie lärare till 900 folkskollärare och 800 småskollärare. Sjukligheten bland dessa i regel unga lärare är naturligtvis relativt ringa. I förevarande sammanhang vilja de sakkunniga erinra om, att en av kvinnoarbetskommittén (SOU 1938: 47 sid. 183) på sin tid företagen undersökning angående antalet sjukdagar per lärare för ett visst redovisningsår utvisade i medeltal för manliga folkskollärare 5.5 sjukdagar samt för kvinnliga folkskollärare 14.4. Småskollärare ingingo icke i nämnda undersökning. Siffrorna blevo relativt höga för kvinnliga lärare och höjdes även för manliga genom ett icke ringa antal långsjuka lärare. Denna faktor kommer i stort sett att bortfalla beträffande de extra ordinarie, varjämte dessas lägre ålder även i övrigt torde medföra ett minskat antal sjukdagar. I frånvaro av säkra hållpunkter vilja de sakkunniga uppskatta antalet sjukdagar för extra ordinarie folkskollärare (manliga och kvinnliga) till i medeltal 4 samt för motsvarande småskollärare till likaledes i medeltal 6. Det totala antalet sjukdagar skulle alltså kunna beräknas till respektive $(900 \cdot 4 =) 3\,600$ och $(800 \cdot 6 =) 4\,800$. Utgiften för avlöning till sjuklediga extra ordinarie lärare torde, sedan vad den sjukledige avstår frånräknats, kunnat uppskattas till i medeltal för sjukdag kronor 11:50 respektive kronor 8:—. Sammanlagt skulle alltså kostnaden bli $(3\,600 \cdot 11:50 + 4\,800 \cdot 8:— =) 79\,800$ kronor, vilket belopp torde böra avrundas till 80 000 kronor.

De av de sakkunniga beräknade årliga merkostnaderna för lönereregleringen skulle alltså approximativt kunna uppskattas till $(400\,000 + 375\,000 + 20\,000 + 125\,000 + 80\,000 =) 1\,000\,000$ kronor.

Beträffande den minskning av statens utgifter, som förslaget skulle medföra, må följande anföras. De sakkunniga ha i annat sammanhang uppgivit, att fyllnadstjänstgöring, främst i slöjd, för de småskollärare, vilka på grund av kortare årlig lästid enligt de sakkunnigas förslag skulle vara skyldiga att undervisa 30 veckotimmar, torde bespara omkring 250 000 kronor. Sjukavdrag i vissa fall under ferietid, som nu endast undantagsvis tillämpas, ha beräknats uppgå till omkring 100 000 kronor. Vidare har angivits, att de nytillkomna extra ordinarie lärarna beräknas få vidkännas pensionsavdrag med omkring 250 000 kronor. De sakkunniga ha på anförda skäl ansett nämnda belopp i stort sett icke motsvaras av några väsentliga merutgifter för de anställdas och deras anhörigas pensionering. Med hänsyn till de ovissa beräkningsgrunderna vilja de sakkunniga dock endast beräkna, att statens pensionsanstalt kommer att tillföras ett nettobelopp av 200 000 kronor.

De sakkunniga ha föreslagit en lägre löneplacering för extra lärare än den nu för vikarierande lärare gällande, vilket på längre sikt innebär en icke ringa minskning av statens utgifter för folk- och småskollärlöner. Den säkraste beräkningen av antalet extra lärare torde kunna erhållas med utgångspunkt från att lärare först två år efter avlagd examen skulle vara berättigad att uppbära lön som extra ordinarie, varvid dock endast borde krävas en tjänstgöring av ett läsår (256 dagar). För manliga lärare torde det ena kvalifikationsåret ofta komma att upptagas av värnpliktstjänstgöring. Emellertid

komma lärare med längre föregående tjänstgöring stundom att temporärt vikariera och därvid åtnjuta lön som extra lärare, exempelvis gifta lärarinnor, som lämnat lärarbanan men stå till förfogande för korttidsvikariat. Dessa vikariers tjänstgöring torde i stort sett uppväga de fall, där lärare efter kortare tid än två års faktisk tjänstgöring befordras till extra ordinarie. Man synes därför vara berättigad att uppskatta antalet extra lärare till omkring det dubbla under ett år nyexaminerade lärare. Därest detta för framtiden, sedan stabilitet på arbetsmarknaden vunnits, beräknas till i medeltal 400 folkskollärare och 450 småskollärare, skulle antalet extra lärare bli respektive 800 och 900. Om med utgångspunkt från lön å C-ort löneskillnaden mellan extra ordinarie och extra lärare uppskattas till i medeltal för folkskollärare 550 kronor och för småskollärare 375 kronor, skulle minskningen i lönekostnaderna bära beräknas till, i avrundat tal, $(800 \cdot 550 + 900 \cdot 375 =) 775\ 000$ kronor. Härvid har räknats med rörligt tillägg och kristillägg efter för första kvartalet 1942 gällande grunder. Anmärkas bör dock, att nämnda utgiftsminskning icke kommer att till fullo inträda förrän om åtskilliga år. Frånsett andra här verkande faktorer bör observeras, att examinationen av lärare måste beräknas för de närmaste åren bli av mycket ringa omfattning.

En sammanställning av den framtida beräknade årliga minskningen av statens utgifter för nu ifrågakvarande ändamål giver till resultat, att minskningen approximativt blir $(250\ 000 + 100\ 000 + 200\ 000 + 775\ 000 =) 1\ 325\ 000$ kronor.

I förevarande sammanhang bör observeras, att den minskning å 250 000 kronor av statens årliga utgifter för slöjdundervisning, som beräknas inträda genom att vissa småskollärare åläggas ytterligare fyllnadstjänstgöring, icke har direkt samband med nu föreslagen lönereglering. Sannolikt skulle nämnda fyllnadstjänstgöring komma till stånd, även om de sakkunniga icke framlagt förslag i denna riktning.

Vidare vilja de sakkunniga påpeka, att, oavsett det framlagda förslaget, utgifter för ökning av lästiden till $36\frac{1}{7}$ veckor komma att uppstå under de närmaste åren. Den fortgående frivilliga ökningen av lästiden minskar nämligen successivt antalet skolor med den kortaste årliga lästiden. De ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag blir, att utgiftsökningen inträder omedelbart med fullt belopp, 375 000 kronor, under det att den eljest skulle uppstå med ett från början mindre men för varje år ökat belopp.

Utöver de utgiftsökningar respektive besparingar, som de sakkunniga sökt att i det föregående åtminstone approximativt angiva, bära ytterligare två faktorer uppmärksammas, där det är omöjligt att siffermässigt uttrycka, vad de sakkunnigas förslag innebär. De sakkunniga syfta på de höjda arvoden till pensionerade folk- och småskollärare, vilka tjänstgöra som vikarier, samt den försenade löneklassuppflyttning för såväl ordinarie som extra ordinarie lärare, vilken blir en konsekvens av det föreslagna lönesystemet.

För beräkning av merutgifterna för arvode till vikarierande pensionerade lärare kräves framför allt en uppskattning av det antal lärare, det här kan komma att gälla. En dylik beräkning är icke möjlig att verkställa. Utnyttjandet av pensionerade lärare sammanhänger främst med antalet yngre lärare, som stå till förfogande för vikariatstjänstgöring. I icke ringa grad kommer också utnyttjandet av de pensionerade lärarna att bero på det totala behovet av vikarier för tjänstlediga lärare. Detta har under senare år — främst med hänsyn till inkallelser till militärtjänst — varit större än vanligt. Huru härmed kommer att förhålla sig för framtiden, undandraget sig de sakkunnigas bedömande.

Den minskning i statens utgifter för lärarlöner, som kan komma att uppstå genom de sakkunnigas förslag om ändring i gällande regler för uppflyttning i löneklass, sammanhänger med efter vilken tid, lärare i allmänhet komma att vinna befordran till extra ordinarie respektive ordinarie befattningshavare. Därest lärare i regel skulle erhålla ordinarie tjänst, innan de vore berättigade att tillgodoräkna sig mer än fem tjänstår som icke-ordinarie, skulle de ändrade reglerna få ganska minimal betydelse. Om å andra sidan ett större antal lärare erhålla ordinarie tjänst först efter en längre tjänstetid, inträder en ganska betydande minskning i statsbidragen till folkskollärlärlöner som följd av försenad löneklassuppflyttning.

Sammanfattningsvis vilja de sakkunniga rörande de ekonomiska konsekvenserna av det framlagda förslaget uttala, att det icke torde innebära någon ökning av statens årliga utgifter på hithörande område. Trots detta synes förslaget — främst genom avskaffande av lönegrad 15 för ordinarie lärare, beredande av ersättning för sjukvårdskostnader samt införande av extra ordinarie anställning för det stora flertalet yngre lärare — för lärarkåren i stort medföra en förbättring i nu gällande villkor.

Slutligen få de sakkunniga anföra, att, på grund av bland annat utanordningsförfarandet beträffande statsbidragen till folkskoleväsendet, ovan redovisade förändringar i statens årliga kostnader komma att under budgetåret 1942/43 endast i mycket begränsad omfattning göra sig gällande. Sannolikt blir det under nyssnämnda budgetår allenast en viss utgift för lärares sjukvårdskostnader, i det föregående uppskattad till 100 000 kronor. Med hänsyn härtill torde förslagsanslaget för statsbidrag till folkskollärlärlöner icke i följd av de sakkunnigas förslag böra uppföras med annat belopp än vad eljest skulle bli fallet.

Förslag

till

folkskolans avlöningsreglemente.

1 kap. Allmänna bestämmelser.

1 §.

Reglementets
tillämpnings-
område.

1 mom. Detta reglemente äger tillämpning å folkskollärare, småskollärare, biträdande lärare samt lärare vid mindre folkskolor, anställda enligt folkskolestadgans och detta reglementes bestämmelser såsom *ordinarie* lärare, *extra ordinarie* lärare eller *extra* lärare, ävensom å *timlärare*, särskilt anställd för undervisning i annat läroämne än slöjd och hushållsgöromål, till vilkens avlöning statsbidrag kan utgå, samt å *pensionerade* lärare i fall, som avses i 49 §.

2 mom. Anställes lärare för tjänstgöring av den omfattning, som i 5 § föreskrives, skall han — där fråga ej är om *ordinarie* anställning eller om förordnande enligt 17 § — erhålla *extra ordinarie* anställning, därest nedanstående villkor uppfyllas:

- a) läraren skall uppfylla gällande föreskrifter för *extra ordinarie* anställning,
- b) minst två år skola hava förflutit efter det läraren avlagt examen, som medför behörighet för tjänsten,
- c) läraren skall efter nämnda examen hava tjänstgjort minst 256 dagar med full tjänstgöring inom det statliga eller det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet,
- d) tjänstgöringen skall taga sin början med ingången av lästermin och omfatta minst en hel termin.

Uppfyllas ej ovanstående villkor, skall läraren anställas såsom *extra* lärare, där ej 49 § angående pensionerade lärare skall tillämpas.

Anställning såsom *extra ordinarie* räknas från ingången av det kalenderhalvår den med anställningen förbundna tjänstgöringen skall taga sin början till utgången av det kalenderhalvår, varunder tjänstgöringen skall upphöra. Skall den med anställningen förbundna tjänstgöringen upphöra vid annan tidpunkt än med termins utgång, upphör dock anställningen från den dag tjänstgöringen skall upphöra.

Har lärare under en hel termin i följd inom ett och samma skoldistrikt innehaft anställning såsom extra lärare eller dels såsom extra och dels såsom extra ordinarie lärare, skall han anses hava innehaft extra ordinarie anställning under hela det kalenderhalvår anställningen avser.

Har lärare haft anställning såsom extra ordinarie intill utgången av ett redovisningsår, må han icke anställas såsom extra ordinarie under därpå följande kalenderhalvår, där ej den med anställningen förbundna tjänstgöringen omfattar hela terminen.

Anställning, som avses i detta moment, skall anses hava omfattat hel termin även om anställningstiden understiger det för terminen gällande dagan- talet med sammanlagt högst fem dagar på grund av avbrott i anställning under terminen, anställnings tillträdande efter terminens början eller anställnings avslutande före terminens utgång.

2 §.

1 mom. Lärare äger åtnjuta *avlöning* enligt de föreskrifter och under de villkor, som innehållas i detta reglemente jämte de tilläggsbestämmelser, som på grund av stadgande i reglementet utfärdas av Kungl. Maj:t.

Avlöning.

Avlöning utgöres dels av *lön* jämte i reglementet angivna *fasta lönetillägg* och *särskilda ersättningar*, dels ock av *rörligt tillägg*.

Till timlärare ävensom i fall, som angives i 49 §, till pensionerad lärare utgår avlöning i form av *arvode*.

2 mom. Uppbär lärare livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar på grund av olycksfall eller arbete i statlig eller kommunal tjänst, skall hans avlöning nedsättas med belopp motsvarande livräntans storlek, såvida ej Kungl. Maj:t för visst fall annorlunda medgiver.

Det åligger lärare, som uppbär dylik livränta, att göra anmälan härom till skolstyrelsen.

3 mom. Är lärare berättigad att av statsmedel uppbära tjänstepension eller årligt understöd, beror på prövning i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer, om och i vad mån av sådan anledning avdrag å avlöningen skall ske. Sådant avdrag skall dock ej äga rum

a) för pension, som utgår enligt gällande bestämmelser angående pensionering av försvarsväsendets reserver av befäl och civilmilitär personal, eller

b) å arvode, som utgår enligt 49 §.

4 mom. Avlöning utgår, där ej annorlunda stadgas i reglementet, från och med den dag anställningen tillträdades till och med den dag läraren frånträder densamma.

Angående ordinarie lärares skyldighet att avgå från tjänsten samt lärares skyldighet att å avlöningen vidkännas pensionsavdrag stadgas i gällande bestämmelser om tjänste- och familjepension.

5 mom. Avlöning utbetalas månadsvis i efterskott, i den mån icke beträffande särskild ersättning utbetalning i annan ordning är särskilt stadgad eller

eljest finnes lämpligen böra ske; dock bör avlöning för tjänstgöring, som upphör under loppet av kalendermånad, utbetalas vid tjänstgöringens slut.

Utbetalningen sker genom postverket, där ej annorlunda emellan skolstyrelsen och läraren överenskommits.

3 §.

*Skolstyrelse.
Årlig lästid.*

I detta reglemente förstås

a) med *skolstyrelse*: folkskolestyrelsen i kommun, där lagen den 6 juni 1930 om skolstyrelse i vissa kommuner äger tillämpning, samt eljest skolrådet,

b) med *årlig lästid*: den i vederbörlig ordning fastställda årliga lästiden.

4 §.

Tjänstgöringsföreskrifter.

Lärare är underkastad föreskrifterna i folkskolestadgan samt övriga bestämmelser angående folkskoleväsendet.

5 §.

Undervisningsskyldighet.

1 mom. Ordinarie, extra ordinarie och extra lärare skola vara skyldiga att mot åtnjutande av de i reglementet angivna avlöningsförmånerna under högst 39 veckor varje redovisningsår meddela undervisning, folkskollärare, lärare vid mindre folkskola, biträdande lärare och sådan ordinarie eller extra ordinarie småskollärare, som har sin tjänstgöring förlagd till skola med kortare årlig lästid än 39 veckor, under 30 veckotimmar samt annan småskollärare under 28 veckotimmar.

Småskollärare, som jämlikt föregående stycke är skyldig att undervisa allenast 28 veckotimmar och som meddelar undervisning i avdelning, till vilken även hänvisats någon eller några av folkskolestadiets klasser, skall vara skyldig att mot åtnjutande av i 23 § angiven ersättning meddela undervisning ytterligare två veckotimmar.

2 mom. Vederbörande skolstyrelse må medgiva nedsättning i den enligt 1 mom. första stycket föreskrivna undervisningsskyldigheten för vecka med högst två veckotimmar, där undervisningsskyldigheten omfattar 30 veckotimmar, samt med högst fyra veckotimmar, där undervisningsskyldigheten omfattar 28 veckotimmar, allt under förutsättning att nedsättningen icke medför kostnad för statsverket.

Vederbörande folkskolinspektör må, om särskilda förhållanden därtill föranleda, medgiva nedsättning i den enligt 1 mom. första stycket föreskrivna undervisningsskyldigheten för vecka med högst fyra veckotimmar, där undervisningsskyldigheten omfattar 30 veckotimmar, samt med högst sex veckotimmar, där undervisningsskyldigheten omfattar 28 veckotimmar. Såsom villkor för medgivandet må folkskolinspektören föreskriva, att undervisningen skall utan kostnad för statsverket under ett mot nedsättningen helt

eller delvis svarande antal veckotimmar i stället meddelas av annan lärare med erforderlig kompetens.

Samma befogenheter, som enligt nästföregående stycke tillkomma folkskolinspektör, tillkomma ock skolöverstyrelsen. Därjämte må överstyrelsen, utöver vad i nämnda stycke sägs, medgiva nedsättning med högst fyra veckotimmar i den mån, som undervisningen utan kostnad för statsverket under motsvarande antal veckotimmar i stället meddelas av annan lärare med erforderlig kompetens.

3 mom. Lärare, som tillika är överlärare, skall meddela undervisning i den omfattning, som skolöverstyrelsen i fastställd instruktion eller eljest föreskriver.

4 mom. Ordinarie, extra ordinarie och extra lärare ävensom timlärare äro skyldiga att utan särskild ersättning fullgöra *återläsning*, där undervisningen inställts till följd av smittsam sjukdom; extra lärare och timlärare dock endast för det fall, att de uppburit avlöning under tid, undervisningen varit inställd.

Inställes, inskränkes eller avkortas undervisningen på grund av krig, krigsfara eller därmed sammanhängande förhållanden, gäller angående lärares skyldighet till återläsning vad i föregående stycke stadgas, där ej Kungl. Maj:t annorlunda föreskriver.

2 kap. Tjänsteförteckning och löneplan för ordinarie och extra ordinarie lärare.

6 §.

Tjänsteförteckning.

T j ä n s t	L ö n e g r a d		
	nr	omfattar följande löneklasser i löneplan L för	
		manlig lärare	kvinnlig lärare
<i>Ordinarie lärare.</i>			
Folkskollärare vid skola med 39 veckors årlig lästid	Lo 17	17—21	17—20
Folkskollärare vid skola med 36 ⁴ / ₇ veckors årlig lästid	Lo 16	16—20	16—19
Småskollärare, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare	Lo 9	9—13	9—12
<i>Extra ordinarie lärare.</i>			
Folkskollärare vid skola med 39 veckors årlig lästid	LEo 15	14—18	14—17
Folkskollärare vid skola med 36 ⁴ / ₇ veckors årlig lästid	LEo 14	13—17	13—16
Småskollärare, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare	LEo 7	6—10	6-- 9

Vid folkskola, där den årliga lästiden för högsta årsklassen understiger den årliga lästiden för övriga årsklasser, skola samtliga lärare hänföras till den lönegrad, som föranledes av lästidens längd för sistnämnda årsklasser.

Ändras vid folkskola den årliga lästiden, skall därav berörd lärartjänst från och med det redovisningsår, den ändrade lästiden helt tillämpas, hänföras till den lönegrad, som tjänsten med hänsyn till den ändrade lästiden skall tillhöra.

Utsträcket vid folkskola den årliga lästiden för viss begränsad tid, skall detta ej föranleda ändring i lönegradsplacering beträffande vid skolan tjänstgörande lärare.

7 §.

Löneplan L.

(Ordinarie och extra ordinarie lärare.)

Löneklass nr	O r t s g r u p p								
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	Å r s l ö n , k r o n o r								
1	1 938	2 016	2 094	2 172	2 250	2 328	2 406	2 484	2 562
2	2 070	2 154	2 238	2 322	2 406	2 490	2 574	2 658	2 742
3	2 202	2 292	2 382	2 472	2 562	2 652	2 742	2 832	2 922
4	2 334	2 430	2 526	2 622	2 718	2 814	2 910	3 006	3 102
5	2 466	2 568	2 670	2 772	2 874	2 976	3 078	3 180	3 282
6	2 601	2 709	2 817	2 925	3 033	3 141	3 249	3 357	3 465
7	2 739	2 853	2 967	3 081	3 195	3 309	3 423	3 537	3 651
8	2 877	2 997	3 117	3 237	3 357	3 477	3 597	3 717	3 837
9	3 015	3 141	3 267	3 393	3 519	3 645	3 771	3 897	4 023
10	3 153	3 285	3 417	3 549	3 681	3 813	3 945	4 077	4 209
11	3 291	3 429	3 567	3 705	3 843	3 981	4 119	4 257	4 395
12	3 438	3 582	3 726	3 870	4 014	4 158	4 302	4 446	4 590
13	3 630	3 780	3 930	4 080	4 230	4 380	4 530	4 680	4 830
14	3 822	3 978	4 134	4 290	4 446	4 602	4 758	4 914	5 070
15	4 050	4 212	4 374	4 536	4 698	4 860	5 022	5 184	5 346
16	4 278	4 446	4 614	4 782	4 950	5 118	5 286	5 454	5 622
17	4 596	4 773	4 950	5 127	5 304	5 481	5 658	5 835	6 012
18	4 926	5 112	5 298	5 484	5 670	5 856	6 042	6 228	6 414
19	5 256	5 451	5 646	5 841	6 036	6 231	6 426	6 621	6 816
20	5 586	5 793	6 000	6 207	6 414	6 621	6 828	7 035	7 242
21	5 916	6 135	6 354	6 573	6 792	7 011	7 230	7 449	7 668

8 §.

Löneklass och 1 mom. Den löneklass, enligt vilken lönen skall utgå, fastställs i enlighet med föreskrifterna i 11—13 §§ för ordinarie lärare och i 40 § för extra ordinarie lärare.

Lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare skola åtnjuta lön enligt en löneklass, som är en klass högre än den, i vilken de äro placerade. Samma förmån tillkommer jämväl folkskollärare, då den årliga lästiden utsträcks för viss begränsad tid.

2 mom. Lönen utgår efter den *ortsgrupp*, till vilken lärarens stationeringsort blivit hänförd.

Med stationeringsort förstås orten för den skola, där läraren huvudsakligen tjänstgör.

Fördelningen av stationeringsorter å de olika *ortsgrupperna* fastställas av Kungl. Maj:t med hänsyn till levnadskostnaderna å de skilda orterna.

3 kap. Ordinarie lärare.

Förflyttningsskyldighet, förening av tjänster m. m.

9 §.

Lärare är pliktig att låta förflytta sig till annan ordinarie lärartjänst inom folkskoleväsendet, då sådant erfordras för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro.

Förflyttningsskyldighet.

Närmare bestämmelser angående förfarandet vid förflyttning meddelas av Kungl. Maj:t.

10 §.

1 mom. Med ordinarie lärartjänst må förenas ordinarie statlig befattning, vilken tillsättes genom förordnande tillsvidare och med vilken pensionsrätt icke är förenad, ävensom extra ordinarie befattning inom högre lönegrad i statens tjänst eller i det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet, dock under förutsättning att läraren frånträder utövandet av förstnämnda tjänst.

Förening av tjänster.

I övrigt må ordinarie lärartjänst icke förenas med ordinarie eller extra ordinarie befattning i statens tjänst, ej heller med jämförlig kommunal befattning, så framt ej Kungl. Maj:t och riksdagen för visst fall annorlunda beslutit.

2 mom. Utan tillstånd av vederbörande folkskolinspektör eller, om denne icke lämnar dylikt medgivande, av skolöverstyrelsen, må ordinarie lärare ej heller åtaga sig:

uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk, bolag, förening eller inrättning, som har till ändamål att driva rörelse inom industri, handel, transport-, bank- eller försäkringsväsen eller annan näringsgren eller vars verksamhet eljest har huvudsakligen ekonomiskt syfte;

befattning såsom tjänsteman hos verk, bolag, förening eller inrättning, som nyss sagts; eller

annan tjänstebefattning eller därmed jämförligt uppdrag, så framt annat ej följer av vad under 3 mom. sägs.

Tillstånd må beviljas endast för såvitt uppdraget eller befattningen prövas icke inverka hinderligt för utövandet av lärartjänsten och bör avse viss tid.

Innan tillstånd beviljas, skall skolstyrelsen höras.

Vad i detta moment stadgats gäller icke i fall, där Kungl. Maj:t eller skolöverstyrelsen meddelat uppdrag eller tillsatt tjänstebefattning.

3 mom. Utan skolstyrelsens medgivande må ordinarie lärare ej åtaga sig undervisning i läroanstalt, som ej tillhör distriktets folkskoleväsende.

Skolstyrelsen äger lämna sådant medgivande efter av skolöverstyrelsen givna riktlinjer, där undervisningen icke kan anses inverka hinderligt för utövandet av den ordinarie tjänsten. Medgivandet skall avse viss tid.

4 mom. Genom vad i 1—3 mom. föreskrives, sker icke ändring i vad som finnes stadgat angående förening av folkskollärartjänst med organist- och klockarbefattning eller med prästerlig befattning.

5 mom. Föranleder befattning eller uppdrag, varom i 1 och 2 mom. förmäles, att lärare tillfälligtvis icke kan bestrida sin tjänst, skall han till skolstyrelsen göra framställning om ledighet i erforderlig omfattning.

Placering i löneklass.

11 §.

*Begynnelselön
och löneklass-
uppflyttning.*

1 mom. Vid tillträddandet av ordinarie tjänst erhåller lärare lön enligt den för vederbörande lönegrad fastställda lägsta löneklassen, där ej föreskrifterna i 13 § giva anledning till avvikelse härutinnan.

2 mom. Efter att hava tillhört en och samma löneklass under tre år uppflyttas läraren till närmast högre löneklass samt efter ytterligare tre år till den därpå följande högre löneklassen och så vidare, intill dess högsta löneklassen inom lönegraden uppnåtts, allt så framt ej annat följer av föreskrifterna i 12 och 13 §§.

3 mom. Uppflyttning till högre löneklass sker vid ingången av kalenderkvartalet näst efter det, under vilket den för sådan uppflyttning stadgade tiden i den lägre löneklassen tilländagått.

4 mom. Beslut om lärares placering och uppflyttning i löneklass fattas av skolstyrelsen och skall antecknas till protokollet.

Innan definitivt beslut fattas om lärares placering i högre löneklass, än den lägsta för tjänsten gällande, skall skolstyrelsen inhämta yttrande från statens folkskolinspektör samt härvid till inspektören lämna uppgifter om lärares tjänstgöring enligt av skolöverstyrelsen fastställt formulär.

Bestämmelserna i andra stycket äga icke tillämpning:

a) då fråga allenast är om ändrad löneklassplacering för lärare till följd av att tjänsten överförts till annan lönegrad,

b) då lärare företer intyg, som avses i fjärde stycket här nedan, samt

c) å skolstyrelse i distrikt, vars folkskoleväsende är befriat från inspektion genom statens folkskolinspektör.

Lärare, som erhåller lön enligt högre löneklass än den lägsta för tjänsten

gällande, skall vid tillträde av tjänst inom annat skoldistrikt än det, där placeringen beslutats, förete vederbörligen styrkt intyg enligt av skolöverstyrelsen fastställt formulär om sagda placering.

12 §.

1 mom. Såsom villkor för lärares uppflyttning till högre löneklass gäller:

*Villkor för löneklass-
uppflyttning.*

a) att läraren under minst fyra femtedelar av den i folkskolestadgan föreskrivna minsta årliga lästid ($36 \frac{4}{7}$ veckor), som belöper på den tjänstetid, som erfordras för vinnande av uppflyttning, eller 615 dagar, bestritt sin egen eller på grund av förordnande annan lärartjänst eller skolledarbefattning vid det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet eller på förordnande uppehållit befattning i statens tjänst eller åtnjutit tjänstledighet enligt 16 § punkterna 1 a—d, 2 a—d eller 3—5 eller varit hindrad tjänstgöra enligt 20 § 1 mom. eller obefogat avstängts från tjänstgöring eller av polismyndighet kvarhållits såsom misstänkt för brott utan att häktningsåtgärd vidtagits;

b) att skolstyrelsen icke prövat, att uppskov med uppflyttning bör äga rum på grund av mindre väl vitsordad tjänstgöring under den tid läraren tillhört den lägre löneklassen; dock att härvid hänsyn till viss i tjänsten begången förseelse, för vilken läraren särskilt bestraffats, må tagas endast då förseelsen kan sägas karakterisera arten av tjänstgöringen i dess helhet;

c) att läraren icke uppnått den för honom gällande pensionsåldern.

Beslut om uppskov av anledning, som i punkten b) sägs, må icke fattas, utan att läraren erhållit tillfälle att förklara sig och skall sådant beslut avse viss tid, minst ett halvt och högst tre år. Vid uppskovstidens utgång skall uppflyttning ske, om ej tjänstgöringen under nämnda tid givit anledning till förnyat uppskov därmed.

2 mom. Har lärare, med tillämpning av föreskrifterna i 1 mom. punkten b), först efter viss tids uppskov blivit uppflyttad till högre löneklass, må skolstyrelsen sedermera, om hans fortsatta tjänstgöring anses böra föranleda därtill, kunna förordna, att han för uppflyttning till än högre löneklass skall äga tillgodoräkna sig jämväl den tid uppskovet varat.

13 §.

1 mom. Ordinarie lärare, som erhåller annan ordinarie tjänst inom samma lönegrad, äger bibehålla den placering i löneklass han före tillträdet av den nya tjänsten innehade.

*Löneklass-
placering vid
befordran
m. m.*

Folkskollärare i lönegrad Lo 16, som erhåller tjänst inom lönegrad Lo 17, skall placeras i löneklassen närmast över den, som han i den lägre tjänsten senast tillhörde.

Folkskollärare i lönegrad Lo 17, som efter egen ansökan erhåller tjänst i lönegrad Lo 16, skall placeras i löneklassen närmast under den, som han i den högre tjänsten senast tillhörde.

För bestämmande av tidpunkt för löneklassuppflyttning i ovan angivna

fall äger lärare taga i beräkning den tid, varunder han tillhört eller beräknas hava tillhört den löneklass, i vilken han senast var placerad före tillträddandet av den nya tjänsten.

2 mom. Vad i 1 mom. stadgas skall äga motsvarande tillämpning, då folkskollärartjänst på grund av ändrad årlig lästid hänföres till annan lönegrad. Vid nedflyttning till lägre lönegrad skall dock beträffande lärare, som då innehar tjänsten, där han tillhört högre lönegrad minst fem år och Kungl. Maj:t lämnat medgivande härtill, i fråga om löneklassplacering så anses, som om han fortfarande tillhörde den högre lönegraden.

3 mom. Vid tillträddandet av ordinarie tjänst må lärare, i andra fall än i 1 mom. avses, för löneklassplacering tillgodoräkna den tid utöver sex år han efter avlagd examen, som medför behörighet för tjänsten, innehaft anställning, då fråga är om folkskollärartjänst, såsom folkskollärare och i andra fall såsom folkskollärare, småskollärare, lärare vid mindre folkskola eller biträdande lärare. I enahanda ordning må även tillgodoräknas tid, varunder läraren innehaft motsvarande anställning vid nomadskola eller, därest statsbidrag utgått till lärarens avlöning, vid sjukvårdsanstalt eller barnhem.

Vid tillgodoräknande av tjänstetid, varom förmåles i detta moment, skola bestämmelserna i 12 § 1 mom. a) och 45 § 2 mom. äga motsvarande tillämpning.

4 mom. Vad i 1 och 3 mom. sägs äger icke tillämpning å tjänstgöring, efter vilken avbrott å mer än tre år i följd förelegat i lärarens anställning inom undervisningsväsendet.

5 mom. Ordinarie befattningshavare i statens tjänst samt ordinarie lärare vid annan statsunderstödd kommunal läroanstalt än folkskola, som med frånträdande av innehavd befattning omedelbart tillträder ordinarie lärartjänst inom folkskoleväsendet i samma eller lägre lönegrad än den han förut tillhörde, äger bibehålla den placering i löneklass han innehade i den förra tjänsten.

6 mom. Föreligga eljest beträffande ordinarie lärare med hänsyn till föregången långvarig statsanställning och därunder åtnjuten avlöning eller föregående kommunal eller annan icke statlig anställning av allmännyttig beskaffenhet synnerliga skäl för placering i högre löneklass än den, till vilken han enligt 11 § 1 mom. skolat hänföras, må medgivande i sådant avseende kunna lämnas av Kungl. Maj:t.

7 mom. Lärare må icke i andra fall än som i 2 mom. avses på grund av bestämmelserna i denna paragraf placeras högre än i högsta löneklassen inom den lönegrad, som gäller för den nya tjänsten.

14 §.

Förflyttas lärare på grund av föreskrift i 9 § till tjänst inom lägre lönegrad, skall i fråga om hans löneklassplacering så anses, som om han fortfarande tillhörde den högre lönegraden.

Avlöning vid
förflyttning
till tjänst i
lägre löne-
grad.

Tjänstledighet och ferier m. m.

15 §.

Under tjänstledighet och ferier skall med ordinarie lärares avlöning förhållas på sätt i 16—19 §§ stadgas, så framt icke Kungl. Maj:t finner skäl att för visst fall annorlunda bestämma. Härvid förekommande avdrag å lönen, *tjänstledighetsavdrag*, äro av tre slag A-, B- och C-avdrag.

*Tjänstledighetsavdrag
m. m.*

A- och B-avdragen utgöra för dag räknat de belopp, som finnas angivna i följande tabell:

Löneklass nr	A-avdrag för dag kronor	B-avdrag för dag kronor	Löneklass nr	A-avdrag för dag kronor	B-avdrag för dag kronor
1	0·80	1·60	12	1·90	3·80
2	0·90	1·80	13	2—	4—
3	1—	2—	14	2·10	4·20
4	1·10	2·20	15	2·20	4·40
5	1·20	2·40	16	2·40	4·80
6	1·30	2·60	17	2·60	5·20
7	1·40	2·80	18	2·80	5·60
8	1·50	3—	19	3—	6—
9	1·60	3·20	20	3·20	6·40
10	1·70	3·40	21	3·40	6·80
11	1·80	3·60			

Lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare skola vidkännas A- och B-avdrag enligt den löneklass, efter vilken de åtnjuta lön. Vad sålunda stadgats skall jämväl tillämpas i fråga om folkskollärare, då den årliga lästiden utsträckt för viss begränsad tid.

C-avdraget utgör samtliga å ledighetstiden belöpande kontanta avlöningsförmåner.

Då lärare i andra fall än som avses i 16 § 1 c) och d) åtnjuter tjänstledighet av längre varaktighet än 14 dagar i följd och därvid är skyldig vidkännas C-avdrag, skall han för tiden efter 14 dagar jämväl avstå från sjukvårdsförmåner enligt 28—35 §§. Skolöverstyrelsen äger dock medgiva, att nämnda förmåner undantagsvis må bibehållas för en tid av högst tre månader.

Angående skyldighet för ordinarie lärare att avstå från avlöning vid uppehållande av annan lärartjänst inom folkskoleväsendet stadgas i 17 §.

16 §.

Vid *tjänstledighet* av nedan angivna orsaker skall med ordinarie lärares avlöning förhållas på följande sätt.

Tjänstledighet.

1. <i>Offentligt uppdrag.</i>	
a) Uppdrag, där ersättning ej utgår eller utgår allenast med visst belopp för sammanträdes- eller förrättningsdag och läraren icke medgivits rätt till gottgörelse för de avlöningsförmåner han under ledigheten avstått.	A-avdrag.
b) Uppdrag såsom ledamot av riksdagen eller att vara riksdagens revisor.	A-avdrag.
c) Anställning hos riksdagen eller dess revisorer eller hos kyrkomötet.	C-avdrag.
d) Uppdrag att deltaga i eller biträda vid utredning, som beslutats av Kungl. Maj:t eller, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande, av departementschef eller myndighet (kommitté- eller sakkunniguppdrag).	C-avdrag.
e) Annat offentligt uppdrag.	C-avdrag.
2. <i>Militärtjänst</i> i fredstid, där ej annat följer av vad i punkt 3 sägs.	
a) Beställningshavare i reserven, å reservstat eller å övergångsstat åliggande tjänstgöring.	B-avdrag.
b) Utbildningskurs för äldre reservofficerare.	B-avdrag.
c) Värnpliktstjänstgöring.	B-avdrag.
d) Befälkurs, landstormsbefälsövning eller kompletteringskurs eller med kompletteringskurs jämställd annan kurs eller övning, som föreskrives för i fredstid konstituerad landstormsofficer.	B-avdrag högst 14 dagar av ett och samma redovisningsår.
e) Annan militärtjänst.	C-avdrag.
3. <i>Militärtjänst</i> vid mobilisering eller förstärkt försvarsberedskap.	Enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.
4. <i>Studier</i> eller <i>iakttagelser</i> , som Kungl. Maj:t prövat vara av beskaffenhet att kunna på ett påtagligt sätt tjäna undervisningsväsendets intressen.	Oavkortad lön.
5. <i>Olycksfall, smittsam sjukdom m. m.</i>	
a) Olycksfall i tjänsten samt våld eller annan misshandel, som läraren utsatts för på grund av sin tjänst, med därav föranledd sjuk-	Oavkortad lön.

Orsak till tjänstledighet

Åtgärd med avlöningen

dom eller förlust av arbetsförmågan. Med olycksfall i tjänsten skall förstås vad som enligt olycksfallsförsäkringslagen är att hänföra till olycksfall i arbete.

b) I tjänsten ådragen smittsam sjukdom, som enligt epidemilagen skall anmälas till vederbörande myndighet.

c) Förbud att tjänstgöra till förekommande av smittas spridning.

6. Behörigen styrkt *sjukdom* i andra fall än i punkt 5. avses.

7. *Tvångsvis* anordnad *läkarundersökning* i enlighet med vad därom är särskilt stadgat.

8. *Svag hälsas vårdande*, då behovet av ledighet härför är behörigen styrkt.

9. *Havandeskap* eller *barnsbörd*.

10. *Enskild angelägenhet*.

a) Flyttning, då lärare förflyttats utan egen ansökan eller därom uttryckt önskan och flyttning icke lämpligen kunnat ske under ferierna.

b) Studier eller arbete, som skolöverstyrelsen prövar vara av betydelse för lärarens kompetens för viss uppgift eller befattning inom folkskoleväsendet.

c) Uppdrag inom sådan personalsammanslutning, som avser att tillvarataga lärarnas intressen i tjänsten eller främja deras yrkesutbildning, där vederbörande folkskolinspektör efter av skolöverstyrelsen utfärdade direktiv finner skäl föreligga för tjänstledighet.

d) Enskild angelägenhet av vikt, där vederbörande folkskolinspektör finner skäl föreligga för tjänstledighet.

e) Annan enskild angelägenhet, däri inbegripet uppehållande av statlig eller kommunal tjänst, dock ej i fall som avses i 17 §.

Oavkortad lön.

Oavkortad lön.

A-avdrag.

A-avdrag, i den mån annat ej särskilt stadgat.

B-avdrag.

A-avdrag högst 120 dagar, dock ej för tid efter 90:e dagen från förlossningen, därefter C-avdrag.

Oavkortad lön högst 3 dagar.

B-avdrag sammanlagt högst 180 dagar av den tid läraren innehar ordinarie anställning.

B-avdrag högst 15 dagar av ett och samma redovisningsår.

B-avdrag högst 15 dagar av ett och samma redovisningsår.

C-avdrag.

17 §.

Uppehållande av annan folk- eller småskollärartjänst. Ordinarie folkskollärare eller småskollärare, som uppehåller förordnande å annan folkskollärare- respektive småskollärartjänst, skall åtnjuta avlöning såsom om den uppehållna tjänsten vore ordinarie och läraren ordinarie innehavare av densamma. Vad här sagts om småskollärare, äger även tillämpning å lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare.

Omfattar förordnandet hel termin, skall avlöningen i enahanda ordning utgå å den uppehållna tjänsten jämväl under ferietid, som infaller samma kalenderhalvår som förordnandet.

Under den tid lärare enligt första eller andra stycket uppbär avlöning å annan tjänst, skall han å sin egen tjänst avstå samtliga avlöningsförmåner.

18 §.

Avdrag å avlöning under ferier. 1 mom. Lärare, som icke under två på varandra följande terminer minst sextio dagar bestritt sin egen eller annan lärartjänst inom det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet eller bestritt statlig tjänst eller fullgjort uppdrag för statens räkning, skall under närmast därpå följande ferietid vidkännas A-avdrag.

2 mom. Lärare, som under ett läsår beviljats tjänstledighet längre tid än ethundratjugo dagar för enskilda angelägenheter är — i förekommande fall utöver vad i första momentet stadgas — skyldig att under ferietid, som följer närmast efter ledigheten, vidkännas avdrag å avlöningen i den omfattning skolöverstyrelsen bestämmer.

19 §.

Avlöning under ferier. Där ej annat följer av vad i 17 och 18 §§ eller eljest särskilt stadgas, skall lärare under ferier åtnjuta oavkortad avlöning.

20 §.

Tjänstgöringshinder. Avstängning från tjänstgöring m. m. 1 mom. Inställes undervisningen på grund av *smittsam sjukdom* och hindras lärare därav att tjänstgöra, skall han uppbära oavkortad lön.

Inställes, inskränkes eller avkortas undervisningen på grund av *krig, krigsfara eller därmed sammanhängande förhållanden*, gäller vad i föregående stycke stadgas, där ej Kungl. Maj:t annorlunda föreskriver.

2 mom. Lärare, som är avstängd från tjänstgöring, hålles häktad för brott eller undergår frihetsstraff, skall under tiden vidkännas C-avdrag, så framt ej skolstyrelsen med medgivande av vederbörande folkskolinspektör prövar skäligt låta honom uppbära någon del av avlöningen. Finnes avstängningsåtgärden hava varit obefogad eller blir för brott häktad frikänd, skall vad av hans avlöning innehållits till honom utbetalas.

Vad sålunda stadgats i fråga om lärare, vilken hålles häktad för brott, skall gälla jämväl beträffande den, som av polismyndighet kvarhålles såsom misstänkt för brott; dock att, där häktningsåtgärd ej vidtages, läraren skall äga åtnjuta oavkortad avlöning under tiden för kvarhållandet.

I fråga om avlöning till lärare, som avstängts från tjänstgöring på grund

av vägran att underkasta sig tvångsvis anordnad läkarundersökning, bestämmer Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

3 mom. Avhåller sig lärare från tjänstgöring utan att hava erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall, skall han för den tiden vidkännas C-avdrag.

Fasta lönetillägg och särskilda ersättningar.

21 §.

Till lärare, som är stationerad å ort inom rikets nordliga delar, där vistelsen på grund av klimatiska förhållanden och levnadsbetingelserna i övrigt kan anses medföra avsevärda olägenheter i fysiologiskt hänseende, utgår *kallortstillägg*, med nedanstående, för olika *kallortsklasser* bestämda belopp, för år räknat, nämligen:

*Kallorts-
tillägg.*

	K a l l o r t s k l a s s					
	I	II	III	IV	V	VI
Kallortstillägg, kronor	90	150	240	360	540	720

Närmare bestämmelser angående de orter, å vilka kallortstillägg skall utgå, och dessa orters fördelning å de olika kallortsklasserna meddelas av Kungl. Maj:t.

22 §.

Till lärare vid skola inom vissa av rikets nordligaste gränsorter utgår *språktillägg* med 150 kronor för år räknat enligt de grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t.

23 §.

Lärare, vilken meddelar undervisning utöver föreskrivet antal veckotimmar, skall, där ej annorlunda är stadgat, åtnjuta ersättning härför enligt de för *ersättning för utsträckt undervisning.* timlärare fastställda grunderna.

24 §.

Förflyttas lärare med stöd av 9 § på grund av indragning av övertalig lärartjänst eller eljest utan egen ansökan eller därom uttryckt önskan, äger han uppbära *ersättning för flyttningskostnad* enligt de föreskrifter, som Kungl. Maj:t meddelar.

*Ersättning för
flyttnings-
kostnad.*

Beslut om sådan ersättning fattas av skolöverstyrelsen, som har att i ärendet inhämta yttrande av statskontoret.

Rörligt tillägg.

25 §.

1 mom. Å lön utgår under de förutsättningar och enligt de grunder, som i 2 mom. samt 26 och 27 §§ angivas, *rörligt tillägg* i förhållande till den ökning i de allmänna levnadskostnaderna, som må föreligga i jämförelse med de genomsnittliga levnadskostnaderna under år 1935.

*Allmänna
bestämmelser
för rörligt
tillägg.*

2 mom. Beräkning av levnadskostnadernas storlek i jämförelse med 1935 års genomsnittliga levnadskostnader verkställes kvartalsvis av socialstyrelsen enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t.

På grundval av nämnda beräkning fastställer Kungl. Maj:t det procenttal, som angiver levnadskostnadernas förhållande till 1935 års genomsnittliga levnadskostnadsnivå (*levnadskostnadstalet*).

Av Kungl. Maj:t fastställt levnadskostnadstal skall lända till efterrättelse från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, intill den månad, varunder nytt sådant tal av Kungl. Maj:t fastställes.

26 §.

Grunder för rörligt tillägg. 1 mom. Rörligt tillägg utgår, då levnadskostnadstalet utvisar ökning i förhållande till 1935 års genomsnittliga levnadskostnadsnivå med fyra enheter eller mera, och utgör tre procent å avlöningen för varje hel mångfald av fyra, vartill ökningen uppgår. Där levnadskostnadstalet, efter att hava uppnått sådan ökning, åter nedgår, skall dock rörligt tillägg åtnjutas efter oförändrat procental, så länge levnadskostnadstalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fyra.

2 mom. Såsom begränsning av vad i 1 mom. stadgats skall gälla att, även om levnadskostnadstalet utvisar ökning med mer än tjuguheter, rörligt tillägg likväl icke må utgå efter högre procental än femton.

27 §.

Beräkning av rörligt tillägg. 1 mom. Rörligt tillägg beräknas å sammanlagda beloppet för månad av lönen.

Härvid skall dock iakttagas,

att tillägg ej beräknas å i lönen ingående öretal, som överskjuter fullt krontal,

samt att, där beräknat tillägg icke slutar å helt femtal ören, detsamma skall jämkas till närmaste femtal.

2 mom. Till hjälp vid uträkning av rörligt tillägg utfärdar Kungl. Maj:t de tabeller och anvisningar, som må finnas erforderliga.

Sjukvård och begravningshjälp.

28 §.

Allmänna bestämmelser om sjukvård och begravningshjälp. Ersättning av statsmedel. 1 mom. Vid sjukdom erhåller lärare av statsmedel ersättning för kostnad för läkarvård jämte läkemedel samt vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, som medfört förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, jämväl andra till arbetsförmågans höjande eller eljest till lindrande av menliga följder av olycksfallet nödiga hjälpmedel, allt i den omfattning och under de villkor, som i denna paragraf och 29—35 §§ stadgas eller av Kungl. Maj:t för särskilt fall bestämmas; dock endast i den mån sagda förmåner icke utgå enligt olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser.

Där ej fråga är om olycksfall i tjänsten, må till läkarvård hänföras tandvård endast om sådan vård avser botande av sjukdom i tändernas omgivning eller prövas vara av väsentlig betydelse för botande av annan sjukdom, vilken står i orsakssammanhang med tändernas tillstånd.

2 mom. Vid bestämmande av *ersättning av statsmedel* skall hänsyn tagas endast till läkarvård och läkemedel m. m., som läraren erhållit i enlighet med föreskrifterna i detta reglemente. Ersättningen skall beräknas särskilt för varje redovisningsår. Lärarens kostnader skola härvid anses belöpa å det redovisningsår läkarvård meddelats eller läkemedel mottagits.

Från det belopp, varmed ersättning av statsmedel enligt bestämmelserna i detta reglemente skall utgå, skall dock avdrag ske med ett belopp av ett-hundra kronor för redovisningsår, som skall åvila läraren. Kostnader för vaccination, som oförmälas i 34 § 3 mom. skola dock städse ersättas av statsmedel.

3 mom. Beslut om ersättning för läkarvård och läkemedel m. m. fattas av skolöverstyrelsen.

4 mom. Vad i denna paragraf och 29—36 §§ stadgas i fråga om olycksfall i tjänsten gäller även i andra fall, som avses i 16 § 5 punkten.

5 mom. Erforderliga föreskrifter rörande tillämpningen av bestämmelserna i denna paragraf och 29—36 §§ meddelas av Kungl. Maj:t.

29 §.

Med *tjänsteläkare* avses i detta reglemente läkare anställd av staten eller *Tjänsteläkare.* av kommunen i öppen sjukvård, skolläkare eller läkare å poliklinik vid allmänt sjukhus, vilka ombesörja läkarvård å stationeringsorten eller, om tillgång till dylik vård ej finnes därstädes, sådan läkare å närmaste ort.

30 §.

Anlitar lärare tjänsteläkare för erhållande av läkarvård och intyg, som i tjänsten erfordras rörande lärarens hälsotillstånd, skola kostnaderna härför ersättas av statsmedel enligt i 28 § 2 mom. angivna grunder. Erfordras för ställande av diagnos röntgen- eller annan undersökning, som ej lämpligen kan utföras av tjänsteläkare, skall jämväl kostnaden för sådan undersökning bestridas av statsmedel i enahanda ordning.

*Läkarvård
och läkar-
intyg.*

Kostnader för erforderlig läkarvård samt för intyg och undersökning, som nyss sagts, må ersättas även i de fall, då lärare uppehåller sig å sådan ort, att han icke lämpligen kan anlita tjänsteläkare, eller då vid trängande behov av läkarvård dylik läkare icke hinner anlitas. I dylika fall bör läraren i första rummet hänvända sig till annan av staten eller av kommunen anställd läkare.

31 §.

1 mom. Kostnaderna för vård å allmänt sjukhus ersättas, i den mån ej *Sjukhusvård.* nedan annorlunda stadgas, vid olycksfall i tjänsten samt vid fall av tuberkulos helt och eljest till hälften av statsmedel, under förutsättning att tjänste-

läkare eller annan läkare, som läraren enligt bestämmelserna i 30 § ägt anlita, förklarar sjukhusvård nödvändig samt under de villkor i övrigt, som nedan angivas.

Vid bestämmande av ersättningens storlek skola kostnaderna beräknas:

a) i fråga om egentlig sjukhusvård enligt den för sjukhuset fastställda legosängsavgiften för plats å *allmän sal*;

b) i fråga om vård å sinnessjukhus enligt den för sjukhuset fastställda avgiften för vård å *allmän avdelning*.

Prövar tjänsteläkare eller den för vården ansvarige sjukhusläkaren den sjukes tillstånd kräva vård i *halvenskilt rum* eller, om sådant ej finnes tillgängligt, i *enskilt rum*, må, utan hinder av vad ovan stadgas, av statsmedel bestridas, vid olycksfall i tjänsten samt vid fall av tuberkulos hela kostnaden för vården och eljest den del av sagda kostnad, som överskjuter halva beloppet av den för sjukhuset fastställda legosängsavgiften för plats å *allmän sal*.

Till kostnader för sjukhusvård, som i nästföregående stycke sägs, hänföres ock sådant arvode, som den i enskilt eller halvenskilt rum vårdade läraren erlagt till den för vården ansvarige sjukhusläkaren. Bidrag av statsmedel till dylikt arvode må icke överstiga lägsta tillämpliga beloppet enligt den av medicinalstyrelsen för sjukhuset utfärdade rådgivande taxan. Vid olycksfall i tjänsten samt vid fall av tuberkulos må likväl efter prövning av skolöverstyrelsen högre bidrag kunna utgå, dock icke med större belopp än det, som med tillämpning av den rådgivande taxan högst skulle hava erlagts.

Ersättning för vård å allmänt sjukhus må i intet fall beräknas efter dyrare plats än den, som kommit till användning.

Med allmänt sjukhus förstås sjukhus, som tillhör eller åtnjuter bidrag av staten, landsting eller kommun, Konung Oscar II:s jubileumsfond tillhörigt sanatorium ävensom kuranstalt, som disponeras för pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet.

2 mom. Kostnader för vård å enskild sjukvårdsanstalt må, under enahanda förutsättning och villkor, som i 1 mom. sägs, bestridas av statsmedel intill det belopp, som skulle hava utgått i ersättning vid vård å allmänt sjukhus; dock att, där fråga är om olycksfall i tjänsten, på skolöverstyrelsens prövning må bero, huruvida vårdkostnaderna må ersättas med högre belopp än nu sagts.

32 §.

Specialistvård.

1 mom. Kostnad för anlitan av läkare, som specialiserat sig på behandling av vissa sjukdomsformer, bestrides vid olycksfall i tjänsten samt vid fall av tuberkulos helt och eljest till tre fjärdedelar av statsmedel, under förutsättning att tjänsteläkare eller annan läkare, som läraren enligt bestämmelserna i 30 § ägt anlita, förklarar sådan specialistvård nödvändig samt tjänsteläkare antingen själv lämnat anvisning på eller ock godkänt valet av specialist.

Utän hinder av vad i första stycket sägs skall dock kostnad för specialist-

vård, som meddelas å poliklinik vid allmänt sjukhus bestridas helt av statsmedel.

2 mom. Vad i 1 mom. sägs skall äga motsvarande tillämpning i fråga om kostnad för anlåtande av tandläkare i fall, som avses i 28 § 1 mom. andra stycket.

33 §.

1 mom. Av statsmedel bestridas kostnaderna för läkemedel, som föreskrivits antingen av tjänsteläkare eller annan läkare, vilken läraren enligt bestämmelserna i 30 § ägt anlita, eller ock av specialist, till vilken läraren enligt bestämmelserna i 32 § 1 mom. hänvänt sig.

Läkemedel.

2 mom. Där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, skall räkning å läkemedelskostnad vara attesterad av tjänsteläkare, innan utbetalning på grund av räkningen äger rum.

34 §.

1 mom. Behandling med bad, massage, elektricitet, hetluft m. m., som av tjänsteläkare ordineras såsom nödvändig för botande av viss angiven sjukdom, må bekostas vid olycksfall i tjänsten helt och eljest till hälften av statsmedel.

*Bad, massage
m. m.*

2 mom. Konstgjorda lemmar, kirurgiskt bandage och andra dylika hjälpmedel, som lärare nödgas begagna till följd av olycksfall i tjänsten, skola bekostas av statsmedel.

3 mom. I de fall, då vederbörande myndighet finner skäl anordna vaccination mot epidemisk sjukdom, gäldas kostnaden härför av statsmedel.

35 §.

I den mån skolöverstyrelsen prövar skäligt, må av statsmedel bestridas kostnad för den sjukes resa eller forslande till och från läkare eller sjukvårdsinrättning, under förutsättning att tjänsteläkare eller annan läkare, som läraren enligt bestämmelserna i 30 § ägt anlita, förklarat resan eller förflyttningen nödvändig för ställande av diagnos eller för sjukdomens behöriga behandling. Likaledes må av statsmedel kunna ersättas skälig kostnad för resa, som lärare nödgats företaga för erhållande av specialistvård samt, där fråga är om olycksfall i tjänsten, för erhållande av behandling, som avses i 34 § 1 mom., ävensom för anskaffande av hjälpmedel, varom förmäles i 34 § 2 mom.

*Resor och
sjuk-
transporter.*

Jämväl skälig kostnad för läkares resa för besök hos den sjuke i det fall, då denne icke utan våda kan flyttas, må kunna ersättas av statsmedel.

36 §.

Avlider lärare, skall till hans dödsbo såsom *begravningshjälp* utbetalas ett belopp av 400 kronor. Efterlämnar läraren anhöriga, som äro berättigade till familjepension av statsmedel enligt för folk- och småskollärare gällande bestämmelser skall dock, där lärarens lön för månad jämte därå belöpande rörligt tillägg överstiger familjepensionen för månad, begravningshjälpen ökas

*Begravnings-
hjälp.*

med ett belopp motsvarande skillnaden. För beräkning av lön, rörligt tillägg och familjepension skola läggas till grund förhållandena under den månad, då dödsfallet inträffat.

Vid lärares dödsfall till följd av olycksfall i tjänsten skall dock förenämnda belopp minskas med begravningshjälp, vartill dödsboet är berättigat enligt olycksfallsförsäkringslagen.

Tjänstebostad m. m.

37 §.

*Skylldighet
att mottaga
tjänstebostad.*

Därest åt lärare anvisas *tjänstebostad* av tjänlig beskaffenhet, är han skyldig att mottaga densamma och ställa sig till efterrättelse föreskrifterna i gällande boställsordning.

38 §.

Hyresavdrag.

1 mom. För tjänstebostad jämte bränsle skall lärare månadsvis i efterskott lämna ersättning genom avdrag å avlöningen eller genom kontant inbetalning, i den mån utgående avlöningsbelopp ej förslår till avdraget (*hyresavdrag*).

2 mom. Hyresavdraget skall, där ej annat följer av tredje och fjärde styckena här nedan, för olika hyresgrupper utgå med följande belopp, för redovisningsår räknat:

För tjänstebostad innehållande	H y r e s g r u p p								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	k r o n o r								
1 rum och kök	330	414	498	582	666	750	834	918	1 002
2 rum och kök	492	624	756	888	1 020	1 152	1 284	1 416	1 548
3 rum och kök	660	834	1 008	1 182	1 356	1 530	1 704	1 878	2 052

Fördelningen å nämnda nio hyresgrupper av de orter, där lärarna äro stationerade, fastställes av Kungl. Maj:t på grundval av utredning rörande de för orterna gällande hyreskostnaderna.

Innehåller tjänstebostad större antal rum än boställsordningen föreskriver, skall lärare icke på grund härav vidkännas högre hyresavdrag än eljest.

Uppfyller icke tjänstebostaden i väsentliga avseenden fordringarna i boställsordningen, skall skolstyrelsen nedsätta hyresavdraget med skäligt belopp.

39 §.

*Avträdande
av tjänste-
bostad m. m.*

Vid lärares avgång från tjänsten av annan anledning än dödsfall skall tjänstebostad med vad därtill hörer avträdas samtidigt med frånträdet av med tjänsten förenade avlöningsförmåner.

Vid dödsfall skall, där avliden ordinarie tjänstinnehavare efterlämnar med honom sammanboende make eller annan person, mot vilken tjänstinnehava-

ren haft försörjningsplikt, den efterlevande äga att mot erläggande av samma ersättning för bostaden, som den avlidne guldit, fortfarande nyttja tjänstebostaden med vad därtill hörer till den 1 april eller den 1 oktober, som infaller närmast efter tre månader från dödsfallet, med skyldighet för den kvarboende ej mindre att ansvara för bostadens med vad därtill hörer behöriga skötsel än även att till ny tjänstinnehavare mot skäligen gottgörelse upplåta så stor del av bostaden, som skolstyrelsen prövar skäligt.

4 kap. Extra ordinarie lärare.

40 §.

1 mom. För placering i löneklass av extra ordinarie lärare skola föreskrifterna i 11 § och 12 § 1 mom. äga motsvarande tillämpning.

*Löneklass-
placering.*

2 mom. Extra ordinarie lärare, som erhåller annan extra ordinarie tjänst inom samma lönegrad, äger bibehålla den placering i löneklass han före tillträddandet av den nya tjänsten innehade.

Folkskollärare i lönegrad LEO 14, som erhåller tjänst inom lönegrad LEO 15, skall placeras i löneklassen närmast över den, som han i den lägre tjänsten senast tillhörde.

Folkskollärare i lönegrad LEO 15, som erhåller tjänst i lönegrad LEO 14, skall placeras i löneklassen närmast under den, som han i den högre tjänsten senast tillhörde.

För bestämmande av tidpunkt för löneklassuppflyttning i ovan angivna fall äger lärare taga i beräkning den tid, varunder han tillhört eller beräknas hava tillhört den löneklass, i vilken han senast var placerad före tillträddandet av den nya tjänsten.

3 mom. Vid tillträddandet av extra ordinarie tjänst må lärare, i andra fall än i 2 mom. avses, för löneklassplacering tillgodoräkna den tid han efter avlagd examen, som medför behörighet för tjänsten, innehaft anställning, då fråga är om folkskollärartjänst, såsom folkskollärare och i andra fall såsom folkskollärare, småskollärare, lärare vid mindre folkskola eller biträdande lärare; dock att beträffande anställning såsom extra lärare endast tid utöver tre år må tillgodoräknas. I enahanda ordning må även tillgodoräknas tid, varunder läraren innehaft motsvarande anställning vid nomadskola eller, därest statsbidrag utgått till lärarens avlöning, vid sjukvårdsanstalt eller barnhem.

Vid tillgodoräknande av tjänstetid, varom förmäles i detta moment, skola bestämmelserna i 12 § 1 mom. a) och 45 § 2 mom. äga motsvarande tillämpning.

4 mom. Vad i 2 och 3 mom. sägs äger icke tillämpning å tjänstgöring, efter vilken avbrott å mer än tre år i följd förelegat i lärarens anställning inom undervisningsväsendet.

5 mom. Föreskrifterna i 13 § 6 och 7 mom. skola äga motsvarande tillämpning å extra ordinarie lärare.

Föreskrifterna i 15 § angående tjänstledighetsavdrag skola äga motsvarande tillämpning å extra ordinarie lärare.

Vid tjänstledighet av nedan angivna orsaker skall med extra ordinarie lärares avlöning förhållas på följande sätt, så framt icke Kungl. Maj:t finner skäl att för visst fall annorlunda bestämma.

Orsak till tjänstledighet

Åtgärd med avlöningen

1. *Offentligt uppdrag.*

a) Uppdrag, där ersättning ej utgår eller utgår allenast med visst belopp för sammanträdes- eller förrättningsdag och läraren icke medgivits rätt till gottgörelse för de avlöningsförmåner han under ledigheten avstått.

A-avdrag.

b) Uppdrag såsom ledamot av riksdagen eller att vara riksdagens revisor.

A-avdrag.

c) Anställning hos riksdagen eller dess revisorer eller hos kyrkomötet.

C-avdrag.

d) Uppdrag att deltaga i eller biträda vid utredning, som beslutats av Kungl. Maj:t eller, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande, av departementschef eller myndighet (kommitté- eller sakkunniguppdrag).

C-avdrag.

e) Annat offentligt uppdrag.

C-avdrag.

2. *Militärtjänst* i fredstid, där ej annat följer av vad i punkt 3 sägs.

a) Beställningshavare i reserven, å reservstat eller å övergångsstat åliggande tjänstgöring.

B-avdrag.

b) Utbildningskurs för äldre reservofficerare.

B-avdrag.

c) Landstormsbefälsövning eller landstormsskildningsövning för landstormen tillhörande värnpliktig.

B-avdrag.

d) Befälskurs, landstormsbefälsövning eller kompletteringskurs eller med kompletteringskurs jämställd annan kurs eller övning, som föreskrives för i fredstid konstituerad landstormsofficer.

B-avdrag högst 14 dagar av ett och samma redovisningsår.

e) Annan värnpliktstjänstgöring än i a) — d) sägs.

C-avdrag. I stället utgår dagersättning med 2 kronor 50 öre.

f) Annan militärtjänst.

C-avdrag.

3. *Militärtjänst* vid mobilisering eller förstärkt försvarsberedskap.

Enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Orsak till tjänstledighet

4. *Olycksfall, smittsam sjukdom m. m.*

a) Olycksfall i tjänsten samt våld eller annan misshandel, som läraren utsatts för på grund av sin tjänst, med därav föranledd sjukdom eller förlust av arbetsförmågan. Med olycksfall i tjänsten skall förstås vad som enligt olycksfallsförsäkringslagen är att hänföra till olycksfall i arbete.

b) I tjänsten ådragen smittsam sjukdom, som enligt epidemilagen skall anmälas till vederbörande myndighet.

c) Förbud att tjänstgöra till förekommande av smittas spridning.

5. Behörigen styrkt *sjukdom* i andra fall än i punkt 4 avses.

6. *Tvångsvis* anordnad *läkarundersökning* i enlighet med vad därom särskilt är stadgat.

7. *Svag hälsas vårdande*, då behovet av ledighet härför är behörigen styrkt.

8. *Havandeskap* eller *barnsbörd*.

9. *Enskild angelägenhet*.

a) Studier eller arbete, som skolöverstyrelsen prövar vara av betydelse för lärarens kom-

Åtgärd med avlöningen

Oavkortad lön intill ett år från dagen för olycksfallet, våldet eller misshandeln, därefter A-avdrag, där ej skolöverstyrelsen på grund av särskilda förhållanden finner anledning medgiva, att avdrag icke skall äga rum.

Oavkortad lön högst ett år, därefter A-avdrag, där ej skolöverstyrelsen på grund av särskilda förhållanden finner anledning medgiva, att avdrag icke skall äga rum.

Oavkortad lön högst ett år, därefter A-avdrag, där ej skolöverstyrelsen på grund av särskilda förhållanden finner anledning medgiva, att avdrag icke skall äga rum.

A-avdrag högst sex månader av ett och samma redovisningsår. För tid därutöver bestämmer skolöverstyrelsen, om större avdrag skall ske.

A-avdrag i den mån annat ej särskilt stadgas.

B-avdrag högst 30 dagar av ett och samma redovisningsår, därefter C-avdrag.

A-avdrag högst 120 dagar, dock ej för tid efter 90:e dagen från förlossningen, därefter C-avdrag.

B-avdrag sammanlagt högst 120 dagar av den tid lä-

petens för viss uppgift eller befattning inom folkskoleväsendet.

b) Uppdrag inom sådan personalsammanslutning, som avser att tillvarataga lärarnas intressen i tjänsten eller främja deras yrkesutbildning, där vederbörande folkskolinspektör efter av skolöverstyrelsen utfärdade direktiv finner skäl föreligga för tjänstledighet.

c) Enskild angelägenhet av vikt, där vederbörande folkskolinspektör finner skäl föreligga för tjänstledighet.

d) Annan enskild angelägenhet.

raren innehar extra ordinarie anställning.

B-avdrag högst 10 dagar av ett och samma redovisningsår.

B-avdrag högst 10 dagar av ett och samma redovisningsår.

C-avdrag.

42 §.

Avlöning under ferier.

1 mom. Föreskrifterna i 18 § skola äga motsvarande tillämpning å extra ordinarie lärare.

2 mom. Där ej annat följer av vad i 1 mom. eller eljest särskilt stadgas, skall extra ordinarie lärare under ferier åtnjuta oavkortad avlöning.

43 §.

Övriga bestämmelser för extra ordinarie lärare.

Å extra ordinarie lärare skola följande bestämmelser äga motsvarande tillämpning.

- 10 § 3 mom. angående undervisning i annan läroanstalt,
- 20 § angående tjänstgöringshinder och avstängning m. m.,
- 21 § angående kallortstillägg,
- 22 § angående språktillägg,
- 23 § angående ersättning för utsträckt undervisning,
- 25—27 §§ angående rörligt tillägg,
- 28—36 §§ angående sjukvård och begravningshjälp samt
- 37—39 §§ angående tjänstebostad.

5 kap. Extra lärare.

44 §.

Löneklass och ortsgrupp.

Extra folkskollärare skall vara placerad i någon av löneklasserna 12—16 samt extra småskollärare, extra lärare vid mindre folkskola och extra biträdande lärare i någon av löneklasserna 4—8.

Kvinnlig lärare må dock icke placeras i den högsta för tjänsten gällande löneklassen.

Till extra lärare utgår under anställningstiden för varje dag av lästerminen lön enligt följande löneklasser och ortsgupper:

Löne- klass nr	O r t s g r u p p								
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Dagbelopp, kronor									
<i>Till folkskollärare</i>									
12	12:60	13:10	13:60	14:20	14:70	15:20	15:80	16:30	16:80
13	13:30	13:80	14:40	14:90	15:50	16:—	16:60	17:10	17:70
14	14:—	14:60	15:10	15:70	16:30	16:90	17:40	18:—	18:60
15	14:80	15:40	16:—	16:60	17:20	17:80	18:40	19:—	19:60
16	15:70	16:30	16:90	17:50	18:10	18:70	19:40	20:—	20:60
<i>Till småskollärare, lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare</i>									
4	8:50	8:90	9:20	9:60	10:—	10:30	10:70	11:—	11:40
5	9:—	9:40	9:80	10:10	10:50	10:90	11:30	11:60	12:—
6	9:50	9:90	10:30	10:70	11:10	11:50	11:90	12:30	12:70
7	10:—	10:40	10:90	11:30	11:70	12:10	12:50	13:—	13:40
8	10:50	11:—	11:40	11:90	12:30	12:70	13:20	13:60	14:—

Föreskrifterna i 8 § 2 mom. angående ortsgrupp skola äga motsvarande tillämpning å extra lärare.

45 §.

1 mom. Vid tillträdandet av extra tjänst skall lärare placeras i den lägsta för läraren tillämpliga löneklassen, där ej annat följer av 3 mom.

2 mom. Efter att hava tjänstgjort minst 615 dagar i en och samma löneklass och sedan minst tre år förflutit, efter det läraren första gången placerades i löneklassen, uppflyttas läraren till närmast högre löneklass och så vidare intill dess den högsta för läraren tillämpliga löneklassen uppnåtts.

Såsom tjänstetid skall härvid även anses tid, varunder läraren åtnjutit tjänstledighet, som avses i 46 § 1 och 2 mom., och tid, varunder han varit hindrad tjänstgöra och därvid uppburit oavkortad lön enligt 47 §.

I övrigt skola föreskrifterna i 11 § 3 och 4 mom. samt i tillämpliga delar bestämmelserna i 12 § 1 mom. om uppskov med uppflyttning gälla.

3 mom. Vid tillträdandet av extra tjänst, må lärare för löneklassplacering tillgodoräkna all den tid han efter avlagd examen, som medför behörighet för tjänsten, innehaft anställning, då fråga är om folkskollärartjänst, såsom folkskollärare och i andra fall såsom folkskollärare, småskollärare, lärare vid mindre folkskola eller biträdande lärare. I enahanda ordning må även tillgodoräknas tid, varunder läraren innehaft motsvarande anställning vid nomadskola eller, därest statsbidrag utgått till lärarens avlöning, vid sjukvårdsanstalt eller barnhem.

Vid tillgodoräknande av tjänstetid, varom förmäles i detta moment, skola bestämmelserna i 2 mom. och 12 § 1 mom. a) äga motsvarande tillämpning.

*Löneklass-
placering.*

Vad i detta moment sägs äger dock icke tillämpning å tjänstgöring, efter vilken avbrott å mer än tre år i följd förelegat i lärarens anställning inom undervisningsväsendet.

4 mom. Lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare skola åtnjuta lön enligt en löneklass, som är en klass högre än den, i vilken de äro placerade.

46 §.

Tjänstledighet.

1 mom. Vid tjänstledighet till följd av *olycksfall i tjänsten* eller till följd av *våld* eller annan *misshandel*, som lärare utsatts för på grund av sin tjänst, med därav föranledd sjukdom eller förlust av arbetsförmågan, skall läraren

a) åtnjuta oavkortad lön intill dess 180 dagar förflutit från dagen för olycksfallet, våldet eller misshandeln, därvid i förekommande fall ferietid icke skall inräknas;

b) vidkännas B-avdrag för tid därutöver, så framt ej skolöverstyrelsen på grund av särskilda förhållanden finner anledning medgiva, att avdrag icke skall äga rum eller att A-avdrag skall tillämpas.

2 mom. Vad i 1 mom. stadgas äger motsvarande tillämpning, där extra lärare i tjänsten ådragit sig *smittsam sjukdom*, som enligt epidemilagen skall anmälas till vederbörande myndighet, så ock där han förbjudits att tjänstgöra till förekommande av *smittas spridning*.

3 mom. Vid tjänstledighet av *annan anledning* än i 1 och 2 mom. sägs skall extra lärare vidkännas C-avdrag.

47 §.

Övriga bestämmelser för extra lärare.

För extra lärare skola i tillämpliga delar gälla följande bestämmelser.

10 § 3 mom. angående undervisning i annan läroanstalt,

15 § angående tjänstledighetsavdrag,

20 § 1 mom. angående tjänstgöringshinder, dock att det ankommer på skolstyrelsen att efter av skolöverstyrelsen givna direktiv och efter hörande av vederbörande folkskolinspektör besluta, huruvida avlöning skall utgå,

21 § angående kallortstillägg, därvid tillägget dock skall utgå med följande belopp för varje dag, läraren innehar anställning:

	Kallortsklass					
	I	II	III	IV	V	VI
Kallortstillägg, kronor	0·25	0·40	0·65	1—	1·50	2—

22 § angående språktillägg, därvid tillägget dock skall utgöra 55 öre för varje dag, läraren innehar anställning,

23 § angående ersättning för utsträckt undervisning,

25—27 §§ angående rörligt tillägg,

37—39 §§ angående tjänstebostad med undantag för bestämmelsen i 39 § andra stycket. Hyresavdraget skall dock ske med nedanstående belopp för varje dag extra lärare innehar anställning:

	Hyresgrupp								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Hyresavdrag, kronor . . .	0·90	1·15	1·35	1·60	1·80	2·05	2·30	2·50	2·75

6 kap. Timlärare och pensionerade lärare.

48 §.

För timlärare fastställes arvode och meddelas övriga avlöningsbestämmelser, som ej avses i 1 kap., av Kungl. Maj:t. *Timlärare.*

49 §.

Uppehålles tjänst med full tjänstgöring av lärare, vilken åtnjuter tjänstepension av statsmedel enligt för folk- och småskollärare gällande bestämmelser, skall *dagarvode* utgå med *Pensionerade lärare.*

12 kronor för lärare, som tjänstgör i folkskola, och

8 kronor för lärare, som tjänstgör i småskola, i mindre folkskola eller som biträdande lärare.

7 kap. Lönenämnd.

50 §.

För beredning av ärenden, vilka angå tillämpningen av detta reglemente jämte därtill hörande tilläggsbestämmelser, skall finnas en lönenämnd.

Denna nämnd, i vilken löntagar-, förvaltnings- och de allmänna intressena böra vara representerade, skall bestå av en av Kungl. Maj:t förordnad ordförande samt sex likaledes av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Där så finnes lämpligt, må dock Kungl. Maj:t med iakttagande av vad nyss sagts om antalet medlemmar i nämnden och om de intressen, som där böra vara företrädda, för skilda förvaltningsområden förordna om olika sammansättning av nämnden.

Lönenämndens ordförande och ledamöter förordnas för en tid av högst tre år i sänder.

I enahanda ordning, som ovan sagts, utses suppleanter för ordföranden och ledamöterna.

Instruktion för lönenämnden utfärdas av Kungl. Maj:t.

8 kap. Reglementets tillämplighet m. m.

51 §.

1 mom. Såsom förutsättning för reglementets tillämpning å lärare, vilken omedelbart före reglementets ikraftträdande innehar i reglementet avsedd ordinarie tjänst, skall gälla

a) att läraren övergått till de provisoriska avlöningsbestämmelserna under budgetåret 1941/42 för lärare vid folk- och småskolor m. fl. enligt kungörelsen den 13 juni 1941 (nr 448) samt

b) att läraren icke före viss av Kungl. Maj:t fastställd tidpunkt till vederbörande skolstyrelse skriftligen anmält, att han icke vill underkasta sig reglementets villkor och bestämmelser.

2 mom. Lärare, å vilken reglementet vinner tillämpning, må icke bibehålla personlig lönefyllnad, varom förmåles i 6 punkten kungörelsen den 26 november 1937 (nr 901) med vissa bestämmelser i anledning av ny löne reglering från och med den 1 januari 1938 för lärare vid folk- och småskolor.

3 mom. Ordinarie lärare, å vilken reglementet erhåller tillämpning, skall vara pliktig att underkasta sig minskning i, upphörande av eller eljest ändrade bestämmelser rörande de förmåner eller ersättningar m. m., om vilka förmåles i nedan angivna delar av reglementet.

16 § 2. angående viss militärtjänst i fredstid,

22 § angående språktillägg,

23 § angående ersättning för utsträckt undervisning,

24 § angående ersättning för flyttningskostnad,

28—35 §§ angående sjukvård,

37—39 §§ angående tjänstebostad.

Ordinarie lärare skall vidare vara underkastad vidsträcktare tjänstgörings-skyldighet än i 5 § föreskrives, där detta genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen honom ålägges, eller den jämkning i åligganden, som i behörig ordning varder för honom bestämd.

4 mom. Lärare, å vilken reglementet erhåller tillämpning, är jämväl pliktig att, därest de allmänna levnadskostnaderna nedgå med 10 procent eller mera i förhållande till 1935 års genomsnittliga levnadskostnader, efter prövning av Kungl. Maj:t och riksdagen underkasta sig minskning av lönen med högst 5 procent av de i reglementet upptagna beloppen.

Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1942, från och med vilken dag vad i tidigare av Kungl. Maj:t utfärdad författning eller föreskrift finnes stridande mot reglementets bestämmelser upphör att gälla, såvitt angår lärare, å vilken reglementet erhåller tillämpning.

Övergångsbestämmelser.

1. Lärare, som omedelbart före reglementets ikraftträdande innehar *ordinarie* befattning, varom i reglementet är fråga, skall, om han efter ikraftträdandet kvarstår i samma befattning eller samtidigt med ikraftträdandet tillträder annan *ordinarie* tjänst vid folkskoleväsendet, i nedan angivna fall placeras i löneklass på sätt framgår av följande bestämmelser.

Tillhör läraren efter ikraftträdandet lönegrad med samma ordningsnummer som omedelbart dessförinnan, bibehåller han den placering i löneklass, som tillkommit honom omedelbart före ikraftträdandet.

Tillhör läraren efter ikraftträdandet lönegrad med ordningsnummer, vilket med en eller två enheter överstiger ordningsnumret för lärarens förutvarande lönegrad, placeras han en respektive två löneklasser högre än omedelbart före ikraftträdandet.

Tillhör läraren efter ikraftträdandet lönegrad med ordningsnummer, vilket med en enhet understiger ordningsnumret för lärarens förutvarande lönegrad, placeras han en löneklass lägre än omedelbart före ikraftträdandet.

För bestämmande av tidpunkt för löneklassuppflyttning äger läraren rätt att taga i beräkning den tid, varunder han tillhört eller beräknas hava tillhört den löneklass, i vilken han var placerad omedelbart före ikraftträdandet.

2. *Icke-ordinarie* lärare, som under tiden 1 juli 1939—30 juni 1942 eller del därav varit inplacerad i löneklass, skall vid reglementets ikraftträdande eller första därefter erhållna anställning placeras i löneklass på sätt nedan anges, där ej annat följer av vad i sista stycket av denna punkt sägs.

Senaste placering i löneklass före reglementets ikraftträdande	Placering i löneklass vid första anställning efter reglementets ikraftträdande		
	extra ordinarie lärare vid skola med årlig lästid av		Extra lärare
	39 veckor	36 ⁴ / ₇ veckor	
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
14	14	13	14
15	15	14	15
16	16	15	16
17	17	16	17
18	18	17	18
19	19	18	19

För bestämmande av tidpunkt för löneklassuppflyttning i anställning efter reglementets ikraftträdande äger läraren rätt att taga i beräkning den tid, varunder han tillhört eller beräknas hava tillhört den löneklass, i vilken han senast var placerad före ikraftträdandet.

Därest icke-ordinarie lärare, som med stöd av ovanstående föreskrifter inplacerats i löneklass, sedermera övergår till annan tjänst som extra ordinarie eller extra lärare, skall han, där ej annat följer av vad i sista stycket av denna punkt sägs, bibehålla såväl sin löneklassplacering som rätt till löneklassuppflyttning, dock med här nedan angivna undantag:

a) Övergår folkskollärare från extra ordinarie anställning vid skola med 36 ⁴/₇ veckors årlig lästid till extra anställning, skall han placeras en löneklass över den, i vilken han å den förra tjänsten var placerad.

b) Övergår folkskollärare från extra anställning till extra ordinarie anställning vid skola med $36\frac{4}{7}$ veckors årlig lästid, skall han placeras i löneklassen närmast under den, i vilken han å den förra tjänsten var placerad.

Vad här ovan sägs skall icke äga tillämpning, såvitt vid lärarens tillträdande av den nya anställningen avbrott å mer än tre år i följd förelegat i lärarens anställning inom undervisningsväsendet, ej heller å lärare, som efter frånträdandet av anställning såsom folkskollärare tillträder anställning såsom småskollärare, lärare vid mindre folkskola eller biträdande lärare, eller å lärare, som efter frånträdande av sådan anställning, som sist berörts, tillträder anställning såsom folkskollärare.

3. Om lärare med stöd av bestämmelserna i punkt 2 eller punkt 6 skall såsom extra lärare åtnjuta avlöning efter någon av löneklasserna 9—11 eller 17—19, skola följande belopp för varje dag av lästiden utgå:

Löneklass nr	O r t s g r u p p								
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
	D a g b e l o p p, k r o n o r								
9	11.—	11·50	12.—	12·40	12·90	13·30	13·80	14·30	14·70
10	11·50	12.—	12·50	13.—	13·50	14.—	14·40	14·90	15·40
11	12.—	12·60	13·10	13·60	14·10	14·60	15·10	15·60	16·10
17	16·80	17·50	18·10	18·80	19·40	20·10	20·70	21·40	22.—
18	18.—	18·70	19·40	20·10	20·80	21·40	22·10	22·80	23·50
19	19·20	20.—	20·70	21·40	22·10	22·80	23·50	24·20	25.—

4. Vinner i punkt 2 avsedd lärare befordran till ordinarie tjänst, skall vid tillgodoräkning av tjänstetid för placering i löneklass å den ordinarie tjänsten varje tidsperiod, som föregått uppflyttning en löneklass såsom icke-ordinarie före eller i samband med reglementets ikraftträdande, anses utgöra tre år.

5. De i 1 § 2 mom. första stycket b) och c) upptagna villkoren för extra ordinarie anställning skola icke äga tillämpning å lärare, som efter avlagd vederbörlig examen under tiden 1 juli 1939—30 juni 1942 eller del därav haft anställning såsom lärare med full tjänstgöring inom det statliga eller det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet.

6. Kvinnlig folkskollärare skall under tiden 1 juli 1942—30 juni 1943 åtnjuta lön enligt en löneklass, som är närmast lägre än den, i vilken hon, enligt ifrågavarande reglemente och övergångsbestämmelser skall vara placerad.

7. Avdrag å avlöning under ferier enligt 18 § eller 42 § 1 mom. i detta reglemente skall icke äga rum förrän efter utgången av läsåret 1942/43.

8. Till manlig lärare vid småskola eller mindre folkskola ävensom till biträdande manlig lärare skall utgå lönetillägg med 510 kronor för år räknat. Å lönetillägget skall icke utgå rörligt tillägg.

9. Reglementets bestämmelser angående ordinarie lärare vid mindre folk-skola och ordinarie biträdande lärare skola äga motsvarande tillämpning å dylika lärare, vilka anställts tills vidare med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning.

10. Barntillägg skall tillkomma lärare, vilken omedelbart före den 1 juli 1939 eller vid utgången av vårterminen nämnda år åtnjutit avlöning enligt avlöningsreglementet för lärare vid folk- och småskolor samt å vilken bestämmelserna i kungörelsen den 13 juni 1941 (nr 448) ägt tillämpning från och med den 1 juli 1941 eller därefter, dock senast från och med början av höstterminen samma år. Såsom förutsättning för att extra lärare eller därmed jämställd lärare må komma i åtnjutande av barntillägg skall därjämte gälla, att tjänstgöring såsom vikarie omfattat hela vårterminen 1939.

Barntillägg skall icke tillkomma timlärare.

Barntillägg skall utgå med 9 kronor för månad för varje barn, för vilket lärare omedelbart före den 1 juli 1939 eller beträffande läsårsavlönad lärare vid utgången av vårterminen 1939 ägt åtnjuta barntillägg enligt föreskrifterna i kungörelsen den 4 januari 1938 (nr 12) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt lärare vid folk- och småskolor m. fl.

För tid, då lärare åtnjutit tjänstledighet och därvid varit skyldig vidkännas C-avdrag, skall barntillägg icke utgå.

I övrigt skola bestämmelserna i §§ 5—9 kungörelsen den 15 juni 1939 (nr 428) angående barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst äga motsvarande tillämpning.

Förslag
till
avlöningsreglemente för nomadlärare.

1 §.

Folkskolans avlöningsreglemente skall i tillämpliga delar även gälla för nomadlärare, där ej nedan annorlunda stadgas.

2 §.

Lärare vid byskola skall jämföras med folkskollärare vid skola med 39 veckors årlig lästid, lärare vid visteskola, som tjänstgör vid byskola, med biträdande lärare och annan lärare vid visteskola med småskollärare.

3 §.

Vad i folkskolans avlöningsreglemente sägs om folkskolinspektör och skolstyrelse skall i fråga om nomadlärare gälla nomadskolinspektören.

Beslut om placering i löneklass fattas dock av skolöverstyrelsen samt beslut angående tjänstebostad och därmed sammanhängande frågor av domkapitlet.

4 §.

I stället för 4 § folkskolans avlöningsreglemente gäller, att nomadlärare är underkastad föreskrifterna i nomadskolstadgan samt övriga bestämmelser angående nomadskolväsendet.

5 §.

I stället för 5 § folkskolans avlöningsreglemente gäller, att nomadlärare är skyldig att under högst 39 veckor årligen meddela undervisning eller verkställa annat arbete till gagn för nomadskolundervisningen eller utföra andra uppgifter, som kunna åläggas honom enligt nomadskolstadgan. Undervisningen skall omfatta för lärare vid byskola minst 28 och högst 30 veckotimmar samt för lärare vid visteskola minst 24 och högst 28 veckotimmar. Nomadskolinspektören äger medgiva undantag från vad sålunda föreskrivits i enlighet med därom meddelade bestämmelser i nomadskolstadgan.

6 §.

I stället för 9 § folkskolans avlöningsreglemente gäller, att ordinarie nomadlärare är pliktig att låta förflytta sig till annan ordinarie lärartjänst inom det statliga undervisningsväsendet eller till tjänstgöring å lärartjänst inom det kommunala undervisningsväsendet, då sådant erfordras för indragning av övertalig lärartjänst eller då eljest synnerliga skäl därtill äro.

Närmare bestämmelser angående förfarandet vid förflyttning meddelas av Kungl. Maj:t.

7 §.

Till nomadlärare utgår *lönetillägg* med 180 kronor för år räknat; till extra nomadlärare utgår dock tillägget med 65 öre för varje dag han innehar anställning.

8 §.

Visteskola, som är förlagd utom riket, skall anses tillhöra den ortsgrupp, som gäller för byskolan i det nomadskoldistrikt, till vilket visteskolan hör.

9 §.

För bostad, som tillhandahålles lärare vid visteskola förlagd till eller i närheten av nomadlapparnas sommarvisten, skall hyresavdrag icke ske.

10 §.

Fullgöres tjänstgöring å två skolstationer, äger nomadlärare enligt skolöverstyrelsens bestämmande erhålla skälig ersättning för verkliga *utgifter för resor* fram och åter enligt specificerad räkning, dock med tillhoppa högst 200 kronor för år.

Extra nomadlärare, som förordnats för kortare tid än tre månader, må enligt skolöverstyrelsens bestämmande erhålla skälig *gottgörelse för resekostnader*, föranledda av förordnandet.

11 §.

I stället för 51 § 1 mom. folkskolans avlöningsreglemente gäller såsom förutsättning för reglementets tillämpning å lärare, vilken omedelbart före reglementets ikraftträdande innehar i reglementet avsedd ordinarie tjänst, att läraren icke före viss av Kungl. Maj:t fastställd tidpunkt till nomadskolinpektören skriftligen anmält, att han icke vill underkasta sig reglementets villkor och bestämmelser.

I stället för 51 § 3 mom. sista stycket folkskolans avlöningsreglemente gäller, att ordinarie lärare skall vara underkastad vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet än i 5 § av förevarande reglemente föreskrives, där detta genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen honom ålägges, eller den jämkning i åligganden, som i behörig ordning varder för honom bestämd.

Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1942, från och med vilken dag vad i tidigare av Kungl. Maj:t utfärdad författning eller föreskrift finnes stridande mot reglementets bestämmelser upphör att gälla, såvitt angår lärare, å vilken reglementet erhåller tillämpning.

Övergångsbestämmelser.

De till folkskolans avlöningsreglemente fogade övergångsbestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning å nomadlärare.

De sakkunnigas hemställan.

Under åberopande av vad 1941 års lärarlönesakkunniga i det föregående i skilda hänseenden anført och föreslagit få de sakkunniga hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

dels föreslå riksdagen godkänna i förevarande betänkande framlagda förslag till folkskolans avlöningsreglemente och avlöningsreglemente för nomadlärare;

dels ock föranstalta om

a) att i tjänstepensionsbestämmelserna för folk- och småskollärare intages en föreskrift, att pensionsåldern inträder vid utgången av det redovisningsår, under vilket läraren uppnår den för erhållande av pension föreskrivna levnadsåldern;

b) att i civila avlöningsreglementet och civila icke-ordinariereglementet införas bestämmelser av samma innehåll som 18 § 1 mom. i de sakkunnigas förslag till folkskolans avlöningsreglemente;

c) att skolöverstyrelsens personalorganisation förstärkes med personal för handläggning av frågor om sjukvårdsförmåner till folkskolans lärare.

Särskilda yttranden av folkskolans personalrepresentanter.

I samband med förhandlingar med de sakkunniga avgåvo folkskolans personalrepresentanter följande gemensamma yttrande.

Herrar **Lindén** och **Torbjär** samt fröken **Norgren** och fru **Linder**:

Efter överläggningar med 1941 års lärarlönesakkunniga, ha vi — trots från de sakkunniga i olika avseenden skiljaktig mening — likväl under hänsynstagande till nu rådande allmänna ekonomiska läge ansett oss böra godtaga sakkunnigförslaget i dess slutgiltiga form. Härtill ha vi emellertid velat tillkännagiva den ståndpunkt, vi intagit i vissa vid överläggningarna behandlade huvudfrågor.

De icke ordinarie lärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden. I förevarande fråga ha vi hävdad den uppfattningen, att vid lönesättningen för folk- och småskolans icke ordinarie lärare hänsyn i främsta rummet bör tagas till inom folkskolan rådande anställnings- och befordringsförhållanden, varvid särskilt avseende bort fästas vid den för folkskolans arbetsområde utmärkande bristen på kontinuitet i befordringsgången. Från denna utgångspunkt borde enligt vår mening en bättre löneställning ha beretts folk- och småskolans extra lärare än den av de sakkunniga föreslagna, som i princip innebär placering i lägre löneklass än den hittills av berörda lärare innehavda och som medför tvära omkastningar i löneställning vid övergång från en anställningsform till en annan.

Tillgodoräkning och snedning. I fråga om lönetursrätten dela vi de sakkunnigas mening i det avseendet, att tillgodoräkningsförfarandet bör bibehållas för folk- och småskolans lärare, men ha hävdad den uppfattningen, att redan nu gällande bestämmelser på området äro tillräckligt restriktiva för att tillgodose de sakkunnigas krav på att åstadkomma även en modifierad form av tillgodoräkningsregeln.

Sjukvårdsförmåner. Vid överläggningarna i berörda fråga ha vi företrätt den principiella ståndpunkten, att de avlöningsförmåner, som enligt civila avlöningsreglementet tillerkänts övriga statsavlönade befattningshavare, också skola komma folk- och småskolans lärare till godo, och att alltså dessa lärare böra tillförsäkras kostnadsfri läkar- och sjukhusvård i full överensstämmelse med i 5 kap. civila avlöningsreglementet meddelade föreskrifter. Detta önskemål är enligt vår mening så mycket mer berättigat som sakkunnigförslaget avser att beträffande skyldigheter åvägbringa likställighet med det statliga undervisningsväsendets lärarpersonal.

Vissa av personalrepresentanterna ha dessutom avgivit särskilda yttranden beträffande vissa delar av de sakkunnigas förslag.

Fröken Norgren och fru Linder:

Kvinnlig lärars rätt till högsta löneklassen. Vid 1937 års löne reglering för folk- och småskolans lärare erhöles ej de kvinnliga befattningshavarna sista löneklassen inom de olika lönegraderna, beroende på att dylik begränsning i lönetursrätten även gällde de statligt anställda kvinnliga befattningshavarna. Emellertid hade redan innan folkskolans löne reglering trädde i kraft, 1936 års löne kommitté i december månad 1937 framlagt förslag om rätt för kvinnlig befattningshavare att vinna uppflyttning i lönegradens högsta löneklass, vilken uppflyttning föreslogs vinna omedelbar tillämpning vid civila avlöningsreglementets ikraftträdande. Medan alltså såväl ordinarie och extra ordinarie kvinnlig statstjänsteman som ock kvinnlig lärare vid statligt läroverk sedan den 1/7 1939 åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad, saknas dylik bestämmelse för folk- och småskolans lärare. Dessa senare ha således erhållit betydligt lägre slutlön i de olika lönegraderna än ovan nämnda befattningshavare och som följd härav också betydligt lägre tjänstepension, fastän de fått vidkännas lika stora tjänstepensionsavdrag som de kvinnliga statstjänstemännen.

1941 års lärarlönesakkunniga ha i motsats till vad 1936 års löne kommitté föreslog beträffande de statligt anställda kvinnliga befattningshavarna ej ansett sig kunna föreslå ändring i det nu framlagda förslaget till avlöningsreglemente i ovanstående mot rättvisa och billighet stridande löneförhållanden för folk- och småskolans kvinnliga lärare, ehuru de framhålla, att ur principiell synpunkt inga bärande skäl kunna anföras för bibehållandet av nu gällande undantagsställning för ovan nämnda lärargrupper.

I konsekvens med detta uttalande borde enligt vår mening de sakkunniga ha föreslagit, att nu gällande inskränkning av lönetursrätten för kvinnlig lärare ej bort medtagas i det nya avlöningsreglementet, varigenom likställighet skulle ha vunnits mellan de kvinnliga statsanställda och folk- och småskolans lärare. De nuvarande statsfinansiella svårigheterna borde ej ha hindrat de sakkunniga att framlägga ett dylikt förslag, om tidpunkten för tillämpningen av rätt för kvinnlig lärare att vinna uppflyttning i lönegradens högsta löneklass reglerats genom övergångsbestämmelser. Ett sådant förslag hade också enligt vår mening stått i överensstämmelse med finansministerns till de sakkunniga uttalade direktiv, att vid utredningen bör eftersträvas att så vitt som möjligt bringa befattningshavarnas löneförhållanden till överensstämmelse med det statliga lönesystemet.

De sakkunniga motivera ett uppskov med frågans avgörande under hänvisning till inträdda löneökningar för kvinnliga lärare vid folk- och småskolor. Vi anse ej detta utgöra bärande skäl, i synnerhet som de redovisade löneökningarna endast inträda under vissa givna förutsättningar.

Som representanter för de kvinnliga lärarnas organisationer ha vi vid förhandlingarna med de sakkunniga framfört här nämnda synpunkter och yr-

kat på full överensstämmelse mellan statligt anställda kvinnliga befattningshavare och folk- och småskolans kvinnliga lärare i fråga om rätt att erhålla lön i högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

Fru Linder:

Småskolläraryrinnornas lönegradsplacering och tjänstgöringsskyldighet. Inplaceringen av småskolläraryrinnorna i 9:e lönegraden vid 1937 års löne reglering har av Sveriges småskolläraryrinneförening ansetts vara alltför låg vid jämförelse med folkskolans lärare och med jämförbara befattningshavare inom det statliga avlöningssystemet. Denna åsikt har understötts av skolöverstyrelsen i yttrande år 1937 och av Folkskolläraryrkårens representantskap för lönefrågor i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1938.

Beträffande relationen till folkskollärares lön framhöll sålunda skolöverstyrelsen, att småskolläraryrinnorna ej borde vara placerade lägre än sex lönegrader under de kvinnliga folkskolläraryrarna. Sveriges småskolläraryrinneförening har begärt, att småskolläraryrinnorna måtte erhålla en sådan inplacering i lönesystemet, att deras löner icke komme att understiga $\frac{4}{5}$ av de lönebelopp, som tillförsäkrats folkskolläraryr.

Vad angår jämförelse mellan småskolläraryrinnorna och statliga befattningshavare har av föreningen hävdats, att det först i 11:e lönegraden av det allmänna lönesystemet finns befattningshavare, av vilka kräves en utbildning, som kan anses jämförbar med småskolläraryrinnornas. I betraktande av arbets art torde en högre lönegradsplacering vara motiverad för småskolläraryrinnorna.

Enligt den av skolöverstyrelsen hösten 1940 verkställda utredningen angående folk- och småskollärares tjänstgöringsskyldighet ha småskolläraryrinnorna sedan 1937 års löne reglering fått sin tjänstgöringsskyldighet ökad med i medeltal två timmar per vecka. Även denna omständighet bör anses berättiga till en förbättring av lönegradsplaceringen för småskolläraryrinnorna.

Småskolläraryrinnorna ha genom denna ökning av undervisningsskyldigheten i stor utsträckning blivit hänvisade till tjänstgöring å folkskolestadiet. I allmänhet har denna tjänstgöring fullgjorts i slöjd, och den höjda undervisningsskyldigheten medför därför — förutom ökad arbetsprestation — en inkomstminskning därigenom, att tidigare arvode för slöjd bortfaller. Särskilt anmärkningsvärt är i detta sammanhang, att vid 1937 års löne reglering stort avseende fästes vid det förhållandet, att småskolläraryrinnornas veckotjänstgöring då var upp till 6 timmar lägre än folkskolläraryrnas. För närvarande uppgår skillnaden mellan de båda lärargruppernas veckotjänstgöring till endast 2 timmar.

I anslutning till ovanstående har jag inför de sakkunniga yrkat, att småskolläraryrinnorna ur såväl sak- som rättvisesynpunkt borde ha givits en förbättrad lönegradsplacering i enlighet med vad Sveriges småskolläraryrinneförening tidigare begärt. Därest denna lönegradsplacering icke nu kunde givas småskolläraryrinnorna, har jag med hänvisning till riksdagens uttalande hävdad den ståndpunkten, att det i avvaktan på sådan löne reglering i avlönings-

reglementet borde ha stadgats en undervisningsskyldighet av 26 veckotimmar och att för timtjänstgöring därutöver lönekomensation borde ha givits i vanlig ordning.

Tjänstgöringsskyldighet vid kortare årlig lästid än 39 veckor. Mot de sakkunnigas förslag, att småskollärarinnor, som efter den 1 juli 1942 endast ha $36\frac{4}{7}$ veckors årlig tjänstgöringstid, skulle åläggas en ökad veckotjänstgöring på 2 veckotimmar, har jag i enlighet med skolöverstyrelsens uppfattning invänt, att vid 1937 års löne reglering icke ifrågasattes en utsträckt tjänstgöring i samband med den enhetliga inplaceringen i 9:e lönegraden och att utjämning av arbetsbördan mellan olika småskollärarinnor knappast kan ske på detta sätt. Därest ytterligare två timmars slöjdundervisning uttages av de småskollärarinnor, som den 1 juli 1942 inplaceras i 9:e lönegraden, blir den löneökning, som därav skulle följa, i hög grad reducerad. Jag har av dessa skäl ansett, att utsträckning av veckotjänstgöringen icke skulle föreslås för dessa småskollärarinnor.

Lönstillägg för lärare vid mindre folkskolor samt biträdande lärare. I fråga om lönstillägget till lärare vid mindre folkskolor och biträdande lärarinnor har jag under överläggningarna med de sakkunniga framhållit, att detta tillägg bör vara pensionsbildande i likhet med det särskilda lönstillägg, som utgår till manlig småskollärare. Det förhållandet, att vissa av dessa lärarinnor övergå till tjänst i småskola före pensionsålderns inträde, borde icke fått utgöra skäl för avvikelse härutinnan, enär lönstillägget — såsom de sakkunniga framhålla — anses tillhöra lönen.

Herr Lindén:

Det vid förhandlingarna framförda kravet på en förmånligare lönegrads placering för småskollärarinnorna har synts mig i hög grad berättigat, inte minst med hänsyn till den verkliga ökning av undervisningsskyldigheten, som ålagts denna lärargrupp. Under alla förhållanden borde småskollärarinnorna ha kunnat tillerkännas viss lönekomensation för fyllnadstjänstgöring utanför egen klassavdelning i den mån deras timtjänstgöring per vecka överstigit 26 timmar.

Likaledes borde det ha varit möjligt finna en form för sådan ändring av gällande avlöningsreglemente, att likställighet ifråga om kvinnliga lärares rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad kommit till bestämt uttryck.

P. M.

angående ordnande genom sjukförsäkringen av sjukvårdersättning åt folk- och småskollärare.

Genom den lönereglering, som från och med den 1 juli 1939 genomförts för den civila statsförvaltningen, ha statstjänstemännen i viss omfattning erhållit rätt till sjukvård på statens bekostnad. Den läkarvård, som härvid ifrågakommer, skall som regel ombesörjas av särskilda för ändamålet anställda verksläkare. De närmare föreskrifterna i ämnet återfinnas i civila avlöningsreglementet samt i kungörelsen den 22 juni 1939 (nr 424) angående verksläkare vid den civila statsförvaltningen.

Vid utredning om en definitiv anpassning av lönebestämmelserna för folk- och småskollärare har, med hänsyn till ifrågavarande lärares anställningsförhållanden, ansetts lämpligt att undersöka, om icke det statsunderstödda sjukkasewäsendet lämpligen kunde anlitas genom en med allmänna medel finansierad sjukförsäkring, som beredde lärarna sjukvårdsförmåner väsentligen motsvarande dem som tillförsäkrats statstjänstemännen.

Efterföljande framställning avser att belysa möjligheterna och betingelserna för genomförande av en sådan anordning.

Sjukhjälpförmåner i erkänd sjukkasse. Sjukhjälpn i erkänd sjukkasse omfattar dels ersättning för medlems utgifter till sjukvård (*sjukvårdersättning*) och dels understöd i penningar för varje dag (*sjukpenning*). Som regel skall en medlem vara försäkrad för både sjukvårdersättning och sjukpenning. Medlem som icke har eget förvärvsarbete ävensom gift kvinna får dock vara försäkrad för enbart sjukvårdersättning, och den som på grund av lag eller utfästelse är berättigad att av annan erhålla läkarvård får vara försäkrad för enbart sjukpenning. Helt undantagna från rätten att tillförsäkra sig sjukvårdersättning äro de, för vilka det vid taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt upptagna beskattningsbara beloppet överstiger 8 000 kronor.

Sjukvårdersättningen omfattar dels förmåner, som erkänd sjukkasse i denna sin egenskap måste lämna, och dels förmåner som kassa enligt frivilligt åtagande, med tillsynsmyndighetens medgivande, kan få utgiva.

Den sjukvårdersättning, som varje erkänd sjukkasse är skyldig att utgiva, består dels av ersättning för *läkarvård* och dels av ersättning för *sjukhusvård*.

Ersättningen för läkarvård skall motsvara $\frac{2}{3}$ av det belopp, vartill den sjukes utgifter för läkarvården uppgått, kostnaden för läkarens resa däri inräknad. Överstiga utgifterna för läkarvården det belopp, vartill de skulle ha uppgått, om de beräknats enligt en av Konungen för ändamålet fastställd taxa, skall dock kassans ersättning begränsas till $\frac{2}{3}$ av detta senare belopp. Taxans arvodesbelopp äro författningen enligt beräknade att motsvara kostnaden för sådan vård, som kan meddelas av envar legitimerad läkare. Ersättning enligt taxan kan följaktligen icke erhållas för de merarvoden medlemmen får vidkännas, om han anlitar s. k. specialist.

För utgivande av läkarvårdersättning fordras, att medlem haft *utgifter* för läkarvård. Sjukkassan har följaktligen icke att tillhandahålla medlemmen läkarvård. Initiativet för anskaffande av vården är en medlemmens egen angelägenhet, och kassan har endast att efteråt lämna honom ersättning i viss stadgad omfattning för hans

utgifter för vården, kostnaden för läkarens resa i förekommande fall inbegripen. För försäkringens genomförande är icke nödvändigt, att avtal slutes med läkare eller läkarorganisation. Försäkringen är nämligen grundad på principen om *fritt läkarval*, och en medlem äger rätt till ersättning för läkarvårdskostnader oavsett vilken läkare som meddelat vården.

Då med läkarintyg styrkts, att vård å sjukvårdsanstalt är erforderlig, skall erkänd sjuk-kassa i stället för ersättning för läkarvård utgiva ersättning för den sjukens *intagande och vård å sjukvårdsanstalt*. Sådan skyldighet föreligger i fråga om vård å sjukvårdsanstalt, som drives av staten, landsting eller kommun eller till vars drift utgår bidrag av statsmedel. Vidare utgår ersättning vid vård å sådant enskilt sjukhem, som blivit av medicinalstyrelsen godkänt jämlikt stadgan den 29 maj 1931 angående enskilda sjukhem och förlossningshem eller som driver verksamhet med stöd av övergångsbestämmelserna till nämnda stadga. Lika med vård å anstalt som nu nämns räknas även vård som beredes den sjuke genom pensionsstyrelsens försorg. — Beträffande ersättningens storlek gäller den regeln, att kassan icke är skyldig utgiva högre belopp än som skulle ha utgått för den sjukens intagande och vård å allmän sal å lasarett drivet av det landsting eller den i landsting ej deltagande stad, inom vars område den sjuke är bosatt. Vid utgivande av ersättning till sjukpenningförsäkrad medlem är kassan berättigad att minska den sjukens under vårdnadstiden utgående sjukpenning med belopp motsvarande kostnaderna för vården. Har den sjuke familj eller annan, som för sitt uppehälle är av honom väsentligen beroende, får dock högst halva sjukpenningen på detta sätt avdragas.

Genom *frivilligt åtagande* kan sjukvårdsförsäkringen utvidgas av kassorna till att även omfatta *medlemmars barn* i ålder under 15 år. Vidare kunna kassorna, med tillsynsmyndighetens medgivande, lämna ersättning för läkemedel samt andra sjukvårdande åtgärder än de ovan nämnda. Som dylik åtgärd räknas all av läkare föreskriven behandling, såsom medicinska bad och massage, olika slag av fysikalisk behandling (ex. röntgenbehandling), konvalescentvård o. s. v., som kan anses tjäna till den sjukens återställande eller förbättrande. Då särskilda skäl föreligga, kan kassa även få utgiva ersättning för läkarvård med högre andel än $\frac{2}{3}$ av medlemmens taxeenligt beräknade kostnader.

Beträffande *sjukpenning* gäller, att sådant understöd skall utgivas vid varje sjukdom, som medför förlust av arbetsförmågan eller för vars botande den sjuke enligt läkares föreskrift bör fullständigt avhålla sig från arbete. Genom föreskrift i stadgarna kan sjuk-kassa påtaga sig att lämna sjukpenning även vid sjukdom, som medför nedsättning — dock med minst $\frac{1}{4}$ — av arbetsförmågan, i vilket fall sjukpenningen skall utgå med nedsatt belopp. Hel sjukpenning skall vara bestämd i hela kronal ökad med 50 öre, och i varje sjuk-kassa skall tillfälle finnas till försäkring å 1, 2, 3 och 4 kronor.

I fråga om ersättning för utgifter till läkarvård få inga begränsningar göras av *understödstiden*. Vad beträffar sjukpenning och ersättning för sjukhusvård skall dylikt understöd utgå för en understödstitid av minst 2 år för ett sammanhängande sjuklighetstillstånd. Genom stadgebestämmelse kan sjukhjälpstiden utvidgas utöver vad nu sagts.

Sjukhjälp får som regel icke utgivas för sjukdomsfall, som inträffa inom 60 dagar efter inträdet. Bestämmelsen gäller analogt, när medlem medgivits övergång från mindre till mera omfattande sjukhjälp. Beträffande sjukpenning gäller dessutom den inskränkningen, att sådant understöd ej får utgivas för de 3 första dagarna av varje sjukdomsfall och ej heller för tid, innan anmälan om sjukdomsfallet gjorts, där det ej är uppenbart att hinder mött för anmälan verkställande. Genom bestämmelse i stadgarna kan denna karenstid utsträckas, dock icke utöver 7 dagar. Å andra sidan får sjuk-kassa under vissa omständigheter helt borttaga karenstiden, nämligen vid sjukdomsfall som inträffa inom 90 dagar efter den sista dag, för vilken sjukpenning sist utgavs av kassan till medlemmen.

Ersättning för läkarvård samt för all annan sjukvård än sjukhusvård utgives i sin helhet av den lokalsjukkassa medlemmen tillhör. I den mån lokalsjukkassans sammanlagda utgifter för nämnda ändamål för år räknat överstiga ett belopp motsvarande tre kronor eller, då fråga är om kassa, som meddelar understöd som nu sagts jämväl åt medlems barn under 15 år, fyra kronor för varje medlem, som tillförsäkrats sådant understöd, skall dock kassan äga att av vederbörande centralsjukkassa utbekomma det överskjutande beloppet. Finnes icke lokalsjukkassa upprättad för kommunen eller är fråga om centralsjukkassa för stad, som icke deltagar i landsting, eller om centralsjukkassa, som i 4 § 2:a stycket sista punkten eller 47 § sjukkasseförordningen avses, ankommer det på centralsjukkassan att ombesörja all sjukhjälp i form av sjukvårdsersättning.

I fråga om sjukpenning och ersättning för sjukhusvård är riskfördelningen genomförd på sådant sätt, att lokalsjukkassan har att utgiva understöd för de 18 första dagarna av varje sjukdomsfall eller för de 90 första dagarna, om kassan har minst 500 medlemmar, medan centralsjukkassan har att ansvara för understödet under återstående dagar av den stadgade sjukhjälpstiden.

Möjligheterna att i erkänd sjukkassa bereda de sjukvårdsförmåner som utgå enligt civila avlöningsreglementet. Av jämförelse mellan sjukkasseförordningens och civila avlöningsreglementets bestämmelser framgår, att de förmåner i form av sjukvårdsersättning, som det *åligger* erkänd sjukkassa att utgiva, äro nästan genomgående av mindre omfattning än de som tillkomma en tjänsteman enligt civila avlöningsreglementet. Sålunda är ersättningen för läkarvård från erkänd sjukkassa begränsad till $\frac{2}{3}$ av vårdkostnaden, beräknad enligt särskild läkarvårdstaxa. I de fall då den verkliga kostnaden överstiger taxans arvode, blir på grund av denna begränsning ersättningen reducerad på två sätt, nämligen dels till det taxeenliga arvodet och dels med $\frac{1}{3}$ av sistnämnda arvode. Är fråga om specialistvård blir reduktionen särskilt stor, eftersom taxans arvoden, såsom ovan nämnts, genomgående äro bestämda att motsvara kostnaderna för vård, som kan meddelas av envar legitimerad läkare. Som exempel kan nämnas, att vid röntgenundersökning ersättningen får beräknas högst efter ett arvode av 15 kronor och följaktligen icke kan överstiga 10 kronor.

Vad resekostnaderna beträffar, utgår ersättning härför endast vid besök av läkaren hos den sjuke, däremot icke då den sjuke besöker läkaren på hans mottagning eller söker vård å poliklinik.

Endast ifråga om sjukhusvård kan ersättningen från erkänd sjukkassa sägas vara av större omfattning än som tillkommer en tjänsteman enligt civila avlöningsreglementet. Vid vård för olycksfall i tjänsten och för lungtuberkulos äro dock förmånerna i stort sett likvärdiga. Har vården meddelats å halvenskiilt eller enskiilt rum under sådana omständigheter, att tjänstemannen skall erhålla ersättning även för den härav betingade merkostnaden, blir åter ersättningen enligt avlöningsreglementet större än den som erkänd sjukkassa behöver utgiva.

Såsom ovan framhållits, möter dock ur sjukkasseförordningens synpunkt icke hinder för erkänd sjukkassa att bidra till sina medlemmars sjukvård i vidare omfattning än som motsvarar de anförda obligatoriska prestationerna. En förutsättning härför är emellertid, dels att kassan frivilligt påtager sig att utgiva dylik utvidgad ersättning, vilket sker genom beslut om införande av bestämmelser härom i stadgarna, och dels att medgivande till utvidgningen lämnas av tillsynsmyndigheten. Principiellt torde icke möta något hinder att på detta sätt utvidga sjukvårdsförsäkringen till att omfatta samtliga enligt civila avlöningsreglementet utgående sjukvårdsförmåner. Möjligen kan tveksamhet i detta avseende uppstå beträffande utgivande av ersättning för den sjukresan till läkaren.

För närvarande är det endast ett fåtal erkända sjukkassar som utvidgat sjukvårdsförsäkringen utöver de obligatoriska prestationerna, och där detta skett har

utvidgningen varit av endast mindre omfattning i avseende å såväl prestationernas art som deras storlek. Därest sjukförsäkrarna skola åtaga sig att meddela sjukvårdsersättning enligt grunderna i civila avlöningsreglementet, skulle därför, enligt vad ovan anförts, samtliga kassor först behöva i sina stadgar införa bestämmelser om de utökade prestationer, som sålunda skulle förekomma. För stadgeändringarnas genomförande skulle därvid fordras frivillig medverkan från kassornas sida, såvida icke kassorna genom författningsbestämmelse bleve ålagda att företaga ändringarna ifråga.

Därest ändringarna komme till stånd i kassorna, skulle emellertid utökningen av förmånerna med säkerhet i flertalet kassor komma att bli gällande endast för den mindre grupp av medlemmar, varom här är fråga, eftersom kassorna icke skulle kunna tänkas samtidigt vilja öka förmånerna i enlighet med civila avlöningsreglementets bestämmelser för samtliga sina medlemmar. Att på detta sätt få medlemsbeståndet uppdelat i två grupper med väsentligt olika förmåner, måste dock framstå som mindre tillfredsställande. Anordningen torde för övrigt icke heller vara lämplig ur ren försäkringsmässig synpunkt, enär i flertalet kassor, på grund av det ringa antalet försäkrade med förmåner överstigande de normala, någon försäkringsmässig riskutjämning av dessa högre förmåner icke skulle kunna äga rum.

På grund av vad sålunda anförts synes den utväg, som de nuvarande författningsbestämmelserna anvisa, icke böra anlitas för ordnande av sjukvårdsersättningen åt ifrågavarande befattningshavare. För ernående av en tillfredsställande lösning synes man då hänvisad till att undersöka, vilka ändringar av sjukförsäkringsordningen som för ändamålet böra vidtagas. I första hand synes därvid kunna övervägas, att det genom författningsbestämmelse överlåtes åt *centralsjukförsäkrarna* att svara för all sjukvårdsersättning utöver den som obligatoriskt skall meddelas. För närvarande åligger det, som ovan nämnts, lokalsjukförsäkrarna att utgiva all sjukvårdsersättning med undantag av ersättning för sjukhusvård. Mellan lokal- och centralsjukförsäkring är dock, såsom även påpekats, en riskfördelning genomförd, enligt vilken lokalsjukförsäkrarna skall av centralsjukförsäkrarna erhålla gottgörelse för sina utgivna sjukvårdsersättningar av annat slag än ersättning för sjukhusvård, i den mån dessa överstiga 3 kronor per år och medlem eller 4 kronor per år och medlem, om sjukvårdsförsäkringen även omfattar medlems barn. Med hänsyn till den sålunda gällande ordningen kunde en möjlig lösning vara att låta centralsjukförsäkrarna svara för de extra sjukvårdsförmånerna i dess helhet, oavsett sålunda om lokalsjukförsäkrans utgifter för de normala förmånerna uppgå till 3 resp. 4 kronor per medlem eller icke. En dylik anordning skulle emellertid innebära en synnerligen genomgripande förändring av nu gällande grunder för sjukvårdsförsäkringen samt med säkerhet medföra betydande olägenheter i administrativt avseende, varför densamma knappast torde böra komma till genomförande.

Ett annat och bättre sätt vore att upprätta en *särskild sjukförsäkring*, som inordnades i det erkända sjukförsäkringsystemet och skulle ha till uppgift att meddela sjukhjälp åt medlemmar från ifrågavarande personalgrupper. I 47 § sjukförsäkringsordningen finnas bestämmelser meddelade angående betingelserna för antagande till erkända sjukförsäkringar av sådana kassor, som äro avsedda uteslutande eller huvudsakligen för anställda vid visst eller vissa företag eller i visst yrke. Med nuvarande lydelse av bestämmelserna kan emellertid utöver redan existerande s. k. yrkes- och fabrikskassor inga nya sådana kassor vinna erkännande. För upprättande av en erkänd sjukförsäkring för lärare vid folk- och småskolor skulle därför i sjukförsäkringsordningen behöva införas en bestämmelse, varigenom möjlighet öppnades att under särskilda förhållanden antaga nya erkända yrkes- och fabrikskassor, antingen till lokalsjukförsäkring eller, om skäl härför äro för handen, till centralsjukförsäkring. Beträffande ifrågavarande yrkeskassa förutsattes, att den med stöd av en sådan bestämmelse skulle antagas till centralsjukförsäkring och sålunda komma att handhåvas hela försäkringen för sina medlemmar. Kassan skulle vidare ha hela landet till

verksamhetsområde och stå öppen för anslutning av samtliga ifrågavarande befattningshavare. Därest så skulle anses lämpligt, kunde genom bestämmelse i kassans stadgar inträdesmöjlighet beredas även för medlems hustru, vilken icke på grund av sin anställning måste tillhöra kassan, varjämte sjukvårdsförsäkringen kunde utvidgas till att även omfatta ersättning i viss lämplig omfattning vid sjukdom som drabbar medlems barn under 15 år.

Enligt en av kvinnoarbetskommittén företagen undersökning (SOU 1938:47) är sjukligheten bland manliga och kvinnliga folkskollärare högst olika. Medan under undersökningsperioden på varje manlig lärare kom i medeltal 5.5 sjukledighetsdagar per år, uppgick motsvarande dagantal för kvinnliga lärare till 14.4. Då sjukvårdskostnaderna i stort sett torde förhålla sig på samma sätt som sjukledighetsdagarna, skulle en sjukkasse bestående av både manliga och kvinnliga lärare uppenbarligen komma att uppvisa högst varierande sjuklighetsrisker. Med hänsyn härtill kunde måhända vara riktigast att icke sammanföra samtliga ifrågavarande lärargrupper i en enda riskgrupp utan antingen bilda olika kassor för manliga och kvinnliga lärare eller, om de tillfördes samma kassa, uppdelade denna i två skilda riskgrupper. Därest, såsom ifrågasattes, kostnaderna för kassans utfästelser icke till någon del skola bäras av de försäkrade utan i sin helhet av staten, torde emellertid några betänkligheter mot en anordning med en enda sjukkasse samt lika avgifter för samtliga medlemmar icke behöva förefinnas.

Anslutningen till den erkända sjukkassan för folk- och småskollärare. Enligt bestämmelse i sjukkassaförordningen får inträde i erkänd sjukkasse beviljas allenast den som fyllt 15 men icke 50 år, har god hälsa och icke är behäftad med lyte, vilket medför eller skäligen kan förväntas medföra väsentlig nedsättning av arbetsförmågan eller påkalla läkarvård i större utsträckning. Därest sjukkassaförordningen ändras så att den medger upprättande av en särskild erkänd sjukkasse för folk- och småskollärare, uppstår, med hänsyn till nämnda stadgande, frågan huru samtliga dessa anställda skola kunna vinna anslutning till kassan.

Vad beträffar anslutningen vid kassans bildande, torde denna kunna ordnas så, att samtliga då i tjänst varande folk- och småskollärare medgivas rätt att under viss bestämd övergångstid oavsett ålder och hälsotillstånd inträda i kassan. För detta ändamål torde en särskild bestämmelse härom böra införas i sjukkassaförordningen, genom vilken de stadgade inträdesvillkoren för detta fall sättas ur kraft. Bestämmelsen i fråga torde lämpligen också böra innehålla, att den som icke begagnar sig av den sålunda medgivna rätten till inträde icke sedermera kan vinna medlemskap i kassan och följaktligen icke heller vinna delaktighet i den utvidgade sjukvårdsförsäkring, som kassan meddelar. Önskar den som sålunda underlåtit att inträda sedermera tillförsäkra sig sjukhjälp, får detta ske genom anslutning på vanligt sätt till den allmänna erkända sjukkassan för bosättningsorten.

För de lärare, som nyanställas efter kassans bildande, torde däremot några svårigheter att vinna medlemskap i den särskilda sjukkassan knappast kunna uppstå, förutsatt att anslutningen sker samtidigt med anställningen. En nyanställd lärare får nämligen förutsättas uppfylla de för inträde gällande villkoren såväl i ålders- som i hälsoavseende.

Ytterligare en fråga som i detta sammanhang påkallar uppmärksamhet gäller försäkringens omfattning för ifrågavarande sjukkassas medlemmar. Enligt sjukkassaförordningen skall medlem regelmässigt vara tillförsäkrad såväl sjukvårdsersättning som sjukpenning. Endast i vissa i förordningen närmare angivna fall får, som tidigare nämnts, försäkringen begränsas till att omfatta endast ettdera slaget av dessa förmåner. Sålunda kan endast den som icke har eget förvärvsarbete samt gift kvinna vara försäkrad för enbart sjukvårdsersättning. För att medlemmarna i den ifrågasatta kassan skola kunna vara enbart sjukvårdsförsäkrade fordras under angivna förhållanden tydligen, att en bestämmelse införas i sjuk-

kassaförordningen, varigenom möjligheterna till begränsning utvidgas utöver de nuvarande.

De ekonomiska grunderna för sjukkassans verksamhet. En erkänd sjukkassa är till sin rättsliga karaktär en understödsförening och i denna sin egenskap understadad, förutom sjukkassaförordningen, bestämmelserna i lagen om understödsföreningar. För att en sjukkassa skall kunna antagas till erkänd sjukkassa fordras därför, att dess verksamhet är så anordnad som understödsföreningslagen föreskriver. I nämnda lag förstås med understödsförening en sådan förening för *inbördes bistånd*, som avser att utan affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse idka till personförsäkring hänförlig verksamhet. Av definitionen men ännu tydligare av förarbetena till lagen framgår, att förutsättning för att en understödsförening skall anses vara för handen är, att medlemmarna *i avsevärd mån* bidra till försäkringen. Lagen stadgar också, att understödsförening skall till verksamhetens bedrivande upptaga fasta avgifter av medlemmarna. Att en förening, där medlemmarna icke i nämnvärd grad bidra till försäkringen, icke är att anse som understödsförening har av regeringsrätten fastslagits i ett år 1939 meddelat utslag på besvär av viss förening, som av pensionsstyrelsen blivit vägrad registrering.

På grund av det anförda uppkomma svårigheter att på ett riktigt sätt anordna verksamheten i den ifrågasatta sjukkassan för folk- och småskollärare, därest staten skall bestrida samtliga försäkringskostnader och medlemmarna sålunda vara befriade från bidragsplikt. I sådant fall skulle nämligen en understödsförening i lagens mening icke vara för handen och följaktligen ett antagande av föreningen till erkänd sjukkassa enligt sjukkassaförordningen icke kunna ifrågakomma. Emellertid synes detta hinder kunna undanröjas, därest i stadgarna införas emot förmånerna svarande avgifter och staten genom utfästelse i avlöningsreglementet eller i annan ordning åtager sig att för de medlemmar, som äro skyldiga tillhöra kassan, fullgöra betalningen av de avgifter, som motsvara de sjukvårdsförmåner enligt avlöningsreglementet, vilka skola utgå från kassan. Mot en sådan anordning torde icke vara något att erinra, eftersom den i sak innebär detsamma som införande av ett lönetillägg motsvarande sjukvårdsförmånernas storlek, beträffande vilket skulle gälla, att det endast finge användas för avgiftsbetalning i sjukkassa som meddelade förmånerna.

Skulle en lösning efter anförda riktlinjer icke befinnas lämplig, torde en författningsändring bli nödvändig. Denna skulle i så fall gälla understödsföreningslagen samt i första hand gå ut på att såsom understödsförening även skulle anses förening, i vilken försäkringskostnaderna i sin helhet bestridas av medlemmarnas arbetsgivare. En sådan ändring skulle emellertid få mycket vittgående konsekvenser, då den skulle medföra en betydande utvidgning av lagens verkningssområde, varför den knappast torde böra företagas enbart för lösande av föreliggande spörsmål.

En annan fråga som uppkommer i förevarande sammanhang gäller statsbidraget till den föreslagna sjukkassan. Enligt sjukkassaförordningen medför antagandet till erkänd sjukkassa bl. a., att kassan äger rätt att uppbära statsbidrag i enlighet med därför fastställda grunder. Detta bidrag tillföres kassan årligen såsom inkomst, men kommer medlemmarna helt till godo därigenom, att avgifterna nedsättes under det belopp som betingas av de utfästa förmånerna, varvid nedsättningen motsvarar det på varje medlem i genomsnitt belöpande bidraget. Därest staten skall ansvara för avgifterna till kassan, uppställer sig frågan, huruvida statsbidrag skall utgå till kassan enligt samma grunder som till andra kassor, eller om statsbidragsrätten skall bortfalla och stadgarna följaktligen upptaga avgifter, som äro bestämda utan hänsyn till statsbidrag. Uppenbarligen kan vilket som helst av dessa alternativ ifrågakomma. Väljes det sistnämnda, erfordras emellertid en ändring av sjukkassaförordningen, varigenom den föreslagna kassan undantages från rätt till statsbidrag.

Sjukvårdsförmånernas omfattning och deras utgivande.

1) *Läkarvård.* Den läkarvård, som kostnadsfritt åtnjutes av statsförvaltningens personal, ombesörjes i regel av särskilda verksläkare. Av praktiska skäl torde systemet med verksläkare ej kunna upprätthållas beträffande folk- och småskollärare. Möjligen kunde tänkas, att provinsialläkarna finge fungera såsom läkare för dessa befattningshavare. Genom en sådan anordning skulle emellertid läkarvårdsfrågan bli löst endast för en del av lärarpersonalen, nämligen för lärare bosatta på landsbygden och i de mindre städerna. För lärarkåren i sin helhet skulle däremot behovet av läkarvård icke på detta sätt kunna tillgodoses. Man skulle därför för vissa lärarkategorier bli hänvisad till att antingen träffa avtal med läkare eller läkarorganisationer angående läkarvårdens ombesörjande eller tillämpa systemet med fritt läkarval, innebärande att den anställde skall äga att fritt välja läkare för erhållande av nödig vård. Av dessa bägge alternativ torde det senare av flera skäl vara att föredraga. Väljes systemet med fritt läkarval, synes emellertid för likformighetens skull detsamma böra tillämpas för lärarkåren i dess helhet. För ett tillämpande av fritt läkarval talar även det förhållandet, att detta system, såsom tidigare nämnts, är gällande för läkarvårdsförsäkringen inom de erkända sjukkassorna.

Enligt civila avlöningsreglementet erhålla statstjänstemännen kostnadsfri läkarvård, där vården kunnat meddelas av envar legitimerad läkare. Medgivnas folk- och småskollärare att fritt välja läkare, torde vara nödvändigt att för förhindrande av onödigt höga kostnader vidtaga någon begränsning av läkarvårdsförmånerna. Härvid framstår som den naturligaste lösningen att begränsa förmånerna enligt grunderna i den för beräkning av läkarvårdsersättning enligt sjukkaseförordningen fastställda taxan. Emellertid torde man ej kunna bortse ifrån, att en på detta sätt genomförd begränsning i många fall skulle bli så betydande, att den utgående förmånen knappast kunde betecknas som kostnadsfri läkarvård. Särskilt skulle detta bli fallet, då lärare i de större städerna sökte vård av läkare därstädes. Eftersom taxans arvode för en första rådfrågning på läkarens mottagning är bestämt till 5 kronor för Stockholm och 4 kronor för landet i övrigt, skulle det endast i undantagsfall inträffa, att den sjuke fick hela eller större delen av läkararvodet ersatt från försäkringen. För att sjukkasetaflan skall kunna tillämpas beträffande läkarvårdsförmånerna i den föreslagna sjukkassan torde därför bli nödvändigt att höja vissa av taxans arvodesbelopp, så att dessa bättre ansluta sig till den faktiska arvodesnivån på platser med relativt höga läkarvårdskostnader, där vården ombesörjes i huvudsak av privatpraktiserande läkare och sjukhusläkare.

Såsom tidigare nämnts, är läkarvårdsförsäkringen i de erkända sjukkassorna grundad på det s. k. *ersättningssystemet*. För att erkänd sjukkassa skall vara skyldig utgiva ersättning för läkarvård är på grund härav en förutsättning, att den försäkrade haft *utgifter* för läkarvård. Detta system skiljer sig i väsentlig grad från det enligt civila avlöningsreglementet gällande, som går ut på betalning direkt till läkaren av kostnaderna för den meddelade vården. Otvivelaktigt medför ersättningssystemet vissa olägenheter och icke önskvärda konsekvenser. Dels få sålunda de försäkrade själva förskjuta läkararvodena, vilket kan verka som ett hinder för de sjuka att söka läkare i rätt tid, och dels kunna de utfå ersättning för sina utgifter, först sedan de gjort framställning härom hos kassan och denna granskat och prövat ersättningsanspråken. Att i den föreslagna kassan frångå ersättningssystemet och generellt tillämpa ett system med betalning av kassan direkt till läkaren synes emellertid icke vara möjligt, eftersom det icke torde kunna förutsättas, att samtliga läkare skulle godkänna en sådan betalningsform. Endast beträffande provinsialläkare och övriga i det allmänna tjänst anställda läkare skulle en betalning direkt till läkaren kunna ordnas genom föreskrifter utfärdade av vederbörande läkares huvudmän. I fråga om övriga läkare måste däremot förutsättningen för systemets tillämpning vara, att överenskommelse härom träffas med vederbörande läkare eller läkarorganisationer.

Emellertid har ersättningssystemet också vissa, ej obetydliga förtjänster. Sålunda innebär detsamma alldeles uppenbart ett återhållande moment i fråga om sökandet av läkarvård, något som ur kostnadssynpunkt måste beaktas. Och vidare medför detsamma större trygghet så tillvida, att kassan får möjlighet att mera ingående pröva ersättningsanspråken, vilket inom sjukkasseverksamheten i övrigt visat sig vara en stor fördel. I betraktande av den stora förmånen som ligger i att kassornas medlemmar skulle fritt få välja läkare, vore icke heller orimligt, att medlemmarna finge underkasta sig de olägenheter som ersättningssystemet innebär. På grund härav och då ett system med läkaravtal, med hänsyn till därmed förenade olägenheter, icke torde böra ifrågakomma, synes man vara hänvisad till att låta ersättningssystemet bli gällande för ifrågavarande kassa på samma sätt som för övriga erkända sjukkassor.

Beträffande *specialistvård* gäller enligt civila avlöningsreglementet, att kostnaderna härför skola bestridas vid olycksfall i tjänsten samt vid fall av tuberkulos helt och eljest till tre fjärdedelar av statsmedel. Förutsättning härför är dock, att verksläkaren eller annan läkare, som tjänstemannen enligt reglementet ägt anlita, förklarar sådan specialistvård nödvändig samt verksläkaren antingen själv lämnat till arvodes-på eller ock godkänt valet av specialist. Då arvodena i den för sjukkasseverksamheten gällande läkarvårdstaxan avse vård, som kan meddelas av envar legitimerad läkare, kan densamma tydligen icke komma till användning vid utgivandet av ersättning för de merkostnader som specialistvården betingar. Till förhindrande av missbruk och allt för höga kostnader torde därför restriktioner i annan ordning böra införas. Bäst vore, om man kunde begränsa ersättningen i förhållande till arvodesbelopp, upptagna i en särskild taxa för specialistvård, varigenom kassan kunde befrias från att lämna ersättning för onödigt höga specialistarvoden. Vidare borde rättigheten till ersättning göras beroende av att vården ifråga verkligen meddelats av läkare som specialiserat sig på behandling av vissa sjukdomar och som erhållit auktorisation (f. n. av svenska läkarförbundet) på att han är specialist. Och slutligen borde gälla, att specialistvård icke må ersättas i andra fall än då den försäkrade remitterats till specialist av annan läkare och sjukkassan i förväg lämnat den försäkrade tillstånd att söka viss specialist eller då specialistvården lämnats å allmänt sjukhus. I särskilt brådskande fall, då medgivande ej hunnit inhämtas, kunde den remitterande läkaren, specialisten eller medlemmen själv inom viss kortare tid efter behandlingen hos specialisten, t. ex. tre dagar, insända en särskild motivering för att specialistvård förekommit.

Bland olika former av specialistvård intager *röntgenundersökning* en särställning i civila avlöningsreglementet så tillvida, att kostnaden för sådan läkarvård skall helt bestridas av statsmedel. Samma är förhållandet med annan undersökning av specialistvårds natur, som erfordras för ställande av diagnos. Av samma skäl som anförts beträffande specialistvård i allmänhet torde vara påkallat att införa vissa begränsningar i fråga om kassans skyldighet att ersätta undersökningar av nämnda slag. Lämpligen synes detta kunna ske på sådant sätt, att ersättningsskyldigheten begränsas till fall, då undersökningen företagits på allmänt sjukhus. Några större olägenheter för de försäkrade torde detta icke behöva medföra, då samtliga lasarett och sjukstugor torde vara utrustade med röntgenanläggning. Är fråga om andra undersökningar än förmedelst röntgen, torde i vart fall centrallasarettens i regel vara i stånd att utföra dessa. Genom restriktioner av detta slag vinner man dels att undersökningarna bli utförda av fullt kvalificerade läkare och dels att onödigt höga kostnader icke behöva förekomma. Skulle en begränsning av anförut slag icke anses lämplig, torde i stället andra utvägar i samma syfte få anlitas. Närmast till hands ligger då införande av en särskild taxa för ersättningarnas beräkning. Såsom sådan kunde beträffande röntgenundersökning tänkas den av svenska radiologförbundet tillämpade s. k. minimitaxan, vilken taxa är den som i allmänhet kommer till användning då det gäller sjukkassememmar.

2) *Sjukhusvård.* Enligt sjukkasseförordningen föreligger skyldighet för erkänd sjukkassa att, då med läkarintyg styrkts, att vård å sjukvårdsanstalt är erforderlig, utgiva ersättning för den sjukes vård å sjukvårdsanstalt, som drives av staten, landsting eller kommun eller till vars drift statsbidrag utgår, eller å godkänt enskilt sjukhem, så ock för vård som beredes genom pensionsstyrelsens försorg. Beträffande ersättningens storlek gäller därvid den begränsningen, att kassan icke är skyldig utgiva högre belopp än som skulle hava utgått för medlemmens vård å allmän sal å lasarett, drivet av det landsting eller den i landsting ej deltagande stad, inom vars område den sjuke är bosatt. Med nuvarande lydelse av bestämmelserna kan kassa sålunda icke utgiva ersättning för sjukhusvård med allenast viss del av vårdavgifterna å allmän sal vid medlemmens hemortslasarett. Å andra sidan äger kassa vid vård å annan sjukvårdsanstalt än lasarett, som tillämpar högre vårdtaxa än hemortslasarettet, begränsa ersättningen till lasarettstaxans belopp.

För att kunna ersätta sjukhusvård med endast halva vårdavgiften å allmän sal, i enlighet med civila avlöningsreglementets grunder för bekostande av sjukhusvård, vid andra fall än olycksfall i tjänsten och fall av tuberkulos, skulle med hänsyn till anförda bestämmelser en ändring av sjukkasseförordningen på ifrågasvarande punkt vara nödvändig. Lämpligheten av att på detta sätt ändra grunderna för det för övriga sjukkassor gällande understödssystemet synes dock kunna ifrågasättas. Ett bättre sätt vore att låta bestämmelserna i sjukkasseförordningen förbli oförändrade och i stället i avlöningsreglementet meddela föreskrift om löneavdrag utöver förekommande tjänstledighetsavdrag med belopp motsvarande halva vårdavgiften å allmän sal under tid medlem vårdades å sjukhus för annan sjukdom än olycksfall i tjänsten och tuberkulos. Skulle en dylik anordning av administrativa skäl befinnas mindre lämplig, kunde i stället förfaras så, att i avlöningsreglementet direkt angavs vissa bestämda avdrag, som skäligen motsvarade halva vårdavgiften å allmän sal. På grund av vårdavgifternas olika storlek inom olika sjukvårdsområden och vid olika slag av sjukvårdsanstalter måste emellertid förutsättas, att sålunda bestämda löneavdrag aldrig kunna bli fullt rättvisande.

Vad därefter angår vård å halvskilt och enskilt rum å sjukhus, torde aldrig kunna inträffa, att den ersättning härför, som utgår enligt civila avlöningsreglementets grunder, understiger den ovannämnda minimiersättningen enligt sjukkasseförordningen. Hinder av samma slag som beträffande vård å allmänt rum behöver sålunda icke uppkomma vid ett ordnande försäkringsvägen av dessa särskilda förmåner. Emellertid möta härvidlag svårigheter av annan art, bestående däri att förmånen av ersättning för vård å halvskilt eller enskilt rum enligt civila avlöningsreglementet är beroende av prövning från fall till fall och följaktligen icke lämpligen kan göras till föremål för försäkring. Man skulle då möjligen kunna tänka sig att det överlåtes åt kassan att i fall, då den behandlande läkaren intygat vård å halvskilt eller enskilt rum vara erforderlig, ersätta kostnaderna härför enligt civila avlöningsreglementets grunder. Fråga är emellertid om en centralt administrerad kassa skall kunna bemästra denna svåra uppgift på sådant sätt, att både kassans och den sjukes intressen bli tillgodosedda. Sannolikt skulle väl följden av en sådan anordning bli den, att kassan, tack vare tillstyrkande läkarintyg, fick utgiva den högre ersättningen i ett betydligt större antal fall än som av statsmakterna avsetts skulle ifrågakomma. På grund härav torde få övervägas, om icke förmånen ifråga måste ställas helt utanför försäkringen.

Med avseende å utbetalning av ersättning för sjukhusvård gäller enligt bestämmelse i de erkända sjukkassornas stadgar den regeln, att ersättning utbetalas mot företeende av kvitterad räkning, som styrker utgifterna. Denna bestämmelse har man dock vid tillämpningen icke tolkat så, att sjukkassa för att få utgiva ersättning för sjukhusvård måste uppställa fordran, att medlemmen skall ha betalat vårdkostnaden. En sådan tolkning skulle nämligen leda till otillfredsställande resultat och är ej heller nödvändig, eftersom någon sådan förutsättning icke finnes

i sjukkaseförordningen angiven beträffande ersättning av förevarande slag. Å andra sidan har det syntts vara svårt att antaga, att någon rättslig förpliktelse skulle föreligga för kassan att utbetala ersättning till sjukvårdsanstalt, utan att överlåtelse eller medgivande från vederbörande medlem visas föreligga, då något stadgande i sådan riktning icke finnes. Man har därför inom sjukkassorna ganska allmänt gått in för ett system med ansvarförbindelse till sjukhuset å den del av vårdkostnaderna, som skall ersättas av kassan, samt betalning direkt till sjukhuset av denna ersättning. Några stora krav på den överlåtelse eller det medgivande från medlemmens sida, som, enligt vad nyss anförts, bör fordras för att sjukhuset skall kunna vända sig mot kassan, uppställs därvid icke, utan kan man härutinnan t. o. m. nöja sig med ett uppvisande från medlemmens sida av medlemsboken vid intagningen å sjukhuset. Nämnda anordning samt den jämsides därmed förekommande, att medlemmen själv betalar vårdkostnaden och sedan utfår ersättning från kassan, torde med fördel och utan olägenhet för medlemmarna kunna tillämpas även i den föreslagna sjukkassan.

3) *Läkemedel.* Enligt erfarenheterna i länder, där den sociala sjukförsäkringen omfattar läkemedel som en obligatorisk prestation, kan denna förmån, om den icke omgärdas med kontrollföreskrifter, leda till betydande missbruk och därmed medföra onödigt stora kostnader för försäkringen. I den svenska sjukförsäkringen ingår ersättning för läkemedel allenast som en frivillig prestation och är förmånen dessutom på indirekt sätt begränsad så tillvida, att statsbidrag för utgifter till läkemedel göres beroende därav, att ersättningen från kassan motsvarar högst hälften av utgifterna. Endast ett fåtal erkända sjukkassor, de flesta s. k. fabrikskassor, ha också åtagit sig att lämna ersättning för läkemedel.

Beträffande den enligt civila avlöningsreglementet utgående förmånen av kostnadsfria läkemedel gäller den enda kontrollföreskriften, att räkning å läkemedelskostnader skall vara atterterad av verksläkaren, innan utbetalning på grund av räkningen äger rum. Det torde vara nödvändigt att, om läkemedelsförmånen skall utgå genom sjukförsäkringen och någon direkt kontroll av densamma sålunda icke kan genomföras, vissa begränsningar införas, som kunna vara ägnade att verka hindrande på missbruk. Att därvid, liksom skett i alla erkända sjukkassor som infört läkemedelsersättning, föreskriva att viss ej alltför obetydlig del av kostnaderna alltid skall stanna på den försäkrade, synes knappast kunna ifrågakomma, eftersom förmånen i så fall skulle få ett mindre värde än motsvarande förmån enligt civila avlöningsreglementet. Däremot synes någon berättigad erinran ej kunna göras, därest förmånen begränsades till av läkare föreskrivna, för den försäkrade ur sjukvårdssynpunkt nödvändiga läkemedel. Sådana läkemedel skulle, såsom inom den danska sjukförsäkringen, kunna uppföras å en särskild förteckning. Genom ett sådant system vunnnes, förutom att prestationen begränsades till vad som är nödvändigt, den stora fördelen att, där det i handeln finnes tillgång till läkemedel med i stort sett samma verkningar men med i hög grad varierande priser, det allmänna endast skulle av sådana läkemedel behöva bekosta de till priset billigaste. Skulle dessutom föreskrivas, att den sjuke alltid själv skulle betala de allra billigaste läkemedlen, t. ex. sådana som kosta högst 2 kronor, skulle från ersättningskyldigheten bortelimineras alla sådana billiga läkemedel, t. ex. olika slags pulver, vilka enligt erfarenheten anlitas av allmänheten i en omfattning, som icke kan anses önskvärd.

Vad utbetalningen av läkemedelsersättningen angår, torde denna knappast kunna ske direkt till apoteket på av detta utställd räkning, därest det föreslagna systemet med särskild förteckning över läkemedel komme till genomförande. Systemet måste ju förutsätta en kontroll av läkemedelsräkningarna, vilken knappast kan läggas i händerna på vederbörande läkare och apotek. Man blir därför hänvisad till att som regel använda ersättningsystemet med betalning av medlemmen till apoteket och utgivande till denne av ersättning från kassan.

4) *Resor och sjuktransporter.* Enligt sjukkasseförordningen räknas kostnader, som den sjuke får vidkännas för läkares resa, då vården meddelas utanför läkares bostad (mottagning), till läkarvårdskostnader och ersättas därför såsom sådana. Däremot bekostas icke av försäkringen resekostnader, som uppstå för den sjuke vid dennes besök i läkares bostad eller på hans mottagning. Huruvida sjuk-kassa genom frivilligt åtagande kan utgiva ersättning för resekostnader även i sistnämnda fall beror närmast på, om ifrågavarande bestämmelse i förordningen (22 §) kan givas en så vid tolkning, att detta låter sig göra. Såvitt kan bedömas, lägger bestämmelsens avfattning icke direkt hinder i vägen för en sådan tolkning.

Vid intagning å sjukvårdsanstalt är erkänd sjuk-kassa skyldig ersätta de med intagningen förenade kostnaderna, alltså även resekostnaderna, därvid emellertid kassan äger att begränsa ersättningen till det belopp, som skulle ha utgått för den sjukens intagande på hans hemortslasarett. För återresa från sjukhuset är sjuk-kassa däremot icke skyldig att lämna ersättning. Beträffande möjligheterna för sjuk-kassa att på grund av frivilligt åtagande utgiva sådan ersättning gäller detsamma som ovan anförts angående ersättning för resa till läkares mottagning.

Med avseende å motsvarande förmåner enligt civila avlöningsreglementet gäller, att de utgå om och i den mån resan eller transporten befunnits nödvändig för ställande av diagnos eller för sjukdomens behöriga behandling. Att i en försäkring införa en prestation, som sålunda är beroende av prövning från fall till fall, låter sig, såsom tidigare framhållits, svårigen göra. Å andra sidan torde man icke kunna ändra förmånerna enligt civila avlöningsreglementet på sådant sätt, att de få karaktär av utfästelse, enär i så fall folk- och småskollärare skulle i förevarande avseende komma i en bättre ställning än statstjänstemännen. En möjlig utväg synes emellertid vara att giva förmånerna utfästelses form men samtidigt införa lämpliga begränsningar, varigenom deras värde reduceras så att de kunna anses skäligen motsvara förmånerna enligt civila avlöningsreglementet. En lämplig begränsning synes kunna erhållas genom föreskrift, att kostnaden för sjuk medlems resa till och ifrån läkare samt läkares resa till och ifrån sjuk medlem skall ersättas med belopp motsvarande tre fjärdedelar av det utgivna beloppet. Härutöver böra dock gälla följande inskränkningar och villkor:

a) kostnad för resa, som endast äger rum inom stads, köpings eller därmed jämförligt samhälles planlagda område, ersättes icke;

b) ersättning utgives endast för kostnader vid besök hos den från den sjukens vistelseort räknat närmast boende provinsialläkaren, eller, om fallet är brådskande och denna icke kan anträffas, hos närmast anträffbare läkare, eller hos den specialist till vilken den sjuke ägt hänvända sig;

c) ersättning må högst utgivas efter det billigaste, vanligen förekommande färd-sätt, som under hänsynstagande till den sjukens tillstånd kunnat komma till användning;

d) kostnad för resor utom Sverige ersättes icke.

Även beträffande ersättning för intagning på sjukhus bör begränsning föreskrivas till tre fjärdedelar av kostnaderna. Därvid böra gälla samma villkor som ovanstående vid c) och d) anförda. Vidare bör gälla, att, om medlem insjuknar inom det egna sjukvårdsområdet, ersättning skall utgivas ej blott för resa till hemortslasarettet och hemortssanatoriet utan även för resa till annan inom eller utom området belägen allmän sjukvårdsanstalt, under förutsättning att vården ej kan erhållas å hemortsområdets sjukhus. Insjuknar medlem å ort belägen utom det egna området, böra kostnaderna för intagning begränsas till det belopp, som skulle utgått vid intagning å det vistelseorten närmast belägna, för sjukdomens behandling mest lämpliga allmänna sjukhuset. I sistnämnda fall torde kostnad för återresa från sjukhuset ej böra ersättas.

Vad beträffar utbetalningen från kassan av resekostnadsersättningar torde på grund av kostnadernas karaktär och de föreslagna grunderna för deras utgivande vara uppenbart, att denna som regel endast kan ske till den försäkrade.

5) *Bad, massage m. m.* Dessa förmåner kunna i den utformning de erhållit i avlöningsreglementet oförändrade upptagas såsom försäkringsprestation i sjukförsäkringen. Endast beträffande ortopediska hjälpmedel o. dyl., som i 38 § mom. 2 avlöningsreglementet avses, synes en ändring påkallad, nämligen på sådant sätt att ersättning för dylika hjälpmedel lämnas endast så länge sjukdomstillståndet fortfar. Utsträckes förmånen utöver nämnda tillstånd, skulle ersättningen icke bli begränsad till sjukvårdande åtgärder, såsom förutsättes i sjukkassaförordningen, utan komma att även avse åtgärder, vilkas enda syfte är att höja arbetsförmågan.

Medicinsk sakkunskap i sjukkassan. Enligt bestämmelse i sjukkassaförordningen skall en av styrelseledamöterna i centralsjukkassa utses av medicinalstyrelsen och skall denna ledamot, såvitt möjligt, vara en i sjukförsäkringsfrågor kunnig och erfaren läkare. Med hänsyn särskilt till omfattningen av de sjukvårdsförmåner, som skola förekomma i den föreslagna centralsjukkassan, samt den prövning förekommande ersättningsanspråk skola underkastas, innan ersättning kan utbetalas, torde vara uppenbart, att kassans behov av medicinsk sakkunskap icke kan bli tillgodosett enbart därigenom att en av styrelsens ledamöter enligt anförda bestämmelse är läkare. För att kassan skall bli i stånd att på ett nöjaktigt sätt handhava försäkringen, torde vara nödvändigt att kassan därutöver har särskild kontrollläkare anställd, som under det dagliga arbetets gång kan rådfrågas vid ersättningsarnas reglering och som dessutom kan verka därhän, att största möjliga enhetlighet blir rådande vid tillämpningen. Genom att på detta sätt bistå kassan med medicinsk sakkunskap torde också till stor del kunna ernås de kontrollmöjligheter, som för statstjänstemännens vidkommande erhållas genom verksläkarinstitutionen.

Stockholm den 5 december 1941.

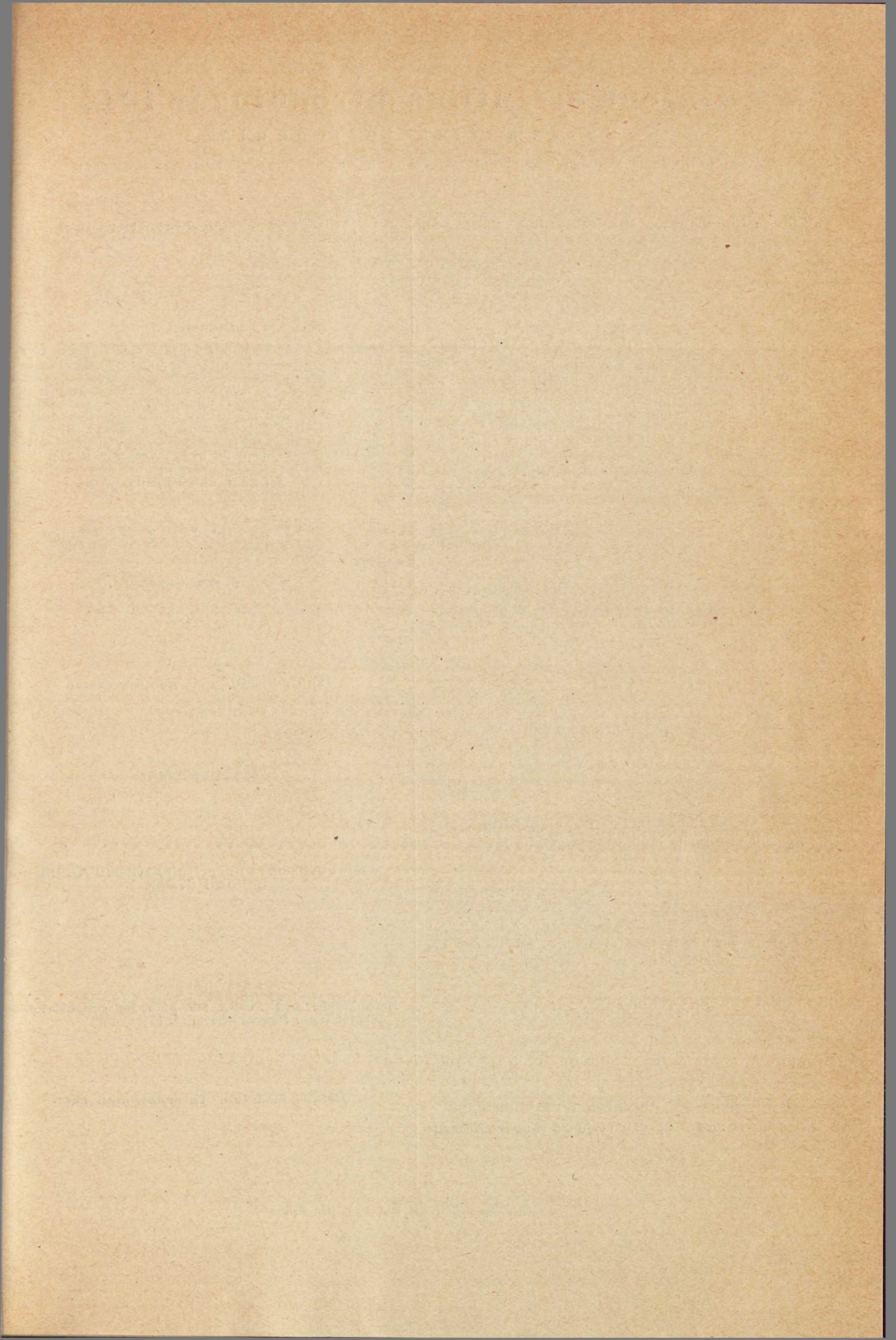
Edv. Tegedal.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Skrivelse till statsrådet och chefen för finansdepartementet	3
Utredningsuppdraget m. m.	5
Lönegradsplacering för ordinarie lärare m. m.	10
De icke-ordinarie lärarnas anställnings- och avlöningsförhållanden	17
<i>Nuvarande bestämmelser</i>	17
<i>Extra ordinarie lärare</i>	23
Ändring av folkskolans extra ordinariebegrepp s. 23. — Beredande av extra ordinarie anställning åt vissa vikarier s. 27. — Anställning tills vidare s. 31. — Kalenderårsavlöning s. 33. — Placering i lönegrad s. 34. — Behörighets villkor för extra ordinarie anställning s. 35. — Medgivande att inrätta eller behålla extra ordinarie lärartjänst s. 36.	
<i>Extra lärare</i>	38
<i>Reservvikarier</i>	40
Reservvikarier inom vissa stadsskoleldistrikt s. 40. — Reservvikarier inom folkskolinspektörsområden eller eljest lämpligt avgränsade områden s. 47.	
<i>Tidpunkten för folk- och småskollärares inträde i pensionsåldern</i>	50
Folk- och småskollärares tjänstgöringsskyldighet	54
Kvinnlig lärares rätt att åtnjuta lön även enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad	66
Lönstillägg eller högre lönegrad för lärare vid mindre folkskolor samt biträdande lärare	74
Tillgodoräkning av föregående tjänstetid och sneddnning	77
Sjukvårdsförmåner	81
Avlöning till pensionerad lärare vid tjänstgöring som vikarie	91
Specialmotivering till folkskolans avlöningsreglemente	96
1 kap. <i>Allmänna bestämmelser.</i>	
Reglementets benämning och uppställning.....	96
1 §. Reglementets tillämpningsområde m. m.	96
2 §. Avlöning	99
3 §. Skolstyrelse. Årlig lästid.....	100
4 §. Tjänstgöringsföreskrifter	100
5 §. Undervisningsskyldighet	101

<i>2 kap. Tjänsteförteckning och löneplan för ordinarie och extra ordinarie lärare.</i>	
6 §. Tjänsteförteckning	101
7 §. Löneplan	102
8 §. Löneklass och ortsgroup	102
<i>3 kap. Ordinarie lärare.</i>	
9 §. Förflyttningsskyldighet	102
10 §. Förening av tjänster m. m.	104
11 §. Begynnelselön och löneklassuppflyttning	107
12 §. Villkor för löneklassuppflyttning	107
13 §. Löneklassplacering vid befordran m. m.	108
14 §. Avlöning vid förflyttning till tjänst i lägre lönegrad	109
15 §. Tjänstledighetsavdrag	109
16 §. Tjänstledighet	111
17 §. Uppehållande av annan folk- eller småskollärartjänst	117
18 §. Avdrag å avlöning under ferier	117
19 §. Avlöning under ferier	117
20 §. Tjänstgöringshinder. Avstängning från tjänstgöring m. m.	119
21 §. Kallortstillägg	120
22 §. Språktillägg	120
23 §. Ersättning för utsträckt undervisning	120
24 §. Flyttningersättning	120
25 §. Allmänna bestämmelser för rörligt tillägg	122
26 §. Grunder för rörligt tillägg	122
27 §. Beräkning av rörligt tillägg	122
28 §. Allmänna bestämmelser om sjukvård och begravningshjälp. Ersättning av statsmedel	124
29 §. Tjänsteläkare	125
30 §. Läkarevård och läkarintyg	125
31 §. Sjukhusvård	126
32—35 §§. Specialistvård. Läkemedel. Bad, massage m. m. Resor och sjuktransporter	126
36 §. Begravningshjälp	126
37 §. Skyldighet att mottaga tjänstebostad	126
38 §. Hyresavdrag	127
39 §. Avträdande av tjänstebostad	127
<i>4 kap. Extra ordinarie lärare.</i>	
40 §. Löneklassplacering	127
41 §. Tjänstledighet	128
42 §. Avlöning under ferier	129
43 §. Övriga bestämmelser för extra ordinarie lärare	130

	Sid.
<i>5 kap. Extra lärare.</i>	
44 §. Löneklass och ortsgrupp.....	130
45 §. Löneklassplacering	130
46 §. Tjänstledighet	131
47 §. Övriga bestämmelser för extra lärare	131
<i>6 kap. Timlärare och pensionerade lärare.</i>	
48. §. Timlärare	131
49 §. Pensionerade lärare.....	131
<i>7 kap. Lönenämnd. 50 §</i>	132
<i>8 kap. Reglementets tillämplighet m. m. 51 §</i>	132
<i>Övergångsbestämmelser</i>	133
Specialmotivering till avlöningsreglemente för nomadlärare	135
Kostnadsberäkningar	136
Förslag till folkskolans avlöningsreglemente	140
Förslag till avlöningsreglemente för nomadlärare	170
De sakkunnigas hemställan	172
Särskilda yttranden av folkskolans personalrepresentanter	173
Bilaga. P. M. angående ordnande genom sjukförsäkringen av sjukvårdsersättning åt folk- och småskollärare	177

Statens offentliga utredningar 1942

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1938 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst. [8]

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till folkskolans avlöningsreglemente m. m. [9]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. [2]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Promemoria rörande bostadsförsörjningen. [3]

Hälso- och sjukvård.

De yngre sjukhusläkarnas avlönings-, arbets- och bostadsförhållanden. [4]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Promemoria med förslag till utvidgad vanhävdslagstiftning. [5]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Utredning rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningens ordnande. 1. Allmänna uppgifter ang. den tekniskt-vetenskapliga forskningsverksamhetens nuvarande läge m. m. — Allmänna synpunkter rörande den tekniskt-vetenskapliga forskningen. — Erforderliga åtgärder för den tekniskt-vetenskapliga forskningens främjande och statens medverkan därvid. [6] 2. Förslag till åtgärder för främjande av den tekniskt-vetenskapliga forskningen på byggnadsområdet. [7]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet. [1]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.